

Vsi delovni ljudje, občani Jugoslavije!

Prvomajski pozdrav zvezne konference SZDL, predsedstva ZKJ, sveta ZSJ, zveznega odbora ZZB NOV, konference za družbeno aktivnost žensk in konference ZMJ

BEOGRAD, 29. apr. (Tanjug). Zvezna konferenca SZDL, predsedstvo Zveze komunistov Jugoslavije, svet Zveze sindikatov Jugoslavije, zvezni odbor Zveze združenj borcev NOV, konferenca za družbeno aktivnost žensk Jugoslavije in konferenca Zveze mladine Jugoslavije so objavili naslednji prvomajski pozdrav:

»Delovni ljudje in občani socialistične Jugoslavije, čestitamo vam za Prvi maj, mednarodni praznik dela in delavske solidarnosti!

Delavski razred in vsi delovni ljudje mesta in podeželja praznujejo letošnji Prvi maj v znamenju petdesetletnice Zveze komunistov, revolucionarnega sindikalnega in mladinskega gibanja Jugoslavije. V revolucionarnem in osvobodilnem boju smo ustvarili socialistično Jugoslavijo, federacijo svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti — samoupravno skupnost delovnih ljudi. To je tudi naš danih k boju delavskega gibanja za zmago socializma na svetu.

Proizvajalci in ustvarjalci na vseh tisti deli, borci za samoupravni socializem, našo socialistično revolucijo nadaljujemo kot borci za mir in enakopravno sodelovanje med deželami in narodi. Borimo se za svet brez izkoriščanja, zasluževanja, nasilja in hegemonije, za svet osvobodjenega človeka in njegovega dela. Naša popolna podpora velja boju vseh svobodoljubnih, miroljubnih in naprednih sil na svetu; prizadevanjem, da bi razgnali mrke oblake vojne, da bi preprečili uničevanje ljudi in njihovih dobrin; da bi pogasili žarišča spopadov, ki groze z novim svetovnim požarom.

Delavci, kmetovalci, ustvarjalci, mladina socialistične Jugoslavije, prizadevajmo si za hitrejši razvoj socialističnih družbenih odnosov, za dosledno uresničevanje družbene in gospodarske reforme, za samoupravno dogovarjanje delovnih ljudi, vsestransko modernizacijo gospodarstva, njegovo vključevanje v mednarodno delitev dela in izvajanje načel delitve po delovnih uspehih. To nam nalaga tudi sklep IX. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije. Dajmo vso podporo novim skupščinam, da bodo čim uspešneje izpolnjevale naloge, ki jim jih zadaja naša samoupravna družba; vztrajmo se za hitrejši in pogumnejši odpravljanje slabosti in pomanjklivosti; bori mo se za hitrejši gospodarski razvoj in stanovitejšo rast življenjskega standarda. Se bolj naprimo sile za ustvarjalni razmah in uporabo znanosti na vseh področjih družbenega dela, za povzdigo izobraževalne in kulturne raven delovnega človeka, tako da bi se bolj obvladovali dosežke človeškega razuma in neposredno upravljali sadove svojega dela.

Gojimo in razvijamo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, naš socialistični patriotizem, in krepi moč našega obrambno moč kot jamstvo neodvisnosti in osemletne neokrnjenosti socialistične Jugoslavije. Ko delovni ljudje Jugoslavije praznujemo mednarodni praznik dela, z vsem srcem podpirajo delovne ljudi vsega sveta v njihovem boju za svoje pravice in svobodine, za neodvisnost, napredek in socializem.

Naj bo tudi ta Prvi maj močna spodbuda in poziv vsem delovnim ljudem in občanom socialistične Jugoslavije za nova prizadevanja in vmešanost v boju za mir in neodvisnost, socializem in samoupravljanje. Da bi si tako ustvarili boljše in lepše življenje.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Vsem bralcem želimo prijetne prvomajske praznike!
Uredništvo DELA

V današnji prvomajski prilogi

Slaba je tista politika, ki ne ločuje želje in možnosti

Dan z Mitjo Ribičem

Slavko Fras in Dušan Dolinar sta »ugrabila« mandatarja za sestavo zveznega izvršnega sveta iz njegove pisarne in se med sprehodom no pokrajini za Krimom pogovarjala o vprašanjih, ki Mitjo Ribiča zaposlujejo pri sestavljanju jugoslovanske vlade.

Akcije so zakonite

Huseinova izjava o palestinskih komandosih po vrnitvi s turneje — Sestanek v OZN

NEW YORK, 29. aprila. (Reuter, MENA). V sedežu OZN so potrdili, da bo danes, tako kot je bilo predvideno, šest sestanek predstavnikov štirih velesil o krizi na Srednjem vzhodu. Sestanek bo v sovjetskem veleposlaništvu.

Jordanski kralj Husein je sinoči po radiu in televiziji izjavil, da se z Naserjem strinja glede tega, da so akcije palestinskih komandosov zakonite. »Komandosi žele z oboroženim bojem doseči tisto, kar skušamo mi doseči z diplomatskimi sredstvi — osvoboditi državno okupacije Husein je poudaril, da ima palestinsko ljudstvo pravico upreti se nasilju. Dejal je tudi, da se z Naserjem strinja, da ne bodo sprejeli delnega umika sovražnika.

Kralj Husein je imel govor po vrnitvi iz ZAR, Saudske Arabije, Francije, ZDA in Britanije. Ob vrnitvi se je ustavil v Kairu. O kairskih pogovorih je dejal, da pomenijo uspešen korak k boljši koordinaciji in enotnosti stališč obeh držav. Kralj Husein je dejal, da je zadovoljen s pogovori z de Gaulleom in izrazil obžalovanje zaradi njegovega odstopa. Menil je, da bo bodoča francoska enota v politiki obdržala enako stališče glede krize na Srednjem vzhodu.

Jordanski suveren je dejal, da je prišlo v mednarodni politiki do sprememb glede arabskih držav. O svojem

Atasi bo obiskal Kairo

DAMASK, 29. aprila (MENA). — Sirski šef države dr. Nureddin Atasi bo kmalu obiskal Kairo, kjer se bo pogovarjal s predsednikom Naserjem.

Helou se še posvetuje

BEJRUT, 29. aprila (UPI). Libanonski predsednik Helou se še vedno posvetuje o sestavi nove vlade. Dobrih 5 ur se je pogovarjal s predsednikom parlamenta Hamadom, navzven pa je bil tudi premier Karame, ki je odstopil. Menijo, da ima Karame največ upanja, da bo dobil mandat za sestavo vlade.

Vendar pa je Karame že večkrat poudaril, da ne bo sprejel predsedniškega položaja, dokler ne bodo uredili odnosov s palestinskimi organizacijami.

Proslava jubileja partije

Na slavnostni akademiji v Zagrebu je govoril Mika Tripalo

ZAGREB, 29. aprila (Tanjug). Centralni komite Zveze komunistov Hrvatske in mestni komite ZK Zagreba sta imela danes v veliki dvorani študentskega centra slavnostno akademijo, posvečeno 50-letnici KPJ in SKOJ. Slovenske akademije se je udeležilo nad tisoč gostov, veterani partije in SKOJ, sindikatov kakor tudi predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij ter republike, pripadniki JLA in drugi.

Član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Člani izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo je v svojem referatu najprej govoril o zgodovini komunističnega gibanja na Hrvaškem, potem pa se je dotaknil sedanega političnega trenutka in poudaril, da je za povojno obdobje značilna.

Obilica kandidatov

Georges Pompidou je ustregel »prošnji« golistov, naj kandidira za izpraznjeno mesto v pariški Elizejski palači

PARIZ, 29. aprila (Tanjug). — Za izpraznjeno mesto v Elizejski palači se je že začela kampanja za možne kandidate. V tem tekmovalstvu za predsedniško mesto je bil danes prvi človek Georges Pompidou, ki so ga degolisti »zaprosili«, naj sprejme kandidaturu. Sicer pa je bil na to pripravljen že pred de Gaullovim umikom. Njegovo kandidaturu naj bi na današnjem zasedanju potrdilo vodilno telo degolistične »unije demokratov za republiko«.

Pompidou pa ima v degolističnem taboru nevarnega sovražnika. Voditelj neodvisnih republikancev Giscard d'Estaing je pri opisovanju odlik, ki naj bi jih imel

predsedniški kandidat, zahteval, da mora biti to izkušen mož, ki v zadnjih letih ni bil zapleten v spopade med vlado in opozicijo. Pompidou izpolnjuje prvi pogoj, svedca pa ne drugega, degolizem pa zdaj po neuspelem referendumu potrebuje človeka, ki bi pomiril duhove in z moderniziranim programom vrnil izgubljeno zaupanje.

Najbrž je D'Estaing imel v mislih vse, morda pa tudi predsednika senata Alaina Poherja, pripadnika demokratskega centra, ki začasno opravlja dolžnosti predsednika. D'Estaingov opis pa pravzaprav najbolj ustreza takemu človeku, kot je bil bivši premier Mendes France.

Francoski parlament se bo sestal danes popoldne, da bi odločil, ali bodo do predsedniških volitev delali normalno ali pa naj poslanec do volitev oditi v njihove volilne okraje, kjer naj bi sodelovali v predvolilni kampanji. Sklep o datumu volitev v dveh krogih bodo najbrž sprejeli konec tedna. Prve volitve naj bi bile 1. junija, druge pa 15. junija.

Za vršilec dolžnosti francoskega pravosodnega ministra so imenovali Jeana Marcela Jeanneneya. Poprej je bil na tem mestu René Capitant, ki je včeraj po de Gaullovem umiku odstopil.

Gospodarska unija Beneluxa šele 1971?

HAAG, 29. aprila (Reuter). Ustanovitev popolne gospodarske unije med Belgijo, Nizozemsko in Luksemburgom bodo najbrž odložili do leta 1971, čeprav so imeli to v načrtu za prihodnje leto. Dokončen dokument bodo najbrž sprejeli na jutrišnjem sestanku premijerov treh držav. Težave so nastale zaradi Belgije, ki meni, da bi bilo treba določiti prelošno obdobje, da bi preverili nov sistem, še preden bi dokončno ukinili carinska območja.

Milorad Pešić državni podsekretar

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug). Zvezni izvršni svet je imenoval Milorada Pešića, dosedanjega pomočnika državnega sekretarja za suženje zadev, za podsekretarja za suženje zadev.

Kot danes izjavljajo uradni predstavniki v Londonu, se britanska vlada prav nič ne želi vmešavati v to krizo.

CIRIL ZLOBEC:

Še praznik boja?

Marsikaj, kar je bilo na svojem začetku eksplozivno seme prihodnosti, ključje iz volje in naporov, vere in obupa, muk in smrti množic, se je počasi spremenilo v navado, ki jo prav tako sproti spreminjamo, prilagajamo sebi in času, da sami več ne vemo, kakšen je bil začetek, kakšni njegovi vzgibi in cilji. To je usoda domala vseh praznikov, narodnih, državnih, mednarodnih. Je takšna, počasi, a vztrajno spreminjajoča se navada tudi Prvi maj? Še občutimo v njem nekdanjo idejo in vsebino ali, če sta že predaleč od nas, ali mi od njiju, smo ga, ta naš sedanji, vsakoletni Prvi maj, napolnili z novim smislom, z novo idejo, ki ga še opravičuje kot praznik? Osebnosti in skupni, državni in mednarodni?

Prav in naravno je, da se boj poleže, da se napor umiri v počitku, da ideja usahne v realnosti, ki je njen nekdanji cilj, skratka: prav in naravno je, da tudi človekova pot čimprej steče zložno in ravno, toda: prijetneje je človeku, generacijam in narodom, če vedo, da je bil boj smisel, da napor niso bili zaman, da ideje niso bile same sebi namen.

Kakšen je torej naš današnji Prvi maj? Naj govorimo karkoli, a prav gotovo je prijeten občutek o sebi in času, ko ob koncu slehernega starega leta naprej poiščemo v novem koledarju vse praznike, zlasti dvojne, najbrž z največjim pričakovanjem prav Prvi maj: ali bo mogoče razen dveh priznanih prazničnih dni iztisniti še kak prost dan, pred praznikom ali po njem, da bi tako izdatneje uživali svoj, zdaj že tradicionalni prvomajski vikend? Lahko bi patetično zapisali: naš boj ni bil zaman! Najprej praznik boja, potem praznik dela, zdaj oddih, vikend kot za služena nagrada za prvo in drugo, za dobojevanje boj in opravljeno delo...

In vendar je tudi prav in naravno, če človeč iz tega prijetnega občutka, osebnega, nacionalnega, državnega in, recimo, skoraj že tudi mednarodnega, stopi za trenutek v krvavi začetek: v 1. maj (zabeležen samo še kot datum) 1886 v Chicagu, ko je ameriška policija, kot sporoča zgodovina delavskega gibanja, ubila šest in ranila okrog petdeset stavkajočih, in nato še sodni proces s petimi smrtnimi obsodbami in s tremi na do smrtne ječo. Tri leta nato je prvi kongres Druge internacionale proglasil ta dan, 1. maj, za mednarodni delavski praznik. Koliko Prvih majev se je od tedaj izvrstilo, krvavih in nekrvavih, v boju in delu? Toda delavske zahteve čikaških stavkajočih delavcev, simbolično formulirane, kot sporoča kronika, v treh osmih: osem ur dela, osem ur počitka, osem ur, posevčenih kultur, so še zmerom neuresničene. Tudi pri nas, tudi sedanji trenutek, med praznovanjem Prvega maja 1969.

V današnjem modernem svetu, tudi v socialistični družbi, je kajpak sporna predvsem tretja osmica: čas, namenjen kulturi, pojmovani v najširšem smislu. Ob tem lahko govorimo, tudi z mislijo na našo samoupravljalno družbo, o določeni idejni in civilizacijski deformaciji, saj smo se od te daljne vizije, izražene v treh osmih, že močno oddaljili in se še neprestano oddaljujemo, čeprav je najbrž prav naš čas doslej edini, ki bi lahko omogočil tako skladno duhovno rast človeka. Govorimo in teoretiziramo o osvoboditvi človeka od sleherne oblike mezdne spon, o ukinjanju posredništva med delavcem in rezultati njegovega dela, ustvarjamo — zaverovani v to vizijo — nove družbene odnose in nove sisteme, hkrati pa kot da pozabljamo, da ni svobode v medsebojnih odnosih, če ni svobode v človeku samem. Takšna svoboda pa je mogoča samo ob resnični človeški osebnosti, če že ne z bogato, pa vsaj z razvito duševnostjo, ko se lahko ne samo svobodno odloča, temveč jo lahko, še prej, tudi sam svobodno presoja, kajti brez svobodne presoje ni svobodne odločitve, torej, v našem primeru, tudi ne resnično samoupravljalne družbe.

Prav je, če ob praznovanju Prvega maja ugotovimo tudi to skepsno: delo ni samo naša pravica v družbi, niti samo naša dolžnost do družbe, in predvsem ni, ali vsaj ne bi smelo biti, samo oblika materialne akumulacije za našo vse večjo materialno potrebnost. Delo mora biti tudi oblika duhovne rasti človeka. In če se z vso iskrenostjo vsaj za trenutek ustavimo pri delavskem razredu samem, saj se je Prvi maj rodil prav iz njegove krvi, ali lahko, objektivno, zapišemo, da je Prvi maj resnično tudi njegov praznik oddiha, njegov majski vikend? Ali ni že zmerom tako usodno odvisen od svojega fizičnega dela, da o drugih dveh komponentah svoje osebnosti, o počitku in kulturnem življenju, komaj še utegne misliti, kaj šele, da bi ju živel?

Čudno: kako daljnosežne, še danes, tudi pri nas, domala utopijske so znamenite tri osmice (osem ur dela, osem ur počitka, osem ur kulture) stavkajočih v Chicagu 1. maja 1886! Če naj je bil naš boj do kraja smisel, naše dosedanje delo resnično uspešno in če naj bo naše prizadevanje za popolno osvoboditev človeka res nadaljevanje tega boja in dela, potem se moramo znova z vso zbranostjo in resnostjo vrniti k omenjeni viziji skladne človeške osebnosti. Tako bo tudi naš sedanji Prvi maj še praznik boja in dela.

Predaleč smo se od svoje prave podobe, da bi smeli Prvi maj spremeniti v eno svojih navad, samo v bolj ali manj prijeten majski vikend in nič več.

(Se nadaljuje)

Ob uspehih raziskovalnega in razvojnega dela v Litostroju — Bolj znani v tujini kakor doma

İZOLIRKA **İZOLIRKA**

1

V nekaj vrstah

MARIBOR

Izšli — Sindikat in aluaba za rekreacijo v TAM bo na 1. maj pripravila za svoje delavce izlete v Krapinske in Ceste Toplice.

Gostovanje — 1. in 2. maja bo ob 20. uri gostoval v hali C mariborskega razstavišča mednarodni variete »Cocktail Praga 60« s mednarodnim artističnim sporedom. Nastopila bodo mladinke ekipe srednjih in vajuških šol iz Opatovca, Koprivnice, Slovenske Bistrice, Ptuj, Ormoža in Vardolca.

RUSE

Izšli je »Ruški delavec« — Pred 1. majem je tovarna dušika izdala drugo številko svojega glasila »Ruški delavec«.

PTUJ

Kviz-oddaja — V okviru Osmega tedna bratstva in prijateljstva bo danes javna kviz-oddaja. Nastopile bodo mladinske ekipe srednjih in vajuških šol iz Opatovca, Koprivnice, Slovenske Bistrice, Ptuj, Ormoža in Vardolca.

LENDAVA

Proslava — Danes bo tukaj osrednja proslava 1. maja. Kulturni program sta pripravili obe lendarški šoli.

MURSKA SOBOTA

Slovesnost v PTT podjetju — Soboško PTT podjetje bo danes proslavilo 50-letnico ZKJ in sindikata. Mladinci bodo nastopili s krajšim kulturnim sporedom.

SENTJURJ PRI CELJU

Prispevek podjetij za igranje — V Sentjurju doslej ni bilo primernega igrišča za športne igre s žogo. Šolski otroci so se igrali po neravnem terenu blizu šole. 25. maja pa bodo ob bazenu dokončali asfaltirano igrišče za odbojko, rokomet in košarko. Denar za asfaltiranje bodo zbrale sentjurske delovne organizacije.

KOČEVJE

Novi stanovanjski blok — Splošno gradbeno podjetje »Zidar« v Kidričevih ulici dograđilo blok, v katerem je 38 stanovanj. Stanovanci se te dni že vseljujejo v nova stanovanja.

Krvodajalska akcija — V kočevski občini bo krvodajalska akcija od 13. do 15. maja. Aktivisti Rdečega križa že zbirajo prijave krvodajalcev. V kočevski občini so krvodajalske akcije vedno lepo uspele in zato upajo, da bo tudi letosnja.

KOPER

Pouk na gimnaziji — Na koprski gimnaziji bodo imeli za prvomajske praznike prosto samo tri dni, medtem ko imajo ostale osnovne in srednje šole na obali prosto ves teden. Na gimnaziji imajo prvomajske praznike skrajšane zaradi prostih sobot.

IZOLA

Odlikovanja — Mestna konferenca SZDL v Izoli je imela razpisno sejo v počastitev obilnice ustanovitve osvojitve fronte. Predsednik občinske skupščine Jernej Humar je podelil odlikovanja 14 zaslužnim občanom, s katerimi jih je odlikoval predsednik republike.

Sedem desetletij v zakonu

Zakonca Benčina iz Loškega potoka praznujeta 70-letnico poroke

Loški potok slovi po starih očakih, pri katerih osem-deset in devetdeset ali pa še celo več let ni nobena redkost. Redkost pa je, če tako visoko, častljivo starost doživita mož in žena, če skupno včeta družinski jarem polnih sedemdeset let. Takšna sta Marija in Jože Benčina iz Retij 91 v Loškem potoku.

Vzela sta se v maju 1899, v cvetočem maju konec prejšnjega stoletja. Kako je bilo tedaj, se več ne spominjata dobro, čeprav sta bila zra-ven, se je pošalili oče Jože. Spomin ni več, kakor je bil še lanske leto, potoji, sicer pa bi se bilo. Ko smo razmišljali, kakšno poroko bosta sredi maja praznovala, nismo prišli do pametnega zaključka. Zlata in srebrna in tudi diamantna poroka je že bila, pri sedemdesetih letih pa nismo mogli ugotoviti, ali je železna, bronasta ali kakšna. Kakorkoli že, zdi se mi, da je prav gotovo nenavadna in častljiva.

Oče Jože so jih namerili že 93. mati Marija pa pet let manj; proti 89. letom gre. Pri njej je zdravje precej slabše. Križ, sluh, noge in še marsikaj je oslabele. Kako tudi ne — deset otrok tudi ni kar tako! Da, otroci! Tri je vzela zadnja vojna, ostali so se porazkopali po svetu, le najmlajša je doma. Pa — tako

LJUBLJANA KOT MANHATTAN — S črnim tušem načrtani obrisi prihodnjih zgradb kažejo, kakšna bo čez deset let nova podoba severnega dela očaja ljubljanskega mestnega središča. Od pošte na levi pa tja proti Bavarskemu dvoru na desni se bo zvrstilo 8 nebotičnih stavb.

BREŽICE

Mostova — prometna ovira

Ce bi natančno upoštevali prometna opozorila, polni avtobusi ne bi več smeli čez mostova čez Krko in Savo pri Brežicah. Nosilnost mostu je 6 ton, srečanje na obeh mostovih ni mogoče in tudi prepovedano.

Nov most pri Brežicah je nujno potreben. Če bo šlo po programu, ga bodo letos tudi pričeli graditi, dograjen pa bi bil prihodnje leto. Novi most bo stal nekoliko nižje od zveza Krke in Save ob koncu zaščitnega zidu na desnem bregu Save. Dolg bo 350 metrov, stara dva železna z vmesnim betonskim prekom travnika med Krko in Savo, pa merita 527 metrov. Pri gradnji novega mostu bodo morali upoštevati predvideno plovnost Save ter zaščitni napis na levem bregu, kjer bo imel iztek na osto Brežice-Dobova.

P. R.

Emona spet pokopala Rimljana

Ta zgodba nam navzlic domišljiji pove resnico o prihodnji podobi severnega središča Ljubljane s stolpnicami, trgovinami in gostilnami

Morda se je to zgodilo zato, ker so arheologi pred kratkim odkrili pri šoli Majde Vrhovnik odlično ohranjene mozaične ostanke cerkve v stari Emoni. Da, nemara se je prav zategadelj vzel bogve od kod in bogve iz katerega sveta že davno pozabljeni in pokopani rimski gradbenik Urbanitius. Zidal je hiše pred mnogimi stoletji v rimski Emoni. Zdaj je hodil osupel in zmeden po naši današnji Ljubljani in se čudil in čudil ...

Tunika mu je opletala okoli bosi nog in komaj je premagal grozo, ki sta jo s Ti-tove ceste vztrajno prinašala divji avtomobilski promet in trušče. Čez čas se je vstopil na pedi čemlje, ki jo zaobjemata stavbi Slovenjacest in Agrotehnike. Mito je pogledal v modri ljubljanski zrak in zavzdihnil: »Oh, kam greš preljuba Emona ...«

Ni še dobro izgovoril teh besed, že ti jo primah mimo urnih nog inženir Marjan Vrhovec, samostojni projektant v ljubljanskem urbanističnem zavodu. Komaj ga rimski gradbenik uzre, že se požene k njemu in molekuje: »Človek, pomagaj, razloži ...« Urbanist naših dni pogleda silovalec v tuniki in se prav nič ne začudi. To pa zato, ker so dandanes urbanisti vajeni vsega in se zato sploh

Agrotehniko in Prašakovo učico bomo izoblikovali večji atrijski trg. Tam, vidite, na severni strani, ga bo sklenila nova stavba, ki jo že gradi-mo. Avtokomerc bo notri. Visoka bo kot hiša Slovenjaceste ...

»Ah, ah, ah ...«, je rekel Urbanitius in nič več. Samo strmel je.

»To je šele začetek, dragi moj. Prašakove ulice ne bo več. Zato bomo lahko severno od Avtokomerca postavili novo poslovno zgradbo. V prvem nadstropju te stavbe, v pritličju in v kleti bodo trgovine in gostinski lokali.«

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

»Kaj, kaj, kaj ...«, je rekel Urbanitius.

Sreča v nesreči

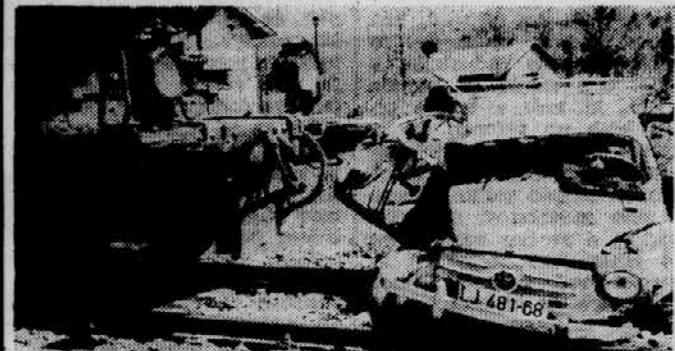
Zapornice na prehodu so nujno potrebne

RIBNICA, 29. aprila. — Včeraj okoli desetih dopoldne sta na nezavarovanem železniškem prelozu pri Kovinskem podjetju v Ribnici trčila avto ljubljanske registracije, ki ga je vozil Stanislav Zobeč in tovorni vlak s strojevodjem Antonom Zolterjem. Zobeč se na nezavarovanem železniškem prelozu ni prepračil, če je proga prosta.

V tistem trenutku je iz Grosuplje pripeljal vlak in silovito trčil v avto. Lokomotiva je rinila avto kar 113 metrov po progi, nakar se je vlak ustavil. Zobeč in njegov sopotnik Vilijem Lovšin pa sta bila samo lažje poškodovana.

To ni bila prva prometna nesreča na tem nezavarovanem železniškem prehodu. Vselejkor bi kazalo razmisliti o postavitvi zapornic, saj je po tej cesti promet vedno večji. Onstran proge se razvija nov del Ribnice, tu vodi pot k znani turistični točki, Francetovi jami, takoj za progo je tudi Kovinsko podjetje. Avtomobilov je torej vedno več in vedno več prometne nesreče, v katerih lahko pride do tudi hujših žrtev.

A. L., F. G.

Cetudi je lokomotiva tovornega vlaka potiskala fička še 113 metrov po trčenju, se vozniku in sopotniku ni zgodilo nič hujšega.

FOTO: FRANC GRIVEC

Smrtna nesreča traktorista

MARIBOR, 29. apr. — V nedeljo ponoči je umrl v mariborski bolnišnici Franc Bombek, 1966, doma iz Cestline pri Mariboru. Bombek je tega dne oral njivo s traktorjem zator v Hrenici. Ko je zapeljal na rob njive in traktor obrnil, se je traktor prevrnil in se skotalil na dva metra visokem nasipu ter obeljal preobrnjen. Bombek je še hotel pravočasno odskočiti, kar pa mu ni uspelo. Traktor se je zvrnil nanj in ga pokopal pod seboj.

F. S.

Huda nesreča kolesarja

MARIBOR, 29. apr. — Silovito okoli 20. ure se je pripetila na cesti drugič reda od Brestanice proti Kamnieli huda prometna nesreča. Po cesti je vozil kolesar Jozef Kukovič, za njim pa je pripeljal z osebnim avtomobilom MB 324.60 voznik Anton Kodrič iz Jelovca. 19. ki je kolesarja opazil, prepoznal in zaradi prekratke razdalje trčil vanj. Nezvestnega kolesarja so s hudimi poškodbami prepeljali v mariborsko bolnišnico.

F. S.

Obsežni ribniški načrti

Na Pohorje bodo povabili tudi investitorje od drugod

Na ribniškem Pohorju že urednijo prvo etapo graditve turističnega središča. Verjetno bodo že letos zgradili gostinski objekt v Skledici — to bo izhodišče v dolini med vrhovi za poti v razne smeri — do njega ceste, naprejo pa prvo sedenico na Smolniku. Po budnikih so bili razna podjetja iz drugih krajev, naj si zgradijo objekto, ki se jim bodo zdeli donosni in bodo hkrati v skladu s širokim programom razvoja tega turističnega območja.

Nadaljnji investitorji bodo laže ocenili kot sedanjí začetniki in pobudniki, kako se jim bo splošno vlagati sredstva v razne objekte na ribniškem Pohorju. Pobudniki so morali začeti zlasti z velikim optimizmom in resnim ocenjevanjem naravnih pogojev ter raznih okoliščin. Predsednik skupščine SRS Sergej Kraighauer so zaupali, da bo za ureditve širšega programa potrebno okrog 200 milijonov din. Graditve bo torej odvisna od zanimanja gostinskih in drugih podjetij v raznih krajih države, ki bodo imela sredstva za take investicije. Nikomur ne bodo zapirali poti k njim. V občini Radlje sploh ne razmišljajo, kako bi sami zbrali toliko sredstev in kreditov.

Turistični delavci razlagajo, da so na ribniškem Pohorju zelo ugodna zemljišča za smučanje že pri 10 cm debelini snega. Na nekaterih mestih se svet namreč je lahko spu-

J. P.

V nekaterih občinah v Sloveniji so že dolocili z odlokom namembnost lo-

skolov in dajajo posebno prednost pri oddajanju lo-

kalov podjetjem, ki ureja-

jo zajtrkovalnice. V Ma-

riboru se je Mariborska

mlekarna zanimala za lo-

kali v Melju, ki so ga do-

delili gostinskemu podjet-

ju za vinotoč. Sploh je v

Mariboru navada, da ima-

jo točilnice prednost pred

zajtrkovalnicami. Kot vse

kaže, je posredni gospodar-

ska računala, ki pa prav v

teh primerih ni najbolj na

mestu. V Mariborski

mlekarni pričakujejo, da

bosta občinska skupščina

Maribor in njen oddelek

za gospodarstvo z raznimi

ugodnostmi podprla pri-

zadevanja za odpranje čr-

SLAVLJENKA MARIJA IN JOZE BENCINA

Foto: F. G.

Zakaj tako?

Razočaranje namesto potovanja

Spomladi se začne sezona izletov in potovanj. Tudi v tujino. Upamo, da se našim potopnikom ne bo zgodilo kaj takega kot se je te dni tistim članicam društva medicinskih sester iz Celja, ki so se oddolile za aprilski izlet v Spanijo.

Organizacijo izleta je prevzelo turistično podjetje Kompas. Vse je potekalo tako kot običajno. Prijavitelci so izpolnili potrebne formulare, priložili fotografije, plačali akontacije in z nestrpnostjo pričakovali dan odhoda. Kaj vse spremlja priprave na tako privlačno potovanje! Nakupi, načrti, pričakovanja.

Da pred nepovedanim odhodom pa je pri eni od celjskih prijaviteljic zavrnili telefon. Iz domačega Kompassa so ji sporočili, da izlet v Spanijo odpade. Opravičilo: podjetje se ni posrečilo dobiti španskega vizuma!

Namesto trinajstih dni v Spaniji bodo naši potopniki preživeli prvomajske praznike kar lepo doma. Pa še prazniki ne bodo, kajti zagrenila jim jih je zvrhana mera slabe volje! Pri Kompassu pa se, kot kaže, zaradi tega nič kaj hudo ne vznemirjajo. »Saj boste lahko še šli. Junija pridete na vrsto,« so pojasnjevali osupli tovaršiči.

Ob takih spodbudljajih se človeku porajajo vse mogoče misli: kako je mogoče, da je podjetje šele zadnji dan vedelo, da španske vize ne bo, kdo je za to odgovoren in kako to, da niso pokazali nobene posebne prizadetosti?

Dejstvo je, da dopusta ni mogoče zamenjati tako kot običajno in da tudi razičarjanja ni lahko pozabiti. Taki dogodki pa nedvomno ne vplivajo dobro na naš izletniški turizem, prav tako pa ne pripejajo k ugodni podobi.

IVICA BURNIK

Prvi maj čez mejo

Kako bodo slavili v Trstu in okolici

TRST, 29. aprila. — V deželi Furlaniji—Juljski krajini bo v prvomajskih praznikih več tradicionalnih manifestacij in prireditev. Na praznik 1. maja bo po tržaških ulicah tradicionalna prvomajska povorka, ki jo vsako leto prireja Nova delavska zbornica v Trstu. Tržaški in okoliški delavci z rdečimi nagejmi v gumbnici in delavskimi prapori se bodo zgrnili na Trg Sv. Antona, kjer bo prav tako tradicionalno prvomajsko zborovanje.

Delavska prvomajska zborovanja bodo tudi v Krizu in Miljah. Popoldne pa se bodo mnogi tržaški delavci udeležili prvomajskega srečanja na gradu Sočerb, ki ga skupaj prirejajo koprski sindikati in sindikati iz Trsta.

V Boljuncu in Dolini, v tržaški okolici, pa bosta v teh dneh tradicionalni »majniki«.

V Boljuncu bodo postavili majniški maj na 1. maja, v Dolini pa bodo začeli fantovski praznik »majnikov« v soboto 3. maja. V noči med 3. in 4. majem bodo fantje sredi trga postavili 20 metrov visok maj s cvetočo česno na vrhu. V nedeljo in ponedeljek bo pod majem majsko veselje, ki bo doseglo višek v nedeljo zvečer s nastopom kvinteta bratov Avenikov.

Hrati bo vse dni v Dolini tradicionalna razstava najboljših vin te občine.

Prvomajsko slavo bo od 1. do 4. maja tudi v Stevarjanu nad Gorico. Slovensko prosvetno društvo »Briljanti gric« prireja na Dvoru v Stevarjanu prvomajsko praznovanje, ki ga bo 1. maja poživljal trio Slak, v nedeljo 4. maja popoldne in zvečer pa pevki Marijana Deržaj in Andreja Zupančič z orkestrom »Unions« iz Ljubljane. Tudi to bo vse dni na Gorickem najbolj znana in cenjena razstava najboljših brkiških vin.

M. K.

SREDA 30 APRIL	ODPRTO DO 20. URE MARKETI, samopostrežbe, vse klasične trgovine	SOBOTA 3 MAJ	NORMALNI DELOVNI ČAS
ČETRTEK 1 MAJ	VSE ZAPRTO	NEDELJA 4 MAJ	ODPRTO OD 7.30 DO 11. URE P-MARKETI: ● LJUBLJANA: CIGALETOVA, SENTVID, SAVSKO NASELJE, HUBADOVA, TITOVA 82 ● NOVA GORICA, KOPER, SEZANA, KAMNIK, STRAZIŠČE, KRANJSKA GORA, OPATIJA, PIRAN, OSIJEK
PETEK 2 MAJ	VSE ZAPRTO		

REHRAN
EXPORT-IMPORT
LJUBLJANA

STOP

IZBIRA

LEPOTICO 69

POD

POKROVITELJSTVOM

KOZMETIKE

gaby's

MILJONSKE

NAGRADE

KI SO JIH PRISPEVALI

LEK, DARWIL, NA-MA,

TONOSA, GALANT,

KONUS, ALPINA

PRIJAVE

DO 15. MAJA

Prvenstvo bo v Mariboru

LJUBLJANA — Na plenumu ve- nila vrednost slovenskih ekip in
brala nalogo za bojeve skupne

V Škofji Loki: svetovna elita

udeležbo številnih prizma-
nih dirkačev s svetovne
lestvice. Zlasti imenitno
bo zasedena kategorija
prikolicaarjev: v Škofji Lo-
ki bodo nastopili vsi naj-
boljši prikolicaarji na sve-

Prisotnost več kot 60 akreditiranih novinarjev, ki so po

Pokroviteljstvo nad svetom je tudi letos prevzelo turističnim prvenstvom na Ljubljano in avtobusno podjetje Komasa.

Opatija: 2 milijuna
Rekonstrukcija proge

Preluki pri Opatiji, kjer bo 13. in 14. septembra letos »Velika nagrada Jadrana«, to je zadnja dirka za svetovno cestno motociklistično prvenstvo FIM, bo stala dva milijona novih dinarjev. Z...

Maribor

prezentanco
meznikov, v paru pa bosta n
pila Contet in Beust.
BOGDAN POGAC

SKOKI V VODO
Noži otrokevniški

v ZRN
LJUBLJANA — Zahodnonem-
 plavalna zveza je v Karlsruhe
 redila IV. mednarodni posvet-
 nerjev in sodnikov za sko-
 vodo, ki bo trajal do 4. maja.
 posvet je obenem tudi prvi-
 šen sestanek na svetu, saj so
 je 25 držav, med njimi ZDA,
 Avstralija, Italija, ZSSR, K

Večji del programa je posvečen tudi jugoslovanski tekleni smučarski zvezi, ki je v vlogi sodnika pri razpisu za skoke v vodo Franc Prišec, trener Stjepan Kržič, trener venski trener Janez Obšteta, sodnik Rudi Košorok.

Za zaključek pripravlja p
telj evropski kriterij v sko
Tullabadu ter veliko zabavn
reditev »Sport in glasba«.

SAH
Kvarner v I. ligi
BEOGRAD, — V odlič-
srećanju za vstop v prvo z-
šahovsko ligo med drugo-
nima ekipama II. zvezne šah-
lige reškim Kvarnercem in
skern Studentom je zmagal
ner 6:4 in tako postal osmi
Kvarner ligo.

Meštrović prvak med železničarji

VRSTNI RED: Mestrovic 9, Gašić (BiH) 8,5, Kresavc Pešec (Sl), Tomić Berič (Danković (Sr) 6,5 itd.

ekip. Najboljše ekipe so se
stile takole: st. pionirji
Prestranek 7, 2. S. Rozman
Pivka 2; ml. pionirji —
Rozman 9, 2. Prestranek 5,5
Rozman II. 5,5 st. pionirji
Rozman I. 19, 2. S. Rozman
15,5, 3. Prestranek 13,5 itd.
govite ekipe so se uvrst
prvenstvo južne Primorske,
11. maja v Kopru.

Cerknica
prvak Notranjske
LOGATEC — Moštvenega skega prvenstva Notranjske udeležile tri ekipe — Bor Cerknica in Logatec. Cerknici v Borovničani so nastopili ljeni, saj so igrali brez mladinskih in ene ženske. V odločilnem srečanju

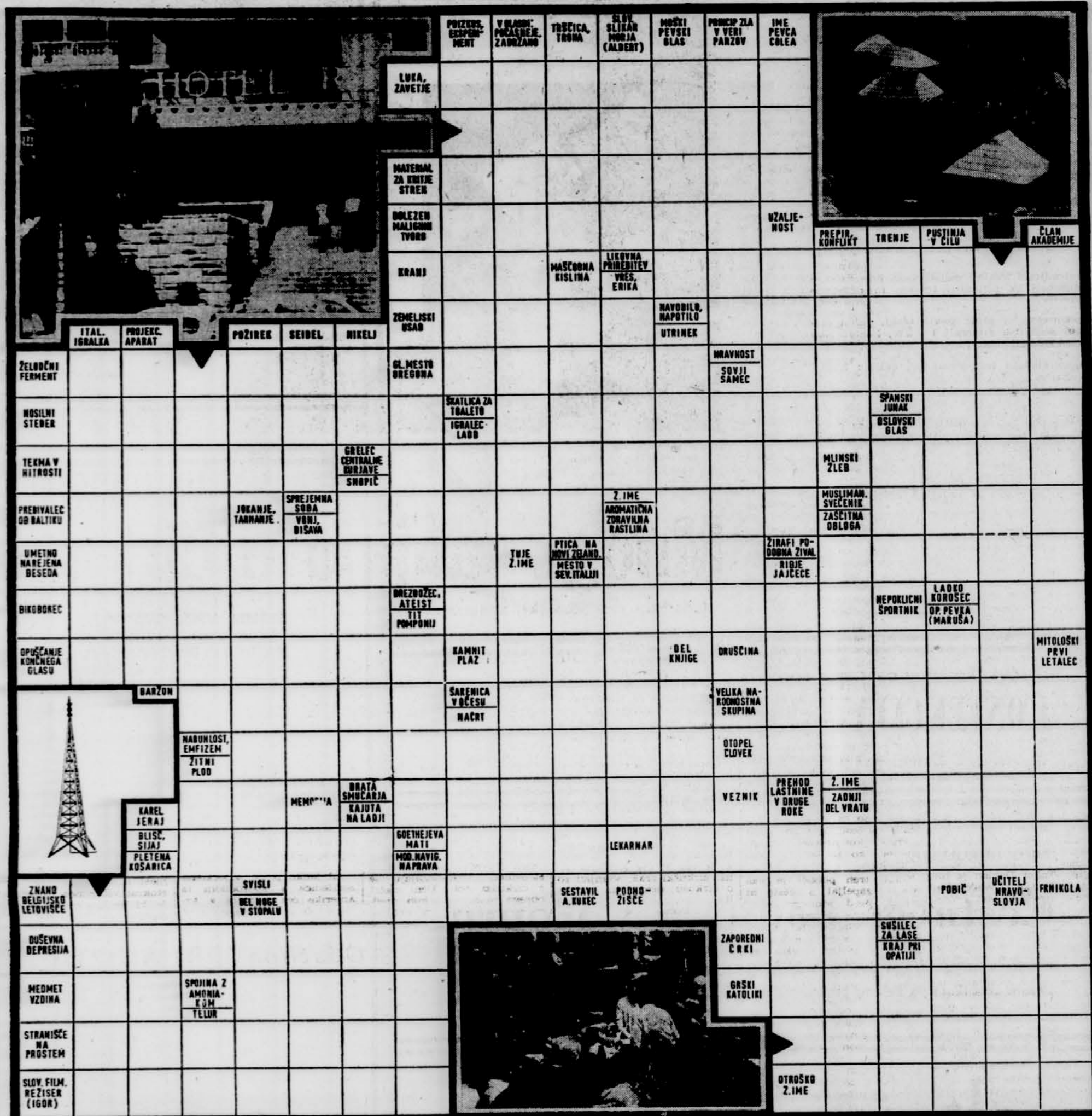
magala Borovnica in si ta
gotovila nastop v II. slo-
šohovski ligi.

Rezultati: Logatec : C
5.5:4.5, Cerkljica : Borovni-
Borovnica : Logatec 7:3.

Vrstni red: Cerkljica 11
rovnica 10, Logatec 8.5.

I. 8

NAGRADNA PRVOMAJSKA KRIŽANKA

NAGRADNI RAZPIS

Za pravilno rešitev prvomajske slikovne križanke bomo razdelili nagrade v skupni vrednosti 2000 dinarjev:

1. nagrada: 500 dinarjev
 2. nagrada: 300 dinarjev
 3. nagrada: 200 dinarjev
- pet nagrad po 100 dinarjev
deset nagrad po 50 dinarjev

Izrezano križanko z vpisano rešitvijo pošljite na naslov: Uredništvo »Dela«, Ljubljana, Tomšičeva 3, poštini predal 29. Na kuverto napišite SLIKOVNA KRIŽANKA. Če pošljate več rešitev, navedite na ovitku tudi število rešitev. Prosimo vas, da ne pozabite na doplačilo znamko Rdečega križa v tednu po 4. maju. Pri žrebanju bomo upoštevali vse rešitve, ki bodo v uredništvu do torka, 13. maja (vključno).

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih ugank »Dela« in »Tovariša« v veži poslopja v Tomšičevi ulici 3.

Razpisna komisija
GOSTINSKEGA PODJETJA
SOČA — Most na Soči
razpisuje delovno mesto
DIREKTORJA
z naslednjimi pogoji:

1. ekonomska fakulteta z najmanj 3 leti prakse na vodilnih delovnih mestih v gospodarstvu oz. v gostinstvu, ali
 2. višja strokovna izobrazba ekonomsko-komercialne smeri z najmanj 3-letno prakso na vodilnih delovnih mestih v gostinskih podjetjih ali
 3. srednja strokovna izobrazba gostinske ali ekonomske smeri z najmanj 5-letno prakso na vodilnih delovnih mestih v gostinskih podjetjih.
- V vseh treh primerih se zahteva snaznje dveh tujih jezikov, obvezno italijanskega.
- Ponudbe s kratkim življenjepisom in dokazila o delu v delovnih organizacijah ter dokazila o izpolnjevanju gornjih pogojev pošljite razpisni komisiji Gostinskega podjetja Soča-Most na Soči do 20. maja 1969.
- Stanovanje je zagotovljeno.

3700

CENTER ZA AVTOMATSKO OBDELAVO PODATKOV ZDRUŽENEGA PODJETJA ISKRA KRANJ

razvija sodobne sisteme in metode pridobivanja informacij v splošnih sistemskih rešitvah
pripravlja konkretne modele obdelave podatkov
uvaja in prenaša obdelavo podatkov na računalnik

TEAMI ORGANIZATORJEV

delajo sedaj predvsem na nalogah:
uvajanje sodobnih metod strokovnega računovodstva (planiranje in nadzor nad stroški)
razvijanje sistema kratkoročnega in dolgoročnega planiranja prodaje in proizvodnje
krmiljenje zaloga z optimiranjem

Ta naloge so dolgoročnega značaja ter je potrebno stalno izpopolnjevanje in prilagajanje rešitev gibanjem v našem gospodarstvu ter spremembam v proizvodnem procesu.

VABIMO K SODELOVANJU

strokovnjake z izkušnjami na teh delovnih področjih, ki bi hoteli uveljavljati sodobne poslovne metode. Za delovno mesto je potrebna višja ali visoka strokovna izobrazba, vsaj triletna praksa na ustreznem področju ter znanje nemščine ali angleščine. Prednost pa imajo kandidati s prakso v proizvodnih organizacijah, ki poznajo načela organizacije obdelave podatkov na računalnikih.

Nadaljnje šolanje in specializacija sta zagotovljena.

PROGRAMERJI

Integrirana obdelava podatkov, ki jo omogočajo sodobni veliki računalniki, zahteva kvalitetne programerske kadre. Razvoj programerjev teče od enostavnih nalog do kompleksnih programov, s katerimi se krmilijo cel sistemi, kot npr. sistem planiranja, sistem dinamične budžetske kontrole, sistem informacij za vodenje in podobno. Če se želite specializirati na tem področju, ste lahko pripravljeni, da ste dobro izbrani.

Odprtili imamo več mest za programerje sistema. Pogoji za delovno mesto pa so: najmanj srednješolska izobrazba ter snaznje nemščine ali angleščine. Prednost imajo kandidati s prakso v programiranju za računalnike druge in tretje generacije, ker gre za delo na velikem računalniku sistema CDC-3300.

Ponudbe pošljite na naslov: Center za avtomatsko obdelavo podatkov Zdrženega podjetja ISKRA Kranj, Ljubljana, Trg Prekomorskih brigad 1-IV.

Ta objava velja do zasedbe vseh ustreznih delovnih mest.

3711

ZVUK — JUGOSLOVANSKA GLASBENA REVUJA

organ Zveze skladateljev Jugoslavije
ob jubilejni stoti številki revije ZVUK

razpisuje MEDNARODNI

NATEČAJ

za muzikološka, etnomuzikološka,
in glasbeno-publicistična dela

Pravico do sodelovanja na natečaju imajo državljani SFRJ in osebe iz inozemstva pod enakimi pogoji. Najboljša dela bodo nagradili z naslednjimi nagradami:

MUZIKOLOŠKA DELA

- I. nagrada 2.000 Ndin
- II. nagrada 1.500 Ndin
- III. nagrada 1.000 Ndin

ETNOMUZIKOLOŠKA DELA

- I. nagrada 2.000 Ndin
- II. nagrada 1.500 Ndin
- III. nagrada 1.000 Ndin

GLASBENO-PUBLICISTIČNA DELA

- I. nagrada 1.500 Ndin
- II. nagrada 1.000 Ndin
- III. nagrada 800 Ndin

Dela morate napisati v enem izmed jezikov narodov Jugoslavije ali v angleščini, francoščini, nemščini, ruščini ali italijanščini.

Rokopise morate napisati do 25 tipkanih strani z razmakom, s povzetkom na 1-2 strani.

Rok za oddajo del je 10. oktober 1969.

Dela pošljite v 5 izvodih pod šifro. Avtor mora v posebnih zaprti ovojnici označiti svoj polni naslov, na katerega bomo obvestili o izidih natečaja.

Izidi natečaja bodo objavljeni v 100-letni jubilejni številki revije ZVUK, v kateri bodo objavljena tudi nagradna dela.

Zirja, ki jo sestavljajo člani uredništva revije ZVUK si pridržuje pravico, da odkupi od avtorja posamezna dela. Odkupljena dela bodo objavljena v reviji ZVUK 1970. leta.

Rokopise in ostali material za natečaj bomo vrnili avtorjem samo na njihovo izrecno zahtevo.

Dela pošljite na naslov: ZVUK, Jugoslovenska muzična revija (za konkurs), Radićeva 15/III, p. p. 26, Sarajevo.

3705

VICTOR GANN LEP DAN ZA UMOR

63. nadaljevanje

»To pismo je izredno pomembna listina.« je nadaljeval mrliški oglednik, govoreč poroti. »Odvce je pripominjati, da je velikega pomena za našo preiskavo. Dosti smo slišali o potegavščini in smo bili precej nejeverni. Toda tukaj imamo izjavo samega umorjenega moža, da je bila potegavščina dogovorjena in izpeljana. Moram vas opozoriti, člani porote, da se otrese vseh predsodkov in presoje takega s popolnoma drugačnega vidika. Zdaj vemo, da je bila potegavščina domnena — potegavščina na račun policije. Potemtakem je očitno, da je nekdo izkoristil nastali položaj. Pokojni sir Herbert Cartwright je z življenjem plačal svojo norost.«

Mrko je pogledal vzravnano gospo, ki je stala pred njim kot priča. »Gospodična Cartwright, moram vas vprašati, zakaj niste izročili tega pisma, policiji, brž ko ste ga našli?«

»Glavni inšpektor Cromwell mi je svetoval, naj ga ne izročim.«

»Hudiča! Je besno zamrmral Ingles. »Kaj takega pa še ne...«

»Prosim! Je strogo dejal mrliški oglednik. »Gospodična Cartwright. Mislim, da veste, da gospod — hm — Cromwell ni uradno zadolžen v preiskavi te zadeve. Zakaj ste potem tako jadrno poslušali njegovo nasvet?«

»Poslušala sem ga, ker je nekdo umoril mojega brata.« je odvrnila gospodična Emily z zelo stisnjenimi ustnicami. »Višji inšpektor Ingles je bil samozadovoljno prepričan, da je zločin zagrešil moj nečak, jaz pa nisem hotela, da bi bil pravi morilec pregledan opozorjen...«

»Gospodična Cartwright! Je jezno usel mrliški oglednik. »Ne smete tako govoriti.«

»Kako ne smem govoriti?«

»Mislim, da me popolnoma dobro razumete.« je zbežano nadaljeval mrliški oglednik.

»Ce domnevate, da bom molčala o popolni nesposobnosti policije, se zelo motite.« je zadrženo odgovorila gospodična Emily. »Mislim, da smo se zbrali v tej dvorani zato, da bi obravnavali dejstva. Mar ni dejstvo, da je višji inšpektor Ingles posmehljivo zavrnil zgodbo o potegavščini? Mar ni dejstvo, da je gospod Cromwell verjel tej zgodbi? Komu izmed teh dveh mož naj bi po vašem mnenju zaupala?«

Sredi precej glasnega šuma je premagani mrliški oglednik prosil damo, naj odide. Njene odkrite besede so ga vznemirjale. Kazalo je, da bo Ingles vsak hip zdijal, medtem ko je inšpektor Vickery.

ki je bil rdeč v obraz in se je potil, ne-gibno sedel. Kakor da bi vanj tresčila strela. Delno olajšanje je nastopilo, ko je bila poklicana naslednja priča in je major Horace Loveridge stopil na ograjeno mesto.

Bil je videti miren in samozavesten, kar je bila očitna sprememba v primerjavi z njegovo nedavno živčnostjo. Kljub vročini je bil bled in upadel. Očitno mu je odločitev povrnila običajno dostojanstvo. Bil je dobro znan v okolici in vsi so ga cenili. Zato je kazalo, da bo njegovo pričevanje pomembno.

»Med to preiskavo smo slišali, major Loveridge, da ste sodelovali v pripravah na to potegavščino.« je dejal mrliški oglednik. »Ali bi nam povedali s svojimi besedami, kaj veste o tej nenavadni zadevi?«

»Tako vam lahko povem, da je bila potegavščina dogovorjena.« je brez obotavljanja odgovoril Loveridge. »Potrdim pričevanje v vseh podrobnostih. Bertie je povedal samo resnico, ko je stal pred vami kot priča.«

»O, strica! Je hvaležno vzdihnila Jill.

Do tistega trenutka so jo mučili dvomi. Njegova jasna izjava je bila zdaj v tako velikem nasprotju z njegovim prejšnjim zanikanjem, da je lahko samo sklepala, da je imela Cromwellova pridiga prejšnje popoldne zaželen učinek. Mrtvevo pismo, ki se je pojavilo tako senzacionalno, je tudi okrepilo njegov sklep.

»Kakšno vlogo ste imeli pri tej potegavščini, major Loveridge?« ga je vprašal mrliški oglednik.

»Zelo majhno. Pravzaprav nisem imel nobene vloge.«

»Razložite nam prosim to protislovno izjavo.«

»Hočem reči, da mi je bila dodeljena majhna vloga, a mi je ni bilo treba odigrati.« je dejal major. »Bil sem navzoč, ko smo delali splošne načrte za to šalo. Dogovorili smo se, da se bom vrnil domov kakor po navadi in potem sporočil služabnikom, da so me ne pričakovano in slučajno poklicali iz Londona. Moral bi oditi kmalu po polnoči, pripeljati z avtomobilom na stransko pot pri Basington Hallu in čakati. Sir Herbert bi se mi moral pridružiti. Potem bi se odpravila z avtom v London in prenočila v mojem stanovanju. Nato bi sir Herbert odpotoval s škotskim brzim vlakom.«

»Pravite, da ste se tako dogovorili? Kaj se je v resnici zgodilo?«

»Vrnil sem se domov po načrtu. Odpe-ljal sem se na videz proti Londonu in čakal na domnjenem mestu. Morda sem bil nekoliko nepotrpežljiv in čez čas sem stopil skozi park in vrtove do francoskih oken v knjižnici, ki so bila na široko odprta. Videl sem...«

Obotavljal se je in mrliški oglednik se je naglil naprej.

»Da, major? Kaj ste videli?«

»Videl sem, da sir Herbert Cartwright sedi za pisalno mizo in piše. Bertie je pre- vračal pohištvo in razbil nekaj vaz in okrasov. Ko me je zagledal pri oknu, je sir Herbert na pol poskočil in me začel poditi...«

»Kaj je naredil sir Herbert?«

ISČEMO
KOOPERANTE
za struženje
kovinskih čepov
na avtomatih
VELIKE SERIJE
Premer 3—16 mm.
»KOT« Tacen 38, telefon
51-244. 3758

Razpisna komisija pri
OSNOVNI SOLI
TONE ŽNIDARIČ
PTUJ

razpisuje
delovno mesto

UČITELJA
tehničnega pouka —
FIZIKE
za nedoločen čas

POGOJ: PRU z ustrežno
strokovno izobrazbo.
S to objavo popravljamo
2. točko razpisa v Pro-
svetnem delavcu št. 8 z
dne 24. aprila 1969!

Razpisna komisija
3749

Italijanska družina
i šče
HISNO POMOČNICO
srednje starosti.
Navedite lastne sposob-
nosti na naslov:
MONCINI —
Viale fedeli n. 17 —
Montecatini terme
(Italia)

Interesente opozarjamo, da
morajo zaposlitev v tujini
urediti prek pristojnega
savoda za zaposlovanje.

MATERIAL
ZA MOTORJE:
Bati

P. C. batni obročki
(ameriški)
Monroe amortizerji
Vseh vrst pripomočki
in oprema za avtomob-
ile
Orodje in stroji
za avtomehanike

FRITZ BAAR

CELOVEC -

KLAGENFURT

St. Veiter Ring 33

St. Rupert Strasse 6

Nadomestni deli
in agregati za

WESTINGHOUSE-
HARDY-KNORR

pnevmatične zavore
Simeringi

PROMETNO PODJETJE
SAP LJUBLJANA,
Ljubljana, Središka 4

Komisija za delovna razmerja
objavlja
prosta delovna mesta za:

ŠEFA turistične poslovalnice v Brežicah
POGOJ: višja strokovna izobrazba — turistične
smeri z znanjem vsaj enega tujega jezika.

REFERENTA za turizem v poslovalnici Krško
POGOJ: srednja strokovna izobrazba turistične
smeri z znanjem enega tujega jezika.

REFERENTA za turizem v poslovalnici
Ljubljana

POGOJ: višja strokovna izobrazba turistične smeri
z znanjem francoskega in italijanskega jezika.
Poizkusni rok 60 dni. Osební dohodek po Pravilniku.
Prostih stanovanj nimamo.

Kandidati naj pošljejo pismene ponudbe v desetih
dneh po objavi v Kadroviski oddelku podjetja SAP
LJUBLJANA, Ljubljana, Središka 4. 3707

DINARA

preduzeće za spoljnu
trgovinu i poslovno
tehničku saradnju
BEOGRAD, Birčaninova 37

prodaja

osebne automobile znamke

BULGARRENO-8

Z LEŽALNIMI SEDEŽI

BULGARRENO-10

Z LEŽALNIMI SEDEŽI

Za vozila plačate v dinarjih,
cene so ugodne.

Organiziran je servis na območju Jugosla-
vije pri podjetju COSMOS, Ljubljana,
Celovška cesta.

Sklepanje pogodb in prodaja v naših po-
slovnih prostorih — Beograd, Save Maško-
vića 3. Vsa ostala pojasnila dobite po tele-
fonu št. 22-629 in 25-923.

3751

ČESTITKE ZA PRAZNIK DELA

SKUPŠČINA OBČINE KOPER IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

čestitajo vsem občanom, gospodarskim organizacijam in delovnim ljudem za mednarodni delavski praznik - 1. MAJ.

Iskrene čestitke vsem občanom in delovnim ljudem za prvomajske praznike.

SKUPŠČINA OBČINE IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE PIRAN

Agrotaria Koper
KMETIJSKO PREDELOVALNI ZADRUŽNI KOMBINAT

s svojimi obrati:

Vino-vinogradi - Mleko-meso - Sadje-zelenjava
Kooperacija - Transport-stroji

čestita vsem delovnim ljudem, kooperantom in odjemalcem za PRAZNIK DELA - 1. MAJ.

Agrotaria Koper
KMETIJSKO PREDELOVALNI ZADRUŽNI KOMBINAT

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

VSEM DELOVNIM LJUDEM
ČESTITA
ZA MEDNARODNI
PRAZNIK DELA -
1. MAJ.

POMORŠČAKOM
PA ŽELIMO SE MIRNO MORJE
IN SREČNO PLOVBO.

plama

INDUSTRIJA ZA PROIZVODNJO
IN PREDELAVO PLASTIČNIH MAS

Vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo ob delavskem prazniku 1. maja, obilo uspehov, s čim se nadaljuje poslovno sodelovanje.

Izdelava in predelava plastičnih mas:

extrudirani izdelki: polietilenska čreva vseh dimenzij in polietilen tlakane in notkane vrečke;

poliuretanska pena: puhin bloki, plošče standard, dimenzij 1 x 2 m, konfakcijski izdelki: gobice, sedelci;

poliuretanska trda pena: kot odlični termoisolator.

Poleg tega izdeluje podjetje opremo za galvanizacijo ter ventilacijske naprave iz plastičnih mas.

Se priporočamo za nadaljnje sodelovanje.

DELOVNI KOLEKTIV OBRTNEGA PODJETJA

KONFEKCIJA - Komen

se pridružuje čestitkam za prvomajske praznike

DELOVNI KOLEKTIV

Cestnega podjetja v Kopru

čestita vsem delovnim ljudem širom po domovini za delavski praznik - 1. MAJ.
Vsem voznikom pa želimo srečno vožnjo.

TRGOVSKO PODJETJE

ISTRA-BENZ - Koper

s svojimi poslovalnicami: Koper I. in II., Izola, Piran, Buje, Umag, Novigrad, Škofije I. in II., Kozina, Divača, Podgrad, Postojna, Stari Trg, Ivančna Gorica, Lazareti, Ljubljana, Plavje in Deskle pri Novi Gorici.

Cenjenim strankam priporočamo naše storitve.

Vsem delovnim ljudem čestitamo za mednarodni praznik - 1. MAJ.

KOVINSKO OBRTNO PODJETJE

ISTRAMETAL

PIRAN

poslovnim prijateljem in vsem delovnim ljudem čestita za mednarodni praznik - 1. MAJ.

KMETIJSKA ZADRUGA

LUCIJA-PORTOROŽ

s svojimi enotami: lesna kmetijska proizvodnja, živinoreja, meso, ribolov, trgovni promet, kooperacija in mehanizacija ter izdelatev črnih in belih kmetijskih in potrošniških predmetov za praznik 1. MAJ.

PODJETJE

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

s svojimi obrati na Pivki, Prestranku, Baču, Postojni, Belskem in predstavništvom v Splitu ter prodajalnami v Zagrebu, Beogradu in Ljubljani čestita svojim poslovnim prijateljem za 1. maj.

Proizvajamo in vam nudimo naslednje izdelke:

- žagan les iglavcev, listavcev in eksot
- vezane, panel in gradbene plošče, furnir
- domačih vrst in eksot
- furnirano kosovno pohištvo
- tapcirano pohištvo
- stole in mize, kuhinjske sobne in gostinske

Delovni kolektiv
Industrije plastičnih mas
in umetnih smol

čestita vsem potrošnikom in delovnim ljudem za praznik dela - 1. MAJ ter želi mnogo nadaljnjih uspehov.

iptas

AVTOPODJETJE

TRANSPORT

ILIRSKA BISTRICA

ČESTITA VSEM SVOJIM ODJEMALCEM IN DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK DELA - 1. MAJ.

AVTOPODJETJE

TRANSPORT

ILIRSKA BISTRICA

Gostilna "PRI ACOTU"

Korene Franjo - Cvetka
PODGRAD

Cenjenim gostom, poslovnim prijateljem in vsem delovnim ljudem želi veselo praznovanje ob prazniku dela - 1. maj.

Gostilna "PRI ACOTU"

Korene Franjo - Cvetka
PODGRAD

KOLEKTIV PODJETJA

RIZANSKI VODOVOD KOPER

ŽELI SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN VSEM DELOVNIM LJUDEM VESELO PRAZNOVANJE PRVOMAJSKIH PRAZNIKOV.

ČESTITKE ZA PRAZNIK DELA

Poslovno stanovanjski objekt s trgovskimi lokali v gradnji Ul. Moše Pijade, Ljubljana. Izvajalec: SGP Grosuplje.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

Opravlja vse vrste investicijskih objektov in del. Nudi interesentom nakup stanovanj, poslovnih prostorov vseh velikosti.

Za oddih in rekreacijo pa ima na razpolago za nakup vikend hiške ob morju v Dajli — Istra.

Vsa pojasnila daje podjetje ustno ali telefonično v upravi podjetja v Grosupljem.

Gradimo hitro in solidno! Za naročila se toplo priporočamo!

Vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in partnerjem, iskreno čestitamo za PRAZNIK DELA 1. maj in želimo prijetno praznovanje.

SLOVENIJALES

TOVARNA „JELKA“ BEGUNJE pri Cerknici

Izdeluje:

opremo za hotele, gostinske lokale, trgovine, leseno embalažo, ladijski pod in vse vrste žaganega lesa.

Vsa dela opravimo solidno in strokovno.

Vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem čestitamo za praznik dela — 1. MAJ.

INDUSTRIJA KONFEKCIJE OBLAČIL MODNA OBLAČILA

Ljubljana, Tolstojeva 9-a

ČESTITA

VSEM SVOJIM
POSLOVNIM PARTNERJEM
ZA PRAZNIK DELA

agro

obnova

PODJETJE ZA GRADNJE IN REKONSTRUKCIJE
LJUBLJANA, Crtarska ul. 8
tel. 312-125, 312-406

Gradnja kmetijskih objektov, objektov industrijske
delevalne industrije in objektov družbenega
standarda
Hidro- in agromelioracije
Vzdrževanje in gibanjska popravila težke gradbene
mehanizacije
Ob delavskem prazniku se pridružujemo čestitkam!

ŠAMPIONKA RENČE

Čestita vsem kolektivom in delovnim
ljudem za delavski praznik — 1. maj.

DOLENJSKA BANKA IN HRANILNICA NOVO MESTO

s podružnico KRŠKO
in ekspoziturnimi
v METLIKI in TREBNJEM

iskreno čestita za praznik dela 1. MAJ vsem poslovnim
prijateljem, komitentom in vlagateljem in se še nadalje pripo-
roča za sodelovanje.

ZA VAS:

nudimo najugodnejšo obrestno mero, za hranilne vloge in
sredstva na deviznih računih občanov, od 6,5 do 8 odst.,
dajemo kredite za stanovanjsko gradnjo, pospeševanje kme-
tjstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja,
vodimo žiro račune občanov,
opravljamo devizno-valutne posle, odkup in prodajo deviz,
odobravamo kratkoročne in dolgoročne kredite,
opravljamo tudi vse druge bančne posle.

Zaupajte nam svoje denarne posle! Opravimo jih hitro, natančno
in zaupno pod najugodnejšimi pogoji.

MEHANIKA TRBOVLJE

IZDELUJE:

ELEKTRO VARNOSTNI MATERIAL
ELEKTRO VEZILNI MATERIAL TER PRIBOR ZA PROSTE VODE
IN KABLE

Vsem delovnim ljudem za prvomajске praznike
priskrbo čestitke.

Vino Gorica

Trgovsko podjetje
z alkoholnimi
in brezalkoholnimi
pijačami
NOVA GORICA

Čestita vsem kolektivom in delovnim
ljudem v Jugoslaviji za delavski praznik —
1. maj in želi še mnogo uspehov
v prihodnje

teve-varnost

ZAGORJE

Izdeluje:

opremo za rudarstvo in kemično industrijo, ki je zaščiten proti eksplozijam
elektronske opreme
frekvenčne pretvornike
motorne in signalne svetilke
tipkala s signalno svetilko
frekvenčne svetilke
rudarske naprave svetilke
cvsne ventilatorje
različne baterije za navedene
speciialne opreme za dvigalogradnjo, železarnice, lesno industrijo in podobno
Za delavski praznik 1. maj želimo poslovnim prijateljem in delovnim ljudem
naše domovine prijetno praznovanje ter se priporočamo s našimi izdelki.

SPLOŠNA OBLAČILA TRIGLAV - Zagorje

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM
ČESTITAMO ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ.

KREDITNA BANKA KOPER

s svojimi ekspoziturnimi v
ILIRSKI BISTRICI
PIRANU
POSTOJNI
SEZANI
in poslovalnico v IZOLI

sprejema hranilne vloge
sprejema vezane hranilne vloge in namenske vloge za gradnjo-stanovanj
in pospeševanje obrti in turizma
daje kredite za stanovanjsko gradnjo, pospeševanje obrti in turizma
vodi dinarske in devizne žiro račune občanov
opravlja devizno-valutne posle,
odobrava kratkoročne kredite in investicijske kredite uporabnikom družbe-
nega premoženja
opravlja vse druge bančne posle

DELOVNI KOLEKTIV

EMBALAŽNI SERVIS KOPER

čestita vsem delovnim ljudem za 1. MAJ in se priporoča za
cenjena naročila.

KOPITARNA SEVNICA

TOVARNA KOPIT IN PET

za 1. MAJ čestita vsem državljanom

za svoje izdelke:
rolete, plastične
rezan les
lesno galanterijo
kopita

Se priporoča!

GOZDNO GOSPODARSTVO BREŽICE

Kolektiv čestita vsem občanom za praznik 1. MAJ
ter se priporoča za svoje izdelke in storitve.

DEKORLES BREŽICE

MIZARSTVO - TAPETNIŠTVO - ZAGA

Izdeluje in dobavlja vse vrste tapetniških izdelkov, stavbno po-
hištvo in notranjo opremo, vrši razrez hlodovine.

Kolektiv čestita vsem za prvomajске praznike!

TRGOVSKO PODJETJE
• PLANIKA •
SLOVENSKA BISTRICA

Želi za delavski praznik 1. maj svojim potrošnikom kakor tudi
vsem delovnim kolektivom prijetno praznovanje.

Priporočamo se z vsemi svojimi poslovalnicami — po potrebi
hitro, cena solidna.

PRAZNIK DELA NA PEDAGOGSKI AKADEMIJI V LJUBLJANI — Ob prazniku dela so ljubljansko pedagoško akademijo včeraj obiskali dr. France Hočevar, dr. Vladimir Bračić, Ivo Tavčar, Ludvik Zajc in drugi ugledni javni delavci. Na proslavi (na sliki) so razdelili diplome in priznanja študentom ter nagrade delavcem akademije; po pozdravnih besedah gostitelja in gostov je zapel nekaj pesmi zbor »Vinko Vodopivec«.

ODLIKOVANJA PEVCEM PARTIZANOM — Predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher je včeraj dopoldne izročil visoka odlikovanja devetnajstim članom Partizanskega invaridskega pevskega zbora, ki te dni praznuje petindvajsetletnico obstoja. Kraigher je ob podelitvi odlikovanj prikazal pomemben delež zbora pri razvoju naše kulture, še posebej pri gojitvi partizanske pesmi, humanizaciji naše družbe ter utrjevanju tradicij NOV.

NOVI PREDSEDNIK ČESKOSLOVASKE ZVEZNE SKUPŠČINE — V ponedeljek je bil v obeh zborih čkoslovske zvezne skupščine Aleksander Dubček izvoljen za njenega novega predsednika. Na sliki: Dubček po izvolitvi pred Hradčani. Videti je, da je »romantik« se vedno zelo priljubljen. Telefoto: UPI

Nadaljevanje s prve strani

Proslava jubileja partije

centralizacija upravljanja proizvodnje in delitve v rokah vodilnega sloja. Razmere, v katerih se je znašla naša država po zmagovitih oboroženi revoluciji, so vplivale na nastajanje sistema tako imenovanega državnega socializma, ko je imela Komunistična partija vse značilnosti klasične politične stranke, nastale v osrčju meščanske družbe. Neposredno je vodila državo v imenu delavskega razreda in se vedno si ni zadala za svojo poglavitno nalogo ustvariti prostor za neposredno sodelovanje delavskega razreda v upravljanju.

Triptalo je dejal, da je tak razvoj ustvarjal nevarnost biokratizacije v družbi in partiji, rekoč, da se nekateri nahi teoretični jeziki, kadar se govori o lastni biokraciji. Toda postane država, s tem pa tudi nekoga vodilnega sloja, ni predvsem rezultat volje nekoga, marveč delitve dela, ki je nastala na podlagi določenih materialnih odnosa v sami družbi.

Mika Triptalo je osvetlil povojne faze našega razvoja, od ustanovitve delavskega sveta do postopnega prenosa pristojnosti upravljanja in razpolaganja z materialnimi sredstvi na taiste delavske svete. Poudaril je, da zdaj razpolagamo vprašanja, kot so razpolaganje s sredstvi razširjene reprodukcije, graditev samoupravnih struktur v delovnih organizacijah in zunanji njih ter izgradnja takšnega političnega sistema, ki bo izboljšal značilnosti klasičnega parlamentarnega sistema in čedalje bolj postajal sistem, v katerem bodo elementi samoupravljanja prevladovali nad elementi državne organizacije.

Prvi se je menila o teh vprašanjih križala na VIII. kongresu ZKJ in stvar se je končala s kompromisom, zaradi česar je bil v nadaljnjem razvoju neizogiben konflikt, do katerega je tudi prišlo na četrtem plenumu CK ZKJ. Sio je za to, da odločno stopimo v novo fazo revolucije, ko postane delovni sloj glavni nosilec politike in njenega oblikovanja, ne več partija ali državni aparat. Toda nujno je moralo postati vprašanje marsikaj, kar je bilo dotlej videti nedotakljivo in o čemer se prej ni smelo podvomiti. Zato je tudi prišlo na dan korenitna kritika vsega obstoječega, ko se je ustvarjala antibiokratska fronta, v kateri so bili poleg komunistov tudi drugi.

Mika Triptalo je pripomnil, da je takšna korenitna kritika morala upoštevati dvojno: prvič, da bodo v naših lastnih vrstah začeli omahovati nekateri ljudje, misleč, da s tem zametavamo ideale, za katere smo se borili v revoluciji, drugi pa je bila kritika morala upoštevati realno razmerje političnih sil. Dostikrat se namreč nekatere udeleženci v tej korenitni kritiki niti sami niso zavedali, da gredo s tem na roke najbolj konservativnim etatističnim in biokratskim silam.

Izgradnja in razvoj samoupravljanja sta terjala, da odpravimo monopolni položaj Zveze komunistov v družbi. Sklepi partije, je dejal Mika Triptalo, niso več avtomatično obvezni za razvejan sistem samoupravljanja in družbenih organizacij, kar pomeni, da morajo komunisti na odprtem političnem prizorišču z argumenti, s osebnim zgledom in delom pridobiti ljudi za stvari, ki jih predlaga Zveza komunistov.

Zaplet v Novi Gorici

Pot do predsednika občinske skupščine ni bila pravilna

NOVA GORICA, 29. apr. — Ožja vodstva družbeno političnih organizacij so na sinočnji skupni seji analizirala potek priprav na nedavne volitve s posebnim poudarkom na kandidiranju in izvolitvi predsednika občinske skupščine. Po dokaj burni razpravi so imenovali posebno komisijo ter ji poverili nalogo, da pripravi do davnjine ponovne skupne seje sporočilo za javnost. Ko so v precej okrnjeni sestavi analizirali osnutek pripravljene besedila, pa se danes niso mogli odločiti, da bi ga takoj posredovali občanom. Sklenili so, da ga bodo še enkrat analizirali po prvomajskih praznikih.

Ceprav se pogledi med posameznimi predstavniki ožjih vodstev družbenih organizacij očitno precej razlikujejo glede tona, ki naj bi ga imelelo sporočilo javnosti do postopkov okoli volitev predsednika skupščine, je vendar treba poudariti, da so se priprave na volitve odvijale v izjemno zapletenih okoliščinah. Nasproti predlogu družbenih organizacij, da kandidira za predsednika skupščine dosednji predsednik občinske skupščine, sodišča in predsednik občinske skupščine SZDL Boris Kovšca, za podpredsednika pa dosednji načelnik oddelka za volitve in imenovanja Rudi Simac ter dosednji predsednik socialno-zdravstvenega zbora republiške skupščine dr. Vinko Mozetič, se je izoblikovala v ozkem krogu ljudi mnenja, da bi morala kandidirati za predsednika skupščine dva občana. To mnenje se je potem

glede predlogov in ne predlagal drugačnih rešitev. Namesto tega pa je prišlo do nesprijemljivih pojavov v predvolilni kampanji, ko so bile potencirane pozitivne lastnosti enega in negativne lastnosti drugega kandidata. Ožja vodstva družbenih organizacij so bila hkrati enotnega mnenja, da je novi predsednik dobil zaupnico odborov, ki so ga dobili na volitvah, in da bo potrebno podpirati skupščino v prizadevanjih za uresničevanje volilne programa družbenih organizacij.

LOUZE KANTE

Sklicane prve seje zborov ter skupna seja vseh zborov skupščine SR Slovenije

LJUBLJANA, 29. aprila — Predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraigher je sklical prvo sejo republiškega, gospodarskega, prosvetnega, kulturnega in socialno zdravstvenega zbora za četrtek, 8. maja 1969. Seji republiškega in gospodarskega zbora se bosta pričeli ob 9. uri, seji prosvetnega kulturnega in socialno zdravstvenega zbora pa ob 10. uri.

Predsednik skupščine je prav tako sklical prvo skupno sejo vseh zborov skupščine SR Slovenije za petek, 9. maja 1969 ob 9. uri.

Po predlogu dnevnega reda bo skupščina SR Slovenije na prvi skupni seji vseh zborov izvolila predsednika in podpredsednika skupščine Socialistične republike Slovenije ter poslance v zbor narodov Zvezne skupščine.

Zbori pa bodo imeli na dnevnem redu: izvolitev verifikacijskih komisij; poročilo verifikacijskih komisij in verifikacijski mandati; slovesno izjavo poslancev; izvolitev članov komisije za volitve in imenovanja skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednikov in podpredsednikov zborov.

Republiški zbor bo imel na dnevnem redu tudi določitev kandidata za predsednika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta.

Republiški zbor bo imel na dnevnem redu tudi določitev kandidata za predsednika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta.

Uspešna akcija spliškega RK
SPLIT, 29. aprila (Tanjug). — Ze v treh urah, kolikor je dejansko trajala zelo skrbno pripravljena zbirna akcija občinskega odbora RK v Splitu, je dalo nad 4500 družin ter humanitarni organizaciji nad 25.000 kg razne obleke in obuvice, namenjene socialno neposrebljenim ljudem na vsem spliškem področju.

Snežne razmere ob 7. uri zjutraj
ZINČICA-KRVAČEV: pretežno jasno, 10, 40 cm, južen, slonice oblačljivo. — ZINČICA-SELENICA: splošno dežno oblačno, 12, 15 cm, južen, zgoraj dežno oblačno, 1, 130 cm, južen, slonice oblačljivo. — ZINČICA-VOGLJE: rahlo oblačno, 10, 200 cm, južen, slonice oblačljivo. — DOM NA KČM: delno oblačno, 7, 160 cm, južen, pot prekida, tovarna slonice oblačljivo. — KOČA PRI SEDMERIH TRIGLAVSKIH JEZERIH: delno oblačno, 7, 170 cm, južen. — VOJSKO: jasno, 10, 40 cm, južen, avtobus vrti v ponedeljek, sredo, petek, soboto in nedeljo. — TRIGLAV KREDAVICA: rahlo oblačno, 4, 310 cm, izmrzanjen.

Napad na zvezo čeških novinarjev

Čkoslovska vlada odobri ukrepe za učinkovito vodenje tiska

PRAGA, 29. apr. (Tanjug). Glasilo CK KPC »Rude Pravo« je danes znova napadlo zvezo čeških novinarjev. Povod je bilo sporočilo o zasedanju zveze novinarjev, za katero je v članku rečeno, da je dobro, očitajo pa, da niso odgovorili na kritike vodstva KPC na račun čeških novinarjev. Največjo odgovornost za politične krize v državi so zvalili na tisk.

»Rude Pravo« zatrjuje, da je večina informativnih sredstev vrsto smesov zmanjšala tehnotno položaja v državi, prikrivala vire resnične nevarnosti, ki so grozili nacelom pojanuarske politike, in ustvarjala nenehno napetost v odnosih s socialističnimi državami.

Čkoslovska vlada je sinoči odobrila vse ukrepe, ki so se jih doslej lotili v tisku, in pooblastila svoj odbor za tisk in informacije, naj pripravi predloge za učinkovito vodenje tiska, ki ga bo prevzela država.

Pomurje za 1. maj
MURSKA SOBOTA, 29. apr. — Lendavska mladina bo pripravila za 1. maj kulturni program. Na tej slovesnosti bo govoril predsednik občinske skupščine Jože Kolaric. Gostinski podjetje »Parks« bo ta dan odprlo novo termalno kopališče v Petkovcih. Kresovi v Gradišču, na Tišini, v Bodoncih, Zenkovičih in Dolini pa bodo naznanili začetek praznovanja v sobotni občini, ki šteje med pomembne delovne jubileje zgraditve nove separecije in betonarne v Murski Soboti. Stevilni Ljutomerčani se bodo za 1. maj zbrali v Borehah pri Križevcih, kjer bodo odprli obrat opekarne. V vseh večjih in manjših središčih radgoneske občine bodo v počastitev delavskega praznika pripravili proslave. Na večer pred praznikom pa bo v Gornji Radgoni proslava, na kateri bo govoril Adam Milkovič, član občinske konference SZDL. Proslave bodo tudi v Črešnjicah, Zbiževcih, Jančevem vrhu in drugod. J. S.

Mesec narcis v Veržeju
VERŽEJ, 29. apr. — Prizadevni turistični delavci v Veržeju so tudi letos pripravili tradicionalno oriridev — mesec narcis. Na večer pred mesem narcis, 1. maja bodo v Veržeju s kresovi, conjemati in veselimi vžigami ožamili vseše turistične manifestacije. Zatem se bodo v času prvomajskih praznikov vrstili športne in kulturnozabavne — prireditve. Naj omenimo, da bodo drugo nedeljo v maju v Veržeju pripravili narcisni ples, za tem pa narcisni večer in še bi lahko naštevali kaj vse so prizadevni turistični delavci v Veržeju vključili v svoj program, katerega namen je, da se tako domačega kot predhodnega gosta opozori na občije ter ne nazadnje na lepote sveta ob Muri. J. S.

Iz včerajšnje zadnje izdaje Poher: V nekaj tednih predsedniške volitve

Degolisti ustanovljajo iniciativne odbore za kandidaturu Pompidouja — Rochetovo pismo Molletu

PARIZ, 28. aprila (Tanjug). Vršilec dolžnosti predsednika francoske republike Alain Poher je pozval nocoj Francoze, »naj ohranijo enotnost narodov«. V govoru po radiu in televiziji je poudaril, da se bo to doseglo z »adoslednim spoštovanjem zakonov«.

»Po lojalni konfrontaciji ljudi in programa boste izvolili v nekaj tednih svojega novega predsednika«, je dejal Poher in dodal, da je v njihovi rokah »prilagodnost domovine«.

Alain Poher je pred tem sprejel v Elizejski palači premiera Couve de Murvilla. Na tiskovni konferenci, ki jo je imel zatem, je Poher dejal, da skupaj s predsednikom vlade Želita, sda se vse odigra zakonito in v redu. Hkrati je Poher obvestil novinarje, da bo seja vlade, ki je bila vedno v sredo, po prvomajskih praznikih.

Z ozirom na to, da bodo v Franciji predsedniške volitve, sta bila danes še dva značilna momenta. Degolisti

Husak o pogovorih v Moskvi
Pogovarjal se je z Brežnjevom, Ulbrichtom, Gomulko in drugimi

PRAGA, 28. apr. (Tanjug). Prvi sekretar CK KPC Gustav Husak je danes izjavil, da so bili pogovori, ki jih je imel v Moskvi s predstavniki drugih socialističnih držav zelo koristni in da je s tem uspešno obvladati obstoječo napetost in ustvariti bolj ugodno ozračje za nadaljnje stike. Husak je vodil delegacijo CSRS na zasedanju sveta SEV in se je ob tej priložnosti ločeno pogovarjal z Brežnjevom, Gomulko, Ulbrichtom, Kadarjem, Ceusecom in Živkovim. Na današnjem sestanku v klubu poslancev KPC je izjavil, da so ob tej priložnosti govorili o vseh vprašanjih. Ti pogovori, je poudaril Husak, potrjujejo naše prepričanje, da ima naša država kot suverena dovolj prostora, da rešuje vse svoje probleme o prijateljski pomoči in politični podpori svojih zaveznikov. Husak je napovedal, da se bodo ti stiki nadaljevali na vseh ravneh.

Kot poglavitno nalogo je poudaril utrditve odnosov v partiji. Husak je opozoril na nujnost reševanja ekonomskih problemov in razjasnjevanje dosedanjih nejasnosti v konceptu gospodarske reforme.

Klub poslanec KPC je podprl vse sklepe nedavnega plenarnega CK KPC in poudaril, da vidi v njem »trdno jamstvo za dosledno realizacijo pojanuarske politike partije«.

Protiameriške demonstracije na Japonskem
TOKIO, 28. apr. (Reuter) — Polcija je nocoj razgnala s solzavcem in v vodni curki tisoče študentov, ki so demonstrirali proti ZDA in so poskušali zasesti ameriško veleposlanstvo v Tokiu in nekatere važne stavbe japonske vlade.

Na Japonskem je bilo okoli 250 zborovanih, na katerih je okrog 100 tisoč demonstrantov zahtevalo, naj ZDA vrnejo Japonski Okinavo.

Premier O'Neill odstopil
Glavna kandidata za novega premiera B. Faulkner in J. Chichester Clark

BEJFAST, 28. apr. (Reuter, AP). Predsednik vlade Severne Irske Terence O'Neill je danes odstopil kot premier. Umaknil se je tudi s položaja voditelja vladajoče unionistične stranke in izjavil, da bo predal dolžnost, čim bodo izvolili novega premiera.

Telegrami

POVEČANA TRGOVINA — ALŽIR. Vrednost blagovne menjave med Sovjetsko zvezo in Alžirijo bo znašala približno 130 milijonov dolarjev, to je za 2,5 krat več kot lani.

VOJASKA DELEGACIJA — MOSKVA. Alžirska vojaška delegacija, ki jo vodi član revolucionarnega sveta in generalni sekretar obrambnega ministrstva Abdel Kader Sabu, je včeraj obiskala sovjetskega obrambnega ministra maršala Grecka.

POGODBA — HANNOVER. Firma »Thyssen Röhrenwerke AG« je s Sovjetsko zvezo sklenila pogodbo v vrednosti milijarde mark; skupno bodo gradili tovarne za izdelavo jeklenih cevi v Sovjetski zvezi in v Zahodni Nemčiji.

STAVKA — LONDON. Britanski časopisi v četrtek ne bodo izšli zaradi enodnevnih stavke grafičnih delavcev, ki bodo začeli stavkati danes popoldne.

AMERIŠKI OBISK — WASHINGTON. Zunanji minister Rogers bo prihodnji mesec obiskal Južni Vietnam, Tajsko, Indijo, Pakistan in Iran. Njegova turneja bo trajala od 12. do 31. maja.

NEZADOVOLJNI USLUŽBENCI — RIM. Okrog 30.000 italijanskih uslužbencev je včeraj začelo tridnevno stavko, da bi dosegli administrativne reforme. V vladnih službah je nastal zastoj.

ČESKOSLOVASKI GOSTJE — BUKARESTA. Sem je prispela čkoslovska vladna delegacija, ki jo vodi podpredsednik zvezne vlade Valeš. Udeležila se bo otvoritve čkoslovske industrijske razstave.

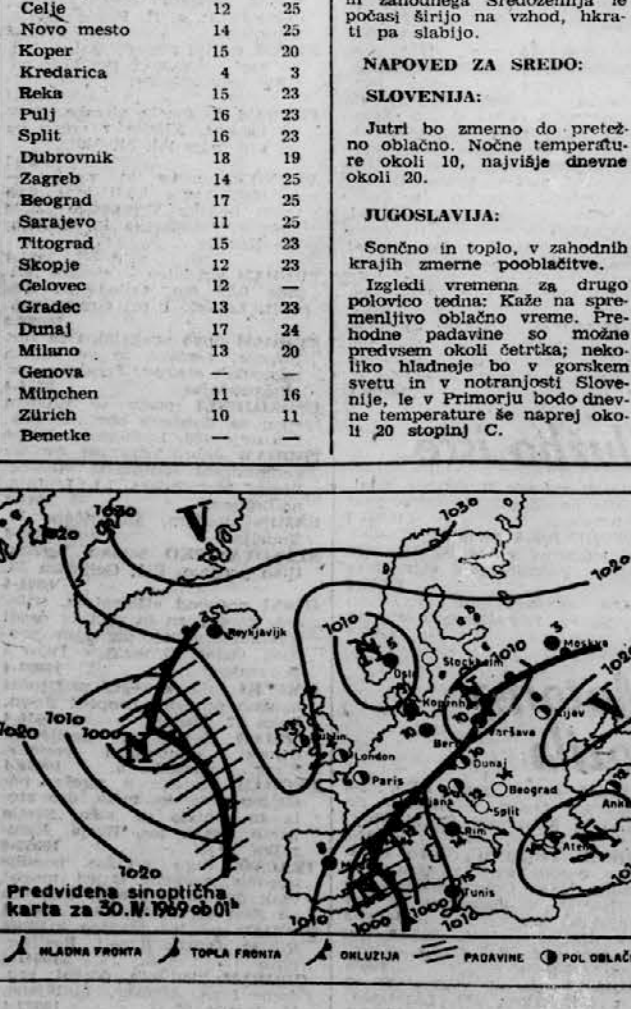
Pa še to:
EDINI TERMIN — Predpraznično zaposleni generalni direktor bogorjskega »Generalurista« Bane Vukosavljević je nekemu poslovnemu partnerju določil svoj edini prosti termin za pogovor.

Pogovarjal se je z njim, ko so mu pred poslopjem »Generalurista« čistili čevlje.

Vreme 29. aprila 1969 ob 13. uri

Temperatura		Prognoza	
Ljubljana	07 13	VREMENSKA SLIKA: V zahodnem Sredozemlju se razvija področje nizkega zračnega pritiska. Frontalne motnje se iznad zahodnih Alp in zahodnega Sredozemlja le počasi širijo na vzhod, hkrati pa slabitjo.	
Planica	12 24		
Brnik	6 20	NAPOVED ZA SREDO: SLOVENIJA: Jutri bo zmerno do pretežno oblačno. Nočne temperature okoli 10, najvišje dnevne okoli 20.	
Maribor	13 24		
Slovenj Gradec	10 23	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Celje	12 25		
Novo mesto	14 25	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Koper	15 20		
Kredarica	4 3	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Reka	15 23		
Ptuj	16 23	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Split	16 23		
Dubrovnik	18 19	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Zagreb	14 25		
Beograd	17 25	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Sarajevo	11 25		
Titograd	15 23	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Skopje	12 23		
Celovec	12 —	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Gradec	13 23		
Dunaj	17 24	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Milano	13 20		
Genova	— —	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
München	11 16		
Zürich	10 11	JUGOSLAVIJA: Senčno in toplo, v zahodnih krajih zmerno pooblačitev. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Predhodne padavine so močno predvsem okoli četrtka; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.	
Benetke	— —		

Obvestilo bralcem

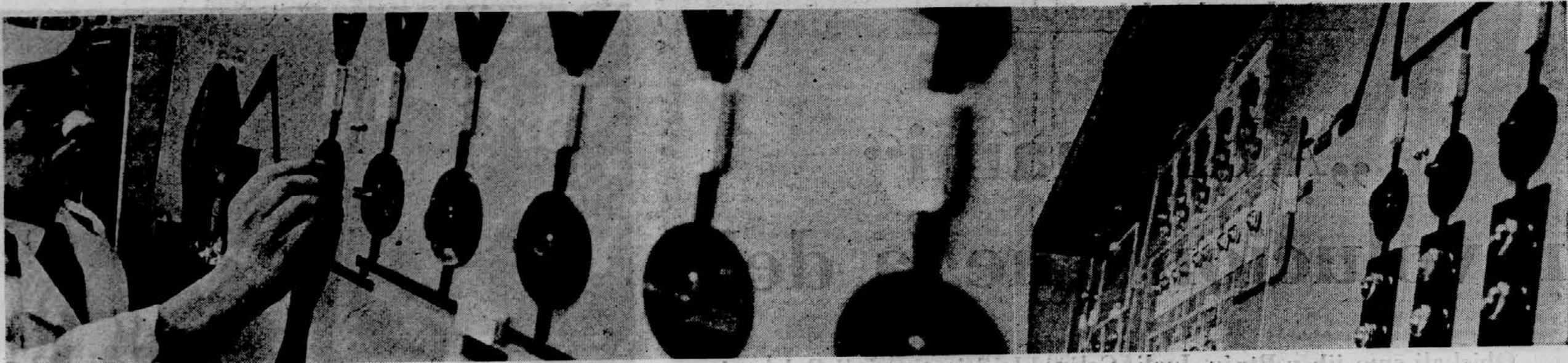
Prihodnja številka »Dela« (s prilogo RTV) izide v soboto, 3. maja

V GRADEC po igrače k tvrdki KOCH in nič drugače!

KOCH na Glavnem trgu

Za prvi maj

Priloga Dela

Tradicijska v netradicionalnih razmerah

„Združite se“ — danes

Češkoslovaška in Ussuri razgaljata navidezno razredno solidarnost; a kje je dejanska?

Tradicionalni praznik delavske solidarnosti in boja pada letos v razmere, ki so dovolj netradicionalne, da z neko posebno nujnostjo spodbujajo k ponovnemu razglabljanju o ciljih, sredstvih in smislu te solidarnosti in boja v današnjem in juturnem času. Ta posebna nujnost ne izvira samo iz že kar preočitnih notranjih protislovij, kakršni sta na primer naslednji. Dve veliki državi, ki sta si delavski boj in solidarnost zapisali na zastavo, se vojaško spoprijemata ob Ussuriju in drugod ob skupni meji. Ena od njiju pa si v imenu istih gesel z vojaško in siceršno silo podreja notranji družbeni razvoj v mali srednjeevropski državi; tak razvoj, katerega matica je bila do najglobljih korenin zapisana istemu delavskemu boju in solidarnosti. Ob tem, a še ob premočnih drugih trenjih in polemikah zaradi podobnih vprašanj se nešteto krat sklicujejo na razredni pristop in žele v imenu razrednosti omejevati tudi nacionalno suverenost. Skoraj ni mogoče, da bi se človek ne vprašal, kako je pravzaprav s to razrednostjo, gledano s stališča delavskega razreda, v takšnih razmerah.

Tradicija delavskega boja in solidarnosti ter njuni cilji in smisla, ki jih simbolizira prvi maj, je začela nastajati ob porajanju znanstvenega socializma. Le-ta je vznikal iz analize zgodovinskih gibanj in tedanjega družbenega stanja v Evropi ter delno v severni Ameriki. Iz takšnih analiz je znanstveni socializem dognal tudi občo definicijo o tem, kaj pravzaprav je družbeni razred in kaj je posebej delavski razred. Štiri elemente vsebuje ta definicija:

- mesto v zgodovinski določenem načinu družbene proizvodnje
- odnos do proizvodnih sredstev;
- vloga v družbeni organizaciji dela;
- delež pri družbenem bogastvu in način pridobivanja tega deleža.

Po teh merilih je bilo mogoče pred sto in nekaj leti, ko je ta definicija nastajala, razdeliti tedanje zahodnoevropske družbe v skrajni konsekvenci na dva velika osnovna razreda. Zgodovinsko določen način družbene proizvodnje je bil na teh krajih in v tem času pretežno kapitalističen (s svobodno konkurenco); odnos do proizvodnih sredstev je bil pri kapitalističnem razredu last-

niški in pri delavskem nelastniški; vloga v družbeni organizaciji dela je bila pri kapitalističnih upravljalcih z ljudmi in proizvodnimi sredstvi ter pri delavcih izvrševanje delovnih opravil po navodilih kapitalistov; delež, ki je od družbenega bogastva pripadal kapitalistu, je bilo presežno delo, delavcev delež družbenega bogastva pa je bila mezda. Iz pretežno takšnega družbenega odnosa in takšne analize se je razvil boj delavskega razreda za odpravo kapitalistične družbe, za odpravo razredne družbe sploh in v tem okviru celo za opustitev delavskega razreda kot razreda — torej boj za brezrazredno družbo — razvila se je tudi nacionalna in mednarodna solidarnost delavskega razreda, ki je bila za ta boj potrebna in se je izražala v znanem geslu o proletariatu vseh dežel, ki naj se združijo.

Precej znano je, kako je potekala zgodovina tega boja in te solidarnosti, koliko zmag je bilo doseženih, a tudi koliko stranskih poti, iskanja in neuspehov je bilo v tej zgodovini. Razumljivo je, da so različne struje in skupine v mednarodnem delavskem gibanju zaradi trenutnih političnih

interesov in potreb mnogokrat prenašale to shemo, ki vsebuje bistvene značilnosti družbenih odnosov iz povsem opredeljenega kraja in časa, na poenostavljen in marsikdaj mehaničen način v poznejši čas in drugačne razmere. Toda če želimo priti do odgovora na vprašanje, kako je z razrednim pristopom in razredno solidarnostjo delavcev danes — do odgovora, ki bi določil vsaj bežne osnove izhodišča za akcijo — potem si moramo v luči omenjene definicije razreda ogledati današnje družbene razmere v svetu.

Danes je najbrž ni struje ali skupine v delavskem gibanju, ki bi se ne ukvarjala s tem orjaškim vprašanjem, uporabljajo pri tem ves svoj organizacijski in intelektualni potencial. To je razmišljanje je lahko samo skica, ki nastaja ob nekaterih izledkih iz teh raziskav.

Pri iskanju odgovora na to vprašanje bi najbrž morali najprej izločiti iz razprave razredne razmere in delavski razred razvijajočega se sveta. Ugotovitev mnogih sociologov in ekonomistov potrjujejo, da tu potekajo procesi, ki se po svojem bistvu v mnogočem podobni evropskim in severnoameriškim procesom iz osemnajstega, devetnajstega ter začetka dvajsetega stoletja in bi jih lahko označili s skupnim izrazom »polarizacija revščine in bogastva« — ne samo v mednarodnih merilih, temveč tudi znotraj družb svetovnega Juga. Toda obča razvojna stopnja družb s svetovnega Juga je tolikanj nižja od razvojne stopnje svetovnega Severa, da je skrajno težko, če ne povsem nemogoče uporabljati ista merila v obeh delih sveta.

Zdrobljena črno-bela slika

Ce to drži, moramo torej skrečiti območje razmišljanja na teren razvitejših družb. Gre za teren, ki ga, če uporabimo izraz sovjetskih teoretikov, zajema »boj med dvema svetovnima sistemoma«, med svetovnim kapitalizmom in svetovnim socializmom, pri čemer naj bi bilo jedro razrednega pojmovanja tega boja v tem, da v »socialistič-

nem svetovnem sistemu« vlada delavski razred, v »kapitalističnem svetovnem sistemu« pa buržoazija.

Ogledimo si, kako se kažejo temeljne značilnosti razrednega stanja v sodobnih kapitalističnih državah po merilih istih štirih elementov, ki je iz njih sestavljena definicija razreda.

Že pri iskanju bistvenih značilnosti načina družbene proizvodnje se znajdemo v težavah, ker se je sodobna kapitalistična država potem, ko sta koncentracija in centralizacija kapitala z monopolizacijo zapeljala razvoj vsega družbenega reda v slepo ulico, spremenila v bistveno pomemben regulator vsega gospodarstva, v element, brez katerega ni več družbene reprodukcije. O tem, da država deluje kot orodje za ohranitev osnov kapitalističnega sistema, ne more biti nobenega dvoma; prav tako pa ni dvoma, da država prav pri tem početju odpravlja mnogo bistvenih značilnosti klasičnega in celo monopolističnega kapitalizma. Razredni značaj države je torej protisloven. V njenem aparatu zveze z interesi kapitalističnega razreda prevladujejo nad zvezami z interesi delavskega razreda, vendar bi natančnejše odgovore lahko dale samo obsežne in sistematične raziskave.

Odnos do proizvodnih sredstev je pri delavskem razredu razvitih kapitalističnih držav slej ko prej nelastniški. Lastniki so deloma slej ko prej kapitalisti, deloma in vse bolj pa v vlogi lastnika nastopa prav tako država.

Vloge v družbeni organizaciji dela se razmeroma naglo in krepko spreminjajo. Delavci ostajajo povčini še izvrševalci, vendar upravljalci niso več kapitalisti-lastniki, temveč pretežno nova menedžerska elita, ki je v tej funkciji odločanja o vsem gospodarskem procesu prevzela poglavitno besedo. To se pretežno ne dogaja več v klasičnih kapitalističnih podjetjih, pa tudi ne v širših proizvodno-finančnih in prodajnih kompleksih, ki so tesno povezani z razvojnimi odseki. Osrednja gonilna sila teh kompleksov ni več čim večji monopolisti profit, pač pa profit, ki ga zajame, večja in stabilizirajo tako, da spet in spet prihaja prvi na trg s tako tehnično in tehnolo-

ško novostjo. Tako so se proizvodnja, financiranje, prodaja, znanstveno-tehnični razvoj in programiranje zdili v skoraj že nepretrgano celoto, ki hlapi po novih in novih inovacijah. Ta celota pa hkrati celovito planira tudi ves gospodarski razvoj.

V zvezi z deležem pri družbenem bogastvu bi bilo mogoče reči, da v sodobni kapitalistični družbi država ter dogovori med organiziranim delom in kapitalom prerazdeljuje narodni dohodek že tako močno, da velika večina delavskega razreda ne živi v razmerah življenjskega minimuma ali celo pod njim kakor v klasičnem kapitalizmu, temveč nad njim. Na nasprotni strani pa država z davki seka dohodek kapitalistov ali pa jih sili, da jih znova investirajo.

Podoba razredne razloženosti je torej polna novih odtenkov, ki smo jih le nekaj omenili. Vsekakor drži, da se je nasprotje med razrednimi interesi v primerjavi s klasičnim in monopolističnim kapitalizmom očitno ublažilo in ne zaostri.

Poiskujemo si zdaj na kratko ogledati položaj delavskega razreda v »svetovnem socialističnem sistemu«.

Odnos do proizvodnih sredstev je tak, da nastopa v vlogi lastnika država, ki pa opravlja to funkcijo uradno v imenu delavskega razreda. Delavci so uradno v lastniškem odnosu do proizvodnih sredstev — toda prek države.

Vloga v družbeni organizaciji dela je — spet v imenu delavskega razreda — pridržana pretežno državi, ki upravlja prek plana in imenovanih gospodarskih upravnih organov. Gospodarske reforme, ki jih s zamirajočim tempom izvajajo v zahodnoevropskih »socialističnih državah«, so ta bistveni odnos načelno le v zelo skromni meri.

Odmerjanje deleža pri družbenem bogastvu in način pridobivanja tega deleža sta spet skoraj do celia pod kontrolo države, ki tudi to funkcijo opravlja s planom in proračuni.

Vse te bistvene funkcije, ki so povezane z opredeljevanjem razrednega položaja delavcev, opravlja država v imenu delavskega razreda. Toda pooblastila, ki jih država prek izraza »v imenu delavskega razreda«, so razmeroma sila trepka in neodvisna od kontrole od spodaj. Res pa je, da država,

ki je težila iz revolucije, opravljene v imenu interesov delavskega razreda, ne more nalogi odkrito in naravnost proti sedanjim interesom pretežne večine delavstva. Njena samostojnost je tu politično močno omejena in vsaj na tej relaciji majhna.

Pri opredeljevanju razrednega položaja delavstva je tako mogoče reči, da je tako na Vzhodu kot na Zahodu eno bistvenih vprašanj vloga in smer delovanja države.

Razen tega po vsem videzu drži, da pri tem opredeljevanju upada pomen lastniškega odnosa do proizvodnih sredstev in deleža pri družbenem bogastvu, narašča pa vloga funkcijske vloge v proizvodnji — ali z drugimi besedami, narašča pomen tega, kdo upravlja in kako.

Prav vloga države in vloga upravljanja nas tu vodita k nekemu razmeroma novemu odnosu, ki se spleta v mednarodnih merilih.

Tako za Vzhod kot za Zahod je značilna čedalje obsežnejša militarizacija družbe. To je zlasti razvidno v Združenih državah Amerike in Sovjetski zvezi. Militarizacija opravičujejo tako na tej kot na oni strani s potrebo po ohranjanju lastnega družbenega sistema in celo po ohranjanju življenja svojega prebivalstva. Vojški kompleks si se na obeh straneh zlivajo s praktično vsemi funkcijami države, segajo globoko v gospodarsko in politično življenje in vplivajo na vse dejanje in nehanje visoko razvitih družb.

Vse to se dogaja dozdaj samo zaradi ostrega nasprotja med »dvema svetovnima sistemoma«, ki naj bi izviralo iz razrednega nasprotja. Toda posameznih procesov ne moremo vrednotiti po namenih, ki so jih sprožili, temveč v skrajni konsekvenci po učinki, ki so jih ustvarili. Možnost vzajemnega jedrsko-raketnega umora hkrati spreminja naravo ostrega nasprotja med »vzhodnim in zahodnim sistemom« v nekaj dvojnemernega. Ostro nasprotje obstaja po eni strani še dalje, a po drugi strani narekuje potrebo po vzajemnem eliminiranju najbolj negotovih in nevarnih točk. Tako se ob nasprotju razvija tudi območje sodelovanja. Pri tem pa je zanimivo, da to območje sodelovanja, ki očitno postaja vse širše, vsaj zdaj še prav nič ne omejuje notranje teže in vpliva vojaških kompleksov tako na Vzhodu kot na Zahodu, tako da se kompleksa navznoter še vedno širita in postajata čedalje vplivnejša. Lahko bi rekli, da doma in zunaj težita k ohranjanju nju družbenega statusa quo — v Vietnamu in Češkoslovaški sta dovolj zgovorna zgleda za to.

Razred in rakete

Ce se zdaj povrnemo k izhodiščnemu vprašanju o razrednem pristopu o mednarodni solidarnosti delavskega razreda, bi lahko prišli do naslednjih misli.

Vsaj v razvitem svetu je danes težiče boja za delavske interese povezano z vplivom na državo in z dostopom ne več toliko k lastnim, temveč vse bolj k upravljanju.

Že kratki in bežni, za sleherni popolnjšo analizo nezadostni pregled razrednih odnosov v »dveh svetovnih sistemih« jasno kaže, da dejanski interesi mednarodnega delavskega razreda niso v skladu s stališčem in interesi nobenega od »dveh svetovnih sistemov«, še manj pa z interesi ožjih vladajočih skupin v kaki državi ali sistemu držav. Razen tega tudi tak pregled že kaže, da se je treba osvoboditi slehernega črno-belega gledanja na položaj in interes delavskega razreda v tej ali oni državi ali sistemu držav.

Kompleksni odnosi med »svetovnima sistemoma« in še posebej med njunima voditeljicama se povezujejo z militarizacijo, ki na obeh straneh čedalje globlje vpliva tudi na notranje družbene razmere. Dolgoročna in čedalje bolj vseobsežna militarizacija, ki teži k notranjemu okostenevanju obeh sistemov, pa z odnosi absolutnega nadrejanja in podrejanja, ki jih nujno prinaša s seboj, nikakor ne more ustrezati interesu delavskega razreda po dejanski demokratizaciji, do katere je mogoče priti le prek spreminjanja družbenih in predvsem ekonomskih odnosov. To je izrazito mednarodno vprašanje in izrazito mednarodna nevarnost. Ce je kje potrebna zavest o skupnih razrednih interesih, če sta kje potrebna mednarodna solidarnost delavskega razreda in skupen boj naprej to nevarnost, potem so najbrž potrebni tu.

Dandanes smo premnogokrat priča prizoru, v katerih se klci k razrednemu pristopu in k razredni solidarnosti — sprico drugačnih dejanskih razrednih razmer — kakor v farsu sprevrtajo v karikature nčesa, kar je bilo nekoč globoko utemeljeno. Mehanično in marsikdaj celo ponarejeno prenašanje nekdanj ustreznih pojmovanj v bistveno drugačno stvarnost pomaga brisati meje med delavsko solidarnostjo in izrazito protidelavskim vmešavanjem in celo nasiljem. Sredi te zveržene podobe notranjih nasprotij in protislovij pa se utegne izkazati, da se bo dejanska mednarodna solidarnost delavskega razreda v visoko razvitih družbah nemara morala vse bolj posvečati zlasti boju proti vzajemnemu razraščanju militarizma, ki si išče opravičilo za obstoj, rast in dušenje mednarodne in notranje demokratizacije v jedrsko-raketnem kompleksu.

DUSAN DOLINAR

„LJUBI MAJ, KRASNI MAJ, KONEC ZIME... (BO KEDAJ?)“

Petdeset let delavskega gibanja

„Abra hami“ revolucionarnega dela

Obiskali smo jih v Ptuj, Izoli, Celju, Idriji in Spodnji Polskavi

Petdeset let revolucionarnega delavskega gibanja praznujemo prav te dni. Proslavljamo ga v spomin na prav tako pred pol stoletja ustanovljeno Komunistično partijo Jugoslavije in SKOJ, s katero je mnogo proletarcev stopilo na revolucionarno pot. Ni jih več mnogo med živimi. Marsikdo je podlegel mučenju v zaporih in kaznilnicah, prenekateri je dal življenje v gozdovih za lepši jutri. Mnogi so morali po vojni v prerani grob zaradi posledic, ki jim jih je v izčrpanih telesih zapustilo težavno in zahtevno revolucionarno delo. Toda kljub temu je v Sloveniji še nekaj deset živih revolucionarjev in te sem obiskal, se z njimi pogovarjal.

Še zdaj je dejaven

Dvainsosedesetletnega Franca Gabrijele, upokojenca, sem v Ptuj našel še čilega in zdravega v stanovanju nad pisarnami občinske skupščine. Lepo nas je sprejel in bil takoj pripravljen povedati kak drobec iz bogate revolucionarne dejavnosti.

Franca Gabrijele je aktivno sodeloval v predvojnem naprednem delavskem gibanju. Že leta 1908 je postal član naprednih komunarjev na Jesenicah, kjer je bil od leta 1915 in tja do 1919 predsednik te organizacije. Vedno je bil med najaktivnejšimi člani sindikata, čeprav tega zaradi svoje skromnosti niti ni navajal.

— Veste, delali smo, kot smo mogli. Nihče ni zato zahteval nobenega plačila.

Franca Gabrijele odlikujeta dobrotnost in dobrotnost. Svojo bogato revolucionarno prakso je že od rane mladosti nadaljeval, vse od leta 1919 tja do upokojitve. Leta 1950 je bil med najaktivnejšimi člani sindikata. Deloval je med obema vojnoma kot aktivni član delavskega društva »Svoboda«, cel desetletje pa je bil tudi njen predsednik. Pet let je bil v Ptuj tik pred drugo svetovno vojno tudi predsednik delavskega društva »Vzajemnost«. V obeh društvih je bil med najaktivnejšimi člani, ki so tudi skupaj z dr. Jožetom Potrčem študirali Marxov »Kapital«. Skratka — Franca Gabrijele je svoje dolžnosti v različnih odborih sindikalne organizacije, ne glede na nevarnosti, ki so mu v časih stare Jugoslavije pretili, opravljal zavzeto in neumorno.

— Kateri dogodki, vam je še zdaj v najlepših spominih? — sem ga vprašal.

— Veste, ko sem bil še na Jesenicah in od tedaj dalje so bili to zame najlepši spomini. In pomislite, pred tremi leti so z Jesenic prišli pome z avtomobilom, da bi se udeležili proslave v železnici in obletnice izhajanja časopisa »Zvezare«, v katerem sem tudi sodeloval... Res ne vem, kaj smo imeli tedaj moč, da smo organizirali med obema vojnoma obdržali. Toda verjemite, delavci smo tako skupaj držali, da nam skoraj niso mogli do živca.

Odpuščen med prvimi

Setinsosedesetletnega Pavla Gantarja, kopača v idrijskem rudniku, sem s težavo našel. Z idrijskega glavnega trga sem moral malce navkreber v sedanji »stari Idriji«. Ko sem se po starih stopnicah povzpelo do hiše, kjer je Pavel Gantar bil še dojenček, se potem s starši odseli in zdaj živi v novici štirideset let živi v isti hiši, je bilo še zgodaj. Komaj je vstal in počakati sem moral, da se je »vstala«. Med tem smo pili z njegovo hčerko in vnučkinjo kavo.

Govorila sva kajpada bolj na glas, da sva se lahko bolje slišala. Pavle Gantar je še v Avstro-Ogrski, leta 1900, redno zaposlil v rudniku živega srebra v Idriji. Tu se je tudi vključil v strokovno sindikalno organizacijo rudarjev in v njej aktivno deloval. Tedaj so bile v Idriji tri delavske organizacije: strokovna organizacija rudarjev, splošno konzumno društvo ter socialno-demokratska stranka. Rudar Gantar je sodeloval v prvih dveh.

— Česa se najbolj spominjate iz tistih dni vašega revolucionarnega delovanja? — vprašam.

— Delo v rudniku na samem začetku letosnjega stoletja ni bilo postano z ročicami, je odvrnil. — Rudarji so bili vzenjeni zaradi nizkih plač. Tedaj sem bil delav v organizaciji in delavci smo sklenili, da bomo sklicali shod, in če ne bomo dosegli tega, kar želimo, da bomo začeli stavkati. Vodstvo pa ni bilo za stavko, zlasti ne vodstvo iz Ljubljane. To nam je tudi povedal Miha Čobal, ki je prišel na naš shod. Staro naj bi prekleli. Tedaj sem bil zaupnik in z drugimi tovariši smo šli do rudarjev in se z njimi pogovorili. Do stavke res ni prišlo, dosegli pa smo 15-odstotno zvišanje mezd.

Pavle Gantar ima iz svoje bogate revolucionarne prakse še vrsto drugih spominov, ki pa so že bolj ali manj zbledeli in se jih le s težavo spominja. Prav dobro pa se spominja 1931. leta, ko so v idrijskem rudniku fašisti odpuščali dvesto rudarjev. Med prvimi petnajstimi je bil tudi on. Med narodnoosvobodilnim bojem so ga Nemci priprli zaradi sodelovanja s partizani.

„Ne za uš, ne za jest“

Ključavničar Ludvik Vitez, ki zdaj živi v Izoli, ima tudi bogato revolucionarno preteklost. Delal je vrsto let v Kranju, potem pa se je preselil na Primorsko. Deloval je v splošni strokovni zvezi sindikatov ter v prosvetnem društvu »Svoboda«. Ima sicer še devetdesetdeset let.

Pot ga je vodila z Gorenjske na Primor-

ske, potem na Štajersko pa spet nazaj. Že mlad se je vključil v delavsko gibanje, svoje revolucionarne poti pa še zdaj ni in ne misli končati. Srečal sem ga na občinskem odboru zveze borcev v Izoli, kjer je bil na seji, na kateri naj bi se pogovorili o priznavalnih starim primorskim borcev.

— Kaj naj vam povem, saj vse, kar sem delal, ni tako pomembno. Seveda smo stali in se borili, saj nas je na to, če ne drugega, spodbujal želelec. Da, solidarni pa smo bili. Ko so stavkali Jesenčani, nas je šlo trideset delavcev na Jesenice. Ko so 1934. leta stavkali v celjski cinkarni, nas je tja odpotoval poseben vlak. Tedaj so se nas krepko ustrašili. Ko smo prišli v Celje, smo se najprej razkropili po mestu, shod pa je bil določen pred železniško postajo. Ko so videli, kako prihajamo z vseh koncev in krajev mesta, z zastavami, se je zandarmarija skrla.

— Ste član ZK?

— Od 1934. leta.

— Vas na sprejem v KP vežejo kakšni posebni spomini?

— Morda se vam bo čudno zdelo, toda sploh nisem vedel, kdaj sem bil sprejet. Dva tovariša sta prišla k meni, pred nekaj meseci sem se bil ravno poročil, in me povabila na izlet. Šli smo proti Senčurju pri Kranju in se pogovarjali o vsem mogočem, predvsem pa o tem, kaj bi moralo delavstvo v tem položaju storiti. Med tovarise ma je bil učitelj Viktor Krašnja, ki mi je kar sredi ceste segel v roko in dejal: »Od slej si član Komunistične partije«.

Ludvik Vitez je v Kranju ustanovil tudi Primorsko društvo in na vprašanje, kako so tedaj delali sindikalni revolucionarji oz. vrtili:

— Nihče nas ni vprašal ne za uš, ne za jest! Delali smo prostovoljno in iz zavesti!

Vsak dan na žandarmerijsko postajo

Kovadja Stefana Dolinskega v Spodnji Polskavi na Štajerskem je zdaj že zapuščen. Ko mi je neki vaščan povedal, naj ga najprej tam poiščem, — rekli so, da se kdaj pride v to črno lopo — je bilo zaman. Našel sem ga doma, pri mizi v kuhinji, ko je nekaj prebiral.

Sedemdesetletni revolucionar, zelo rahlega zdravila je le s težavo pripovedoval svoje doživljanje in o svoji življenjski poti, ki jo je preživel vse od leta 1919, ko se je iz Spodnje Polskave podal v svet, da bi poiskal zaposlitev. Življenjska pot ga je vodila po raznih krajih Slovenije, pa tudi po vrnitvi od vojakov leta 1924 zanj doma ni bilo dela. Odsel je v Zagreb in se tu povezal s sindikati ter spoznal smisel delavskega gibanja. Zaradi svojega delovanja je kmalu postal oblastem tri v peti in že po nekaj dneh je bil v Zagrebu zadržan. V Kruševu v tovarni vagonov. Tja je prišel prav med velikimi delavskimi stavkami. Postal je član podobora neodvisnih sindikatov in kmalu tudi njegov sekretar. Leta 1926 je postal član KP.

Organiziral je vrsto stavk, med katerimi je ena trajala kar 14 dni. V Kruševu je organiziral močno gledališko diletanško skupino, ustanovil nogometno društvo Spartak, tamburaški zbor, delavsko knjižnico in tako naprej. Vsa ta društva so podpirali delavci sami, iz svojih zaslužkov.

Ko je v Kruševu zmanjkalo dela, so se vsi vodilni sindikalni delavci dogovorili, da bi se zaposlili v Smederevski Palanki. Tudi tu je z nekim ovisnikom uspel obuditi delavsko gibanje in javiti sindikalne organizacije. Zato je mnogo delavcev tudi vstopilo vanjo. Leta 1929 so se delavci zbrali v delavskem domu, kjer jim je Dolinske obrazil, kaj sindikalno vostvo terja od uprave podjetja. Zahtevali so: zvišanje minimalnih plač, omarice za delavske obleke, sanitetne naprave in kar je najpomembnejše, da uprava brez privolitve sindikalnega po-verjenstva ne sme nobenega delavca odpuščati.

Med pogajanjmi je delo v tovarni zamrlo. Delavci niso verjeli različnim obljubam. Toda zadeva je bila le nekako urejena, Dolinske pa so ponudili delodajalcem boljše delovno mesto, kar je odločno odklonil. V tovarni je ostal vse do 1931. leta, od kod je odšel v Smederevo, 1932. leta pa se je vnovič zaposlil v Kruševu, kjer je spet delal v sindikatu. Organiziral je politično kampanjo proti kandidatom na takratnih volitvah. Zaradi tega je bil tudi preganjan, kot znanega delavskega revolucionarja in komunista pa so ga zaprli v beograjsko »Glavnišče«. Tu so ga zasiljevali, pretepali in mučili; pri tem so mu polomili prste na nogah, v pljučih pa so mu ostale kepe strjene krvi. Danes je težak astmatik; 1933.

leta je bil izgnan v rodni kraj, kjer se je začel ukvarjati s kovaštvom. Vsak dan pa se je moral zgledati na žandarmerijski postaji.

— Ali vam revolucionarna žilica po prihodu domov ni dala miru?

— Že januarja 1941. leta sem bil kot »nevaren tip« poslan v koncentracijsko taborišče Medjuejre pri Užicki Pošegi. Tu sem bil skupaj z dr. Potrčem, Miškom Kranjcem in drugimi — do začetka vojne.

V cinkarni so stavke vedno uspele

Stoodstotni vojaški invalid Jaka Vodopec v Celju, ki je bil prvi v Celju 1941. leta aretiran in poslan v taborišče v Ivanjico, kjer so ga s puščinim kopitom tako pretepali, da ima še zdaj v hrbtenici enajst sponk, je kljub sedemdesetletni letom in težkemu življenju še vedno ob vsaki priložnosti pripravljen za kramljanje, pa tudi sam se kakšno razdere. Roke se mu sicer malce tresejo, črne košate obrvi in še skoraj povsem gosti lasje — brez sivih pramnov — ne izdajajo človeka, ki je v dobrih petdesetih letih sindikalnega delovanja toliko pretrpel in se v taki meri razdaljal.

Že od 1918. leta je aktivno deloval v delavskem gibanju. Zlasti v cinkarni, kjer je bil odpuščen, pa spet sprejet, dokler se ni zaposlil v delavski zbornici. V cinkarni je bil predsednik sindikata in še zdaj se do bro spominja stavke 1930. leta. Tedaj so delavci zahtevali višje plače, in sicer za 18 do 20 odstotkov.

— To so nam narekovali naši železci, je dejal. — Šlo je za vsakdanji kruh. Cinkarna je bila tedaj podružnica tovarne »Petrovke«. Ko so izvedeli, da stavkamo, je prišel direktor družbe na pogajanja. Zmagali smo in dosegli 15-odstotno povečanje mezd, to pa je bilo za tiste čase precej. Stavka je trajal 12 dni.

— In zakaj ste uspevali?

— Veste, v cinkarni so stavke vedno uspele. Če si imel toplice na svoji strani, je to že pomenilo uspeh.

IZTOK AUSEC

LESKI RUDAR

Iz kronike leških rudarjev

Od punta do delavske zadruge

Kar so znali delavci nekoč, se lahko še zdaj učimo

oo. Med delavci pa so krožili različni pogledi o tem, kakšen je njihov položaj, kakšne možnosti, ker je veljala poglavitna skrb ostanke, je razumljivo, da so imeli teoretično manj veljave od praktičnih ukrepov. Zdalj nemara temu obdobju pravimo, da se delavci še niso čutili kot enoten razred, da niso imeli svoje enotne ideologije. Imeli pa so vendarle marsikaj, kar jim je bilo za tiste čase najbolj potrebno. Zlasti smisel za solidarnost. Leški rudarji so jo dvakrat zelo temeljito dokazali.

Najprej v znamenitem leškem punktu, ki so ga sagnali spomniti 1886. To ni bila preprosta stavka, ampak revolucija v malem. Hude so bile tedaj razmere v rudniku. Za gočo življenja sta morala na delo v jamo rudar in njegova žena. Delavnik je trajal 12 ur, od jutra do večera. Ko se je mož vrnil iz jame, je šla žena vanjo. Vse dni se nista videla. Otroci pa so na kupih jalovine ob separaciji pobirali še uporabne kose premoga v košare. Sarni v nedeljo se je rudarska družina videla pri mizi. Bežim v delavskih kasarnah je bil strog. Še bolj pa ga je natezal takratni leški rudarski obratovodja Haller. Bil je tiste vrste diktatorček, ki si je privoščil vse, kar mu je pomenilo dodatek k sladkemu življenju; bil je prototip tistega izpričenca, ki so imeli svoje predhodnike v valpitih in svoje naslednike v birokratih in samopašneših vseh vrst.

Povod za leški punkt je dal Haller, ko je v velikonodnem času postavil na cesto pet rudarjev s družinami vred. Dotlej je bilo med rudarji še dosti ponosnosti, tokrat je potrpljenje privedlo do vrha. Vse Leše so bile na nogah, rudarji, žene, otroci. Obratovodja Hallerju so že namenili linčanje in lažela, v katerega so ga hoteli vreti. Vsa rudarska srenja je obkolila rudniške pisarne. Toda pamtniki so imeli še toliko moči, da so rudarje zadržali, obratovodja Haller pa je sekundno izkoristil za to, da je sklenil skoci okno in jo ucvril v gozd in po Laškem grabnu proti Prevaljam.

Na Prevaljah se je gospoda s čuvarji re. da naglo zbrala, da bi ukrotile leške punte. Toda tudi na Lešah so se rudarji že organizirali po vojaško v udarne skupine. Novica o njihovi pripravljenosti je gotovo dosegla tudi kazensko ekspedicijo, ki se je blizala s Prevalj. Sredi Leškega grabna se je namreč krdele obrtni in jo ucvril v varno zavetje.

Rudarji na Lešah so v enotnem nastopu smagali. Posebna komisija, ki jih je prišla

mirit in reševati njihove pritožbe, je na koncu odločila, da morajo rudarji zaslužiti več kot 72 krajcarjev in da ženam ni treba na delo v jame. Najpomembnejšo pridobitev leškega punta pa je bil 8-urni delavnik. Poslej so hodile v jame po tri izmene in ne več samo dve.

Punt začetek, zadruga konec bojev

Rudarska revolucija na Lešah je okrepila samozavest delavcev. Toda usoda leškega rudnika niso uravnavali samo boji med delavstvom in lastniki. Premoga je bilo čedalje manj in rudnik je imel pred seboj samo še desetletja življenja. Lastniki so se menjavali in po prvi svetovni vojni je poskušal rudnik ohraniti pri življenju v interesu grofov Donnersmarck-Bouthen upravitelj in delničar Flaschberger. Veroval je verjetno v čudeže in se loteval strelj, ki so bile gospodarski samomor. Denarja je zmanjkalo in rudnik je začel v odtogu. Samo še 150 rudarjev je delalo na razsestev vseh zank in mraz, ki so se zbirale nad izoprtne rudarske jame. Leta 1929, med svetovno krizo, je leški rudnik začel v agnijo. Flaschberger je zaradi pomanjkanja denarja bil prisiljen v bonih, na katere je natisnil grofovske krono svojih lastnikov. Nato so bone in denar zamenjali mezdni listki, s katerimi so si rudarji še mogli kupiti kaj živega pri trgovcih. Toda boni in mezdni listki so izgubljali kritje. Delavci po mesecih niso več dobivali plač. Upniki so začeli rubiti. Leta 1934 so rubežniki še pobrali po hišah in pisarnah. Konkurz je bil neogiben. Leškemu rudniku in njegovim gospodarjem je zvonila dvanaesja.

Rudarji so odhajali, če so imeli kam. Okrog 70 rudarskih družin na Lešah pa je z negotovostjo preživalo naslednji dan. Vse, kar so rudarji imeli v rokah, so bile neplačane mezde. Če so hoteli obdržati vsaj stanovanja in dobiti vsaj del neplačanih mezd, niso smeli dovoli, da se preostalo rudniško premoženje razporedi na dražbi na vse strani. Zato so se organizirali v zadrugo, ki je v času takratnega časa nosila naziv »Rudarska zadruga«. Štirinosemdeset rudarjev je sklenilo pogodbo in dalo izjavo, da leto dni ne bodo sahtevali zaostalih mezd, če zadruga kupi rudarsko posest. Na javni dražbi 31. avgusta 1935 se

je rudarska zadruga pojavila s 150 tisoč dinarji kapitala. Toliko so namreč znašale neplačane mezde rudarjev. Tako organizirani so rudarji na dražbi dobili 18 rudarskih hiš, 7 večjih rudniških objektov, več strojev in orodja ter rudniško elektrarno. Ko je zadruga dobila rudniško elektrarno, so rudarjem razprodali hiše, v katerih so stanovali. Odbor je dobil gospodarstvo in z razprodajo strojev in inventarja prigrisoval 100 tisoč din gotovine. Tudi v jamah so še nakopali nekaj premoga, čeprav je prvotna vnaša, da imajo rudarji zdaj rudnik v svojih rokah, naglo splahnela. Premoga v resnici ni bilo več. Do leta 1939 so ga še nabirali po vseh kotih, dokler ga niso do kraja porabili. Toda rudarji so z lastno organizacijo vsaj dosegli, da so dobili povrnjeno neplačano delo in da so jim ostala stanovanja.

Se nekaj časa so se lahko leški rudarji zaposlovali v rudniku na Holmcu, povedni pa drugje, v Mežici in na Ravnah. Leški rudnik pa je po 120 letih burnega razvoja dokončno usahnil. Tedaj, ko je prišel v rudarske roke, nani ni bilo več rešitve. Zanimiva pa je vsekakor organiziranost leških rudarjev, ki so si v socialni zgodovini slovenskega delavstva izbojevali pravico do posesti rudnika. Solidarnost te vrste pa je koristen pouk tudi za sedanost, ko kolektivni marsikje ne čutijo tako usodne povezanosti s svojim podjetjem, še manj pa pripravljenosti, da bi toliko žrtvovali za skupno in posamično korist.

Zdaj na Lešah ni več sledu o starem, slovitim rudniku in njegovih nekdanjih prebivalcih, rudarjih in bojovníkih. Stare rudarske kasarne so olespane, poleg njih pa so si lične, snažne delavske hišice vzele pravico do življenja sredi cvetočih vrto. Nikjer ni nič zapisano in ohranjeno o starih leških hišah in rojih, delavskih stanovanjih, nič ni o kovaštvu, kje so se leški rudarji zbirali in kovali mečrte za svoje boje in akcije solidarnosti. Samo spomenik sredi vsi z razmanovano, kje so se leški rudarji imeno padli v zadnji vojni tihu pripoveduje o nadaljevanju puntarske tradicije. Zato ti, ki ni odgnil starih zapisov, v leški kadunji ne bo ničesar videl in nič vedel o več kot stoletnem delavskem središču, največjem na Koroškem, ko so si delavci v bojih utirjali svojo delavsko zavest in pripranje o svoji človeški vrednosti.

DRAGO VRESNIK

Pogovor Staneta Kavčiča z urednikom Dela

Slaba je tista politika, ki ne ločuje želja in možnosti

Malodušnost, omahljivost, dnevni računčki in špekulacije niso zavezniki politike, ki jo potrebujemo in ki jo moramo voditi

Predsednik izvršnega sveta Stane Kavčič je nekaj dni pred prvim majem sprejel na pogovor naša urednika Aleksandra Javornika in Jaka Koprivca. Podobno kot lanski prvomajski intervju s Stanetom Kavčičem, tudi tokratni pogovor ni bil tematsko omejen le na nekaj iz življenja iztrganih vprašanj. Vpraševalca sta zvedela za mnenje predsednika Kavčiča o dosedanjem delu in načrtih republiškega izvršnega sveta, o novi sestavi republiškega izvršnega sveta in republiških organov uprave, o odnosih med »vlado« in skupščino.

— *Tovariš predsednik, v lanskem prvomajskem intervjuju smo vas vprašali, kaj lahko rečete po prvem letu mandatne dobe. Letos to vprašanje ponovimo: kakšni so vaši občutki po drugem letu mandatne dobe?*

— Predvsem bi rekel, da smo v izvršnem svetu vedeli, kaj hočemo. Najbrž ni bilo veliko primerov, ob katerih se ne bi znašli. Nekaj od tega, kar smo imeli v načrtu, smo uresničili, nekatere stvari, ki smo se jih sicer že lotili, pa bomo morali še rešiti.

Naš pristop k problemom je bil sociološko političen: obravnavati celotno slovensko družbo in pojmovati kot akterje v izgradnji socializma, v delitvi dobrin, v delitvi rezultatov dela vse, ki k temu prispevajo — od delavcev v tovarnah prek strokovnjakov do profesorov na univerzah, vse do kmetov in obrtnikov. Skratka, šlo je za široko politiko, v okviru katere je bilo treba iskati ravnotežja pri reševanju problemov, ki so se pojavljali. To so bili predvsem problemi reforme, selekcije v gospodarstvu, nedokončanih investicij, odnosov med socialnimi skupinami, odnosov v šolstvu, zdravstvu itd.

Razen tega pa smo morali tudi pogledati, kaj je treba povezovati na nacionalnem vrhu in v nacionalnih okvirih. Tu smo poskušali ustvarjati nekatere sredstvene sile in ideje, to vse skupaj pa postavljati v jugoslovanski prostor.

Šlo je torej za tri stvari: morali smo vedeti, kaj hočemo, da smo lahko nekaj od tega uresničili, da so nas ljudje razumeli, da so nas politično podpirali in da nas podpirajo.

— *Ali je bilo v tem obdobju kdaj posebej hudo?*

— Če govorim zase, potem mislim, da je bilo sprejemanje proračuna za leto 1968 zelo temperantno. Tudi nekatere rešitve o odprtih investicijskih objektih niso bile preproste.

Ce pa me vprašate, recimo, za največji praktični spopad, je bil to zame polovica šolstva v letu 1968. Osebo sem bil namreč prepričan, ko sem sprejel proračunske priprave za leto 1968, da polovica ni tako kritična. To bi bil moral videti že konec leta 1967 ali celo pol leta prej. Seveda je vprašanje, če bi mi uspelo položaj spreminiti, nekaj pa bi se vedno dalo urediti. Končno lahko rečem, da sem bil ob začetku mandata prepričan, da bodo težave še večje, kot so se v resnici kasneje pokazale.

— *Kje so bile tiste sile, ki so težave zmanjševale?*

— Bržkone so bile pri nas, ker smo se premagovanja težav lotili radikalno in odprto, in pri ljudeh, ki so nas razumeli in podpirali.

Se posebej je tu treba poudariti veliko vlogo skupščine. Vseokoli sta izvršni svet in skupščina zelo dobro sodelovala, v njej smo imeli veliko podporo. Seveda, skupščina ni kar avtomatično sprejemala tistega, kar je predlagal izvršni svet, izvršni svet pa ni avtomatično sprejemal predlogov skupščine. Drug drugega smo gledali kritično, resno, spravevali smo se po ciljih in argumentih ter tudi navztraj glasovali. Skupščina nam je zavrnila nekaj zakonov. Potegnili smo jih nazaj in korigirali. Kljub temu pa je bilo sodelovanje zelo dobro.

— *Pred meseci ste se strinjali, da je dvestoletno obdobje premalo za uresničitev konceptov, ki si jih je republiški izvršni svet zastavljal pod vašim vodstvom. Tudi sedaj govorite o svoji želji, da bi radi čim bolj računali s sedanjo sestavo novega izvršnega sveta, če bi nam skupščina SRS zaupala mandat. Boste to nalogo zdaj kot mandat uspeli izpolniti? Ali lahko podrobneje pojasnite, katere koncepte naj bi izvršni svet v naslednjem štiritletnem obdobju predvsem uresničil, da bi dokazal, da zaupanja ni dobi zaman?*

— Mislim, da se bo moja želja, o kateri sem tedaj govoril, uresničila. Vsi člani izvršnega sveta, ki so kandidirali, so bili izvoljeni. Tako je postala stvar, ki je bila dolga, odhajala zaradi rotacije. Prišla bosta druga dva. Glede nalog pa naslednje: nadaljevali bomo dosedanje politiko z isto družbeno usmerjenostjo in s istimi težnjami. Seveda bosta življenje in čas postavljala pred nas nove probleme. V gospodarstvu bomo nadaljevali z reformo, v celoti bo treba sanirati šolstvo, z ustreznim zakonom bomo morali sistemsko urediti kulturo, verjetno bomo morali čimprej vzpostaviti za ustrezne vzgojo kadrov. Dosegli smo se namreč na tem področju sporazumno in v prijetnem vprašanju, zdaj pa se vračamo na vrata vsebinske in pedagoške. Najprej bo treba utrditi in razviti demokratični sistem, krepiti samoupravljanje. Skratka, gre za konkretizacijo načelne politike, ki je bila začrtana v volilnem programu Socialistične zveze, na slovenskem in jugoslovanskem kongresu Zveze komunistov.

Naj dodam, da glede osebnega dela in privatne iniciative nimamo sadovalnijskega obotničnega stanja, da je tu na razpolago veliko več delovnih in ustvarjalnih moči kot pa prostora za njihovo uveljavljanje. Ta prostor je treba razširiti in spodbuditi večjo iniciacijo in ustvarjalnost, slasti na področju kmetijstva, obrtništva, turizma itd. Pri tem bi se morali znebiti nepotrebnega strahu pred inkoristitvijo človeka, po človeku. Zame je v naši družbi največje inkoristiranje to, če kdo nima dela ali pa če je tako utujen, da ne more delati.

Tretji vir protislovij v tej neposredni politični sferi je družbena odločitev, politična odločitev, kolikor je to, kar običajno imenujemo birokratizem. Težnja, da se po potrebnem komandiraju in šikaniraju ljudi, namesto da bi bilo vse družbeno prizadevanje vsakogar usmerjeno k razreševanju problema.

Potem so tu še mnogi problemi neustreznega sistema, nekaterih navad in pojmov, s katerimi se srečujemo. Z osvobodilno fronto smo n.p.r. ustvarili izredno široko platformo za našo revolucijo. Mislim, da nobena revolucija doslej ni potekala na tako široki množični podlagi, in normalno je, da smo stali na tem širokem temelju. Razveseljivo in zelo pomembno je, da smo vse nevarnosti in pritisk, ki so šli za tem, da bi to podlago zožili, premagali. Menim, da je bila ta nevarnost največja neposredno po resoluciji Informbiroja leta 1948. Pri tem mislim na našo kmečko politiko. Normalno je, da to platformo nenehno širimo.

— *Ta proces očitno odseva v samoupravljanju?*

— Da. Neposredni praktični mehanizem te socialne revolucije pri nas in socialne preobrazbe naše družbene strukture je celotni samoupravni sistem. Mislim, da nam je zato lažje in da smo lahko toliko bolj pogumni v nadaljnjem razvoju in rasti, tudi zato, ker nismo imeli velike buržoazne preteklosti. Kolikor je le-te bilo in kolikor je bilo resničnih razrednih nasprotij, so bili v revoluciji politično, organizacijsko — ali kakorkoli se hočete — razbiti. In tudi, ker smo narod, ki ni nikoli imel težnjaj, da bi izkoristil druge, da bi se spuščal v kakšne hegemonistične aspiracije ali kaj podobnega. Skratka, smo narod z zgodovino, v kateri so morali naši predniki izredno trdo delati, če so hoteli živeti. Ziveti so morali od svojega dela. To je zgodovinska tradicija in seveda tudi ena izmed prednosti, ki nam omogoča, da je naša politika široka, tolerantna in brez sektaštva. Seveda pa moramo kljub temu biti budni in na vse eventualne poskuse kakršnegakoli kombiniranja s kakršnikoli zamisli, ki bi hotele vratači zgodovino nazaj, kjerkoli in kadarkoli se pojavijo, reagirati energično in jih zaustaviti in razbiti. Skratka, po četrto stoletje socializma moramo osnovne naše socialne revolucije, se pravi graditve socializma, na samoupravnih temeljih, imeti širše — in tudi so širše —, kot pa je bil nacionalni boj v okviru Osvobodilne fronte.

— *Ali ni pri nas eden izmed prvih problemov, da ovisi družbeni protislovij nismo sposobni ali pa nemoč pravno oceniti? Vseh tistih protislovij namreč, o katerih ste govorili. Da pač nismo bežimo pred nekaterimi dejstvi, ki so edino logična in neizpodbitna?*

— Vsekakor novih protislovij ne moremo meriti in iskati njihovih virov, s katerimi, želimo, da se razrešijo. Na to sem nekako mislil tudi, ko sem rekel, da moramo razločevati naše želje od stvarnosti. Kljub taki jasni perspektivi pa je tudi precej socialne romantike, ki bi jo imenovali identifikacijo enakosti razredov z enakostjo ljudi. To je zgodovinska napaka in zabloda. Čeprav to ne pomeni, da je treba biti do neenakosti ljudi indiferenten. Neenakosti ljudi moramo vendarle poskušati spraviti v ustrezno dimenzijo in pri tem seveda upoštevati naše objektivne, materialne možnosti in subjektivne želje in subjektivne pritisk. Eno in drugo. In tu ni merila za vse večne čase. To je stvar dinamike, razvoja, razgovorov in tudi konfliktov, stvar protislovij med možnostjo in željo.

— *Deveti kongres ZKI je ponovno afirmiral načelna izodišča reforme. Iz gospodarstva pa je slišati pripombe, da ukrepi sistema v zadnjem času ne grejo do v smer, da neredko vračajo gojgo gospodarjenja v staro, predreformsko obdobje. Hkrati ob razpravi o dolgoročnem konceptu razvoja Slovenije nekateri poudarjajo kot pomemben omejevalni faktor hitrejšega razvoja prav nestabilen gospodarski sistem in zmanjšanje zmogljivosti organov na področju, ki so ustvari ne bi smela biti nič več domena federacije. Kako potemtakem spravljate v sklad zahtevne naloge koncepta dolgoročnega razvoja naše republike z omejenjo, očitno ne do kraja razčiščenim vlogom federacije v današnjem obdobju?*

— Tu bi treba pogledati več stvari. Glede samih gospodarskih rezultatov menim, da so precej veliki, če jih izrazimo s številkami. Proizvodnja je narasla nad predvideno stopnjo. Približujemo se tistim številkam, ki smo jih včasih dosegali v obdobju največje inflacije. Če zdaj ta dinamika počiva samo na reformskih tleh, potem je to zelo razveseljiva stvar. Kot vidite, sem k tej izjavi dodal, da to je neprijetno. Skratka, pred nami vsem je naloga pogledati kako je s tem včas, in potem seveda tudi ustrezno ukrepati.

Drugo pa je seveda vprašanje, koliko se praktično dela za nadaljevanje razvijanje gospodarskega sistema v smislu reforme. Strinjam se z mnenjem, ki je izraženo v vašem vprašanju, da je trenutno v praksi koncept operativnega pogleda nekoliko zatij. In to iz razumljivih razlogov, ker smo se v zvezi s kongresom predvsem usmerili na principialna ter tudi nekatera teoretična vprašanja in ker smo bili v obdobju volitev, rotni leti, kar vse je bilo zelo težko. In pri tem, kar smo se glede na čvrsto reformno usmeritev, ki jo je začrtal kongres, da bomo nove skupščine s vsemi svojimi organi, izvršnim svetom, slasti pa v federaciji, v drugem poljuju pokazale konkretne rezultate tudi na področju sistema. Prepričan sem, da bo tudi Slovenija dala svoj konstruktiven prispevek in da bo tudi podpora vsa taka prispevanja v federaciji. Potemtakem po mojem mnenju obstajajo možnosti, da bi v resni, na katero opozarjate, odstopili.

Glede dolgoročnega koncepta pa moram reči, da je njegov esence prenesti vemo v tem, da mobilizira naše lastne sile, da se doma čim bolj racionalno organiziramo, da čim bolj pomoteno pred lastnim pram, da smo čim bolj produktivni. To je najbolj koristno za nas v Sloveniji in najbrž tudi največji prispevek, ki ga lahko damo k celotnemu napredku v Jugoslaviji.

POGOVOR S PREDSEDNIKOM
Levo notranjepolitični urednik Jak Koprivca, desno urednik Aleksander Javornik. Foto: Edi Šelhaus

— *O položaju in možnostih slovenskega gospodarstva za nadaljnji razvoj so v naši javnosti dokaj različna mnenja in ocene. Večkrat celo slišimo bolj negativna kot pozitivna mnenja. Ker do koncepta dolgoročnega razvoja Slovenije morali izhajati iz stvarnih izodišč, naša naloga, kako ocenjujete današnje tokove, dogajanja in težnje v slovenskem gospodarstvu?*

— Predvsem mislim, da ni razlogov za pesimizem. Sem optimist. Zakaj? Menim, da se je na precej široki fronti začelo prestrukturiranje naših proizvodnih sredstev. Prodira nova tehnologija, čedalje večji podatek je na rentabilnosti, merilo poslovnih uspehov je mednarodno tržišče. Vse močnejše je spoznanje, da po starem ni močnejše poslovanje. Ljudje so za takšno usmeritev, ki jim edina odpira perspektivo, pripravljeni. Črtovati tudi nekaj od svojih osebnih dohodkov. Čutimo, kako ljudje vežejo svojo usodo z usodo podjetja, v katerem so zaposleni, z vso panogo, v kateri delajo. To pa so zame že prve lastovke — znamenike osvobodnega dela.

V zadnjih dveh letih smo lahko na izvršnem svetu na prste obeh rok prešteli primere, ko so prihajale do nas izključno stare menzde zahteve. Večina problemov, s katerimi smo imeli opravka, je bila drugačne vrste. Šlo je predvsem za vprašanje odnosov, slabega vodstva, napačnih kalkulacij ali neustreznih kriterijev družbe do posameznih vrst proizvodnje. Predvsem se mi zdi pomembno, da prodira spoznanje, da je treba računati na daljše obdobje.

Napoved vidimo v gospodarstvu tudi neposredne praktične rezultate, ki sem jih že prej omenil in glede katerih bi za Slovenijo rekel, da so v precejšnji meri rezultat večje produktivnosti dela, v določeni meri pa najbrž tudi posledica ugodnih kreditnih pogojev v Jugoslaviji, ki pa se gibljejo v smeri inflacije. To pa je povzročilo zakasnelost, ker se le-ta pojavlja kot poglavitni faktor določene nestabilnosti na tržišču.

— *Ali vidite v stavki na Jesenicah in diferenciaciji, ki je ob tem nastala med delavci jesseniške železarnice, novo kvaliteto?*

— Vsekakor. Največja potrditev in konkreten dokaz nove miselnosti v delovnih organizacijah je tudi primer z Jesenic. V železnari je pravzaprav večina kolektiva — kljub temu, da je v hudi situaciji, kljub temu, da si mora ob fizičnem povečanju proizvodnje iznajti posebne dohodke ali pa jih pridobiti na isti ravni, da bi tako lahko opravila že začeto sanacijo svojega podjetja — našla možnost, da se upre izrazitemu parcielnemu in neupravičenemu interesu, ki se je pojavil pri delu zaposlenih.

Vsekakor bo treba tudi v prihodnje težiti za tem, da ne bi eventualnih konservativnih odporov in nerazumevanja reforme in parcičnih interesov, ki so v bistvu parazijski interesi manjšine, povzdigovali in vsiljevali večim.

— *Nekaterim je že samo beseda »nacionalna« ali »republika« ekonomike popod za burna reagiranja, za velike obdobje o razbijanju enotnega jugoslovanskega gospodarskega prostora. Vemo, da ne bomo povedali nič novega, če omenimo, da so nekateri osti glede tega naprjene tudi proti nam, očitno zato, ker ste v minulosti nekajkrat dokazovali njuno obstoja nacionalnih in republiških ekonomik. Pri kritiki gre očitno za nekatero nesporazume. Ali niso najboljše namenoviti primer za to tudi posamezni odmevi na stališča slovenskega izvršnega sveta in slovenske skupščine glede jugoslovanske integracije v elektrogospodarstvu? Ta stališča so bila razglašena kot stališča proti enotnemu tehnološkemu sistemu v jugoslovanskem elektrogospodarstvu, čeprav je bila v resnici njihova kritika usmerjena proti pomotnemu uveljavljanju jugoslovanskega unitarizma pri upravljanju v elektroenergetiki objekti in razpolaganju s presečki dela.*

— *Kar zadeva nacije in njene nacionalne ekonomije, tokrat ne bi imeli nič dodati*

k tistemu, kar je bilo že povedano. Morda samo to, da moja mnenja glede tega pravzaprav niso originalna, temveč samo ponavljanje temeljnih elementov marksistične znanosti.

— *V zadnjem času so se v slovenski skupščini poslanci pritoževali zaradi neučinkovitosti nekaterih skupščinskih priporočil. Predvsem mislimo na priporočilo o integraciji v elektrogospodarstvu in na priporočilo glede določene politike. Kaj je po vašem mnenju vzrok za omenjeno neučinkovitost in ali ima izvršni svet kot izvršni organ skupščine ob tem kaj slabo vest?*

— Naj rečem nekaj predvsem o neučinkovitosti priporočila glede integracije v elektrogospodarstvu. Menim, da je bil vendarle vzrok zanj v različnih interesih, in sicer takšnih, ki so po mojem mnenju — objektivno gledano — drugonega pomena. Širši pogled, predvsem s pozicij koristi celotne skupščine, govori namreč v prid integracije. Stvari grede počasi tudi zaradi tega, ker tukaj integracija ni izpostavljena neposrednemu pritisku tržišča, konkurence, kot je to, recimo, primer v drugih proizvodnih panogah. Izvršni svet v tem pogledu nima slabe vesti. Mi neposrednih operativnih in zakonodajnih pristojnosti v tej integraciji nimamo. Mi ne moremo reči: združite se — in sprejete v tem smislu tudi ustrezen sklep. Potemtakem lahko na to integracijo vplivamo v smislu zblizevanja stališč, da opozarjamo na njene koristi, da poskušamo in potrpežljivo prepričujemo neverne Tomaže, ki vidijo predvsem parcialne, ne pa širši družbeni interese. Če skupščina, ki bo po svojem ekonomskem položaju ločen od gospodarstva in bo kot takšen posloval po neekonomskih merilih, po kriterijih političnih odločitev, kompromisov in administrativne logike? Ali pa hočemo elektrogospodarstvo, ki bo čim bolj vključeno v celoten gospodarski sistem, ki bo do skrajne možne meje poslovalo po rentabilnostnem računu, po ekonomskih kriterijih, ki bo čim bolj pod vplivom gospodarstva? To je bistveno in to celo z nacionalnimi mejami in nacionalno problematiko nima neposredno nič skupnega. Mi v Sloveniji želimo elektrogospodarstvo čim bolj vključiti v drugo gospodarstvo, ga napraviti od njega odvisnega in ga prisiliti, da bo poslovalo do skrajne možne meje rentabilnosti. Ni nam namreč vseeno, po čem bomo dobivali električno energijo.

— *Kaj bi odgovorili kritiki slovenskega nesoglasja z jugoslovansko integracijo elektrogospodarstva, kakšno si je zamislila Skupnost jugoslovanskega elektrogospodarstva?*

— Predvsem je treba videti, kaj hočemo. Mislim, da se že pri tem razhajamo. Ali hočemo nekako formalno in statutarno enotno jugoslovansko elektroenergetično sistem, ki bo po svojem ekonomskem položaju ločen od gospodarstva in bo kot takšen posloval po neekonomskih merilih, po kriterijih političnih odločitev, kompromisov in administrativne logike? Ali pa hočemo elektrogospodarstvo, ki bo čim bolj vključeno v celoten gospodarski sistem, ki bo do skrajne možne meje poslovalo po rentabilnostnem računu, po ekonomskih kriterijih, ki bo čim bolj pod vplivom gospodarstva? To je bistveno in to celo z nacionalnimi mejami in nacionalno problematiko nima neposredno nič skupnega. Mi v Sloveniji želimo elektrogospodarstvo čim bolj vključiti v drugo gospodarstvo, ga napraviti od njega odvisnega in ga prisiliti, da bo poslovalo do skrajne možne meje rentabilnosti. Ni nam namreč vseeno, po čem bomo dobivali električno energijo.

Drugo vprašanje pa je seveda, da na tako ekonomsko zgrajenih temeljih — to se pravi ob povezanosti z gospodarstvom, ob soobsevanju v elektrogospodarstvu, ob razporeditvi električnih zmogljivosti na tista mesta, kjer bo električna energija najcenejša — ustvarimo tehnološko povezanost ali mrežo v Jugoslaviji. To se pravi, da vsak trenutek v primeru potrebe po nekem vnaprej dogovorjenem vsotnem redu in pravilnih obsevanja zagotovimo električno energijo tistim, ki jo potrebujejo. Foudarjam, naprej dogovorjenih pravilih. In se to: pri tem načinu se naše elektrogospodarstvo ne bo nič bolj in nič manj zapiralo v regionalne in nacionalne meje kot pa vse drugo gospodarstvo. Sicer pa so najlepši primeri telesnice, kako stvari lahko uredimo in povežemo. Dokler so le-te poslovale na državni, administrativni podlagi, smo imele veliko negativnih izkušenj. Odkar pa smo prešli na novo, sedanjo organizacijo, pa imamo že celo vrsto pozitivnih primerov. Nekaj podobnega iščemo tudi v elektrogospodarstvu.

— *Pri nas se čedalje bolj pojavlja republika kot pomemben integracijski dejavnik na področju gospodarstva in*

družbenih služb. Na drugi strani se po nekaterih regijah čutijo sredobezne težnje, različni ožji interesi teh regij, kar se očitno vedno ne ujema s težnjami republike kot celote. Ali ocenjujete omenjeno protislovno situacijo kot prehodnega pojva ali pa so njene korenine globlje?

— Najprej moram povedati, da odobram vami iniciativno regij in se ne strinjam s tistimi, ki v tem že a priori vidijo demokracijske težnje slovenskega naroda. Zame je bolj pomembno vprašanje, kakšna je ta iniciativa, ali je realna, ali je usmerjena k tistim gospodarskim zmogljivostim regije, ki predstavljajo perspektivo in ki se lahko organizirajo za mednarodno ali vsaj za jugoslovansko konkurenco? Ali pa je to iniciativa, ki bi jo lahko imenovali voluntaristična kombinacija, ki je neodvisna od materialne osnove, od ekonomskih zmogljivosti, in izračunana tako, da jo bo plačal nekdo drugi? To je zame vprašanje, o katerem je treba razpravljati. Če gre za prvi primer, tako iniciativno podpiram. Na ta način postaja sestavni del naših celotnih prizadevanj. Spodbujati je namreč treba prizadevanja, da bi čimveč presežka dela ustvarili kjerkoli, v katerikoli regiji, na katerikoli koli območju. Sodim, da je take pobude možno in potrebno vključiti v nacionalno in vsejugoslovansko celoto. Prva konceptualna mobilizacija potencialne sile, zbuja samozvest in je konstruktiven prispevek h gospodarskemu in družbenemu razvoju. Druga konceptualna pa mora končati v političnih konfliktih.

— *Ne vemo, če bi bilo uместno reči, da imamo z drugo konceptijo vendar opraviti tudi pri nas?*

— Menim, da je nekaj takega čutiti v zraku, ne toliko kot zavestno težnjo, temveč bolj kot nedomisljenost ali pa kot nekakšno socialno romantično pojmovanje socializma, ki naj bi bil pač dolžan dati vsa enako in deliti nenehno na vse strani samo krščansko usmiljenje.

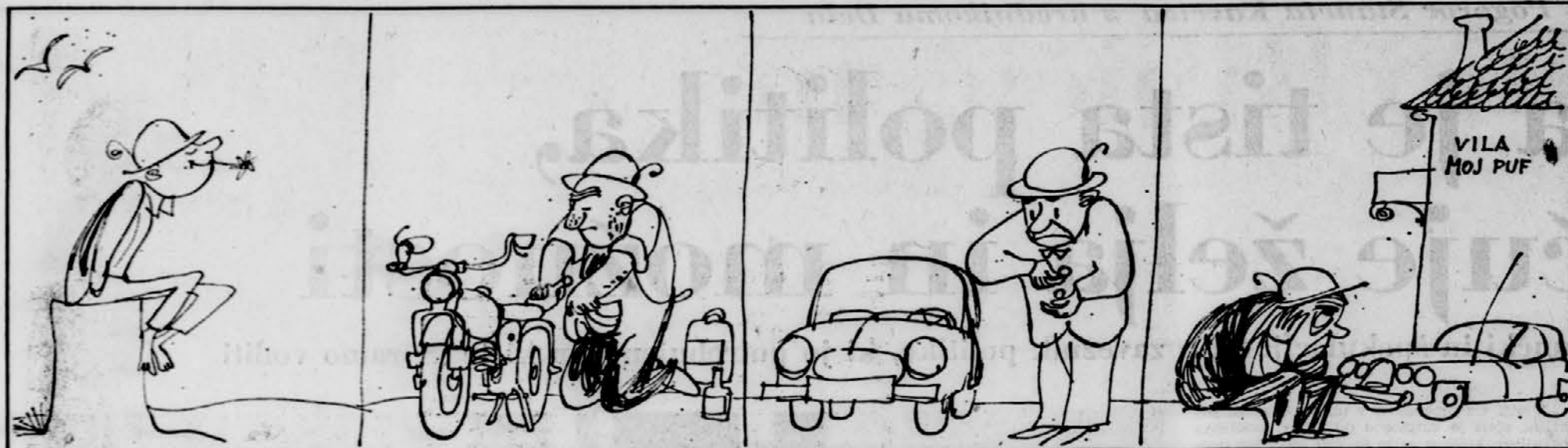
Dejal bi se to: z nosilci tej zmoti je treba potrpežljivo diskutirati, ne pa jih politično ožigosati kot razbijalce enotnosti in lokalpatriote.

— *Ce se prav spominjamo, ste svoj čas izredno podpirali, da prihajajo čedalje bolj v obdobje, ko mora vsak posameznik — funkcionar iz svojih dejanj in akcij potegniti določene posledice, tako pozitivne kot negativne. Bi lahko to misel nekoliko podrobneje pojasnili?*

— Čim večja je demokracija v družbi in čim večja je aktivnost množic, tem večja je tudi odgovornost njenih družbenih in političnih predstavnikov in tem večja je tudi za sama po sebi javnost njihovih dela. Predvsem bi rad poudaril, da javno delo ni stvar deklaracij in načelnega opredeljevanja, ali si za javno delo ali ne. Javnost dela in odprto polaganje računov sta po mojem odvisna od intenzivnosti odnosa med bazo in vrhom, med volivci in izvoljenimi. Gre za vprašanje, kje se opejude delo vsakega posameznika ali funkcionarja? Ali samo v vodstvih, v forumih ali celo v zaprtih neformalnih skupinah in za kulissami, ali pa odprto med množicami in aktivnih demokratičnih odnosih, o katerih sem prej govoril. Gotovo je, da se odgovornost in ocenjevanje pri nas čedalje bolj prenaša na to množično demokratično in odprto tloris. Mislim, da so to zelo dobro potrdile zadnje volitve. Vsi kandidati so bili kandidati Socialistične zveze. To se pravi, da med njimi ni bilo načelno političnih razlik glede programa in pogledov na družbo. Zakaj so se potem volivci opredelili za nekatere, za druge pa? Ker so merili po sposobnostih, aktivnosti in ustvarjalnosti kandidata. Predvsem tem lastnostim so po mojem mnenju dajali prednost.

— *Te dni smo nekje prebrali misel, da birokratizem najbolj ustreza, če ni nacionalnih razlik, različnih mnenj, različnih pogledov — če vsi mislijo po direktivah iz centra. Kaj bi vi dodali k temu?*

— Nic.
Tovariš predsednik, v imenu uredništva »Dela« se vam zahvaljujemo za odgovore.

NAPREDEK V SRECI

Znotraj statističnih povprečij

Tudi dinar je okrogel

Pripovedi o družinskih standardih na trdnih ali majavih nogah

»Vsak začetek je težak!« se je hbral Ivan Beguš, ko se je — že trideset let star — pred devetimi leti zaposlil kot nekvalificiran delavec v tovarni elektromotorjev v Zelenikah. »Ni šment, da ne bi zmoget vzdrževati osem ur na delu v tovarni, če sem lahko doslej tudi po ves dan na delu v gondi...«

Ivan je že od nekdaj čutil veselje za delo pri strojih. In zato so mu v tovarni oči kmalu začele vedno pogostejše uhajati k obdelovalnim strojem in k delavcem, ki so z mirnimi, samozavestnimi gibi premikali na podaljšano mizo, naravnjavali globino komačenja ali finega površinskega obdelovanja. Ko je v mislih ponavljal njihove gibe, je bil vedno bolj prepričan, da bi tudi on zmoget do delo. Toda se poprej je moral spopasti s teorijo: s temelji tehniškega risanja, strojnimi elementi, tehnologije kovin...

»Vsak začetek je težak!« se je spet hbral Ivan, ko je začel listati po učbenikih, namenjenih dijakom srednje tehniške šole, in odkrivati v njih vedno več nerazumljivih neznank. Veliko večerov je moral prebrati ob knjigah s svetilnikom v rokah, preden jim je prišel do dna. In precej dni je še minilo, preden je tako obvladal delo pri strojih, da se je lahko preselil k rezkalnemu stroju v orodjarno.

»Zdaj mi že zaupajo najbolj zahtevna dela!« se malce v zadregi pohvali Ivan in pristavi: »Človek mora imeti voljo in vztrajnost — pa vse doseže...«

»Vsak začetek je težak!« se je hbral Ivan, sebe in svojo mlado ženo, ko sta si uredila dom v majhni, vlažni sobici v Zelenikah. Ker je tudi žena zaposlena v tovarni elektromotorjev, sta imela več upanja, da bosta dobila stanovanje v tovarniškem bloku, ki so ga začeli graditi v Česnjici — zlasti se, ko se jima je rodil sin.

»Težko sva dočkala dan, ko sva se lahko vselila v stanovanje!« pravi Ivan, »kakaj je bilo še težje, ker v vlažni sobici ni sva mogla imeti otroka, morala sva ga dati k ženinim staršem...«

Toda tudi v novem domu začetak ni bil brez težav. »Stanovanje je bilo treba opremiti, za začetak sva imela samo ženinovo pohištvo, njeno samsko sobo,« se spominja Ivan. »Počasi sva začela opremljati stanovanje, seveda na kredit... in vedno je še kaj manjkalo. Tako sem na primer moral kupiti nov štedilnik na drva za kuhinjo, ker prejšnji sploh ni ogrel kuhinje: več kot pet metrov drv sem zmešal v treh mesecih. Pa nas je kljub temu vsi zimo zeblo. V novem sem letošnjo zimo pokuril štiri metre drv, pa smo imeli vedno lepo toploto...«

Stanovanje je zdaj v glavnem opremlje-

no, tako da sta si Ivan in žena lahko privoščila tudi že gospodinjinske pripomočke višjega standarda, ki pa so za zaposleno ženo nepogrešljivi: hladilnik, pralni stroj... Letos pa sta tudi poskrbela za malce razve-drila po trdoplovnem delu: kupila sta televizor.

»Ob najinih plačah si težko privoščiva vse te investicije,« pravi Ivan, »ker v tovarni elektromotorjev nimamo visokih osebnih dohodkov, smo precej pod republičnim povprečjem in menda tudi pod povprečjem v občini...« Ivan zasluži na mesec povprečno 700, z nadurnim delom tudi do 800, žena pa okrog 490 din. Zato je res treba skrbno pretehtati, kako obneta vsak dinar, če hočeta, da ostane še kaj za investicije.

»Stanovanje je 150 din na mesec, za hrano pa ne gre dosti manj kot v mestu, saj je treba marsikaj plačati celo več kot v mestu!« zatrjuje Ivan. »No, precej se pozna to, da dobim krompir, sadje in še nekatere reči doma, ker hodim pomagat očetu v Zgornje Danje delat na kmetiji, kadar sem prost, pa tudi ves letni dopust gre za to... Doslej si še nikdar nisem privoščil počitnice, čeprav ima podjetje poletniški dom pri morju, ker pač ne gre... Morja se nisem videl, čeprav bi ga enkrat rad. Morda ga bom kdaj kasneje, ko bo mlajši — zdaj ima 11 mesecev — malo večji... morda bomo takrat že imeli novo kračo...«

Pred petimi leti je Ivan kupil že rabljeno fičko. Čeprav ga skrbno neguje, se bo vendar moral kmalu posloviti od nje. »Treba bo misliti na novega,« zavzdigne, čeprav najbrž še ne tako kmalu. Morda pa tudi ne? Morda se mu nasmeje sreča na loteriji? »Ne verjamem!« pravi Ivan. »Dosej se nisem ničesar dobil na krošniku...«

Toda prejšnji mesec je le kupil srečko — kar tako, seveda!

Tako si Ivan Beguš, rezalec v tovarni elektromotorjev v Zelenikah, s trdim delom reže kosček za kosčkom standarda. Preudarno, po kosčkih, ki so bili v začetku pičli, skromni. »Zdaj je že bolje,« pravi Ivan, »ko pa bomo začeli v novem obratu — menda ga bomo začeli graditi že letos — proizvajati najprej 500.000 motorčkov, potem pa menda dober milijon motorčkov več kot doslej, bo prav gotovo še bolje. Ni šment, da bi ne bilo!«

»Ne, ne sodim v starejšo generacijo delavcev v tovarni,« je dejal petdesetletni Stane Demoršek, izdelovalec modelov v novogoriški tovarni pohištva Meblo, »saj delam v Meblo še sedemnajst let. Sem kaj sem prišel februarja 1953 iz novomeške tovarne igrač. Takrat se je Nova Gorica šele začela razvijati: menda je bilo vsega skupaj šele devet stanovanjskih blokov. Pa tu-

di tovarna se je šele začela razvijati. Takrat smo še delali klasično, masivno pohištvo in tudi vsa obdelava lesa je bila klasična...«

Strojni mizar, ki je vrsto let delal na visokoturnem realnem stroju, se še vedno razvname, kadar pripoveduje o omrah, komadah, o toaletnih mizicah s pregibnim zrcalom, ki so bile pravzaprav mojstrovine polindustrialne proizvodnje. Koliko strojne in ročne dela je bilo treba zanje...

Stane Demoršek se spominja, da je začel s povprečno 8000 starimi dinarji mesečnih osebnih dohodkov, zdaj znaša njegov povprečen mesečni osebni dohodek 1300 novih dinarjev. »Ker je tudi žena zaposlena — dela v konfekciji Ideal in zasluži povprečno 600 din na mesec —, imava pa samo hčerko, nimamo težav z družinskim proračunom. Opremil smo se z vsemi sodobnimi gospodinjstvenimi pripomočki, od hladilnika do pralnega stroja. Letos smo tudi na novo opremlili spalnico: klasično pohištvo se je moralo umakniti sodobnemu, izdelanemu seveda v Meblo...«

Pred štirimi leti je tovarna ponudila svojim delavcem v odkup stanovanja po ugodnih odplačilnih pogojih: odplačajo jih lahko po mesečnih obrokih v 30 letih z 10-odstotno obrestno mero. »Mnogi so pomislili: najemnina za dvoosobno stanovanje je znašala takrat 30 dinarjev na mesec, obrok za odplačevanje pa 83 dinarjev. Malo se nas je odločilo za odkup — zdaj pa smo na boljšem: na mesec plačamo 83 dinov za obrok in 16 dinov za stroške tekočega vzdrževanja, torej manj kot znaša zdaj najemnina... Veste, človek se bolje, udobneje počuti v svojem, laže se odloči za kakršno koli investicijo v stanovanje, pa tudi dosti bolj pazi nanj!«

Kaj pa druge investicije, za motorizacijo na primer? »Ne, o tem ne razmišljamo,« je dejal Stane Demoršek, »predvsem zaradi tega, ker nimamo pri hiši kandidata za šoferja. Midva z ženo nista za to zaradi posleja, da bi postala družinski šofer. Sicer pa je tako še bolje: meni gibanje na svem zrakcu dobro je. Zato tudi v prostem času najraje zavijem na vrt, kjer me pri delu hitro mine trdovratni glavobol... Če bi se lahko enkrat za vselej znebil te nevspešnosti, sploh ne bi pomislil na pokoj: delal bi, dokler bi mogel...«

Dvainsredesetletni risar Mirko iz Ljubljane je želel, da ne objavi njegovega imena in podjetja, kjer je zaposlen: »V podjetju ne morem zaslužiti dovolj... Če bi lahko preživljal štirčlansko družino, zato si pomagam s honorarnim delom — v podjetju pa tega ne vidijo radi. Sicer pa sami pravi: moj povprečni mesečni osebni do-

hodek se giblje med 1450 in 1530 din. Zena ni zaposlena, fanta, ki sta stara 16 in 13 let, pa rasteja kot konoplja. Honorarno moram zaslužiti od 500 do 600 din, da lahko iz meseca v mesec »krpam« družinski proračun. Toda o tem bi vam več lahko povedala žena, ki že vrsto let skrbno vodi družinski knjigovodstvo...«

Sodeč po sodobno urejenem dvoiplopnem stanovanju bi človek ne dejal, da risar Mirko težko uravroča družinski proračun: v kuhinji ne manjka sodobnih gospodinjstvenih pripomočkov — od kombiniranega štedilnika na elektriko in plin do 120-litrskega hladilnika, v dnevni sobi je omara z radijskim sprejemnikom in televizorjem, v kopalnici superavtomatski pralni stroj, v vseh sobah sodobno, okusno pohištvo. Kaže, da je risar uganil pomislek, ker se je nasmešnil: »Bojim se, da ne bi mogel pokazati dosti, kar ni bilo kupljeno na potrošniški kredit. Ko sva se z ženo vselila v stanovanje — dodeli so mi ga v podjetju — sva imela samo vsak svoj kavč, knjižno omario, nekaj knjig, posteljnega perila in kuhinjske posode (poročna darila praktičnih sorodnikov). S kreditom sva najprej opremlila dnevno sobo, potem pa je prišel na vrsto kabinet — namreč otroška postelja...«

»Tako sva s potrošniškimi posojili počasi opremljala stanovanje in shajala s plačo, dokler nista začela fantu odraščati, takole od petega razreda osemletke dalje. Od tedaj dalje ni bilo več mogoče misliti na kakršnokoli večje investicije za opremo stanovanja...« je pristavila žena. »Poglejte sami!« In iz gospodinjstvske dnevnika je začela prebirati številke: »Stanovanje, voda in smeti 278 din, elektrika 125 din, radio, televizija in časopisi 43 din, obleka in obutev — starejšemu smo morali kupiti hlače in čevlje za pomlad, ker je oblačje preostalo — 237 din, zelenjava in špecerija 870 din... pa bi bilo že nekaj več kot 100 din pri manjkajočih, če bi ne bilo honorarnega za službo. Otroški dodatki za fanta namreč kar odštevajo od plače, ker gre za obrok za opremo fantovske sobe...«

»Marsikaj sva morala ertati iz družinskega proračuna, odkar sta fanta večja,« je zavzdignil risar Mirko, »predvsem tako imenovane kulturne izdatke: knjige, gledališke in zabavne prireditve, pa nekdane knjižnice — včasih sem se precej ukvarjal s fotografijo, pa tudi z radioamaterstvom...«

»Menda varčujeta na napacnem koncu,« je dejala žena, »toda otrokoma želiva zdrav razpored, zato jima skušava omogočiti, da se športno udeležujeta; za to pa je seveda potrebna smučarska oprema...«

»Sreča v nesreči je, da lahko mlajši precej podeduje za starejšimi,« se je nasmešnil mož. »Še nekaj let bo hudo, potem pa bo že laže: ko bo starejši prišel do kruha, nama bo ostal samo še eden...«

»In ko bo še ta pri kruhu, potem ne bo va vedela, kako bi porabila plačilo se je pošalila žena.

»Nikar se ne bojte!« je zavrnil mož. »Potem si bosta fanta ustvarila družini, pa jima bova lahko kaj primaknila k plači, da ne bosta želela v škrpce — kot sva marsikdaj midva...«

ZDRAVKO STEFANCIC

Goražde

Nova zgodba o kasabi

Mesto, ki so ga zgradili v petnajstih letih

Drina se tod mukoma prebija skozi silkovite kanjone, ki jih je sto in sto let dolbila v Starovlaške planine, v valovite obronke Romanije in Janorine. Tede hitra, zelena reka in v zemljevid vrisuje prirodno pot od Ščepan polja, kjer se združita Piva in Tara, do velikega 65 kilometrov dolgega umetnega jezera hidroelektrarne Perućac. Pot, po kateri so hodili že Rimljani, Iliri in Kelti, po kateri so karavane dubrovniških in beneških trgovcev prodirale v notranjost in katera je še zdaj najhitrejša povezava Beograda z morjem.

Tam ob Drini pa šdiijo vzhodnobosenska mesta. Višegrad, ki ga je v romanu opisal Nobelov nagradenec Ivo Andrić, Ustiprača, Goražde, Poča... Dovetrajšnje bosenske kasabe preraščajo v sodobna, industrijska mesta.

Pogled s hribov Mišjaka in Biserne je popolnoma drugačen. Vsih desetih letih prišel v Goražde, vsekakor najnaprednejšo komunio v vzhodni Bosni, presenetil. Namesto nekdanje kasabe je z obronkov valovitih hribov uzri sodobno mesto. Nic drugega ni mogel, kot zmnigati z rameni ob ugotovitvi, da je ta del Drine dobil povsem novo panoramno. Nekdanja bosenska kasaba ali mahala, ki ni bila vrisana v noben predvojno zemljevid, je v petnajstih letih zrastle v sodobno mesto, ki hitro izriva srednjeveške, turške in avstroogradske ostanke. Goražde so zdaj na vseh zemljevidih: Turističnih, gospodarskih in političnih. Mesto, ki je do četrtega stoletja poudarilo vaščanov, ima danes okoli 15.000 prebivalcev.

Se leta 1951 je bilo Goražde prava kasaba. S stisnjenimi ulicami, z nizkimi hišami, pokritimi s lesenim krovom (čopci), z ljudmi, ki so vedeli le za spavarjenje po Drini in sadjarstvo, z ženami, ki so nosile tureške in dare, možikini, ki so pasli lenobo in ob čibuku in kavi vsak dan prestopali svoj »merak«. Ko pa je sonce zahajalo, se je oglašil muzej in klical k molitvi.

Obeležja turške oblasti-džamije in mošeje, hani in karavani saraji, so izginila. Le ena džamija se spominja na nekdanji turški kraj. Dekleta in žene hodijo v mini krilih, ceste so široke, asfaltirane, avtobusi mestnega prometa pa vozijo do Vitkovca, predmestja Goražda. Kaj je vzrok tej nagli spremembi?

Stara kasaba je tistega deževnega dne 1951. leta sprejela delavce gradbenega podjetja »Istra« iz Maribora, ki so prišli v Goražde graditi novo tovarno »Pobeda«. Novodolžni tovarniki iz Slovenije — Goraždani niso mogli ponuditi prenočišč, saj je bil njihov prihod povsem nenadjan. Prve noči so prespali na prostem, potem pa naslednje v improviziranih barakah. Leto kasneje so gradili prvi goraždanski hotel.

Pustimo, da nam o tem pripoveduje Rafko Kosovel, rojak, ki še zdaj dela v »Pobedi«.

»Prišli smo, da še sami nismo vedeli kam. Zdelo se nam je, kot da smo prišli nekam drugam, v drugo državo. Spominjam se, ko je goraždanski ozkotirni »čiro« po glavni cesti lezel tja v hrib, spominjam se visokimi zidovi, da se ne bi videlo na doročje. Zavijali smo rokave. Začeli smo spreminjati ta kraj, kasabo. Dobro se spominjam, ko smo zgradili provizorično dvorano — »hangar« in zavrti prvi film. To je bil praznik za Goražde, za vse te ljudi iz 186 krajev v komunli, ki so pridili, da bi videli to svetovno čudo. Vrteli smo ga 48 ur skupaj, pa se ga še niso nagledali.«

Goraždanski »stramvaje«, tako so imenovali ozkotirni vlak, je kmalu izginil iz glavne

ulice in se pomaknil tje, na desni breg Drine, ki seka Goražde na dva dela. Zraslo je mesto. Delavci iz Slovenije, Hrvaške, Srbije pa iz drugih bosenskih krajev, ki so prihajali in pomagali goraždanski industriji, da ne, ki seka Goražde na dva dela. Zraslo je Med 15 tisoč, ki zdaj živijo v Goraždah, je le vsak deseti doma iz teh krajev. Rojake, Slovence, smo lahko prešteli že na prste.

»Ošli so domov, v Slovenijo, pravi Rafko Kosovel. »Vrtli so se kljub temu, da jim je bilo tu dobro, da so jih sprejeli kot svoje. Kljub po domačem kraju je bil pač močnejši, obiski enkrat na leto pa premalo, da bi ga pozabili. Seveda nekateri so ostali. Mladi fantje, gradbinci, strokovnjaki, ki so si v Goraždah našli zakonske družice. Bosenski zetje, kot jim pravijo.«

O Slovencih imajo v Goraždah lepo mnenje. Radiša Carapic, sam pravi, da je daljni sorodnik legendarnega Vase Carapica, pokloni kolega, ki dela za sarajevsko »Oslobodjenje«, nam je to tako razložil: »Vidite, vaši rojaki so zgradili novo, sodobno mesto, zgradili so najprej tovarno »Pobeda, potem so pomagali graditi druge tovarne. Naučili so nas novega življenja. Niso spreminili le mesta in okolice. Spremenili so tudi ljudi, njihove želje in hotenja. Stroj, ki so prišli iz Anhowe, so prav tako obrnili novi list v burni goraždanski zgodovini.«

Nekdo bi lahko sedel in napisal knjigo, z naslovom »Bišič in beda nekoga mestca«. Vrstni red besed je nepomemben, saj gre za kraj, ki je bil nekoč, menda v rimskih časih in kasneje v srednjem veku, dosti večji, kot je danes, pa spet omahnil v pozabo. Za kraj, ki je bil med zadnjo vojno eden tistih, kjer so se bili najhujši boji, kjer je teklo toliko krvi, da je bila zelena Drina rdeča. Kraj, ki je med vojno 42-krat menjal gospodarja!

Spilavi, nekot vir dohodka goraždanskih prebivalcev, se plovejo po Drini nizdol, proti Višegradu. Zdaj le v turistične namene. Tudi goraždanske marmelade, po kateri se danes sprašujejo vsako leto iz Anglije, ni več. Sadjarstvo je zdaj še samo konjček nekaterih. Podjetje kmetične in cementne industrije, Pobeda in druge tovarne so spreminile strukturo gospodarstva te komunle. Samo v dokaz prihranimo podatek, da je imela Pobeda lani 730 milijonov na skladih, »zelezarna« v Zenici pa 75 milijonov... Odkrili so nahajališča antimonu, zdaj zelo iskane rude. »Kakovost je takšna, kot jo imajo le v rudnikih na Kitajskem,« pravi jo Goraždu. Če leto ali dve bo novi rudnik tudi po svoje spreminjal panoramo mesta na Drini.

Industrija spreminja tudi strukturo ljudi. Sodobni stroji terjajo znanje, strokovnost. Nepismeni ne dobijo dela. Šole in delavska univerza vzgajajo nove kadre, strokovnjake. Samo lani so za izobraževanje delavcev odredili 170 milijonov novih dinarjev. Kje so časi, ko so v mektebilih in medrasah (muslimanskih šolah) učitelj-muderiži vzgajali samo hodže, podeželske muslimanske duhovnike?

Kje so časi, ko so begi in paše ob čibuku in kavi prestopali svoj merak. V orientalskih kavarnicah, ki jih je še nekaj, delavci prižigajo ob Drini »Drino« in pijejo pravo bosensko kavo. Samo — za merakije ni več časa. Delo kliče. Načrti-rudnik, trg mladosti, fontane in še marsikaj, kar se zdaj »kuha« v glavah delovnih občinskih mož.

Goražde se pač spreminja. Čez pet ali deset let bomo z Mišjaka uzrli ob Drini povsem novo panoramo.

IVAN VIDIC

Rudarji inženirja Alberta

Prav nič nenavadna zgodba

Po svetu je na tisoče, na milijone majhnih in velikih rudnikov ter jaskov, kjer kopljejo zemeljska bogastva. Ti rudniki so pozabljeni ali pa popolnoma neznani, zanje vedo le tisti, ki v njih delajo. Te dni smo obiskali enega izmed takih majhnih rudnikov, kjer hribovje prekriva plava prst, ki se meša s spomladanskim zelenjem. Spomnili smo se nekaterih podrobnosti iz zgodovine teh rudnikov, se napotili po strmih stezah in prišli do kmetij, mimo katerih so nekoč hodili nekateri ugledni Slovenci. To so Stolic v zahodni Srbiji, kjer je rudnik antimona, eden od najbolj odmaknjenih krajev Srbije, kjer še vedno ni cest, železnice in drugih dobrin moderne prevoza.

Šli smo mimo hiš nad rudnikom, mimo hriba, imenoma Kozja stena; prav pod to steno, ob robu doline, ki je podobna prepadu, stoji spominska hiša, kjer je bilo konec leta 1941 posvetovanje vrhovnega štaba o nadaljnjem poteku vojne proti fašizmu. Člani glavnega štaba so tedaj hodili v Stolic se po slabših poteh, kot so sedaj. Miha Marinko in še nekateri udeleženci posvetovanja so prišli čez Drino, mimo hiš v gorah, nekateri na konjih. In prišli so sem.

Ni mogoče, da se tega ne bi spomnili. Pred spominsko hišo v Stolicah stoji kip partizanskega kurirja, fanta s puško, s torbo in v peterokrako zvezdo na kapi. To je spomin na kurirje, ki so v prvih letih revolucije prihajali sem in od tod nosili na vse konce države sklepe vojaškega posvetovanja. A nismo prišli sem zaradi zgodovine, čeprav ni nikoli odveč, spomniti se nanjo. Prišli smo zaradi inženirja Alberta. Na drugi strani hriba je v dolini, nasproti starega rudnika, poleg majhne flotacije, vhod v jarno in nekaj rudarskih stanovanj. Majhna podzemeljska železnica s približno desetimi vagončki je pripeljala iz rova. Iz meha je bila končana, rudarji so se utrujeni in slabe volje vračali z dela 200 metrov

pod zemljo, obraze so imeli umazane od plavkega blata in oblike prašne. Ko so silali, da iščemo Alberta, so povedali, da je odšel, da je moral oditi, da so napočili hudi dnevi. Hudo je, ker ni več rude, ker ni več celih plač. Še pred dvema letoma, pa so dobivali po tri plače mesečno; rude je bilo dovolj, delali so in kopali iz zemlje bogastvo.

Dvaintridesetletni inženir Albert Verhovšek je do nedavnega delal v rudniku Stolic. Nato je odpovedal in se zaposlil v drugem rudniku, ki sodi k istemu podjetju kot stoliški rudnik. Inženirja Alberta smo obiskali v rudniku antimona v Brašino, nedaleč od Drine. Njegova zgodba ni prav nič nenavadna, da bi lahko iz nje napravili kakšno posebno zanimivost za časopise. Sicer pa se na svetu ne dogajajo le zanimivosti, tudi v rudnikih ne.

Večrilo se je in v rudniku Brašina je bilo konec izmene. Albert je ostal v rudniku do 18. ure. Te dni so bile volitve. Izmed šestih kandidatov za odbornike občinske skupščine Loznica so volili tri, inženir Albert Verhovšek pa je dobil popolno večino. Rudarji so mu izkazali največ zaupanja. Albert je bil vesel zaradi tega in radi smo pri proslavljanju tega dogodka z njim preživeli večer. Najprej je pripovedoval o rudniku, a ne o številkah, temveč o proizvodnji. Dejal je, čeprav so mu na volitvah rudarji izkazali največ zaupanja, da je največja težava v tem, kako ljudem v rudniku dokazati in jih prepričati, da inženirji in drugo strokovno osebje niso za rudarje tirani. »Ko se z ljudmi pogovarjamo, ko razdelimo dolžnosti, opozorimo na vse, česar ni mogoče trpeti, to razumejo, upoštevajo in delajo, tiste pa, ki včasih preveč popijejo, hudo prizadene, da ne smejo v jarno, da ne smejo delati,« je pripovedoval inženir Albert.

Inženir Albert Verhovšek je po rodi Slovenec in rodil se je v rudniškem kraju Novem brdu na Kosmetu. Njegov oče Ivan

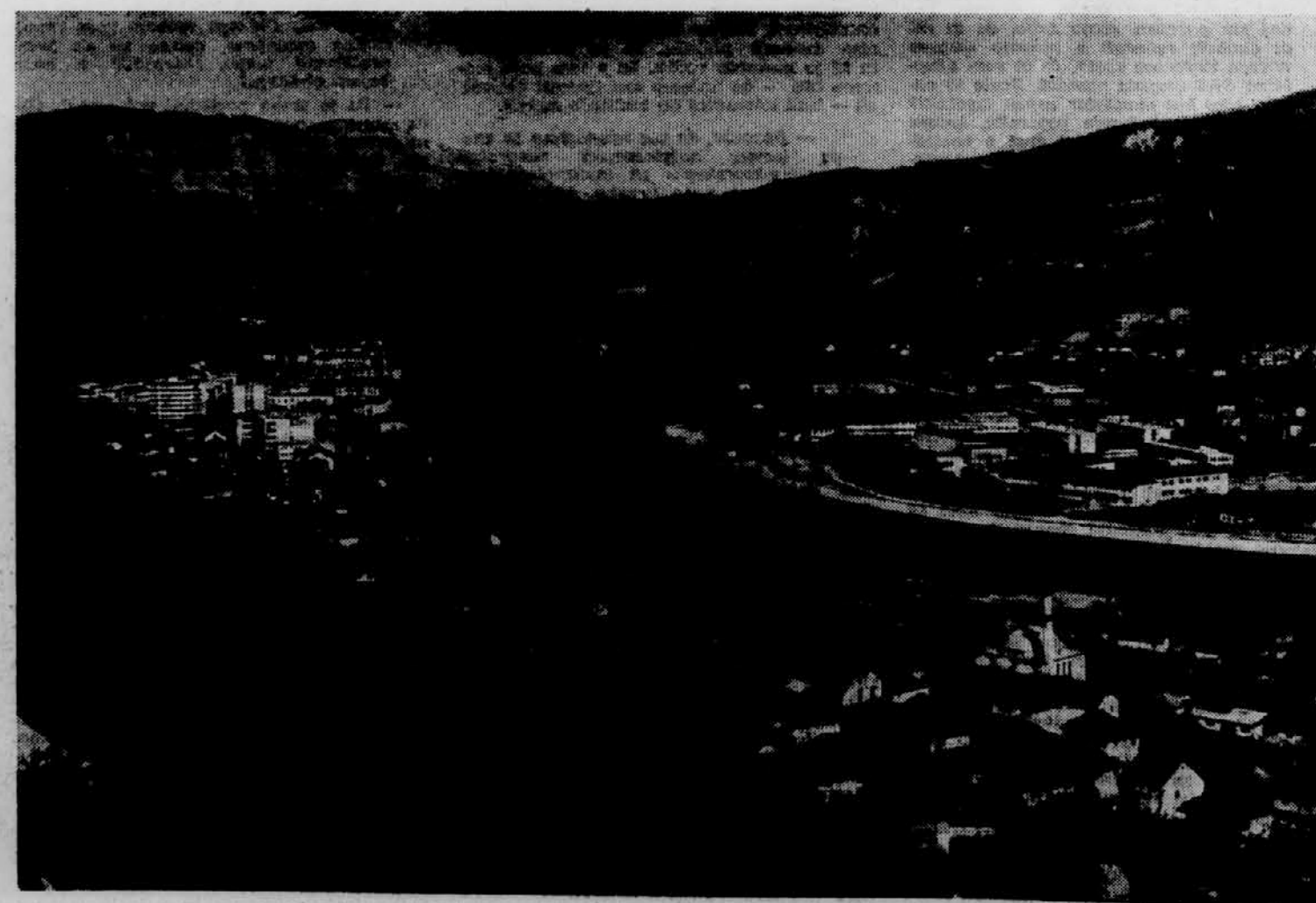
Verhovšek je bil doma iz Slovenske Bistrice in je bil vse življenje rudar. Naselil se je v Beocinu. Mati Alojzija je bila doma iz Celja, Albert pa ima tudi brata in sestro; brat živi v Kočevju, je zaposlen pri »Avto Kočevje«. Mladi šel v Beocin, Kovičič in dobiva po možu pokojnjino; mož se je že pred vojno zaposlil kot rudar v Franciji in Belgiji, zato Alojziji izplačujejo del pokojnine v frankih. Albertova sestra Jožefina je v Obrenovcu zaposlena kot zdravstvena tehničarka. Taki so podatki o tej slovenski rudarski družini.

Inženir Albert živi v Loznici. Njegova žena, diplomirana ekonomistka, je zaposlena v banki in se ukvarja s politiko, njuni hčerki, 4-letna Tatjana in 2-letna Beba pa se po ves dan igraja s babico in pravita očetu »stari«.

Verhovšek pripoveduje, da, kadar je utegne, odpotuje v Slovensko Bistrico in k bratu v Kočevje. Zna slovensko — in včasih se je celo ukvarjal s mislijo, da bi v Beogradu postal prevažalec — slovenski jezik pa le redko uporablja. »Kupujem, Dele,« kadar se mi ponudi priložnost, kar pa se poredko zgodi. Ljudje vedo, da sem Slovenec in v marsikem to cenijo. Kot inženir sem tu zaposlen 5 let, živim pa v teh krajih že več kot 10 let, a nikoli nisem obiskal kakršnekoli rastlike ali nepriljetnosti zaradi svoje narodnosti...«

Albert poleg Slovenije pogosto obiskuje tudi Beocin. Tam je pokopan njegov oče, rudar Ivan. Vsa enkrat na leto obišče oče grob. Morda so mu prav zaradi tega tako pri aru rudarji, pa tudi ljudje, kjer koli je delal, v Stolicah in v Brašini, so ga vedno kmali radi in ga cenili. Preden smo se poslovili v majhni baraki brašinskega rudnika, nam je Albert pokazal mapo, polno spisov. »To so prošnje, ki so nam jih poslali ljudje iz tega kraja. Razpisali smo natečaj za 15 delavcev, prišlo je pa se jih je več kot sto.«

ZDRAVKO ILIC

GORAŽDE

Foto: Ivan Vidic

Dan z Mitjo Ribičičem

Pogovor z mandatarjem za sestavo zveznega izvršnega sveta sredi pomladne pokrajine za Krimom

Za začetek so zvonili telefoni.

Dogovorili smo se za srečanje prvič pa drugič in tretjič, šele četrty se je posrečilo. Črna škafka je kakor za novinarja tudi za politika poklicni rekvizit in do nje kmalu izgubi sleherni odnos. Toda človek bi slutil, da Mitja Ribičič tje dni včasih pri sebi nemara zasovraži cingljajoče preklestvo.

Tudi za izkušenega politika je tempo, s katerim dela sedaj, ko sestavlja zvezni izvršni svet in pili orientacijo ter podlago za njegove prihodnje nastope, najbrž ubijajoč.

Zvonec iz telefona je ob pogovorih in sestankih vselej prisotna glasbena kulisa.

Navezuje seveda nujne komunikacije, a hkrati predira miselno zbranost.

Zato smo si izmislili načrt, ki bi mu s kancem humorja nemara lahko nataknilo naslov »Kako za nekaj ur ugrabim predsednika vlade«.

»Ugrabila« smo ga iz prostorov v poslopju ljubljanskega cekaja, kjer ima bolj začasno pisarno kot kabinet, pa čez ljubljansko Barje naravnost v enega prvih sončnih dni letošnje zapoznele pomladi.

Med potjo smo mu šele povedali, da pri zgornjem Kirnu nimajo telefona, kar je sprejel z olajšanjem na znanje.

Lep, sončen, topel dan je bil. Iz rjavih gričev za Krimom je udarjala na svetlo sveža zelenina. Hoditi smo mmo dehtetič njiv, iz katerih poganja že pol pedi visoka pšenica, po stezah, še neshojnih, rahlo vlažnih od minulega aprilskega deževja.

Ob pogledu na blage holme v topoti ne- prekleto vračajoče se pomladi je dejal: »Saj to je skoraj živa prispevka Slove- nijske«.

Vasica Kamnik se je kot narisana sti- skala na vzločenem hrbtu hriba in po ro- bovih valovitosti obzorja se je svetilo v soncu pet cerkvenih zvnikov.

»Takojo po vojni so se našli tudi takdi, ki so jih te cerkvice motile, menili so, da bi podirli zvznike, pa bi s tem ukinili politiko našega zvznika... No, to je daleč za nami.«

Mitja Ribičič, prvi slovenski mandatar za sestavo zvezne vlade, je kritičen do za- pretega slovenstva in ko mu svetli pogled hiti po ozarjenih pokrajini, našteva v naglem političnem jeziku značilnosti, ki nam branijo prodor v širše širine: občutek majh- nosti, zavoranost v domače, precejšnje- nosti lastnih uspehov, pa kompleks Evro- pes. Kompleks srednje Evrope, se potem zadimimo. »Mittel-europeas: ta megleni po- jem, ki zna zamageliti toliko prilikavega in močvirnega.«

»Razvoja in afirmacije naroda si ne mo- remo danes predstavljati kot zavoranost vase in v tisto, kar smo dosegli. Če si mal- ce zadovoljen z doseženim, je tu že nevar- nost, da te drugi prehite. Razvoja naroda si tudi ni mogoče predstavljati kot lepo ob- delan vrtnik za plotom, kjer bi imel vsak vse. Afirmacija naroda doma vidim v tem, da je prisoten v svetu, da je zunaj prisoten z vsem, da je odprta skupnost, ki jo vrednotijo po tistem, kar ima najboljšega in kar res nekaj pomeni.«

Pokrajina je bila samo ozadje pogovo- ru, čeprav je z nekaterimi pobudami ne- vsiljivo segala vanj. Ribičič namreč zbija vtis profesionalca. Profesionalca tako, da je ves pri nalogi, ki se z njo ukvarja, in da naloge pravi pravi niti ne opravi, pač pa jo skomiži živi. Vprašanja o poteku dela pri sestavi izvršnega sveta in trasiranju njegovih akcij so bila naravna.

»Sestavljen je, toda še ne poznamo do- končno pravi. Še vedno so možnosti za »manjši varianti«, za manj številni kabi- net. Ni govoril o imenih, razen o tistih, ki se ne bodo spremenila.«

Beograjska »Ekonomska politika« je pred kratkim objavila karikaturu: ribič na- makla v ribniku trnek, v vodi pa plavajo sami ribji okostnjaki...

»Pa se teh mi ne privoščijo in mečejo kamenje v ribnik.« se smehljiva Ribičič. »Je bilo ob načrtovanju zasedbe in po- litike za vlado morda čutili težnjo gospodar- stva, da bi si s posameznimi skupinami za- gotovilo čimbolj zvezo z izvršnim svet- tom ter priborilo vpliv nanj?« se je glasilo vprašanje, kajpa, nič v zvezi s to epizodo v našem pogovoru.

»Naravnost me je rekel, »S tem se sre- čujem pred republiko. Posamezne republike ze- le biti čim bliže gospodarskim resorom, gospodarstvo pa čim dlje od države.« Nato se znajdemo pri enem najbolj za- pletenih in odločilnih vprašanj jugoslovans- ke politične geometrije na višjih ravneh — pri odnosu med federacijo in republi- kami.

»Nekdo ste rekli, da je federacija izraz skupnih interesov republik in narodov. Kaj ste pravzaprav natančneje menili s tem, kaj menite zdaj?«

»Zdaj prav tako kot tedaj menim, da je izraz skupnih interesov. Ne samo sedanjih in bodočih, tudi minulih. Zrasla je nave- zadnje iz nekega samoniklega boja, ni bila nataknjena od zunaj. Nekatera področja skupnega interesa so konstante — na pri- mer mir, varnost, suverenost dežele in na- rodov v njej, večja moč demokratičnega vpliva in manjša možnost za računice veli- kih. Nekatera področja tega interesa se bo- do razširila, nekatera skrčila, mnoga pa po- vsem odmirajo kot nepotrebno mešanje cen- tra v zadeve samoupravljaljskih skupnosti in celic.«

A tudi zdaj in v prihodnje, razpieta svo- jo misel naprej, bodo narodi in republike potrebovali nujen minimum skupnih služb, skupno organizacijo in tudi skupščino in vlado. Do razločkov pri mnenjih o tem, ko- likšna bodita dosež in vpliv, seveda prihaja. Federacija bo vse manj nastopala kot država in njen izvršni svet kot vlada, pač pa vse bolj kot samoupravni organizem in skupščina kot njegov vrh, katerega opera- tivno izvršno telo je zvezni izvršni svet.

Ko govori o razgovorih za sestavo pred- laga za novo vlado, ugotavlja, da je njemu zdaj laže, kot bi to bilo komurkoli še pred nekaj meseci. Danes je položaj bistveno drugačen, kot je bil pred desetletjem konze- som. Sestavljalce bi takrat morda moral težiti za tem, da z najavtoritativnejšimi osebnostmi iz republik ustvari pogoje za enotnost akcije in smeri. Z izvršnim biro- jem se je politična odgovornost v državi integrirala in institucionalizirala, zato je izvršni svet mogoče bolj dosledno sestavljati po načelu, da naj vodi resor tisti, ki po svojem dosežanjem delu in po svojih lipo- vedanih konceptih najbolj ustreza za dolo- čen posel.

Ali bo izvršni svet res »privesek« izvrš- nega biroja?

Mandatar pozna izrazoslovje kulorja. Ponovi, da se je koncentrirala odgovor- nost v državi, čemer so se bistveno zmanjšale možnosti za motenje normalne

ga ustavnega odnosa med zvezno skupšči- no in njenim izvršnim svetom. Preprican je, da bo imela njegova vlada (»namenoma sem rekel vlada, kajti izvršni svet je v do- ločenih pogledih tudi vlada«) tisto vlogo in obstojnost, ki je v skladu z njenim name- nom in funkcijo.

»Seveda so štiri leta predolga možna doba za neko vlado, kjerkoli na svetu. V tem času se človeško znanje danes podvoji... Pekleniki tempo sodobnega sveta danes ni naklonjen trdnim vladam in večnim politikom...«

Počasi stopamo po travi, ki je pravkar zazeleneja v bujno rast.

Zanesel se je v pripovedovanje, pogovor naglo prehaja z misli na misel, besed ne išče, ritem ne zastaja, sam nenavaden na- glo grabi po asociacijskih preskokih, tu je očitno mnogo idej in zvez, ki so bile že ve- likokrat pretehtane a številnih plati. Ob likokrat pretehtane a številnih plati. Ob likokrat pretehtane a številnih plati. Ob likokrat pretehtane a številnih plati. Ob likokrat pretehtane a številnih plati.

Nastop — če gre v pogovoru za politiko ali kar že drugače — spremlja z naglo kre- tnjo roke, ves je v misli, ki jo pravkar izra- ža, a že ko jo viklene v besedo, kaže, da ni docela zadovoljen z njeno obliko; takoj, skoraj brez predaha v stavku, išče popol- nejši izraz, pa v tem dopolnjevanju hkrati že razvija prvotno podobno naprej, na višjo stopnjo.

Medtem včasih na hitro zapiči rjavi po- gled vate, kakor bi hotel vprašati asi razu- mele?, in je tako zlit s predmetom in to- kom pogovora, da skoraj neopazno preska- kuje z vris k »ta« in spet nazaj. Pri tem ni nič prisiljenega, nič sekundarnega ne visi v zraku; redko olajšanje pri stikih takšne vrste.

Vas, za katero se sprehajamo, se izteka proti zahodu v dolgo, vse redkejšo vrsto velikih kozocev z njavimi in rdečimi stre- hami. Slovenska je, da bi bolj skoraj ne mogla biti.

»Včasih ste veliko pisali o nacionalnem vprašanju.«

»Sem, se nasmehe, »pa bolj tedaj, ko to še ni bilo posebno priljubljeno. Danes so razprave o narodnostnih rešeh nekaj rednega, tedaj še niso bile, mene pa je že za mlada mikalo to vprašanje. Veste, prek njega sem pravzaprav prišel v partijo.«

V sredo tega vprašanja ga je vrglo že rojstvo.

Oče je učiteljval v Trstu in Mitja se je rodil v narodnostno burnem letu 1919. Kot Slovenec od nog do glave je moral Josip Ri- bičič, še takrat znan mladinski pisatelj, najprej v Gorico, a tudi tam ni bilo obstan- ka in so se pozneje preselili preko meje na Raket. Družina je bila ves čas neakčno neuradno zbirališče skoraj cele generacije tržaških in primorskih intelektualcev, ki so pribežali v Jugoslavijo. Tudi v Ljubljani, kjer so se Ribičičevi ustali od devetin- dvajsetega naprej.

»Dveh izrazitih vplivov se spominjam iz tistih let,« pravi današnji mandatar.

Najprej urejenega družinskega življenja. »Skomi vso dolgo dobo, ko sem živel doma, se ne spominjam, da bi bila med očetom in materjo kdaj padla kaka žal beseda.«

Pa ste to tradicijo prenesli naprej v svojo družino?

»Da, mislim, da se nama je z šeno to posrečilo.« Ima tri sinove, vsi študirajo na ljubljanski univerzi. Prav te dni pregovar- jajo očeta, da bi prodal svoj peugeot in ku- pil kaj manjšega, za preostali del izkupička pa bi oni zase kupili kakšnega starega spačka. Ribičič se smeje in ne daje napovedi, kako se bo končal ta ekonomsko politični zaplet.

Drugi vpliv, ki se ga spominja iz pred- vojnege časa, je družba, ki se je zbirala pri njegovem očetu. Tržaški skladatelji, zborov- dje, pisci, vidnejše postave narodnostne- ga gibanja. »Nisem bil eden od njih, saj sem bil gimnazijec, toda oče, ki so ga us- varjali okrog sebe, vprašanja, ki so jih naenajli, to okolje, ki sem ga vdihaval, je vplivalo nama.«

»Se mi ni je oglašila kdaj pisateljska ži- lica? No, v sedmi sem prevedel celotno »Lorelei« v verzih, ampak zd se mi, da pro- fesor Kolarič ni bil pretirano zadovoljen.« Pomeje je napisal še dve igrici za lutkovno gledališče na Taboru, »Jurček na morju« je kar uspeval. Sicer pa je kot partizan na hitro prevedel iz španščine in ruščine ne- kaj pesmi, ki so že zdavnaj ponarodele — na primer »Na oknu, glej, obrazek bied...«

Na univerzi, kjer je študiral pravo, ga je nacionalno vprašanje popolnoma zajelo. Spori v klubu s programskim imenom »Juborderbo« so dobivali vse izrazitejšo poli- tično barvo. »Takrat sem začel spoznavati, da so komunisti, da je partija tista, ki ima med vsemi političnimi silami najpopolnej- ši nacionalni program, in da bo ta problem razrešila prav ona.«

To so že bila kritična leta pred vojni in tu se je študent Mitja predvsem skozi na- cionalno vprašanje prebil k partiji.

In tako potem k vsemu tistemu, kar pomeni pri partizanu Cirilu spomenica 1941...

»Šli ste skozi mnogo ognjev, dobesedno in v prenesenem pomenu. Kdaj vam je bilo v življenju najtežje?«

»Tu ni treba premišljevat. Leta dvainšti- rideset na Štajerskem.«

Tja je prišel prek več stopenj. Začelo se je v partijski tehniki pred vojno, kjer se je naučil tipkati — stikpikati se že naučijo, če moraš na primer pet ali šestkrat pretipka- ti vkeapeke. Nato je organiziral ilegalne ti- skarne v Ljubljani, naskar ga je vodstvo upora poslalo kot propagandista na Štajer- sko, Suha uradna biografija bi našla tele podatke: komisar II. grupe odredov, komi- sar Šlandrove brigade, sekretar moravsko- litijskega okrožja, komisar IV. operativne cone in koroške grupe odredov. Neuradni, a živi spomin pa bi obudil prizore nenehne- ga organizacijskega in političnega dela, vkle- njenega med sunke hajk in spopadov, pad- le postavbe skoraj vseh najboljših tovarišev in osebnih prijateljev...

»Smrti me je rešilo samo naključje. Bil sem v pohorskem bataljonu, pa je nekoga dne prišlo sporočilo: kje je tisti propagan- dista Ciril, ki smo ga poslali na Štajersko? Tedaj sem se že popolnoma vključil v ba- taljon, poznal sem vse borce, tudi starega Sarha in sploh vse. Moral sem iti. Kmalu po tistem je ves bataljon padel.«

Kako občuti zahteve, da bi bilo treba napisati celovito monografijo osvobodilne- ga boja?

»Ljudje so veliko pisali in tudi dobro. Toda zdaj sega vmes mnogo drugačnega, česar takrat ni bilo. Pisali vnašajo v tiste dni dileme iz poznejših obdobij. Na pri- mer stari borec — mladi borec. Ali pa dile- me o onih, ki so ubežali k nam iz nemške vojske. Takrat smo jih sprejemali odprti rok, medtem ko zdaj večkrat sliši: »Ta pa je bil v nemški vojski...« Potem problem sektašenja, včasih problem posamičnih ne-

utekanih Mitvidacij. Naše ljudstvo giba- nje je kot vsaka ljudska stvar delala tudi napake; na štajerskem smo na primer du- til, da se med nas vtriva gostapo, pa smo zaradi tega ustavili mobilizacijo... No, re- volucije nismo nikdar ustavili, njeni temel- ji so bili vedno trdnjski. Moti me, da vsak- do lahko brska in po svoje razlaga našo revolucionarno preteklost... Na drugi breg narodnega izdajstva in izkoreninjen- stva se skorajda ne ozremo več. Če bi opa- zoval površneje, bi se lahko smejala, da je Sajetov »Belogardizam« sadnja beseda. A ni. Knjiga je izšla že pred leti, po njej pa nič, to tudi nekaj pove.«

Opravičal je vrsto obilnostnih, a tudi vr- sto političnih funkcij. Bil je predstavnik oblasti in še na eksponiranem terenu no- tranje politike, bil pa je tudi politična oseb- nost in se je kot tak boril za samoupravl- janje.

»Ste ob tem kdaj začutili v sebi ali okrog sebe kak dvojnost: oblast — demo- kratizacija, država — samoupravljanje?«

Vprašanje zahteva pojasnila: najbrž je naša dežela doslej edini primer, ko je po- litična partija ali skupina, ki je imela v rokah vse monopol oblasti, moči in vpliva, tako rekoč »demonstrirala« samo sebe.

Prej smo s travnika zavili na kolovoz, ki je bil še blaten od pravkaršnje moče, za- to smo raje prestopili nekaj brun, ki so za- spirala prehod s poti skozi živo mejo, in sedli nanje. Pod težo so se malce preme- nile in Ribičič se je nasmajal: »Trdnjsko podlago bo treba najti.« Potem pa razsmeje: »Če bi mislile, ali je bilo kaj dvomov o tem, ali podati se v samoupravljanje ali ne, te- daj lahko rečem, da o splošni usmeritvi k samoupravljanju ni bilo dvoma. Ne pri ljudih, s katerimi sem bil tesno pove- zan, ne pri meni samem. Leto osemindsi- deset nas je globoko presunilo. To je bil šok, ob katerem smo zelo jasno čutili, da bi izgubili zvezo z ljudstvom, če ne bi šli po poti, po kateri smo šli. Tu torej ni bilo omahovanja.«

Malce je premočnil, pomislil in nadalje- val:

»Pač pa morda pozneje. Pri samouprav- nem razvoju smo šli počasi. Razmeroma po- časi, skoraj petnajst let je trajalo, da smo se dokončno prebili do pravega zasnuka tega, kar imamo zdaj.«

»In še nekaj,« je pristavil. »Morda je bi- lo nekaj časa čutili malomahovanje ob tem, kako iti v Slovenijo, potem ko so bili odnosi med republikami in federacijo vsaj v načelu razrešeni. Ali začasno obstati v re- publikah pri neke vrste zmoznem etizmu ali pa globlji samoupravljanje in ne popusti- ti pri tempu? Zmagalo je slednje.«

Toda resnično kvaliteto vsega tega, pra- vi, je spet težko ocenjevati s današnjimi me- rili. Unitarizem je danes razbit — v držav- ni, v gospodarski, v kulturni sferi. Zdi se nam, da ne more biti drugače, kot je. Toda, če bi bilo res tako, bi morali biti zadovolj- ni v vsem, kar imamo, po tej logiki bi mo- rali biti torej tudi kdaj prej zadovoljni z vsem, kar smo imeli. Marsikdaj pa smo se tudi motili in hudo razglabljali, kako in po katerih poteh naprej. Kakor danes.

Pripoveduje, kako težko je bilo urediti pravosodni sistem, kako hud je bil na pri- mer boj za advokaturu, in o tem, kako težko se je bilo odločiti za odprto mejo, ki je danes za nas nekaj povsem samoumevne- ga.

Kaj to pomeni v vašem obljem delovnem obdobju?

Tudi tokrat odgovarja s placom postavk in zamisli, ki pričajo, da je o tem dosti raz- glabljal.

Pri sveznem izvršnem svetu bi bilo tre- ba okrepiti upravna telesa s strokovno usposobljenimi, izobraženimi ljudmi, ki bi ustvarjali pobude in bili pripravljeni stati za njimi z vso odgovornostjo. Povezati je treba ta telesa po načelih moderne organi- zacije dela, ki je zdaj manjka, hkrati pa do- sedi, da bodo te službe sposobne ustvarjal- no sodelovati s znanstveno-raziskovalnim kompleksom, ki bo po eni plati porajal ide- je in po drugi znanstveno preverjal usreš- ljivost pobud, ki prihajajo od zunaj.

»Govorili ste, da se bo izvršni svet opi- ral na znanost.«

Mandatar si predstavlja sodelovanje ZIS z znanostjo v najbolj neposrednem smislu, tako da bi pri vladi obstajali štirje sveti z znanstvenimi nalogami: za tekočo gospo- darsko politiko, za kompleksno, dolgoro- čnejše planiranje in prognoziranje razvoja, za zunanjo politiko in mednarodne gospo- darske odnose ter za pravni sistem.

Naj to pomeni nekakšne »možganske tru- ste« pri sveznem izvršnem svetu?

»Ne,« pravi Mitja Ribičič. »Oprei se je treba na inštitute, univerze in sploh na ra- ziskovalne ustanove povsod tam, kjer obstaja. Med ZIS in temi ustanovami naj bi še nadalje obstajal naročniški odnos, tako da bi raziskovalno obdelovale posamezne projekte po naročilih državnih organov. To- tem je pravzaprav vseeno, kje to delo po- teka: v Ljubljani, Skopju, Subotici, kjer pač takšne ustanove so in kjer so najbolj ustrezne.«

Med nekim javnim nastopom, ki ga je imel pred našim srečanjem, je rekel, da gremo morda v obdobje, ko se gospodar- ska reforma spreminja v znanstveno refor- mo. V tem je nemara za marksistarske usesa zvenel odtonek futuristike, toda Ribičič pravi:

»Ne absolutizirajmo današnjega dne. Čez deset let se bomo morda smejali sa- mimi sebi, češ, kako smo široko odprtimi očmi »uvažali znanost«, medtem ko se nam bo takrat zdelo, da kako drugače, kot v najte- snejšem sodelovanju s znanostjo, sploh ne more iti.«

V tem nenehnem upoštevanju razvojne komponente; v ocenjevanju kritičnem teh- tanju večeršnje akcije in pripravljenosti; v za- vesti o tem, da tudi danes ni vse sijajno, a tudi ne vse črno, in da so pri sprotnem ocenjevanju položaja močne znote; v nelo- notranji nagajenosti k temu, da nenehno išče trdnjskih oprinkov za jutrišnja dana — v vsem tem zveni nota trdnega in trdega realizma, ki stoji z obema nogama na tleh.

Kateri je vaš najljubši pisatelj?«

Kar zadeva literaturo, sem starokopiten. Pisatelji so zame še vedno Balzac, Stendhal, Tolstoj... Čančar? Kot dramatik mi je bliž- ji kakor v drugih delih. Če berem? Prebi- raj sem vedno tega, kar je domačega in jo pri nas.«

»Pa najljubše delo?«

»Morda je malo čudno: Cyrano de Ber- gerac.«

»Zakaj?«

nost na meji driske s isto strukturo zelo slabo stoji v tem pogledu, vsaj kreditno- no. Po mojem so ogromnega pomena pra- vilna stališča srbske svzne komunistov, vključno s albanekirni naprednimi ljudmi, glede nacionalnega vprašanja in dosežen- kura proti nacionalizmu in šovinizmu smot- raj Srbije. O tem bi morali vi več pisati. Sicer pa velja pustiti času čas in ravnati obzirno, strogo spoštovati samoupravne de- mokratične svobostine in bojovati se proti razgretim šovinističnim težnjam na vseh straneh, če se polakejo in kadar se.«

Pršla je beograjska televizijska ekipa s Jovanom Ščekićem, ki je po dogovoru se- la vmes za kratek intermezzo.

Za oddajo, ki jo pripravljajo za dan, ko bo Mitja Ribičič predložil skupščini sestavo izvršnega sveta in prebral njegovo program- sko deklaracijo, so po tehnični pripravi z žarometom sredi belega deza in s mikrofo- nom, kjer je kolegom navale sicer »navedi- sajodemu knedičnemu ambliktux nagajal ve- ter, na prostem posneli nekaj kratkih vpra- šanj in mandatarjevih odgovorov.

To nas je vrnilo neposredno k trenutnim Ribičičevim opravkom.

Ob gospodarskem kompleksu je pozneje, med kosilom in potem, močno poudaril po- trebo po spominu, da odnos razviti manj razviti ni poglavitno notranje na- sprotnje v Jugoslaviji.

»V sleherni naših republik prihaja do nasprotja med bolj in manj razvitimi sredi- nami,« je rekel. To je tisto glavno nasprot- je, s katerim je največ dela in težav. »Ci- ssez razvitosti in nerazvitosti sploh ni, re- forma pa je v takšnem stadiju, da navzate prejšnjim napovedim še vedno živimo, ne da bi komu grozila kaka posebna nevar- nost.«

Po tem, kako je govoril, bi bilo mogoče sklepati, da ga nekolikarji skrbti ta odso- nost nadaljnje selekcije, nadaljnje pti- ska k modernizaciji in k visoki storilnosti. »Iz takšne razporeditve gospodarskih in socialnih struktur je razvidno, da so te frpne povsod in da povsod vanikaj obo- jevrstni interesi: tisti, ki so za bolj zaostre- no tekmo in za selektivno, a uspešen pro- dor v svet, a tudi oni, ki se bore za zači- to na mejah, za varno svetovje, ki bi ga nu- dila visoke ogreje.« Toda tukaj, pravi man- datar, kompromisa ne more biti. Ena naših največjih nalog, skoraj edina točka zu- najjega in notranjega udeleževanja, je na- gajati prodor v mednarodno delitev dela.

Gospodarsko se moramo vključevati v sode- lovanje z vsemi treni velikimi skupinami: s konvertibilnim Zahodom, s štirinštrini- Vzhodom in z delatami v razvoju. Neveno- ter pa si moramo prizadevati, da bi uskla- dili zunanjetrgovinski in devizni sistem s temi potrebami, ker imamo zdaj praktično tri sisteme, za vsako svetovno grupacijo posebnega, ki pa se znotraj našega gospo- darstva tarejo drug z drugim.

Zadnjič je med govorom v inštitutu »Bo- ris Kidrič« rekel, da sedanja kadrovska os- novt ne ustreza več niti ravni proizvajal- nih sil niti razvojni stopnji naše dežele, še najmanj pa izraza ustvarjalno udeležbo pro- izvajalcev-samoupravljalcev...«

Kaj to pomeni v vašem obljem delovnem obdobju?

Tudi tokrat odgovarja s placom postavk in zamisli, ki pričajo, da je o tem dosti raz- glabljal.

Pri sveznem izvršnem svetu bi bilo tre- ba okrepiti upravna telesa s strokovno usposobljenimi, izobraženimi ljudmi, ki bi ustvarjali pobude in bili pripravljeni stati za njimi z vso odgovornostjo. Povezati je treba ta telesa po načelih moderne organi- zacije dela, ki je zdaj manjka, hkrati pa do- sedi, da bodo te službe sposobne ustvarjal- no sodelovati s znanstveno-raziskovalnim kompleksom, ki bo po eni plati porajal ide- je in po drugi znanstveno preverjal usreš- ljivost pobud, ki prihajajo od zunaj.

»Govorili ste, da se bo izvršni svet opi- ral na znanost.«

Mandatar si predstavlja sodelovanje ZIS z znanostjo v najbolj neposrednem smislu, tako da bi pri vladi obstajali štirje sveti z znanstvenimi nalogami: za tekočo gospo- darsko politiko, za kompleksno, dolgoro- čnejše planiranje in prognoziranje razvoja, za zunanjo politiko in mednarodne gospo- darske odnose ter za pravni sistem.

Naj to pomeni nekakšne »možganske tru- ste« pri sveznem izvršnem svetu?

»Ne,« pravi Mitja Ribičič. »Oprei se je treba na inštitute, univerze in sploh na ra- ziskovalne ustanove povsod tam, kjer obstaja. Med ZIS in temi ustanovami naj bi še nadalje obstajal naročniški odnos, tako da bi raziskovalno obdelovale posamezne projekte po naročilih državnih organov. To- tem je pravzaprav vseeno, kje to delo po- teka: v Ljubljani, Skopju, Subotici, kjer pač takšne ustanove so in kjer so najbolj ustrezne.«

Med nekim javnim nastopom, ki ga je imel pred našim srečanjem, je rekel, da gremo morda v obdobje, ko se gospodar- ska reforma spreminja v znanstveno refor- mo. V tem je nemara za marksistarske usesa zvenel odtonek futuristike, toda Ribičič pravi:

»Ne absolutizirajmo današnjega dne. Čez deset let se bomo morda smejali sa- mimi sebi, češ, kako smo široko odprtimi očmi »uvažali znanost«, medtem ko se nam bo takrat zdelo, da kako drugače, kot v najte- snejšem sodelovanju s znanostjo, sploh ne more iti.«

V tem nenehnem upoštevanju razvojne komponente; v ocenjevanju kritičnem teh- tanju večeršnje akcije in pripravljenosti; v za- vesti o tem, da tudi danes ni vse sijajno, a tudi ne vse črno, in da so pri sprotnem ocenjevanju položaja močne znote; v nelo- notranji nagajenosti k temu, da nenehno išče trdnjskih oprinkov za jutrišnja dana — v vsem tem zveni nota trdnega in trdega realizma, ki stoji z obema nogama na tleh.

Kateri je vaš najljubši pisatelj?«

Kar zadeva literaturo, sem starokopiten. Pisatelji so zame še vedno Balzac, Stendhal, Tolstoj... Čančar? Kot dramatik mi je bliž- ji kakor v drugih delih. Če berem? Prebi- raj sem vedno tega, kar je domačega in jo pri nas.«

»Pa najljubše delo?«

»Morda je malo čudno: Cyrano de Ber- gerac.«

»Zakaj?«

MANDATARJEVI OBRA

Poglejmo v osnovne šole

Tri, ki kvarijo povprečje

Obisk med „neenakopravnimi“

V Sloveniji obiskuje osnovno šolo približno 230.000 otrok. Vseh osem razredov z uspehom izdela okrog 64 odstotkov učencev. Šolskih stavb je blizu 1000, med njimi pa kar precej še iz prejšnjega stoletja; telovadnica ima komaj vsaka peta. V nižjih razredih poučuje kakih 5400 učiteljev, v višjih razredih pa nekaj nad 4100. Medtem ko je izobrazba učiteljev v nižjih razredih zadovoljiva, pa ima v višjih razredih le 56 odstotkov učiteljev ustrezno izobrazbo. — Tako so republiška poprečja. Poprečje pa je seveda tako kot tista zgodba o dveh ljudeh, od katerih je eden jedel zelje, drugi pa meso — v poprečju pa sta jedla segedin. — Imamo torej šole take in take. — V primerjavi z ljubljanskimi so podeželske šole res enakopravne, niso pa tudi enakovredne. — Je rekel Lado Štumberger, ravnatelj šole v haloških Cirkulaneh. — Obiščimo tri takšne „neenakopravne“ šole, ki „kvarijo“ republiško povprečje.

Veliko razumevanje delovnih organizacij

Za gradnjo nove šole so prispevali:

Republiški kredit	150 milijonov
Skupščina občine Cerknica	40 milijonov
Sindikalni svet Cerknica	1 milijon
Delovne organizacije	77 milijonov
— BREST Cerknica	
— GABER Stari trg	
— Gozdno gospodarstvo Postojna	
— KZ Cerknica	
— Kovinoplastika Lož	
— Nanos Postojna	
— Škocjan Rakek	

SKUPAJ 268 milijonov

Vaš samoprispevek samo 1,5 odstotka
GRADNJA NOVE ŠOLE BO VELJALA 345 MILIJONOV

POMAGAJ SI SAM
Vabilo in razglas v Loški dolini

Divača: Cesta je šolski hodnik

Osamelca Divača sredi kraške planjave, mimo nje gre velika cesta proti morju in skoz njo pelje železnica. Vreč nekdanjega občinskega središča je potihnil, preselili se je v Sežano. Enoličnost vetrovnega spomladanskega dne motijo predvsem avtobusi, ki ves dan zavijajo sem z velike ceste in drug drugemu odstopajo prostor pred gostilno ob avtobusni postaji.

V šolo se napotijo po široki ulici, tja proti združnemu domu. Ni je treba prida iskati, če pridete v šolskem odmoru, kajti takrat vidite otroke na cesti, na njeni desni in levi strani, ko da jih je veter razsul. Šola pa je pisana in postavna, bolj manjše kot srednje generacije.

Ravno pri malici so. Tudi učitelji v zbornici. Zato privolijo v kratak pogovor, bolj neradi, a vendar.

»Vidite, ta stavba ima pet učilnic, učencev je pa 325, imeli bi pouk v treh izmenah, če ne bi zunaj šole našli zaslihih in začasnih prostorov. Telovadnica je v kletnem prostoru združnega doma, dolga 12 m, temperatura ni nikoli nad 7°C, vlažna in zadušljiva je, neznosna, če je v njej 30 otrok. Delavnica za tehnični pouk je zraven, prav tako zaslina. Tudi učilnica je v združnem domu. Dve učilnici sta na oni strani ceste, v vlažni baraki; kadar dežuje, pomaknemo zadnje klopi proti sredini prostora, da otroci niso mokri. »Stranišče za učence v teh dveh učilnicah je bližnja globača.

Pred šestimi leti smo privolili, da ta šola postane centralna šola, kar so nam obljubili, da bodo šolsko poslopje primerno razširili. Šele letos bomo zidali. Pa ne šolo z osmimi učilnicami in vsemi drugimi prostori, kot bi bilo treba, ampak samo prvo etapo s štirimi učilnicami, ostalo pa spet nekoč kasneje. Teh učilnic pa ni mogoče prizidati tej šolski stavbi. Stale bodo na oni strani ceste, kjer je baraka z dvema učilnicama in kjer naj bi stala nova šola. Mi dokazujemo, da takšna rešitev ni rešitev, ker bi bil pouk kljub vsemu še vedno v dveh ločenih stavbah. Nastal je velik spor. Mi dokazujemo, da je smotrna ednoloka gradnja cele šole, pa nam odgovarjajo, da so strokovnjaki samo za štiri učilnice.

okrog 165 učencev. Nekateri so oddaljeni od šole tudi 15 km. Vstajajo ob petih zjutraj, domov pa pridejo ob štirih popoldne. Iz naših krajev srednja generacija odhaja iskati kruh drugam. Doma ostajajo stariši ljudje in otroci. Zato so otroci, zlasti vozači v teh krajih prisiljeni po šoli opravljati razna domača in poljska dela. Za šolo se doma večinoma nimajo časa pripravljati. Utrujeni so od poti v šolo in od dela doma. Lahko torej pričakujemo od njih predvsem le to, kar jim moremo dati v šoli. Tu pa so razmere takšne, da ni mogoče vzdrževati potrebnega reda. Tudi ni mogoče pričakovati zaželenih vzgojnih rezultatov. V takšnih, provizoričnih prostorih učence ne more imeti enako skrbnega odnosa do opreme kot v urejeni šolski stavbi.

Nekaj utrujenega veje iz te zbornice. »Koliko otrok, ki so se hkrati vpisali v prvi razred, pa izdela vseh osem razredov? »Komaj 40 odstotkov. V prvih razredih je uspeh še zadovoljiv, v višjih razredih je pa zelo hudo. Uspeh je občutno slabši v zaslihih prostorih kot v šolski stavbi. Precej otrok je tudi brezbriznih, kajti stariši jim ne dajejo ugodnih življenjskih perspektiv v domačem kraju.

»Vpliva to tudi na vas? »Vsekakor. Na zdravje in na živce. Človek se prežogadja izpraša. »Kaj pa stariši pravijo? »Ne morejo razumeti, da za šolo ni denarja. »Ste se v občini odločili za samoprispevek? »Govorilo se je o tem, do referendumu pa še ni prišlo. Vendar bi pa ne mogli reči, da občina ne skrbi za šolstvo. Tudi za stanovanje učiteljev je v glavnem poskrbel. Razmeroma precej daje, a kaj, ko je še vedno premalo. Tukajšnje gospodarstvo, kolikor ga je, v glavnem oblikuje pomoč, ko bi razdeli gradnja.

»Se počutite prosvetni delavci v teh krajih nekako odveč? »Ne, sploh ne. Res pa je, da človek ne sme biti preveč občutljiv, enako kot v vsakem drugem poklicu. Odnos med šolo in prebivalci je v nekaterih krajih zelo izvrten. Naša šola priredi vsako leto v kakem kraju kulturno srečanje s tamkajšnjimi prebivalci. Lani smo bili v Misljicih. Bilo je pravo slavlje in vsi po vrsti smo bili izredno zadovoljni.

»Omenili ste, da prihajajo vozači v šolo utrjeni. Bi bilo bolje, če bi ostajali na sedanjih podružničnih šolah vseh osem let? »Nikakor ne. »V čem pa je rešitev? »Moral bi imeti dijaški dom. Pouk bi bil pet dni v tednu, ob sobotah pa bi morali učenci obvezno iti za dva dni domov. »Toda kaj, ko imajo namesto dijaškega doma za zdaj še cesto za šolski hodnik.

Stari trg pri Ložu: Pomagaj si sam

Učenci so pisali starišem in vsem odraslim: »Pišemo vam odprto pismo, da bo sleherni občan Loške doline slišal naš glas. Ali ste že videli, kakšni so šolski prostori, v katerih preživijo vsak izmed nas osem šolskih let? Mnogi jih poznate, saj ste sami hodili tukaj v šolo. Razredi so pusti, slabo opremljeni in tako tesni, da skoraj ne moremo vstati iz svojih sedežev. Okna, vrata in podi so strobneli in v zimskem času učilnic ni mogoče dovolj ogrevati. K telovadbi, glasbenemu in tehničnemu pouku hodimo v druge stavbe in tako smo v slabem vremenu dva — ali trikrat na dan mokri, naših mokrih plaščev in čevljev pa nimamo kje posušiti. Saj vsi to veste, zato smo prepričani, da nam boste pomagali. Dragi občani! Iz srca si želimo lepo šolo in udobne razrede. Z večjim veseljem bi se učili v prostorih, svetlih in toplih razredih. V pro-

Jankovičeva, Štumberger in njun kolega ter učenci pred šolo

Foto: Janez Zadnikar

stem času bi radi prihajali v šolsko telovadnico in pionirsko sobo, kjer bi skupaj kovali načrte za naše delo. Pomagajte nam, hvala vam bomo! Pridite na zbor volivcev in zahtevajte boljše delovne možnosti za nas! Pridite 13. aprila na volišča in glasujte za novo šolo!

In 13. aprila so se prebivalci odločili štiri leta dati svoj lastni prispevek za gradnjo nove šole. Za to je glasovalo 79,3 odstotka volivcev. Zbrali bodo 1.100.000 din. Gospodarske organizacije bodo prispevale 770.000 din, občina Cerknica je zapisala 40 milijonov in občinski sindikatni svet 100.000 din. Ostalo — manj od polovice — pričakuje od republiške izobraževalne skupnosti kot kredit.

Ravnatelj Emil Mercina pripoveduje o sedanjih prostorskih težavah in o bodočih prostorskih načrtih nekako zadržano, vendar tekoče. Kdo ve, kolikokrat je že vse to povedal in kako trdo je šlo včasih.

In ko ga vprašate: »Torej boste gradili?« je očitno vesel in ponosen, a še vedno ves previden: »Upajmo. Načrtov je pa poln — in jasni ter uresničljivi so postali. Šola s 14 učilnicami, telovadnico in vsemi drugimi prostori, v stari 200 let stari stavbi, na kateri se piše »Ljudska šola«, bodo uredili kuhinjo in prostore za dopolnilni popoldanski pouk učencev, ki jim v šoli teže gre; večjo stavbo sredi trga, ki je bila grajena za prostore občine, bodo preuredili v stanovanjsko hišo za učitelje — denar že nalaga v banko.

Tovariš ravnatelj pripoveduje, da so se življenjske razmere v teh krajih močno spremenile. Nekdanja navezanost ljudi na zemljo, gozd in živino je popustila in se preselila na industrijo. Povzročitelj tega je predvsem podjetje Kovinoplastika v sosednjem Ložu, na katero se je navezal velik del prebivalstva tega dela Bloške planote. Tudi življenjske razmere so se močno izboljšale in velika večina ljudi danes v teh krajih ne živi slabo. Otroci imajo hrano in obleko in šolske potrebščine in, kar je zelo važno, čas za učenje doma.

»In kakšen je učni uspeh?«

»Vseh osem razredov izdela 52 odstotkov učencev.« Očitno mu je nerodno, da samo toliko, ko pa ve, da prebivalci veliko pričakujejo od učiteljev. Zato doda, da so že organizirali posebno pomoč za učence, ki jim je redni pouk premalo. Doda tudi, da so se zadnja leta začela popravljati zveze starišev s šolo. Vzrok za to je mogoče iskati tudi v tem, da Kovinoplastika ne sprejema več mladine z nedokončano osnovnošolsko izobrazbo in da so zato stariši bolj kot doslej tudi neposredno zainteresirani za učni uspeh svojih otrok.

Omenil je še, da je središče tamkajšnjega kulturnega dogajanja pravzaprav v kolektivu Kovinoplastike in da ima to podjetje v vsakem oziru zelo veliko razumevanje za te in one potrebe doline. Tudi za šolo in tudi za telesovzgojno društvo Partizan, v katerem razen ravnatelja delajo aktivno še trije drugi učitelji.

Omenil je, da je šola lani dala 13.000 din za knjige in da mladina rada bere. Povedal je tudi, da nekaj učiteljev sicer delu-

je v šumajšolskem kulturnem delu, obenem pa se je dalo nekako slutiti, da tovrstna dejavnost ni osnovno šumajšolsko interesno področje šole.

Kajti, karkoli te čase vprašate ravnatelja šole v Starem trgu, vse se prej ali kasneje usmeri k poglavitnemu, to je h gradnji nove šole ter k skrbi za kvaliteto izvajanja zastavljenega učnovzgojnega programa v šoli. To niti ni čudno, kajti toliko dela je že vloženo, lopata pa niti še zasedena ni. In ko be čez dve leti streha nova in dolga, se bo pravo delo učiteljeve šole začelo.

Cirkulane:

Pa ti rečejo:

„Nisi produktiven“

Grad Borl je na isti strani Drave, le tri km bližje Ptuj. Cirkulane so torej od Ptuja oddaljene 15 km in leže v Haložah. V tistih Haložah, o katerih smo se takoj po vojni učili, da so bile stoletja izkoriščane in da ljudje tam žive zelo težko in sila skromno. In ko danes vprašate, zveste, da se je marsikaj spremenilo. Ni pa bolj toliko, da bi Haložanom kazalo ostajati doma in da bi kdo mogel kaj velikega vlagati v znane vinograde. Če se ne bo v kratkem nič spremenilo, bo čez kako desetletje s Haložami konec. Tako povedo ne samo domačini in ne le učitelji.

Toda kaj, ko je Ptuj velika rečna občina in ko ste to prisiljeni čutiti na vsakem koraku — v kmetijstvu, solstvu, turizmu... Nimajo samo v Podlehniku šole, ki so ji strope s koli podprli in ni v Haložah samo ena družina, kjer je v hiši več ljudi kot čevljev. Cirkulane so zato s svojo 70 let staro šolsko stavbo kar na dobrem, čeprav je bila zgrajena za 300 učencev, danes jih ima pa nad 500.

Ravnatelj Lado Štumberger je domačin, Filmanov mu pravi. Rad se pohvali; ne s tem, da je stanovanjsko vprašanje za učitelje v glavnem urejeno in da ima veliko učiteljev avtomobile, ampak pohvali se s tem, da imajo danes na območju te šole tako rekoč še v vsaki hiši radio, da je na časopise naročenih 85 odstotkov družin, da je tu okrog 60 televizijskih sprejemnikov, da otroci niso lačni.

Pove pa tudi, da so otroci zaradi enolične hrane podhranjeni in da jim šolska enolončnica zelo pomaga, da ima le 40 odstotkov otrok svojo posteljo, da je prevoz otrok z avtobusom v glavnem nemogoč in da desetina otrok pešachi v eno smer 6 km, da morajo otroci doma trdo prijeti za delo, da je povprečno število otrok v družini 3,6, da je 35 očetov in 10 mater v tujni. Toda z veseljem pove tudi, da so alkoholizem in z njim povezane slabe navade skoraj izginile iz kraja, ki obsega okoliš te šole, da so ljudje do okoliš izredno gostoljubni in da so otroci danes povprečno 6 cm višji, kot so bili včasih.

Poudaril pa je, da otroci iz teh krajev v razvoju zaostajajo večinoma najmanj za leto dni. Ko so, na primer, lani testirali učence v mali šoli, jih je bilo v Ljubljani menda 90 odstotkov sposobnih za vpis v prvi razred. V Cirkulaneh pa komaj 30 odstotkov. Nekateri otroci v šolo ne prinesejo niti najosnovnejših higienskih in vzgojnih navad. Delo v prvih razredih je zaradi tega v teh krajih neverjetno težko.

»In kakšen je uspeh?«

Osnovno šolo v osmih letih izdela 30 odstotkov otrok.

V zbornico je stopila priletna tovarišica. Mudilo se ji je. Ravnatelj jo je predstavil: »Naša tovarišica Danica Jankovič, učni nemščino. Ona vam bo povedala, kam gredo naši otroci po osnovni šoli.«

Nekako nerada se je usedla. Kot da se ji je mudilo. Pa se ji ni tako zelo, le nerodno ji je bilo, češ kaj bi ona.

Toda tovarišica Jankovičeva ni samo učiteljica nemščine in ne skrbi samo za otroke po končani osnovni šoli, ampak ima v svojem zvezku zapisano tudi, koliko knjig in revij naroča šola in koliko otroci dajejo za pisano besedo. Verjetno ima zapisane še marsikaj drugega, a kaj ko ne pove. Skromna je in prihodnje leto bo šla menda v pokoj.

Pripovedovala je, da se gredo ti otroci po šoli, večinoma učiti. »Veste, tako, bolj skromne poklice. Nekaj jih gre v gimnazijo ali kako drugo srednjo šolo. Pridni so. Tako, no, vse nekako spravimo h kruhu.«

Ravnatelj Jankovičeve bolj pozna in je pomagal: »Povej, koliko revij in knjig imajo otroci naročenih.«

Zvezek kaže, da tovarišica Jankovičeva zbere od otrok okrog 800 dinarjev na mesec, kar je za razmere v teh krajih izredno veliko. »Veste, morate vedeti, da je naš dinar vsaj dvakrat več vreden kot dinar v bogatejših krajih. No, med temi učenci, ki kupujejo knjige, je eden, ki je naročil za 30 novih dinarjev knjig. Prosil je, da bi 20 dinarjev kasneje prinesel. Seveda sem rekla, da lahko. In res je prinesel najprej 10, potem pa še zadnjih 10 dinarjev. Vedele sem, da živijo zelo skromno, zato sem ga že iz radovednosti vprašala, kje je dobil denar. Pa je rekel: — Veste, tovarišica, ni me sam povedati, delat sem šel k sosedom in sem zaslužil.«

»Vidite, tako je pri nas,« je nadaljevala. »Pa me otroci vprašajo, če lahko kupijo v trgovini tudi knjige, pa morajo vsak dinar priložiti za knjigo. Pravim jim, kar kupite tudi lučko. Malo za knjige, malo za lučke, vse mora biti.«

Potem ji je misel preskočila. »Dobri so ti naši otroci, veste. Včasih smo tudi njanje, pa vidimo, da niso najslabši. Bili smo na morju in v gledališču v Mariboru in gostovali smo z igrico — povsod so se tako lepo obnašali, da smo bili presenečeni in da so nas oni tam tudi drugič veselili. Tak je pač naš poklic, vedno moraš biti z otrokom in rad ga moraš imeti. No, zadnjič so prišli k meni fantje povedat, da naša dekleta nakrivajo boro »Našo ženov. Kaj sem hotela. Fantje skupaj in dekleta skupaj in sem jim povedala, kar jih je zanimalo. Potem sem rekla puncam, kaj bi skrivaj brale »Našo ženov. V šolo jo prinesite in bomo skupaj pogledali. Povedala bom, kar bom vedela, drugo bomo pa zdravila vprašali.«

In tako pripoveduje tovarišica Jankovičeva o drugih, ne da bi mislila nase. Ona je v šoli od jutra do petih popoldne in pet let je študirala na Dunaju ter videla, na primer, vse Wagnerjeve opere. Zal ji je za kolege, ki imajo v teh krajih malo od življenja, in za otroke, ki ne morejo večkrat na ekskurzije v tovarne in večkrat v gledališča, ker imajo skratka od šole manj, kot bi morali imeti.

In ta učiteljica, ki je kot šolska mati, vsa razpeta med velikimi in malimi skrbmi šole in njenih otrok, ta učiteljica za svoje delo nima pravega zadoščenja. Nič je bolj ne prizadeane kot oči: »Kaj bi vi, učitelji, niste produktivni, ne proizvajate.«

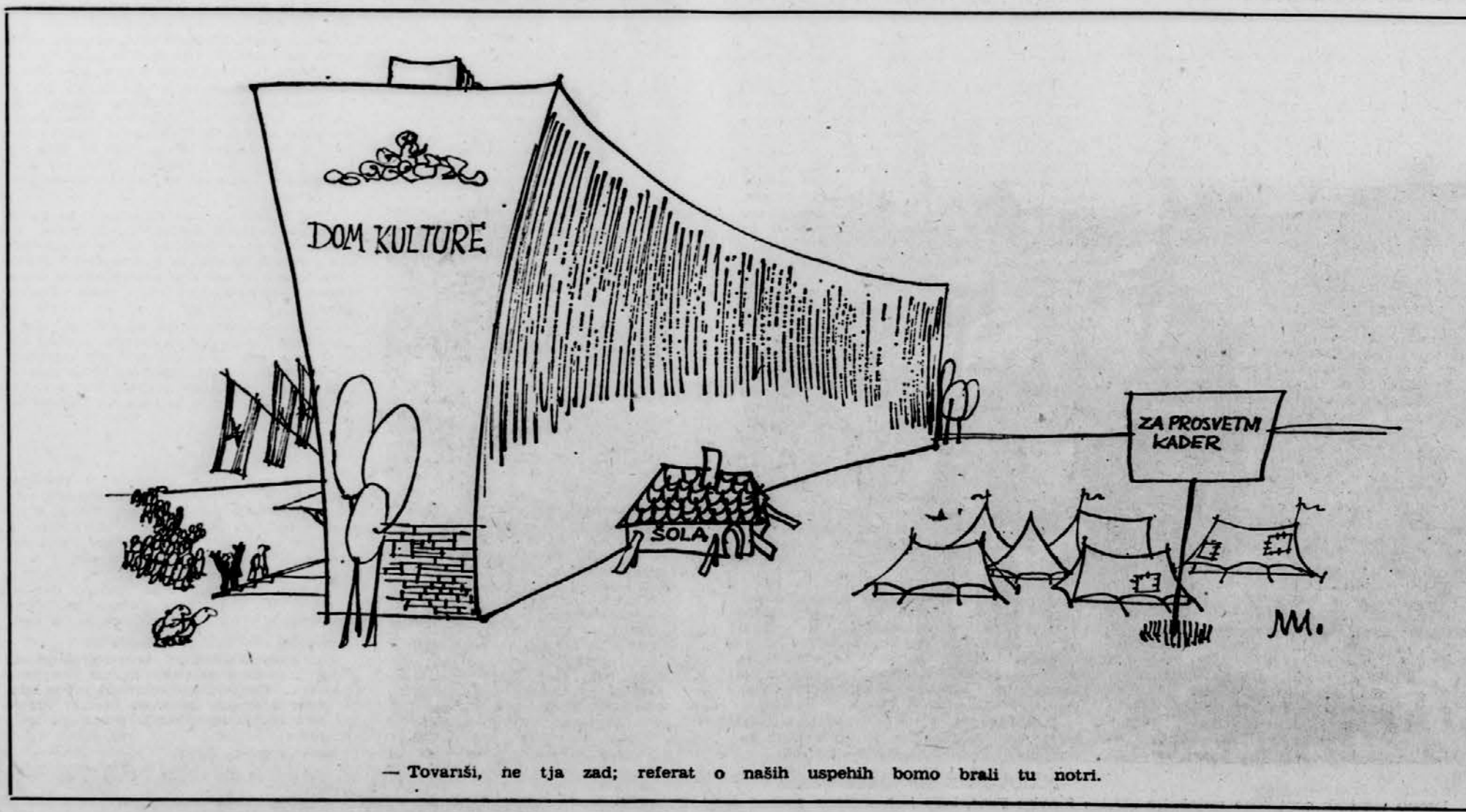
»Veste, to boli. Tudi, če mimogrede prileti na kakšnem sestanku.«

Kolega je omenil: »Včasih res pade tak. Toda, vaše delo ni vrženo proč. Če ne drugje, imate zadoščenje pri vaših otrocih in pri njihovih stariših. Ti so vam gotovo hvala.«

»Ja, to je pa res,« je dejala.

Imamo 1.000 osnovnih šol in skoraj 10.000 učiteljev. Statistika jih razvrsti v povprečje in jih zaznamuje. Toda vsak izmed njih je človek, pedagog, bolj ali manj vsak s svojim predanostjo svojemu poslanstvu. Pa vendar, jih je krivično življenje razmazalo po neenakih šolah in ene povzdignilo, ene prezrilo. Tako smo se navadili vpisati o šolskem denarju, o zidovih, o papirju učiteljeve diplome, da smo že skoraj pozabili priložiti učitelju človeku, in učitelju vzgojitelju, skoraj smo prezrili poslanstvo človeka, ki iz dneva v dan vzgaja in izobrazuje generacijo za generacijo in ki je prisiljen opravljati to poslanstvo z enakim optimizmom povsod, ne glede na to, v kakšnih razmerah živi in dela. Tako je še toliko večjega priznanja vredno učiteljevo delo tudi v tistih krajih, ki »kvarijo“ republiško povprečje.

JANKO SVETINA

— Tovariši, ne tja zad; referat o naših uspehih bomo brali tu notri.

Praznovanje po izročilu

Bob in domače vino pod pinijami

OD NASEGA STALNEGA RIMSKEGA DOPISNIKA

V Italiji je prvi maj imeniten praznik. Njegova vsebina je delavska, ljudska, stara navada pa tudi hoče, da delovni človek vsaj ta dan zapusti fabriške zidove in tesna predmestja ter se poda v naravo, na deželo. Res je, da danes ne pojde več v prazničen sprevodu z rdečo zastavo in bojevitimi pesmijo, ampak da se bo nemara cele ure pehal v gneči avtomobilov, preden bo našel zaželeni prostorček za odhiti! Res je, da ne pojdejo samo prekaljeni borci za delavske pravice, ampak vsi, ki dandanes ob vsaki priložnosti beže iz mesta. Res pa je tudi, da prvomajsko slavlje še v mnogih krajih poteka po izročilu in da tudi v Rimu najdeš ljudi, ki spoštujejo stare šege. Podajo se v rimsko okolico, ki jo stari bakrorezi prikazujejo v samih zatišjih s pinijami, krotkimi živalmi in z ostanki antičnih spomenikov. Tam potleje za južino prigrizujejo mlad bob in ga zalivajo s kmečkim vinom. Zraven se pomenkujejo, mežikajo v sonce in premišljujejo o tem in onem.

To navadnega splošni ni čudno, če pomislimo, da na koncu kakršne koli ulice še danes lahko zaideš v čredo ovac, ki jih pozimi priženijo s hribov. Pasejo se po travnikih in smetiščih, ki so jih še zdajmaj obkrožile nove mestne četrti. Staro se meša z novim, kot pravimo, in dostikrat je tako, da novo prodira, staro pa ostaja. Iz tega se potem rojevajo nadloge. Bilo je prav za letošnj 21. april, za 2722. obično ustanovitveno Velutina Rima, ko prebivalci privrkat iz je mesto, da so bili sponci v ponosu na svojo zavzetost, da običajna vsakotletna prosiava, pristisnile v središče množice iz predmestij in s protestnimi sprevodi po staroslav ulicah uprizorile protiprosiavce.

Računajo, da se tretjina Rimljanov ne počuti dobro v urbanih aglomeracijah, ki so pod čistje zemlje in stavbene spremenile, ki se pomežijo sestajajo tudi iz klasičnih predmetnih barak. Ti novi ali napolnjeni mestni se pritožujejo nad najemninami in nad kriminalnimi napravami, nad ureditvijo prometa in nad pomankanjem zdravstvenih, socialnih in šolskih ustanov. Objaviš Rim je te prišlece od blizu in daleč razočaral, čeprav je res, da so tudi oni s svojo množično prisotnostjo tisti, ki dobi mesta naglo vtisnili povsem nove poteze.

Kar zadeva nabrežje stoke mladega ob-
ba, ki so ga ta čas polne vse stojnice.
to ni toliko socialno vprašanje kot vpraša-
nje zemlje in klime, tradicionalnih kmeti-
skih kultur in prehranbenih navad. Polje so-
ramerno malo mesto, zato pa se njegova
vloga odraža po drugih sestavinah in ita-
lijska kuhinja je nemara najboljša na sve-
tu. Italija mora veliko živiti uvažati in ob-
nem je njeno kmetijstvo v hudi krizi. Ve-
tem poljofaju pa se je rodila nova velkopok-
tezna zamisel po načelu, da je treba v vsa
ki stiski najprej vnoveti prirodne darove
in fantazijo.

Se seje toliko ljudi po svetu navadilo oblačiti in obuvati po italijansko, zakaj so ni bi tuje! navadili tudi jesti in piti po italijansko? Se lahko s tolikšnim pridom izvažamo italijanske kroje in barvne odtenke? Zakaj ne bi mogli izvažati okoli in vonj? Italijanske kuhinje? Tako so pomodrovali ili se je lotili široke akcije, da s izvozom kulturne umetnosti izvažajo kmetijsko-pridelovalni hrambeni deficit. Italijanske restavracije po evropskih mestih še dolgo slovijo in ljudem, ki jih s veseljem obiskujejo. Toda zaradi kanjo od te obrtniške stopnje mnogo ljudi in s italijanskimi zabelami hočejo osvojiti množice jedcev. Za slast in tudi za zdravje mnogih evropskih žolodcev, ki od večnosti njejelijo težke in puste jedi, lahko samim pomagamo, da bo stvar uspeša.

Povprečen Italijan seveda ne hodi na meso, saj stoji k Trimalchionu, o kateri prav ta čas Festivali snema pogansko razkošno in razbrzdano film. Na teden porabi za hrano, kot povprečna statistika, 4.529 lir. Statistika tudi dokazuje, da se je odstotek, ki je v povprečju družinskem proračunu namenjen za hrano, v zadnjih letih znižal. Nekaj tisoč deloma zato, ker so ljudje raje pritrjujejo deloma zato, ker so ljudje raje pritrjujejo od usti, kot vidimo, da se lahko kupujejo druge stvari. Iz tega okvira statistične in proračunske civilizacije pa seveda izstopajo primer tisti milijoni upokojenikov, ki se vsak tisto 14 ali 18 tisoč lirami na mesec.

Prav zadnje dni pred prvim majem bila v parlamentu dokončno sprejeta pokojninska reforma, ki prihaja za enega med najhujših italijanskih socialnih problemov. Rešitev, ki pomeni predvsem več blaginje, se bo uresničilo šele, ko bo sistemsko pridobitev (po podatkih, s katerimi razpolaga pristojno ministrstvo) predstavlja pokojninska reforma največ preračunelivih dohodkov v zgodovini Italije. Medtem ko konkretni pokojninski zneski v prihodnjih letih se ne bodo dosegli drugih zahodnoevropskih nivojev. Se seveda, Italijan zna biti skromen. Dema, in še to stili, kadar je na tujem. Fobota, če ga darja ali drugacega mojstra, ki je ne hotel hoditi tudi v naša kraje in se prebivali pošteno, se ni povsem izumrla. Milijoni Italijani delajo v tujini in vsako leto pošlje domov stotine milijonov dolarjev.

to tako međika u prvomasko son
Italijan Morda premitštuje, zakaj mor
vedno hoditi s trebuhom za kruhom. Za
govim hribom je veliki Rim, pred o
mu je kotanjasta planjava, iz katere s
o drevesa in kamni. Morda se prav
za starimi oljarki skriva kajža, v kater
oni dan osel ubil gospodarka. Dolga
sta skupaj preživljala samoti in tudi že
sta imela drug zraven drugega. Neko je
so starega gospodarja našli mrtvega
val ga je tak ogrižla, da je izkavrt. Ve
je prilik o gospodarju in oslu. V ta je
vsraga se resnična. Obenem pa je tako
prosta in neznanka, da je iz življenja
tisnjena v neki arhaični svet.

Rečnica in drugi arhivski materijali iz južna Italije, ki se začena prav tukaj, pod Rimom. Problem Juga, ki je bil v lijski skupnosti privratar znanstven pred sto leti, se danes uradno imenuje blem števila ena italijanske družbe. Z ga so se že pred desetletji izseljevali v lijskih in se zdaj vsako leto odhajajo v tisočih, pa vendar živi tu slej ko prej set milijonov ljudi, ki nikakor ne ujam koraka s severnimi rojaki. To velja za bivalce južnega dela polotoka, sicilci nar in sardijski pastir pa sta vsak zase poseben problem.

Leto 1980 so v Italiji ustanovili »biagaj« na Jugu, skom katero so se prellili tisoči milijard. Zgradili so nekaj zelo velikih in modernih tovarn, meliorirali so velika polja in še adaj noč in dan hrume stroji, ki usekavajo široke moderne ceste v arhalna polja Apenninov. Toda dohodek na privrati-ka je slej ko prej za polovico manjši kot na severu, na jugu še vedno porabijo več, kot pa ustvarijo, in v zaposlenih v industriji je manj, kot pa jih je bilo pred šestimi ali sedmimi leti: medtem ko je beg s kmetov videti neustavljiv. Stopnja gospodarske rasti je enaka ali pa celo za spoznanje večja, kot na severu, vendar pa ob dani začetni osnovi to pomeni, da se razlika nepresta- no samo veča.

[illegible]

Nedavno poboj med policijo in prebivalci ci Battipaglie je prikazal južno vprašanje v najbolj drastični obliki. Politiki in drugi strokovnjaki so začeli — zjadaj v teoriji iskati nove instrumente za poseganje v razvoj nerazvitih krajev. Vprašanje je seved neolicično od celotne gospodarske politike ki pa mora hkrati upoštevati, da se radika lizira tudi razpoložene delavce na svetu legiranem sivo. Strokovnjaki manhatnatske šole banke so že v začetku leta 1974, ko italijanska vlada naenkrat razpisala delavce in študente, prišli do materijal najbolj jake snimi, shaftev, pa čeprav s pomočjo majne, kontrole inflacije. Italija je med prvimi industrijskimi državami na svetu njen denar je trden in njene zlate zaloge zavajanja vredne. Kljub temu pa delnice it lilijskih podjetij na mednarodnih borz neupravičeno slabo kotirajo in tudi dom je po njih začuda malo povpraševanja.

Italija je izmeda edina država, ki v vseh likih količinah izvada delovno moč in kapital. Pravovernega praznovanja prvega maha lahko sprido čete doleti odtok, da prav s svojimi starimi socialnimi in revolucionarnimi miti povzroča nemir in nezupanje v celotno italijansko podjetje, kar na koncu obrača v njegovo lastno škodo. Kapitalne, ki so v nekaj letih odšli iz Italije, cenijo na nekaj tisoč milijard lir in začetku letosnjega leta je ta sumljivi *Assolombarda* ritem 300 milijard lir na mesec.

dosjezi rifeš 300 milijuna
S. Strojica i njegova
ne predstavlja nobene nesreće,
kier ne ograđo državne plaćine bilance,
pomeni kvečjemu uresenjeje mednarodno
idealov liberalnega kapitalizma. Razen te
doličila evropskega skupnega trga pre-
devajo prosto cirkulirajo finančnih sredstev.
Z vidika nacionalnega gospodarstva pa
stvar vendarle nekoliko drugačna in zla-
brezpomeni delavci ali delavci, ki mora
pustiti družino, da si poišče kruha na tu-
ljudi v teh denarjih samo pobega ali
b. na vsem domačem kraju postavili le
novi tornovi.

[illegible]

je doblilo toliko obseg, da se je italijanska vlada lotila direktnih ukrepov za zniževanje uhajanja denarja, obenem pa pristojnih krogih razmislijo tudi o tem, kako bi organizirali javne investicije v tujino, v katere bi zajeli denarje malih podjetij.

V Italiji so leta 1987 uzakoničili programsko programiranje, toda rezultati tega programa niso bili zadovoljivi. Za zdaj je programiranje ni bistveno dopolnilo gospodarstva, niti ne, ki vsebovujejo gremem v poslovanju velikih podjetij, industrijskih in finančnih koncentracij. Ta politika je nedvomno delovala: vplivne sode, saj sodijo, da koncentracija v nobeni drugi industrijski deželah dosega tolikšne stopnje kot v Italiji.

Montedison, IRI in ENI so velike tuje

Kar je dobro za Fiat, je dobro za jo. To je v znati mri celo res, vendi imajo te monopolistične gospodarske trale svojo in cedalje bolj zahtevno ko, v kateri bi brez smisla skali kolektivne interese.

Naloga, da ustvarja stik in spoj mi stečaj napredka ter potrebami

bene skupnosti, pripada tako imenovanim političnemu sloju. Njegov cilj naj bi bil socialni mir. Trenutni položaj — je kak v rečnici traja že precej časa — pa je tak, da je kvalificiran, se pravi vladajoči politični sloj izpostavljen hudemu nezamurju. Z ene strani mu očitajo, da ne zna pogoniti modernih javnih služb, ki bi ustrezale sodobnemu poslovnemu tempu, z druge strani pa ga obtožujejo, da je neobutljiv in namerno gluhi za socialne zahteve. Pri tem se ta politični sloj opira na državni aparat, ki je centraliziran in birokratiziran, kolikor si je le moč zamisliti.

Ta aparat je v resnici nekaj posebnega. Nekdo je izračunal, da mora na primer načrt za novo šolo skozi 3166 uradniških instanc, preden lahko položi temeljni kamen. Pa ne gre samo za to. Vtem ko se je po koncu fašizma politično življenje razcvetelo v demokratični miselnosti, so razne »državne strukture« ostale nedotaknjene in v njih so običajni tudi stari ljudje.

Sicer pa ni naloga tistega, ki pošteno praznuje prvi maj, da razmisli o vseh objektivnih težavah in protislovjih družbene in političnega razvoja. Poglavljeno je, da mu srce bije za pravično stvar. Minilo je nekaj časa misli, ko je bilo mogoče delovati v ljudstvo, čeprav takrat ni bilo delovne teletreke, ampak nekak me sever jug (vendar bolj na jug kot na sever), mnogi še vedno verjamejo, da je v očiščilih trenutkih bolje računati na božjo previdnost, kot pa na socialne vzvode. Danes imamo, si misli, sindikate, ki trdno drži in ki se tudi iz spoznanja na vse zanke nacionalne ekonomije, in imamo komunistično partijo ali pa, prosim, če je kornu ljubše, socialistično stranko in tudi še PSiUP. Včasih človeka rešime, da bi za hip preklel vse politične tikanike, ki imajo za glavno nalogo tisoč be sed in tisoč be sed rešiti, nazadnje pa za človeka vendarle še ne stori. A če dobro pogledamo, smo z družinimi močmi vendarle že marsikaj dosegli. Zdaj imamo po kornine, morali so nam objubiti, da bodo medze po vsej državi enake, jutri nam bodo morali dati druge stvari.

Če odsejemo bob, domače vino in pred mestni travnik, Italijan v resnici ni več oseba iz neorealističnega filma. Gospodar, in osli so se otreli svojih arhaičnih vlog. Res pa je, da italijanski delavski gibanje uspeva v socialnih pogojih, iz katerih lahko še po petdesetih in šestdesetih letih črpa prvotno življenjsko silo. To dolgo življenje, ohranjanje v italijanskem delavskem gibanju, nekatere starinske poteze, oblikovanje, gotavila obilo izkazuje, Italijanski komunisti, ki jih je nekaj četrtnarodnega komunizma, pa so nametali vrsto novih idej, ki jih spopostavljajo na avantgardno mesto v zahodni Evropi. Socializma v Italiji še nimajo ga, sodeč po sedanjih okoliščinah, še zlasti ne bodo imeli. S tem pa ni rečeno, da so po drugih deželah morda že kralju ne govorilo o socializmu po italijansko.

TIT VIDMAR

AMAN, konec aprila. Odnos med organizacijami palestinskih komandosov in hašemitskim režimom oziroma odnos prebivalstva do komandosov in do režima je danes ključno vprašanje političnega položaja v Jordaniji. »Čimveč ljudi podpira komandose, tem manj jih podpira režim,« mi je rekel neki vladni uradnik v Amanu. »Položaj je delikaten.«

in ker so palestinski organizacije iz neva v dan bolj priljubljene in uživajo večjo podporo, je položaj kralja Hussein na njegovega režima vsak dan bolj negotov. Čeprav je treba takoj pristaviti, da organizacije komandosov ni od tega, da bi zrušile Hussein, ker bi potem morale prevzeti breme oblasti, ki v teokratski državi ni lahka. Tudi tiho in nenapadno preiskrta traja v toliko, kolikor kralj ne oskerni svojega komandosom na prste.

„Fedayin imajo v Afganu svoje glavne baze, svoje informacijske urade, svoje partije, svoje milico, svoje organizacije za izbiranje, ubijanje, svojo propagando, svoja vozila brez registrskih tablic in sliki s posebnimi registrijskimi tablicami – vsekrat, palestinske organizacije so danes v Jordaniji, v Iraku, v Siriji, v Libaniji, v ZDA in v Britaniji, če bi bilo to lažje?“

Kralju, ki je navsezadnje še vedno šel na suverene države, to ni niti malo pogodu. Vendar pa je vendarle S silo komandosov, ki more zatrepi — ne samo zato, ker je vprašanje, ali bi jim bile njegove čete kos, marveč tudi zaradi tega, ker je po našem verjetno, da bi se tudi del vojske po sestavi na stran komandosov prav gotovo šel pa komandoske podpira tudi velika priključnost. Vprašanje je tudi kakšno bi prišlo vprašanje med vojsko in komandosom, torej iranske čete, ki so še vedno stasajo na Jordani.

Da spopad s palestinskimi organizacijami ne bi bil nič malo lažje, se je pokazalo že 4. novembra lani, ko so se Amnuna in okoli njeja vojske čiste redne vojske in komandirski aparat so se palestinski bataljoni tabornikov okoli Amnuna odločno postavili v brn komandosov in bedušinska vojsa in v vojnemsi kraji kopci.

Prijubljeno, ki jo uživa palestinski borci med Jordanci — ne samo med Palestinci — je jaredna. »V dilemi sem,« mi je rekel mlad viadilni uradnik. »Premišlujem, ali naj še naprej delam v vladi in si prizadevam, da bi bilo njeno delo bolj učinkovito in da bi se ne iztrebili korupcijskega denarja, ki ga država izgublja, ali pa se pridruživim tistim, ki so se združili v vse arabskem svetu, da bi videli torej tudi odsev krize arabskih režimov in zato, kot mi je rekel eden izmed amanskih sobesednikov »morda ta kriza na konec, ampak začetek nečesa novega, ljudskega gibanja, ki bo pripeljalo do novih družbenih procesov v arabskih državah.«

OSAMELI POPOTNIK V OKUPIRANI JORDANIJI

Pismo iz Jordanije

Kraljestvo v slepi ulici

OD NAŠEGA POROČEVALCA

Ta »spred nezauzanja« med ljudmi in režimom je čutili tudi v Jordaniji. Kralj Hussein, ki se je proslavil s svojo osebno hrabrostjo med junjsko vojno, je sicer med dobršnim delom prebivalstva še vedno bolj priljubljen, kot je bil pred vojno. Toda vladavina, kakršna ima Jordanija zdaj, se prav gotovo ne bo mogla več dolgo obdržati. Zdaj vodi jordanska politika kralj ob podpori peščice starih vplivnih družin, ki že desetletja dajejo jordanske ministre, mnoge župane in druge visoke funkcionarje. »Toda mi načemo več imen in znanih osebnosti.« mi je rekel nekdo v Ammanu. »Hočemo politiko, za katero se zavzema večina.«

Zdaj Jordanija vsakekar nima take politike. Parlament, v katerem so predstavniki posameznih volilnih okrožij, ne glede na politično prepričanje, ampak glede na zvestobo režimu, praktično nima nobene besede. Politične stranke so še vedno prepovedane in do junjske vojne so bili zapori polni političnih zapornikov. Zato ni čudno, da so v takem vakuumu palestinske organizacije v tako kratkem času dobile tako močno podporo.

Cutili je tudi, da se je komu morda prebudila palestinska narodnostna zavest. Pred junijem 1967 Palestinci v državnih službah in v političnem življenju nikdar niso imeli enakih možnosti kot prebivalci vzhodnega brega, prvotni prebivalci Transjordanije. V vojski med visokimi oficirji ni nobenega Palestince. Pač po so se Palestinci uspešno uveljavljali v gospodarskem življenju. Zaradi razpoloženja, ki vlada med Palestinci danes in po vseh, ki prihajajo iz zahodnega brega, politični odnosi med Palestinci nikdar ne bodo tako dobri, kot so bili. Tudi če bomo breg Jordana spet postal del Jordanije, se Palestinci ne bodo več zadovoljili s tako skromnimi pravicami, kot so jih imeli pred vojno.

Kralj Hussein je skušal utrditi svoj položaj z blago liberalizacijo. V vladi je zdaj več Palestincev, kot jih je bilo nekoč. Toda po mnenju tukašnjih opazovalcev so to ljudje včerašnjega dne, ki danes med palestinskimi množicami »ne bi dobili niti enega glasu«. Razen tega so izpustili večino političnih zapornikov in dovolili so ustanovitve »nacionalne fronte«, presenetljive koalicije med komunisti, boročimi, socialisti, muslimani in nekaterimi sindikati in sindikalisti. Ti so ji vodi nekdanji premier Soliman Nabulsi. Ta opozicijska fronta se je še pred nekaj meseci zavzemala za politično rešitev krize, a letos se je pod pritiskom javnega mnenja obrnila v nasproti smer. Le prosovjetski komunisti vztra-

najpo pri politični rešitvi. Zvedelo se je, da je kralj hotel pritegniti Nabulsijsa in nekateri ljudi iz njegove fronte v novo vlado. Toda po nekaterih informacijah je Nabulsi postavil svoje pogoje: da mora kralj tesneje sodelovati z vlado, da ne sme dajati izjav v imenu vlade in da ne sme sprejeti vladov nekaterih osebnosti. Hussein je te pogoje odbil. Na eni strani bi mu ustrežalo, da bi pritegnil opozicijo — ki sicer nima bogve kakšne opore — v vlado, da drugi strani skrbno pazi, da imenu vlado, ki mu bila v oporo, ni prizadevanj, da bi pred stranem, predvsem na Zahodu, pokazal svoje zmernost in utri pot sprejemljivejšim sporazumom. Po mnenju večine tukajšnjih opazovalcev je elastični Abdel Moneim Rifai za to vlogo bolj po kraljevem okusu, kot je bil Bahadur Talhuni, ki se je, med drugim novembra odločno postavil na stran komandosov.

Huseinov polozaj sicer ni katastrofalno — v rokah ima še vedno nekatere dokaj pomembne obseleosti in obsejne rezime — toda vsak utrušeni dan je poln negotovosti. Skoraj nemogoče je, da bi to čudno sožitje med palestinskimi organizacijami in režimom potekalo brez trenj, čeprav se ob strani trutida, da ne bi po nepotrebnem povzročali napetosti. Komandosov je v Amaru videti le malo in le zelo redki so oboroženi. Očitno nimajo namena, da bi izzvali policijo ali vojsko in se zapletali v ne. potrebne spopade. Na drugi strani se ne policija ne vojska, če je le mogoče, ne mešata v zadeve palestinskih organizacij. Z policije sploh ne pregleduje vojski, s tem nameni se voditi fevdal. Komandosov na ključnih službah vojaškega roka itd. Pa vendar vsak dan nastajajo situacije, ki lahko izbruhnjejo v konflikte in mnogi opazovalci so prepričani, da bo preji ali slej prišlo do novega ostrega spopada med komandosov in režimom. Napetost se je, na primer, močno povečala, ko so borci al Fataha nedavno napadli z raketami Eilat, ravnno, ko je kralj Husein govoril o mirovnem načrtu v New Yorku. Jordanska policija je menda nekaj komandosov zaprla in na cestni med Ammanom in Akabo so postavili vojaške kontrole. Zgodilo se ni nič, vsaj danes ne. Toda spet se je jasno pokazalo, da kralj ni goslar in da se v svojih delih in da njegove besede o miru izzevnjevo vse bolj prazno. Prav zato si želi politične rešitve bolj vroče kot katerikoli drugi arabski državnik. V tem vidu edino upanje za umiritve notranjega položaja. Toda to upanje je za zdaj zelo blede.

ANDREJ NOVAK

Proizvodnja in delavčevo zdravje

Koliko zmores — koliko moraš

Isti cilji humanitarne medicine dela in ekonomskih računov organizacije proizvodnje

Začetki medicine dela segajo daleč nazaj in skoraj bi lahko rekli, da se je rodila hkrati s prvimi začetki industrijske proizvodnje. Če pa bi z diagramom začrtali razvojno pot industrije na eni in medicine dela na drugi strani, bi nas presenetile široko razprte škarje: prva strmo dvigajoča se črta bi kazala nagel vzpon industrijskega razvoja, druga s sprva komaj zaznavnim dviganjem pa medicino dela.

Prvi se je delovnemu mestu približal zdravnik, ko je po svojih močeh blažil nesreče, ki so se vrstile na nezavarovanih delovnih mestih. Le postopoma in počasi, kajti tedaj je bila v ospredju proizvodnja in zgolj proizvodnja, se je medicinski znanostnik odkrivalo, da razmah industrije in novi tehnološki postopki botrujejo novim, prej neznanim poklicnim boleznim in poklicnim zastrupitvam. To je napotilo interniste in toksikologe, da so se vstric s kirurgom približali delovnim organizacijam in delavcem na delovnem mestu. Se je v zadnjih desetletjih so industrijsko razvite države prišle tako daleč, da se je služba zdravstvenega varstva delavcev začela izvijati iz okoliščin preprečevanja nesreč in poklicnih bolezni in se postopoma vključevala kot enakovreden člen v sodobno industrijo. Zato jo še vedno imamo za eno najmlajših panog preventivne medicine, njen skokovit razvoj v zadnjih letih pa budi upanje, da se bosta diagramni črti razvoja in

Najti ravnotežje med zmogljivostjo delavca in zahtevo delovnega mesta

Dr. Samo Modic, predstojnik centra za varstvo pri delu Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor, pravi:

Na delovnem mestu si večno stoji nasproti dvoje vprašanj: kaj in koliko delavec zmora in nasproti temu, kakšne zahteve terja delo na določenem delovnem mestu? Tu je klet, ki ji morajo biti kos organizator proizvodnje, varnostni tehnik in zdravnik. Poiskati in uveljaviti morajo ravnotežje med tema večina postavkama — koliko zmores — koliko moraš!

Več bolj ali manj objektivnih kazalcev imamo, s katerimi lahko presojamo, kako je ujeta ravnotežje v tej uganji, katere rešitev nam da ohraneno delavčevo zdravje. Zadovoljstvo, počutje in stopnja utrujenosti, tu je tisti, ki presoja, vezan bolj na subjektivna in manj objektivna merila. Sledi statistično ugotovljen odstotek fluktuacije, bolniških izostankov in pri tem odstotek nezgod in poklicnih bolezni. Ta statistika se nadaljuje v kolone, ki kažejo invalidnost

vih ugotovitev razširimo staro listo, ki našteva poklicna obolenja. Prav te ugotovitve so narekovale, da se nam pri vseh težavah, ki jih je prinesla reforma, razvoj medicine dela ni ustavil, temveč si je prav ta panoga pridobila v sednjih letih uglednejše, pomembnejše mesto. Zdravje delavca, varovanje pred boleznimi na delovnem mestu in v domačem okolju, ki ni več vprašanje humanitarne poslanstva medicine, temveč — to dokazujejo vse napredne industrijske države — absoluten gospodarski in politični problem.

Dr. Samo Modic poudarja, da bi nam bile lahko še dosežanje številke, ugotovitve in analize v večjo pomoč ne le pri usmeritvi medicine dela, temveč tudi na pravno-varstvenem področju. Vse dotlej ne bomo imeli popolnih predpisov in solidne zakonodaje, dokler se ne bomo oprli na mesto na občutke in povzroke račune raje na znanstvena določanja, npr. pri katerih delovnih mestih je upravičena benifikacija delovne dobe, kako določiti pokojninske pogoje, kakšen režim uveljaviti pri bolniških izostankih. Tu se odpira širše področje varstva aktivnega prebivalstva in tu je še veliko ledin neizoranih.

V dveh različnih obratnih ambulantah enaka metoda medicine dela

Temeljna dejavnost na področju medicine dela se v Sloveniji odvija v obratnih ambulantah, ki jih imamo že 80. Šele nedavno reorganizacija zdravstvene službe jih je začela povezovati s tem, da so bile priključene zdravstvenim domovom, tu pa ustanovljeni dispanzerji za medicino dela. Manjka torej le še strokovni vrh, inštitut, kakršni v drugih republikah delujejo že vrsto let, in ki ga bo slej ko prej treba oblikovati tudi v naši republiki.

Reorganizacija v severovzhodnem delu Slovenije ni do temeljne pretrese že vzpostavljene dejavnosti, kajti le-ta se odvija nemoteno naprej, od dispanzerjev pa pričakujejo obratne ambulante bistveno strokovno pomoč in koordinirano delo. Pokrajinski center — da ga tako imenujemo — pri Zavodu za zdravstveno varstvo Maribor pa je dejavnost postavil na tolikanj široko podlago, da sega njegov vpliv tudi že čez meje mariborskega območja, saj opravlja določene naloge za koroško območje in murskosobosko.

V obratni ambulanti Komgrad, ki skrbi za okrog 3800 delavcev. Konstruktorja in Nigra, vodi delo že okrog deset let dr. Julij Zednik in zanimivo je, da se njegovi pogledi, mišljenja in ocene o razvoju medicine dela in vloži obratne ambulante po reorganizaciji tako rekoč v nobeni točki ne razločujejo od ugotovitev dr. Sama Modica, ki vodi center za varstvo pri delu in območnem zavodu za zdravstveno varstvo. Obisk v tej ambulanti pa je bil posebej zanimiv zato, ker je to edina obratna ambulanta z daljšo tradicijo, ki skrbi za gradbene delavce in se torej srečuje s precej različnim okoljem in pogoji, v kakršnih delujejo sicer obratne ambulante v drugih vejah industrije. Po desetih letih dela so opazovanja, analize in ugotovitve lahko dokaj solidno podlaga pri presoji, kaj lahko sistematično zdravstveno varstvo doseže v korist gradbenih delavcev. Znižanje bolniških izostankov — in to je bilo v okviru te obratne ambulante res znatno — je samo odsev stalnega in zavzetega prizadevanja za to, da so gradbeni kolektivi kolikor toliko uredili življenjske razmere svojih delavcev in da se je še enkrat izkazalo, kako rentabilna je naloga v preventivni, ki rezultati ni mogoče sproti ugotovljati, jih lahko ugotovljajo po več letih: število delovnih nezgod na delovnem mestu se znižuje, poklicne bolezni, pri katerih so na prvem mestu žlezočna obolenja, se gibljejo soodvisno od tega, koliko podjetje prispeva k ureditvi rednejše prehrane zaposlenih. Hkrati pa bo ta, kot druge obratne ambulante, imela odločno besedo pri tem, kako izpolniti listo po-

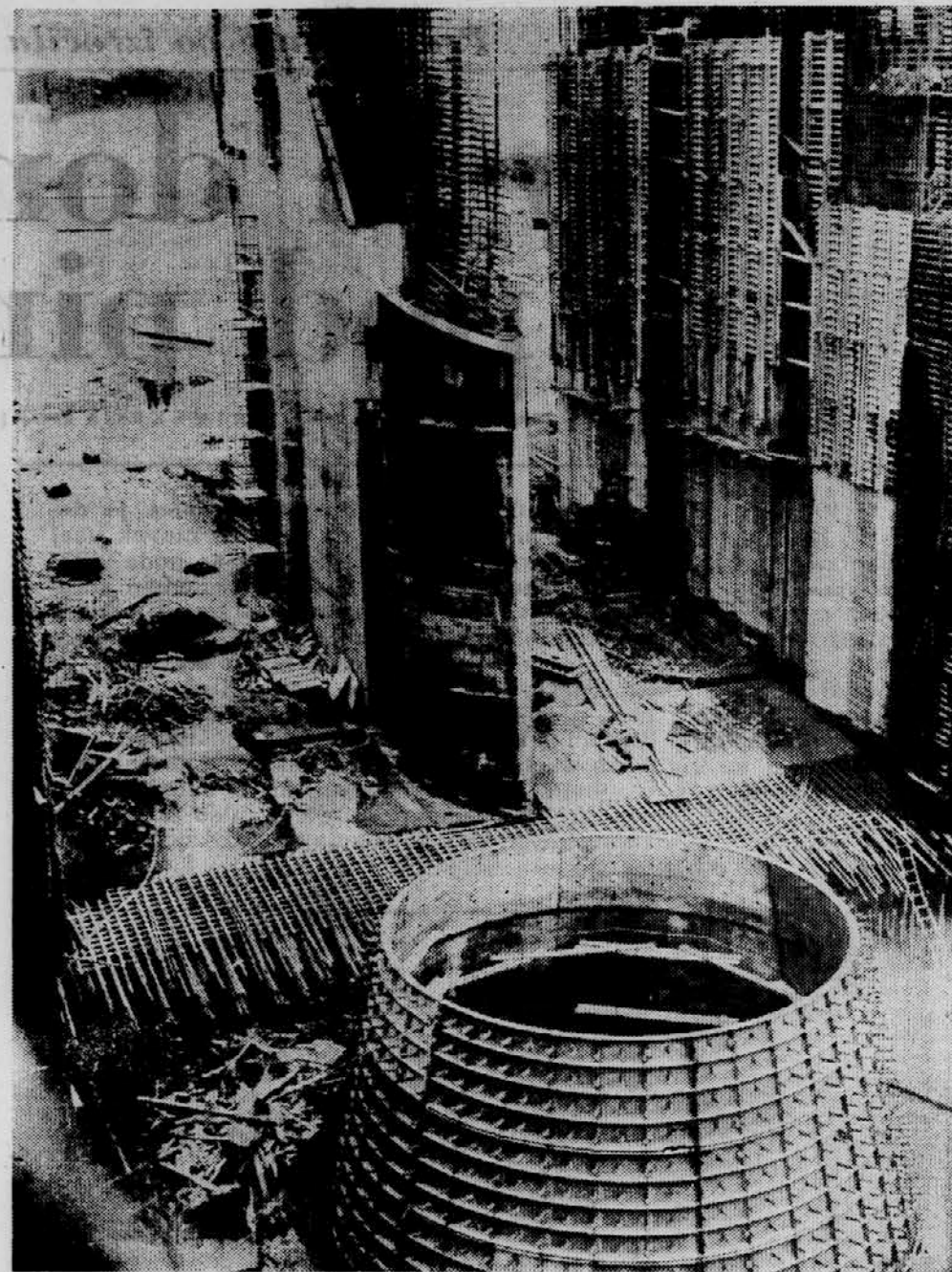
monaža turbin in generatorjev, hidromehanske opreme (vodila, zapornice, splavnice itd.). Vgradijo bodo tudi kompletno ostalo opremo, cevi za zračenje, hlajenje itd. Najtežja bo nemara graditev velikih masivnih vrat v splavnici, ki so ena sama težka 700 ton, takih vrat pa je pet.

»To je doslej največji posel, ki smo ga imeli,« je dejal tovariš Bibijanko, zraven pa namignil, da predvidevajo še nekaj večjega v kratkem neke v tujini. Podrobnosti ni hotel povedati, ker stvar še ni končana. »Vsekakor pa je Djerdap za nas velika šola in kdor bi šel skozi njo, se bo mnogo naučil,« je rekel. Zato nemara se tako potegujejo tudi naši, slovenski podjetja za tuja kajsne delo, saj jih je že zdaj na Djerdapu kakih osem in jih bo delo prevzelo nemara še nekaj, takih da bodo Djerdap najbrž gradila večina slovenska podjetja.

Poslovodja strojne montaže Franc Blaj, ki je tu že podruglo leto, mi je namesto pojasnil dal brošuro, ki ima za naslov geslo: »Donava, pregraditi te bomo«. To je izveček iz načrta za letos in so ga dobili vsi delavci na gradbišču, da bi jih nenehno opozarjal na resnost nalog, ki jih morajo opraviti vsa podjetja skupaj in vsako posebej. Sprejela ga je jugoslovansko-romunska mešana komisija za Djerdap, ki forsira pregraditev Donave. Sporazumno je sklenjeno, da bo vsak investitor, ki bo zamu- jal, plačal penale svojemu partnerju (po 3000 dolarjev za vsak kolegarski dan zamu- de posebej).

Stvar je zelo resna, kajti letošnje leto je po vseh ocenah in predvidevanjih, ki so jih opravili jugoslovanski in romunski strokovnjaki, najugodnejše za pregraditev Donave. Reko je namreč mogoče pregraditi, če pretek vode manjša od 7000 kubikov v sekundi, a to se bo zgodilo letošnji med najnižjim vodostajem (julija in avgusta). Če torej dotlej ne bodo vsa dela končana, potem bo treba pregraditev Donave odložiti za leto dni, to pa ima ogromne materiale in druge posledice. Pregrajevanje samo bo trajalo, tako predvidevajo, 40 dni, kajti v naprej je treba vgraditi 200.000 kubikov kamena, betonskih blokov in gramoznega materiala. Računajo, da bodo v kritični fazi uporabljali tudi bloke, težke 2x25 ton.

Zato tudi naši fantje delajo po dvanajst ur na dan, gradbinci pa nenehno noč in dan. Tovarši Bibijanko je to opazil v ugotovitvi, da so monterji v škripcih, ker se navadno zgodi, da morajo oni, ki so fitalisti, nadzorovati zamude. Ki so jih nare- dili pred njimi gradbinci. O tem sem se pogovarjal sredi gradbišča, v majhni bara- ki, v kateri so tudi prostori mariborske Me- talne, s skupino monterjev, elektrovarilcev in drugih delavcev Marko Breznik, mlad strojni tehnik, je dejal, da je to njegovo prvo gradbišče in da poskuša nabrati čim več znanja, izkoristiti priložnost, ki mu jo

POGLED NA TRETJI AGREGAT

Gigantsko gradbišče na Donavi

Slovinci v jugoslovanskem babilonu

Odločeno je: Donava, letos te bomo pregradili

Ko sem zjutraj sedel v »Ljubljano«, pravzaprav nisem imel nikakršne predstave o Djerdapu. Vedel sem le, da se je tam začela bitka za končno pregraditev Donave in da v tej bitki sodeluje tudi armada slovenskih monterjev. Ko pa je hitri hidrogliser, ki mu pravijo »raketa«, eden izmed starih, ki jih premore beograjski General-turist, združen iz savskega pristanišča ro- domu na štirinasto vojniško Kladovo, mestecu, ki se je skupaj z gradbiščem na Djerdapu razvil v pravo mesto, sem ugibal, ali je moči v pilih treh urah karkoli videti, doživeti in spoznati. Toliko sem namreč imel časa, to pa je malo za srečanje z graditelji po velikem delovšču na Donavi. Iz pripovedovanja upravniška gradbišča Arsa Paukovića sem zvedel, da so graditelji odločili, da bodo prihodnje leto usposobili za delo štiri in ne samo dva agregata, kot je bilo predvideno, in ti bodo začeli dajati 800 megavattov nove električne energije, do prvega julija pa da bodo končane vse priprave za montažo in elektrarna bo potopljena. Iz isega vira sem zvedel, da je bilo na naši strani doslej vgrajenih milijon 62 tisoč kubikov betona in da so tudi Romuni že prešli milijon kubikov, to pa pomeni, da je sodelovanje zelo dobro, da dela enakomerno potekajo.

O tem sem razmišljal spotoma; ko smo prišli med strme stene, kjer je Donava postala hudourniško hitra in motna, me je mornar, ki se je vračal z neke uradne poti domov v Kladovo, opozoril na nova naselja na romunski strani in na stara, ki so jih že začeli podirati, ker bodo potopljena, na nove ceste in železnice, ki je dvignjena nad nivo bodočega donavskega jezera. Tako sem dobil približno podoben razsežnost tega prihodnjega jezera in obsežnosti podjetja, ki se mu pravi »Hidroenergetski in plovi- sistem Djerdap«. Ko pa smo brzi mimo visokih sten bodočih elektrarn proti Kladovu, sem se vprašal, ali bom kos nalogi, ki sem si jo naložil.

Toda v upravi gradbišča v hotelu ob pristanišču sem takoj začutil utrip poslovno- sti, dirke s časom. Upravniškova sekretarka mi je sporočila, da je tovarši Paukovića moral nujno na gradbišče, in me napotila k šoferju, ki me je takoj odpeljal k mariborski Hidromontaži, ki je tukaj prevzela osrednji del montaže in dela na istem prostoru kot mariborska Metalna in Litostroj, Čoša, Min iz Niša in »Tvo Lola Ribber« iz Zelenika.

Inž. Budi Bibijan, operativni vodja montaže, me je že pričakoval in takoj tudi pre- peljal na gradbišče, v katerem se človek počuti kot mравlja spričo 48 m visokih zidov bodoče hidroelektrarne, ogromnih nasipov in drugih naprav. Spotoma mi je povedal, da bodo v petih letih — zdaj tu delajo že dve leti in zaposlujejo 300 delavcev, med katerimi je polovica Slovencev — vgradili 30.000 ton opreme. Njihov del gradnje je

nudi največje gradbišče te vrste v Evropi. Može in fantje, ki so iz navade, ki velja za gradbišče, imeli na glavah rumene čelade, so pripovedovali, da je to gradbišče še najbolj zmožno, ker je blizu mesta, v katerem se lahko oskrbujejo in kjer poročeni dobijo pri zasebnikih tudi družinska stanovanja. Teh namreč podjetje ne zagotavlja delavcem in take možnosti oni doslej zlepa niso imeli.

Nisem stikal po njihovih zasluhkih, ki pa sprito dvanajsturnega dela (delavnik je sicer 7-urni) vsekakor niso majhni. Toda, pravi Silvo Korošec, ključavničar, tisto, kar delavce najbolj moti, je prehrana. Vsi delavci se hranijo v samopostrežni menzi, kjer pa kuhajo po receptih iz južnih krajev, z mnogo paprike, mnogo zelenjave itd. »Trebalo bi, da se veda, da delo niti malo ni tako lahko, saj smo vsi zimo na prostem, tukaj pa brijejo mrzli vetrovi.« On namreč dela na montaži vodil za zapornice.

Potem so mi pripovedovali, da so pozimi pravzaprav povsem odrezani od sveta, ker ladje ne morejo pluti, ceste pa so zasute s snegom, sicer pa je v avtobusi tako pot do Beograda dolga poldrugi dan. Zato pa po- tem toliko raje izkoristijo možnost, ki jim jo nudi podjetje s tremi »monterskim do- pusti na leto (dva dni plus potovanje, ki jih plača prav tako kot redni dopust). Av- gust Jerant, energetičen Ljubljancan, ki prasu- ga, da pozna vse tri gostilne v Kladovu, mi je sicer ni v tem mestu nobenega raz- vedrila, razen folklorne, ki pa seveda ni slo- venska, je na nagovarjanje drugih povedal, da je svoj problem rešil tako, da se je v šestih mesecih, kar je tam, poročil in pri- peljal mlado ženo s seboj v Kladovo. On je varilec in meni, da bo ostal še kakšno le- to, če podjetje ne bo odločilo drugače.

»Daleč okrog pravzaprav ni ničesar,« je re- kel Jerant, potem pa se je spomnil: »Vča- sih pa le smuknem k Romunom.« Nekdo pa je pripomnil: »Le škoda je, da se ne mo- remo sporazumeti z njimi, ker ne znamo romunsko.« Trej pa je pristavil: »Imajo le- pe parke, vodni stolp...«

Potem so pripovedovali, da imajo pri roki doslej najboljšo teledio opremo, kar so jih kdaj imeli na gradbiščih. Govorili so mi o transportnih prikolica za 160-tonski tovor, o avto dvigalnih z nosilnostjo do sto ton in še o marsičem, česar ne bom omen- jal, da ne bi tudi kaj pomešal. Sicer pa sem se izgubljal v gozdu ogromnih dvigal in drugih orjakov in ne vem, ali se tudi graditeljem zdi, da je človek med vsem tem velikim neznanostjo majhen.

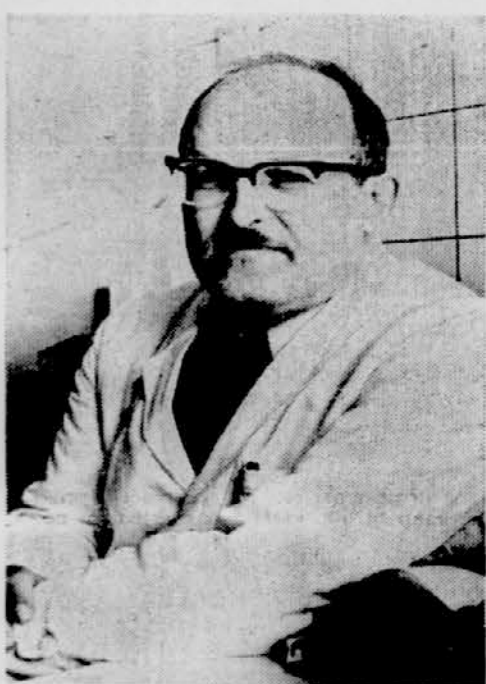
Obisk me je nekako obvezal, da se bom kdaj pozneje vrnil na gradbišče in jih zno- vsem obiskal. Za zdaj pa vam posredujem — vsem delovnim ljudem — njihove najbolj- še želje za praznik dela. Rekli so mi: »Za- pisite, pozivamo vse, ki lahko pridejo sem, naj si ogledajo to veličansko gradbišče, ker jim gotovo ne bo žal časa!«

VIKTOR SIREC

DR. SAMO MODIC

Izkušnje centra za varstvo pri delu mariborskega zavoda za zdravstveno varstvo

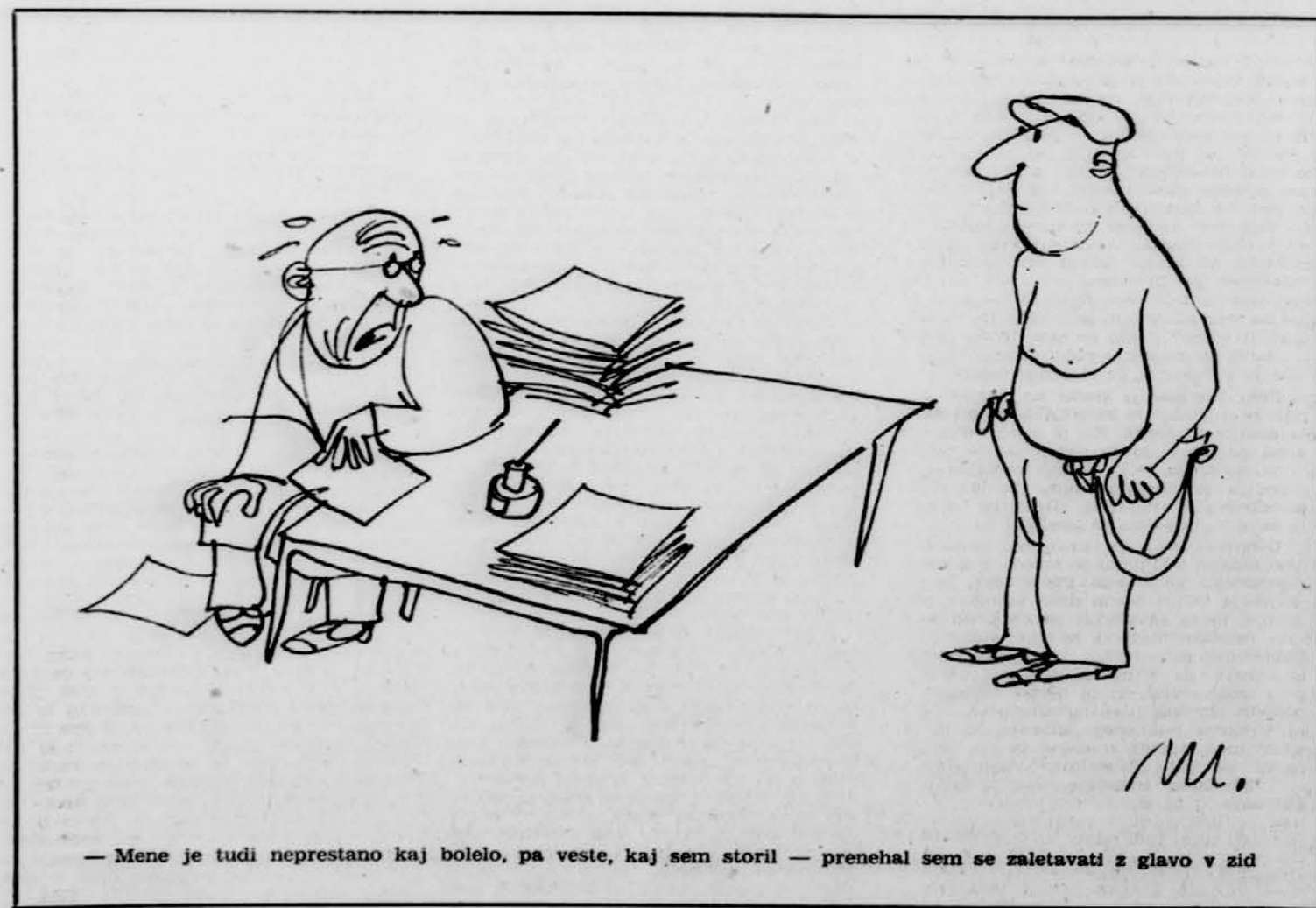
DR. TONE PRIJATELJ

Proučevanje v tovarni Meblo

dustrije in medicine dela slej ko prej zdru- žili v enakomernem dinamičnem dvigu.

Humanizacija industrije se je namreč znašla na isti platformi z ekonomizacijo in- dustrije tisti trenutek, ko je v industrijskem svetu zmagala ugotovitev, da lahko le zdrav delavec, delavec, ki dela v razme- rah, ki so prilagojene njegovim svojstvom in zmogljivostim, zavrti kolo industrijske- ga napredka, poveča storilnost, poceni pro- izvodnjo, razširi podlago blaginje.

Ta širok vidik pomembnosti zdravstve- nega varstva aktivnega prebivalstva nas je vsaj prav toliko kot manifestativno vodilo prvega maja in poslanica Svetovne zdravst- vene organizacije prebrčali, da bi bilo vred- no srečati strokovnjake medicine dela in se pogovoriti, do kod smo prišli in v ka- tero smer nas vodi nadaljna pot. Izbrali smo mariborsko območje, industrijsko raz- vit baze, ki ima v medicini dela nekaj ko- rakov prednosti pri startu.

— Mene je tudi neprestano kaj bolelo, pa veste, kaj sem storil — prenehal sem se zaletavati z glavo v zid

Delo, ki ga malokdo pozna

Kamion načrtov

Govorita dva izmed glavnih projektantov naše hitre ceste

V podjetju »Projekt - nizke zgradbe«, kjer pripravljajo načrte za hitro cesto Sentilj - Gorica, je v sobah kar majhna zmešnjava: pohištvo je v vseh prostorih stisnjeno, da se ljudje komaj gibljejo, mize, omare in police so polne papirja, risalnega orodja, knjig, načrtov.

— Vidite, tako je pri nas, je začel inž. Leo Avanzo, ki je kot projektant azdolžen za odsek nove ceste Vrhnika - Postojna - Razdrto. — Tudi če bi dobili več ljudi, ki bi nam lahko pomagali, jih ne bi mogli kam dati.

Inž. Miroslav Pečar, glavni projektant za štajerski krak Hoče - Levce, pa ga je dopolnil: — Včasih, ko smo se projektirali dolensko cesto, nas je bilo v podjetju dobrih desetletij, smo projektirali po 30 km ceste na leto, zdaj pa moramo s polovljenim »moštvom« v letu dni pripraviti načrte za več kot 80 km cest.

Toda to je snov, ki jo še skoraj vsi poznamo. Je pač pri nas tako, tega smo že

zaradi miniranja ne sme biti zastoj v železniškem prometu. Železnica pa je zelo blizu cestne trase. Takšnih težav in problemov je še vrsta.

— Tudi na štajerskem kraku jih ne manjka, pravi inž. Pečar. — Borimo se zlasti z glino. Ugotovili smo, da je ta glina, ko je suha, še kar trdna, takoj ko se razmoči, pa se spremeni v kašo. Najbolj trdo bo okrog Vrhnika in pri Prelogah, kjer so na stari cesti vzpetine.

Potem sta oba projektanta še omenila, da morajo skrbeti tudi za to, da bi bilo čimveč elementov na bodoči hitri cesti — kot so jaski, propusti, nadvozi, obložni zidovi, podvozi in drugi — tipiziranih. Takšna tipizacija namreč pomeni hitrejšo in

600 m dolg viadukt, ki bo speljal nad sedanjo staro cesto in železniško progo.

Ko sem vprašal, kaj menita glede problema dvo- oziroma štiripasovne ceste, nista projektanta prav nič oklevala.

— Osebnost sem vedno za to, da je boljše projektirati in narediti nekoliko manjšo cesto, zato pa tisto pošteno, se je odzval inž. Pečar. — Če nimamo dovolj denarja, potem vsaj načrte pripravimo za štiripasovno cesto in tudi zemeljska dela v takšnih merah. Poglejmo na primer samo dolensko cesto, ki je za sodobni promet že vse preveč vijugasta. Takšno smo naredili zato, ker smo takrat pretirano varčevali pri zemeljskih delih. Zdaj ni več dvoma, da bo prej ko slej treba tudi proti Zagrebu speljati štiripasovno cesto. Toda kdo bo izboljšal vse tiste krivine? In kako naj sploh ob sedanji trasi usposobimo štiripasovno cesto, ki bi ustrezala sodobnemu prometu?

Na koncu sem pobral inženirja Avanza in Pečarja, kako se kaj znajdejo v časovni stiski in drugih nadlogah, s katerimi se ubadajo projektanti naše prve resnično sodobne avtomobilne ceste.

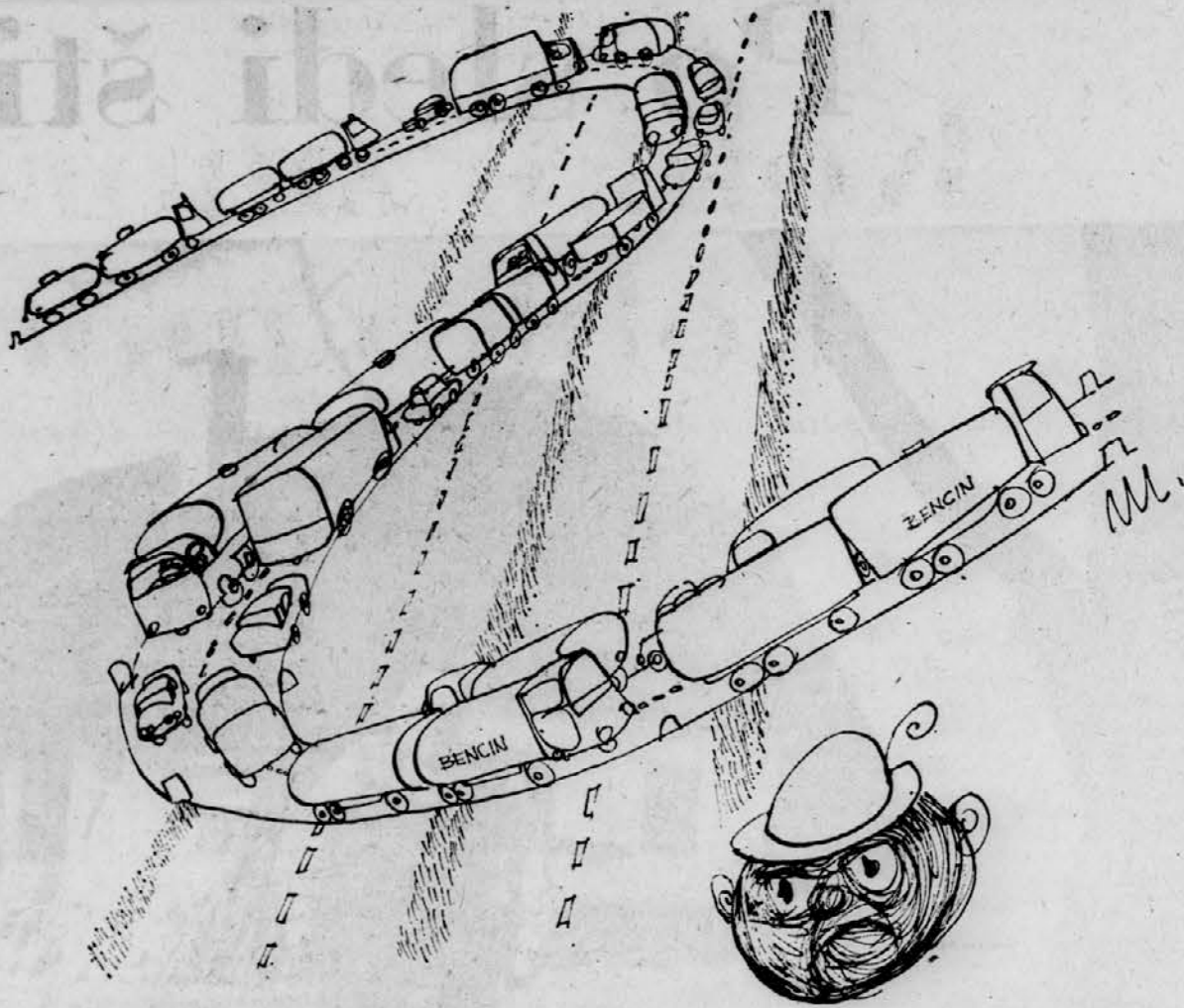
— Čas? Mislite delovni čas?, je vprašal inženir Avanzo in utrnil že kdo ve katero cigareto v pepelniku. — Hja, delamo — kot se temu reče — od zore do mraka. Na normalni delovni dan se začne ob 6.30 in konča ob 19. To so normalne delovne ure. Seveda ni pri nas nič vikenda. Prostih sobot ne poznamo. Včasih potegnemo še ob nedeljah. In ko smo morali pred kratkim prav pošteno zavirati rokave, je v naših prostorih gorela luč vso noč. Tako je pač!

Potem je še inženir Pečar nekoliko sklonil glavo. — Tako smo do vrata in čez glavo zakopani v delo, da na študij, na razvojno delo in izpopolnjevanje niti misliti ne moremo. V tujini je to normalno, tam si lahko inženirji privoščijo tudi dni za študij, za izpopolnjevanje, za svoj napredek. Pri nas pa smo že lani komaj naredili skok v Švico, Nemčijo in Italijo, da smo v nekaj dneh bežno pogledali, kako in kam napredujejo naši sosedi.

Toda kljub številnim težavam in problemom se naši projektanti uspešno uveljavljajo celo v tako razviti državi, kot je ZR Nemčija, kjer so v zadnjih letih sodelovali pri projektiranju nekaterih najmodnejših cest, sem pomislil. Ko sem se poslavljaj, sem se spet prebital mimo skladovnic načrtov.

— Res je kar precej te robe, se je nasmešnil inž. Avanzo. — Zadržaj, ko smo nekam peljali vse te načrte, jih je bilo za cel kombi. Če bi dodali še vse tisto, kar imajo geologi in drugi, bi bilo načrtov nedvomno za cel kamion. Precej naših ur je tu notri. Na vsak kilometer ceste — če računamo idejne in glavne projekte in še kaj zraven — je prav gotovo najmanj 2000 ur dela. Projektantske seveda. In če pomislimo, da bo hitra cesta dolga približno 260 km, potem lahko sami izračunate, koliko truda morajo projektanti vložiti samo v načrte. Za vse drugo — o čemer smo se pogovarjali — pa v načrtih sploh ni prostora.

IGOR PRESERN

— Slovenski vprašaj, ki bi ga ne bilo več, če se ne bi dinarji vozili samo navzdol

Govori dr. inž. Sergej Pahor

Potovanje nevtronov

Prispevek k znanstvenim dognanjem

— Tovariši doktor, kakšen je vaš prispevek, ki ste ga svetovni znanstveni javnosti posredovali lani v dveh ameriških strokovnih revijah in za katerega ste z nedavno nagrado Sklada Borisa Kidriča dobili priznanje za znanstvene dosežke na področju tehničnih ved? Vprašanje je veljalo 39-letnemu dr. inž. Sergeju Pahorju, ki je bil pet let asistent na katedri za fiziko ljubljanske fakultete za naravoslovje in tehnologijo, zdaj pa je že pet let docent na omenjeni katedri.

— Težko bi sam govoril o temi! — No, če je tako, potem se lahko zadovoljimo z ugotovitvijo v utemeljitvi za podelitev nagrade, da ste dali znanosti pomembne prispevek in da ste z vrsto strokovnih člankov s področja transportne teorije (gre za gibanje nevtronov in drugih delcev v materiji — op.p.) med pomembnimi ljubljanskimi teoretiki, ki so v sodelovanju s skupino z michiganske univerze in z varšavsko skupino dosegli pomembne uspehe. Prav pa bo, da nam zaradi razumevanja vendar poskušate svoje znanstve

no delo predstaviti tako, da ga nekoliko spustite na laično ravnel!

Dr. Sergej Pahor je povedal, kako je ena od obeh znanstvenih razprav, za kateri je dobil nagrado Sklada Borisa Kidriča, sad njegovega dela na inštitutu »Jožef Stefan«, drugo pa je dokončal na enoletnem strokovnem izpopolnjevanju na michiganski univerzi. »V prvem članku sem poskušal dati nekoliko natančnejši odgovor na vprašanje, kako potujejo nevtroni po snovi. V drugem članku pa sem začel vprašanje, kako bi bilo mogoče z merjenjem nevtronov, ki so na neki snovi odbijajo ali pa jih snov prepušča, ugotavljati nekatere lastnosti te snovi.

— Pa gre pri tem samo za teoretično pomembne znanstvene ugotovitve, ali pa ima vsaj prispevek tudi kako praktično — uporabno vrednost?

»Vprašanje, kako po snovi potujejo nevtroni, je, recimo, zelo pomembno pri konstruiranju reaktorjev. Delovanje reaktorja je odvisno od gibanja nevtronov, ki jih v reaktorju seva na primer radioaktivni

uran, da bi bilo obratovanje reaktorja, recimo v neki jedrski elektrarni kar najbolj ekonomično, je treba pri konstruiranju reaktorja pretehtati vrsto parametrov, ki imajo svoj vpliv na delovanje.

Porazdelitev in gibanje nevtronov v reaktorju lahko opišemo s tako imenovano transportno enačbo. Prav zato si znanstveniki že dolgo prizadevajo, da bi izdelali računске metode, s katerimi bi lahko dovolj natančno reševali omenjeno enačbo. Eden izmed mnogih prispevkov je tudi moj članek, v katerem sem opisal novo računsko metodo. To domače rečeno, krizal sem dve metodi in tako dobil tretjo, ki je obdržala dobre lastnosti prejšnjih dveh. Vsaj kar se tiče reaktorjev, pa je treba priznati, da so vsi ti poskusi — zaradi velikih računskih težav — samo delno uspešni. Zato si pri konstruiranju jedrskih reaktorjev še zmeraj močno pomagamo z izkušnjami in eksperimentiranjem. Zdi pa se, da je ta metoda dosti bolj uspešna v primerih, ko gre za računanje zaščite pred nevtroni in drugimi škodljivimi žarki.

Doktor Pahor je potem razložil, kako je mogoče iz meritev odbitih in prepuščenih nevtronov v snovi ali, točneje rečeno, s sipanjem nevtronov sklepati o lastnostih snovi. Znanstveno rečeno gre za tako imenovani inverzni Albedov problem. V tem primeru je treba s pomočjo transportne enačbe, kako naj bi potekal potkus, ki bi dal podatke za določanje lastnosti snovi.

— In kakšen je pri tem vaš prispevek?

»V svojem članku sem opisal nov način za izvedbo omenjenega eksperimenta. Sicer pa ta inverzni problem nikakor ni nov. Tudi astronomi so, recimo, z odbojem sončne svetlobe od Venerine atmosfere ugotavljali, kakšne so lastnosti te atmosfere!

— Tovariši doktor, kaj pa vi osebno mislite o tem, da se visokošolski učitelji ukvarjajo hkrati s pedagoško-učnim in z raziskovalnim delom?

»Če hočete, lahko k temu dodate še tretje delovno področje — še učenje oziroma osebno strokovno izpopolnjevanje! Sicer pa mislim, da si težko dober učitelj, če si hkrati tudi raziskovalec. Nujen je namreč tudi osebni odnos do stroke. Ne le takšen, ki si ga je mogoče pridobiti s prebiranjem strokovnih knjig, ampak tudi takšen, ki si ga pridobite z lastnim raziskovalnim delom.

— Pa je v okolju, v katerem delate, dovolj spodbude za delovanje na raziskovalnem področju?

»Morda bi se kazalo celo vprašati, če je ni preveč, saj tako, kot drugje po svetu tudi pri nas bolj vrednotijo znanstvene sestavke kot pa dobra predavanja. Res je menda lažje šteti strokovne sestavke kot kak kandidat publiciral. Mislim, da bi se vrednotiti: kakovost predavanj; ob razpisih za nova mesta visokošolskih učiteljev pa je izredno pomembno, koliko del je glede tega morali odločiti za pravo — razumno mero.

— Oprostite, ko sva že načela vprašanje stimulacije — gmotno bi se vam bržkone bolj splašalo opravljati kako drugo delo kot docentovno?

»Ze res, da 2200 dni na mesec ni veliko. Vendar, ali se vam ne zdi, da je veliko vredno tudi to, da ti je delo všeč? V tem, da delaš z ljudmi in jih učiš, je lahko veliko osebno zadovoljstvo. In za večino kolegov bi trdil, da jih delo na univerzi veseli.

— Kaj pa vi mislite o očitkih industrije, da s fakultet se zmeraj prihajajo premalo usposobljeni diplomanti?

»Mislim, da lahko damo diplomantom le splošno izobrazbo, ožjo specializacijo pa si morajo pridobiti kasneje. Sicer pa se je težko ujeti med zahtevami, ki jih ima naša industrija zdaj, in tistimi, ki jih ima naša industrija razvitejših dežel in ki jih bo čez nekaj let imela tudi naša industrija. Ta bo tedaj nedvomno izdatneje posegala po takšnih diplomantih, ki jih bo mogoče uporabiti tudi kot raziskovalce in ne samo po takšnih, ki jih zaupajo posle obratnih inženirjev.

MITJA JERMOL

FRANCE JERAS

INZ. LEO AVANZO
»Vse moramo izmeriti še z metrom«

INZ. MIROSLAV PEČAR
»Bolje narediti manj ceste, zato pa tisto pošteno«

kar navajeni. Dolga leta so projektanti skoraj životalili, nobenega pravega dela ni bilo, marsikdo je odšel, nekateri tudi v tujino, kjer so se uveljavili. Potem pa kar na hitro: Pripravite načrte! Mudi sel čimprej hočemo načrte.

— Ni samo čas tisto, kar nas stiska in mudi, pravi inž. Avanzo. — Če se primerjamo z razvitimi deželami, smo res reveži. Saj se poštenih krivuljnikov nimamo, da ne govorim o prepotrebni posnetki iz letal in drugih stvarih, brez katerih se v marsikateri deželi projektant sploh ne loti dela.

Glas inženirja Avanza je zvenel skoraj žalostno. — Poglejte, na primer, Švede, ki so med prvimi v Evropi pri projektiranju cest. Oni imajo 75 inženirjev, ki se ukvarjajo samo z letalskim posnetki. Pri nas moramo vse izmeriti peš, z metrom. Švedi imajo na primer sodobno optično napravo, ki jo imenujejo »geodimeter«, model 77. S to napravo lahko vse izmeriš na velike razdalje, ne da bi naredil en sam korak. Celo na razdaljo 2000 m se ta precizna naprava lahko »zmoti« samo za en centimeter. Ko bi imeli pri nas eno samo takšno napravo! Pa je nimamo, niti ene, čeprav stane le približno 10 milijonov starih dinarjev.

Potem smo v pogovoru zapustili teren, kjer prevladuje tisti znani »čes«, in se lotili bolj vedne snovi.

— Včasih je bilo projektovno delo skoraj enostavno, je menil inž. Pečar. — Zdaj je vse drugače. Projektant ni samo tisti, ki mora vrisati čim bolj idealno cestno traso, marveč je hkrati koordinator med številni dejavniki — začeti s urbanizacijo do najmanjšega vodovoda, ki mora biti kljub novi cesti vselej pravilno priključen na omrežje. In ob vsem tem mora projektant marsikaj še posteno dregati, da ne bi stvari zaspale in zastale.

No, težav je seveda še in še. Tako so na primer šele lani dobili zakonite predpise za avto ceste, tudi letalski posnetki so večkrat pristi prepozno in je bilo treba marsikaj dopolnjevati, popravljati.

— Nečimda smo se projektanti zelo bali zemeljskih del, je nadaljeval inž. Pečar. — Mislimi smo pač: več ko zemeljskih del, večji bodo stroški. Zdaj iz izkušenj doma in v tujini vemo, da se viaduktov in predorov ne smemo bati. Cesta mora biti čim krajša! Vsak kilometer, da celo vsak meter, ki je odveč, pomeni izgubo časa. In to je izguba, ki jo trpi leta in desetletja vsa družba. Ko sem pred leti stal v globlji Peraci, skoraj nisem verjel, da bo čez to globel speljal viadukt. Zdaj vemo, da ne bi mogli dobiti boljše rešitve.

V podjetju »Projekt - nizke zgradbe« nisočas ne prepuščajo naključju. Tako je na primer eden izmed arhitekturnih zadožen sam za opremo ceste. Njegova skrb so znaki, črpalke, poživališča, servisi in še marsikaj. Na primer tudi košarice za odpadke morajo biti povsod enake, tipizirane na vsej cesti. Podobno je na primer z barvo cestnih znakov. Italijani in Avstrijci imajo znake na avtomobilskih cestah zelene barve, tudi v ZRN bodo šli na zeleno barvo. Verjetno se tudi pri nas ne bomo mogli izločiti iz kroga teh dežel. Potem je pomembna tudi velikost črk in tako na prej.

Veliko dela so imeli in še imajo tudi geologi, pravi inž. Avanzo. — Samo med Vrhniko in Postojno je več kot 400 kraških vrtač. Vsako je bilo treba sondirati in kategorizirati v šest skupin. Nekateri vrtači imajo še odprta žrela, pri drugih so stene podvržene eroziji in podobno. Ali pa naslednji primer: Med Uncom in Postojno bo ogromno zemeljskih del, okrog 90 kubikov na tekoci meter ceste. Tu bo najino masovno miniranje. Zdaj to proučujemo, kajti

racionalnejšo gradnjo, torej prihranek na času in denarju.

V pogovoru sta projektanta še omenila, da bo na hitri cesti nekaj impozantnih viaduktov in večjih predorov. Na štajerskem kraku sta predvidena dva predora po 700 m (prvi pri Dramljah in drugi pri Golem brdu, podaljšku Konjske gore) in trije viadukti od 400 do 500 m. Na primorskem odseku pa bo nad »Ravbarkomandoe« okrog

Slavni švedski pisatelji in dramatik so 23. aprila pred močeno zgradbo mestne knjižnice v Malmöju protestirali proti svoji vladi. Na največjem od njihovih plakatov, v katere je butal mrzel še vedno zimski veter, je pisalo: Zahtevamo pravico pogajati se o plačilu za svoje delo! To je bila ena izmed parol, s katerimi se bodo udeležili prvomajski parad po švedskih mestih.

Ali je na Švedskem res še mogoče najti poklicno skupino, ki ne bi imela svojega sindikata in zato nobene prave možnosti vplivati na plačilo za svoje delo? Saj se zahteva sliši kot odmev iz časov, ko so se švedski delavci še borili za svoje pravice!

»Tako je,« mi je potrdil Vilhelm Moberg, eden najbolj znanih švedskih pisateljev in dramatikov. »Književniki niso nikoli bili plačani za svoje delo, država jim plačuje zgolj t.m. »podporo«. Švedska država dolguje umrlim in živečim književnikom mnogo denarja.

Ko je to pripovedoval, so Vilhelmu Mobergu kljub njegovim 71. letom ožile vse globoke gube na obrazu, močne črne obrvi so se mu dvignile in prsti v zraku razkrcili, kot da bi bil hotel odtrgati jakolko z drevesa, ki ga ni bilo. Kljub temu, da je eden redkih bogatih švedskih književnikov, je nosil rjav pulover pod oguljenim plaščem ter prazne črne čevlje, ki še vedno čakajo, da se bo njihova moda vrnila.

Sedela sva v sobi, v kateri je bilo še pred dnevi privatno stanovanje, danes pa je eden od prostorov umetniškega društva v Malmöju. Sobe so še prazne in tapete na zidu pričajo, da je bila soba še pred kratkim spalnica. Razen Moberga in mene so sedeli na vegastih stoli, pivo in konzerv ali pa sloneči ob stenah: pisatelj, ki so bili prišli semkaj s demonstracije, nekaj vedno brezposelnih pesnikov, slikar in dva kiparja ter dramski igralec, ki je pred snemanjem kriminalne serije na radiu imel še uro časa za klepet.

Vprašal sem Moberga, zakaj so se književniki odločili za demonstracijo pred knjižnico.

»Vsak šved si na leto izposodi povprečno 7,5 knjig. To pomeni, da dobe švedski

književniki 90 odstotkov svojih bralcev preko knjižnic.

»In koliko dobijo avtorji za to plačano?»

»Ze leta 1937 je posebna vladna preiskovalna komisija izjavila, da pomeni knjižničarska izposoja v bistvu razlastitev literarnih del, za kar pa avtorji niso dobili nobene denarne nagrade. To je bila ugotovitev, ki je podpirala našo zahtevo po pravici do pogajanja, toda pri njej je tudi ostalo. Ko je bil leta 1960 sprejet nov zakon o avtorski pravici, so bili književniki globoko razočarani. Družbi je ostala pravica uporabe domačih del brez denarne naknade avtorju. Še več, pisatelji niso imeli svojega sindikata in se temu niso mogli učinkovito upreti.

Danes dobe domači avtorji na švedskem sicer šest oser (15 par) za vsakokratno izposojilo svojega dela, toda to je beraški lon. To pomeni, da si mora dela določenega avtorja vsak dan izposoditi povprečno po stopetdeset ljudi, da bi za novo leto lahko avtor dobil 1500 kron (švedska krona je 241 starih din).

Posledice? Leta 1967 je anketa združenja literarnih umetnikov (ELYCO) pokazala, da je najpogostejši letni zaslužek pisateljev do 46 let samo 14 tisoč kron, starejših pa 9000 kron! Položaj je skoraj enak za znanstvene pisce, mladinske pisatelje in prevajalce, če računamo, da polkvadrirani tovarniški delavci zaslužijo okoli dvajset tisoč kron na leto, strokovnjaki s diplomami pa tri do štirikrat več, žive švedski pisatelji v pravi revščini. Rečki so književniki, ki lahko izključno žive od pisateljstva. Številni morajo opravljati drugo delo, ki ga ne marajo. Pisateljica Astrid Lindgren, ki ima svoje mladinske povesti prevedene v številne svetovne jezike, je prebi

la jezikovno bariero in je zato izjema: njen celotni dohodek iz zaslužka od knjig znaša enajst milijonov švedskih kron.

Eden od pisateljev, Bjørn Haakanson, je komentiral: »Ali veste, zakaj so književniki slabše plačani, kot katerakoli slabo plačana poklicna skupina? O, ne zato, ker so njihove knjige zanimive, temveč zato, ker so pisatelji pripadniki manjšine, ki je brez pomena za narodno gospodarstvo.«

Kljub dvomom me je zanimalo, ali književniki na švedskem lahko žive od avtorskih honorarjev. Eden izmed prisotnih pisateljev je opisal stanje: »Švedska je majhna dežela, naš jezik govori samo osem milijonov ljudi. Honorarji so nizki, ker se proza prodaja z 98-odstotno izgubo, pesništvo pa s stoo odstotno, plače tiskarjev in administracije so se dvignile za 5 odstotkov v enem letu, materialni stroški tiska pa za dvakrat toliko. Ne, samo od honorarjev se ne da živeti na švedskem.«

»Po teh besedah se spomnim švedskega založnika Suneja Stigejosa iz založbe Zinderman, ko mi je ob priložnosti povedal zgornjo primer: »Leta 1964 smo bili prvi na svetu, ki smo izdali eno od dram islandskega pisatelja in dramatika Laxnessa. V vseh treh letih smo jo uspeli prodati samo nekaj sto izvodov.«

Toda ne gre samo za višino honorarjev, gre za našo socialno varnost: nadaljuje moj prejšnji sogovornik. Založba nima nobene odgovornosti za naš življenjski standard, ne daje nam mesečne plače, ne vplačuje prispevka za pokojnino, pri določanju založniške politike ne smemo niti pisati in od prvega dobitka ne dobimo nič. Če sbolimo, to založbi ni mar, in če zagašimo v denarne težave, se založnik krega, češ da raspisavo svoj čas in talent v umasnih poslih.

Brat sem, da književniki zahtevajo 25 oser za vsako izposojeno knjigo namreč do sedanjih šest oser ter da je minister za kulturo Olof Palme pred dnevi zavrnil njihovo zahtevo, češ da v proračunu ni prostora za take izdatke. Ko sva o tem govorila s Vilhelmom Mobergom, mi je takoj zabelil sočno prst:

»Država daje na leto masno dotacijo za razvoj plemenskega perutinarstva, ne da bi od kokoši zahtevala, da zastoj nesejo jajca. Država pa od pisateljev zahteva rav

Pismo iz Malmöja

Prvomajski protest književnikov

Švedska že 33 let odreja domačim avtorjem sindikalne pravice

Po sledi štirinajste divizije

JOŽA JURAK
Na poti od sosed

Foto: Joco Znidaršič

Kako je Joža Jurak legaliziral ilegalo

Kot kolona pod nahrbtniki sgrbljenih temnih postav so posejane vrbe po močvirnih livadah pod vasjo Sedlarjevo. Prav na ta travnik so ponoči 6. februarja 1944 poklekali borci 14. divizije, ko so čez improvizirani most in skozi vrzel v žični pregradi po enomesečnem pohodu skozi Hrvaško z maza stopili na slovenska tla. Poklekali so, kot vedo še sedaj povedati očividci, in poljubovali tla. In še ne pozabijo pristavi, da jim je številnost, oboroženost in sploh vojaška strunost slovenske partizanske divizije ostala za zmeraj pojem znamenitega partizanstva. Do tedaj namreč česa takega, toliko organizirane narodnoosvobodilne sile, še niso videli. In marsikomu je bilo šele s prihodom štirinajste do Sotle in čez njo dokončno jasno, digava bo zmaga in komu bo šla oblast po zlomu nacizma.

Tako na hrvaški strani, onkraj Sotle. Na naši, slovenski, ljudje o diviziji nimajo spominov. Bili so v izgnanstvu in na njihovih domovih so se takrat v strahu stiskali za stene priseljenih Kočevarjev, pa Besarabci in drugi, s katerimi je hotel Tretji rajh poganjati in utrditi mejo s Hrvaško. V vasi Sedlarjevo je tisto noč, ko se je po livadah pod vasjo vila kuga borev, maloštevilna obmojna nemška posadka brez diha in strela želela v svoji postojanki.

Matilda Filipanič, na primer, s svojim možem Alojzom iz kmečkega doma tik nad zemljiščem zgodovinskega prehoda štirinajste čez Sotlo, je tedaj životalila nekje na nemškem Turinškem. Nič več kot pri golem življenju sta se tedaj vzdrževala z mozem, ki se je zakel, da Nemcem ne bo delal otrok. Pri Alojzu Matilda Filipanič, kot označuje svojo družino z odraslimi in že na svojem življenju otroki zgovorna kmečka gospodinja, je spet zavnela šele, ko so se po osvoboditvi vrnil na izropano kmetijo. In najbolj od vsega ji je bilo tedaj žal milina za grozdje, ki je šel po zlu, pa vejalice, ki je izginila, pa kad, kakršne ni več dobili, odkar je umrl Kajuhov Jožek, ki jih je znal tako imenitno delati. No, pa sedaj že gre spet vse skupaj. Vsa čast oblasti, z zemlje otrok ne goni več v propast. Ko bi se sin, ki je učitelj, dobil stanovanje...

Natančna prehodna štirinajsta čez Sotlo dandanes ni več množica doleteli, ker so strugo pri gradnji železnice Celje - Kuzmicevce nekoliko prestavili. Tudi novi most čez Sotlo, ki ga bodo postavili na mestu sedanjega lesenega, bo zaradi praktičnih potreb kljub svoji simbolni vrednosti na zvezdovinskem kraju. Pa nič zato, saj bodo vsi, ki bodo hodili čezenj iz republike v republiko, vedeli, da tako lepega in trdnega ne bi dobili brez zaslug štirinajste.

Onstran starega lesenega mostu žive prvi Logaričevi. Tako se reče mali kmetiji, pišejo pa se na njej Taborski. Slovensko ime, tudi govorica mešanica kajkovščine in slovensčine, natančno taka kot na naši strani, pa vendar ljudje brez pomisleka za tujdo, da so Hrvači. Da mladina z obeh strani Sotle prihaja skupaj, da se tudi žemi tostran in onstran da dandanes ravno mladina odločneje izpoveduje svojo narodnostno pripadnost. Na obeh straneh. In vse to, pomislil človek, zaradi neke formalne srednjeveške razdelitve, ki v stoletjih ni spremenila ne krvi ne običajev, ampak zavest.

Tudi Juro Taborski gospodar pri Logaričevih, je bil ob postavljanju mostu za štirinajsto v akciji. Strazil je tisto noč, potem pa se je skril, ko so Nemci prišli. Hajko tudi na hrvaško stran in ustrelili nikogar drugega kot kravo pri Sladovičevih, lastnikih zemlje, na kateri je stal ponoči postavljen pa spet porušeni most. Juro Taborski nam je tudi povedal za ime in prebivališče moža, ki je imel pri postavitvi mostu največ zaslug. To je mizar Joža Jurak iz Plavica pri Selu Zagorskem, ki da mu je dal sam predsednik Tito pravico, da sodi ljudem.

In tako sva s kolegom kmalu potrkala na vrata hišice Jože Juraka. Sedemindesetletni krepak možak naju je sprejel gostoljubno in v pravi pravosti slovenski slovesnosti. Za mizarja da se je, je povedal, učil v Kozjem in se tamkaj tako privadil našemu jeziku. Da je tako pravilno znanje slovensčine še posebno eden od sadov njegove vsoživotne razgledanosti, pa sva se prepričala, brž ko sva s njim govorila malo dlje.

Joža Jurak, ki je že pred vojno kot samostojni demokrat, bankni svetnik za Savsko banovino in kdo ve, kaj še vse, skupaj osem let županil v Selu Zagorskem, med vojno pa opravljal funkcijo predsednika ilegalnega narodnoosvobodilnega odbora in vojnega intendanta, je ljudski voditelj, politik starega kova v najbolj žlahtnem pomenu te besede. Bil je in ostal moč odprtih kart, to se pravi, da je celo med NOB s svojo staromodno tribunsko postopenostjo — legaliziral ilegalo. In pri tem ostal celo živ, čeprav so ga ustaški šestkrat obsodili na smrt, pa ga na pritisk ljudi vedno znova spet izpustili.

Jaz sem zmeraj deloval odkrito, izjavlja s tako naivno zaverovanostjo v glasu, da človek pomisli — kaj pa če ta človek sploh ni doživel vseh nedemokratskih časov našega časa in je prebil vsa ta nevarna desetletja v nekem svojem čisto zasebnem svetu. Da to ni res in da se je kljub svojim starim načelom še kako spuščal v dogajanje, naj pove samo njegova udeležba pri graditvi mostu za štirinajsto.

Joža Jurak že od šestindvajsetega leta piše dnevnik. Vsak dan o vsem, in kar pove, je izpisano čisto resnica. In s to svojo navado, ki je postala v revolucionarnih časih sila nevarna, je kot rečeno tebi nič neni nič — legaliziral svojo ilegalo. Preprosto povedano — navade, dnevno pisati o vsem, kar je počel, pa naj je bilo še tako konspirativno, tudi kot predsednik ilegalnega narodnoosvobodilnega odbora in vojni intendant ni opustil. Na koledar je beležil in beležil svoje opravke, naloge in vtise. Sicer so mu ustaški marsikaj zaplenili. Na koledar na steni pa ni ničesar pomislil in tako je ostal tudi tisti iz leta 1944.

Na njem je v zvezi s štirinajsto divizijo zapisano prvo dobesedno takole: Pozor! Na 17. siječnja 1944 oko 10-h bio sam po g. Znidarec Franjo obavljeno radi sastanka na Pokleku kot g. Sladoviča, kojemu sam prisustvoval, a održali su ga 3 gk. oficir 14. divizije, koja ima zadatki predi granicu izpod Lapora prema Dekmarci. Sastanku je prisustvoval g. tajnik Posavec — Znidarec — Mihalecovič Tonča — Mauko — Sladović Joža i ja. Ja sam dobio zadatki porušiti oko 6. km. smrekvi u g. Jaeger šumi, otpremiti prema Sotli na livade izpod Grah, koje će služiti za gradnju MMosta na Sotli za prelaz 14. divizije u Stajersku, koja dolazi 3. veljače u Zag. Sela. Jurak.

Lahko si mislimo, da se poštenjak s takim svojim zapisovanjem ni posebno uskladen — vključeval v konspiracijo ofenzivne štirinajste na Stajersko, na katero je pomeno strokovno zapisana zgodovina pohoda, saj bi takle podatke, če bi prišel, na primer, Nemcem pravdačno v roke, utegnil usodno spreminiti njihovo strategijo in taktiko. Nemškemu vojaškemu vodstvu namreč prve dni vdora štirinajste čez Sotlo ni bilo znano, da slovenska partizanska vojska ne namerava delovati samo po obrobju Stajerske, temveč da se jo je namenila osvobodjati.

No, koledar je nedotaknjen obvisel na steni in kremenitemu Jožu Juraku je bilo sodelo, da bo po osvoboditvi opravljal še nič manj kot 17 funkcij in županoval tja do leta 1959. In zdaj si zamislimo, da se, originalen, kot je, pogosto srečuje s predsednikom Titom in z njim takole po zagorsko pobeseduje. Enkrat na leto je celo njegov gost v Beogradu, sicer pa sam v vlogi go-

stitelja, kadar pride Stari semkaj na lov. S Titom sta si namreč stara znanca. Od takrat v letih pred prvo svetovno vojno, ko sta se v Avstriji in Nemčiji srečevala na delu, pa od takrat, ko je Jurak doma županov in bi se moral iz zapora spustiti in v rojstni kraj pregnani Tito redno javljati oblastem, če ne bi po svojem bistvu napredni in demokratični župan zamisljal na obe očesi in zraven se pomežiknil, češ saj vem, kako stoji stvari s teboj in s tole Jugoslavijo. V Dedijerjevi knjigi o Titu, v slovenski izdaji, ima Joža Jurak s rečnim svinčnikom obrobne stavke, ki govorijo o tem njunem srečanju.

Pa na kratko, po pripovedovanju, obno-vimo en takle pogovor, ki sta ga Tito in Jurak besedovali pred dvema letoma.

Tito: So tu v tvojih krajih še kakšne be- rači?

Jurak: Ena sama je, bolna ženica. Ob božicu pa ob veliki noči hodi po hišah.

Tito: Pa ravno ob božicu in veliki noči?

Jurak: Ravno.

Tito: Kako živi kmeti, ki ima 1,3 ha zem- lje?

Jurak: Dobro. Če je zdravje v hiši in če hiša ni potrebna popravil. Trije do štiri člani družine hodijo vsak dan na delo, lepo zaslužijo in še tisto zemljo, ki jo imajo, lahko lepo obdelajo. Res, dobro živijo.

Tito: Kako pa tisti, ki imajo okrog 5 ha zemlje?

Jurak: Tisti pa že slabše. Najprej morajo obdelati svojo zemljo, davek je večji in za zaposlitev imajo manj možnosti.

Tito: Pa tisti z 10 ha zemlje?

Jurak: Še slabše. Davek, je velik, na zaposlitev ni mislili, zemlje sami ne morejo dobro obdelovati. Saj veš, na primer tisti Prah ob meji. Ta, se mi zdi, živi najslabše.

Tito: Pa tvoja zadruga (Jurak je bil namreč tudi predsednik kmetijske zadruge)?

Jurak: Stoji taborno. Vse se dobro obnaša. Dobro lahko prodamo, imamo precej- snja lastna sredstva.

Tito: Kaj pa misliš o delovni zadruzi?

Jurak: Ta bi bila za naš čas absurd.

Tito: Kaj? ???

Jurak: Danes je že šolaki razred nekakšna sadruga. Ljudje se vagonajo, mor- da, ko kdaj prišlo do tega. Če stajajo ta hip politične k mobilizaciji, gre vse na teboj. V delovno sadrugo pa bi nihče ne maral.

Joža Jurak je, smo že napisali, vsako leto povabljen v Beograd, na kosilo. In tam se takle pogovori nadaljujejo. Na primer takole:

Tito: Joža, si ti organiziran?

Jurak: Nisem.

Tito: Sem si misli. Pa te prav nič ne po- trošeno. Imamo jih še toliko, in toliko, da brez tebe prosperiramo. Kaj pa interve- ncije? Ali še kaj intervediraš?

Jurak: Še. Ze štrideset let.

Tito: Prav. Velikih deputacij ne maramo,

ampak vi, ljudski aktivisti, morate sporoča- ti o primerih, ko pride posameznik nesre- čno pod udar paragrafa.

Zadnja Jurakova intervencija je bila uspešna in kar se da pomembna za njevo- ve kraje. Lani maja je bilo sklenjeno, da se opusti proga Celje-Kumrovec, ki Zagorci povzame s svetom. Šest občin je zastavilo nasprotno akcijo: Brežice, Zapršič, Smarje, Krapina, Klanjec in Zabok. Obveščeni je bil maršal. Tito je poslal izvedenca, tudi k Juraku. ŽTP je moral od svoje namere odstopiti. Joža Jurak, ki ni nikdar prene- hal misliti in kateremu kaj takega tudi se- danj še na misel ne pride, pa piše naprej svoj dnevnik. Za 9. marec, na primer: U jutru prišlo hladno. Kroz dan posebno li- jepo in toplo.

obrnili ujetniku v prid. Straža za hrbtnom, tako je računali, ne more več nadzorovati njegovega početja z rokami. Lete je zvil toliko, da je z nohtom palca dosegel del pletene vrvice. Začel je drgniti prvo vlakenco. In ga je predrgnil. Potem drugo in tako naprej. Kakšni dve uri je trajalo. Konč- no je na enem mestu prepilil vrvi in roki toliko zrahljal, da je mogel desnico pregi- bati v zapestju in navijati ter tako nategova- ti vrvi okrog njega. Desnica je omrtnela in pomoderla, ko je roki končno dobil narazen.

Kaki dve uri je trajalo in desnice ni mo- gel osvoboditi pritiska. Tudi priložnosti za beg ni bilo nobene. Foda minili sta dve uri in enemu od stražarjev se je zahotelo kadi- ti. Enemu izmed onih dveh ob krakih po- drthi smrek. Poprosil je tovariša za ogenj, ta pa mu je kaj takega prestrašeno odsveto- val. Tuhtala sta, kako obiti povelje in zadostiti ukrepom previdnosti. In istuhtala. Prvi je stopil k drugemu pod ogrinjalo. Pu- ški sta odložila.

Takrat se je aktivist Dušan pogljal, pa še takrat ne brez jasne logične predvi- devanja. Ko ga je prešinilo, da je napočila zanj brzokona edina priložnost, tako je prav- il Ivan Luskar in v pipi mu je ostro za- sikalo, se je pogljal čez smreko in še med skokom računal, da se bo straža za njevo- vim hrbtnom spotaknil ob deblo. Res je zaslišal za seboj težak padec, toda tedaj ni imel več misli v glavi. Na glavo se je po- gljal v grapo.

Nobena strela ni bilo za njim in de- snica je bila popolnoma pomoderla, in je prisopel v štab. Navzdol, samo navzdol in potem naokrog, seveda. Poročnik Hartung se je s svojo skupino še tisto noč umaknil z izdane položaja. Najbrž proti Zabukov- ju, kajti partizani ga niso zasledovali. To so naslednji dan brzokone plačali s tremi življenji. Z življenji sta, pravijo, plačala svo- jo kadilsko strast tudi stražarja ob smre- kah. Ivan Luskar je opravil svojo nalogo in zato je, na srečo, ni mogel opraviti poročnik Hartung.

Znova si je zatlačil pipo in v sobi se je medtem zmrščilo. Čas sedanji se je da- leč odmaknil od časa pretekega. V času preteklem je ob kozjanskem aktivistu Du- šanu nevarno obstajal neki poročnik Har- tung. Če je preživel, si morda prav tako dobrodošno prižiga pipo in pripoveduje. Zadržanje pa na tem svetu mimo njiju še zmeraj brezobzirno izključuje svobodo in svoboda se mu še zmeraj obupno zopersta- vlja. Tako je za vsakogar ob svojem času.

Aktivist Dušan in nemški poročnik Hartung

Dogodivščina Ivana Luskarja-Dušana, koz- janskega aktivista, v zasneženem Bohorju med pohodom štirinajste, je bila na krat- ko že večkrat opisana. Toda tako, kot nam jo je izrazitim episkim darom in smislom za logično sklepanje pripovedoval petin- dvajset let kasneje, pred dnevi sam, v svo- ji hišici na robu Celja, kjer med vrtnarje- njem in odgajanjem vnučkov uživa pokoj kot dolgoletni vodja semenske službe na tem območju, še ni bila nikjer zapisana. Podrobno opisovanje konkretne situacije in pomembnost, ki jo je videl v predmetnem svetu, sredi katerega se je znašel, jo z os- trim računom srednje izrazil in se izvekel iz zagate, spominjata skorajda na motiviko in slogovni način modernega proze. Toda proze, ki je bila krvavo doživljena in kate- re spomin je v njem še zmeraj tako živ, da je pripovedovalec sredi domače sobe, ob kozjanskem na mizi in s pipo v ustih pri- znal, kako začelja pri podživljanju dogo- ka nenadoma ves drhteti. In v njegovi pipi, pogosto ugašajoči, je sem in tja močnejše zapiskalo.

Ivan Luskar-Dušan, doma iz St. Vida pri Planini nad Sernico, je bil v času pohoda štirinajste v partizanski tehniki »France Prešeren« na Bohorju. Opravljal je tudi dolžnost sekretarja kozjanskega okraja. 8. februarja je prišel v štab divizije na zasne- ženem Plešivcu. Sešel se je s Kajuhovo kulturno skupino in se zvečer z nahrbt- nikom, polnim propagandnega materiala, na- potil proti Križu nad Federnausom v štab Bradove brigade. Z rokama globoko v žepih, pa s prijetno zavestjo, da mu je di- vizijski kuhar odrlil še zajeten kos pobi- tega vola.

Med obema štaboma je bilo za kakke pol ure hoje. Vendar Dušan še ni korčel pet- naset minut, kar sežejo po njem neme in trde roke in mu ne dajo več gani. Da bi potegnil pištolo, ni imel več časa, pa tudi ko bi ga imel, je ne bi. Tako pripoveduje. Bil je namreč popolnoma prepričan, da je padel v roke partizanov, ki so tisti dan pre- pravili Bohor, in je napadalcem še prigrva- ril, naj ga, s svojega človeka, vendar ne na- padajo. Ko je sprevlel, da ima opravka z esesovci, je bilo že prepozno.

Niti razorožiti ga niso utegnili, pač pa so ga, očitno in strahu, da bi se s hropcem ne izdali, odvlekli globlje v goščavo k skupini kakih trideset ljudi, pred poveljnika. Zgo- dovinski viri pripovedujejo, da je bil to po- ročnik Hartung, kateremu se je posrečilo diverzantsko skupino, opremljeno z radio- oddajno postajo, prethotapiti iz Planine mi- mo partizanskih zased pri Žagi v srce Bo- horja. Njegova naloga je brzokone bila uni- čiti ali usmerjati uničenje vodstva divizije. Tako je v globokem snegu prežal med obo- ma štaboma in kdo ve, kako bi se v noči od osmega na deveti februar razvijali do- godki, da njegovi vojski niso našli naletel na aktivista Dušana. Da germanska drznost in zagrozenost ni udarila ob življenjsko voljo, brezupen pogum in prisotnost duha člove- ka, ki se je nenadoma zavedel, da je od njega morda odvisna usoda glave divizije.

Tega se aktivist Dušan ni zavedel takoj. Sviti se mu je začelo, ko so ga postavili malo višje, med dve padli smreki, v bliži- no radiotelegrafista. Straži so ga trije — ob vsaki smreki po eden s puško, tam, kjer sta se padli debli križali, za njegovim hrbtnom, pa še eden s pištolo. Radiotelegra- fist je oddajal in ujetnik je poslušal. Bili so podatki o odkritem nahajališču partiza- nov in poziv za okrepitev. Poveljnik je na- ročal nekako tako, naj vzamejo za vodnika omočnina iz St. Vida, ki je že njegovo sku- pino varno pripeljal na Bohor.

Dušan pa je poslušal in računal — tele- fonske zveze so pretrgane, torej bodo za- najetje vodnika potrebovali najmanj tri četrt ure. Za izpeljavo akcije pa še toliko

Grški gori nad Šoštanjem je pohod šti- rinajste februarja 1944 prinesel novo, hero- jično ime — Gora Jurjev. Na njej so pod besnim, a vedno znova odbitimi navalni ger- manskega zavojevalca izpričali svojo brez- prizivno predanost svobodi ne le borci šti- rinajste, temveč tudi domačini po samotnih, raztresenih kmetijah. Čisto drugače, kar po- meni, veliko bolj kot dotedaj drugod po Stajerskem. Ni bilo ranjenca, izročenega v vrtloglavem premiku divizije kmetičnim ro- kam, ki bi na Grški gori po krivdi doma- čih ljudi padel Nemcem v roke. Česar reči- mo, ni mogoče trdit za Paški Kozjak. Od Plešivca, preve resnične partizanske vasi, na katero je naletela divizija na svoji poti, se v njej na hitro opomogla in za negotovo popolnito tudi duševno ogrela, smo se po senčnati gozdni grapi napotili proti Gra- škemu. Radi bi se namreč prepričali, ali jo nekateri, ki tem ljudem žele vse dobro, ki zanje in z njimi živijo, včasih sedaj upra- vičeno imenujejo Gora siromakov.

Iz zadnjega zapoznelega snega se je v stopinjah delalo lonoato blato, na malo bolj prisiljenih robovih kolovozov je tu in tam že cvetel dren, na slemenu, kjer so se v zmrazli skorji tankega snega še kazale vragolije vetra, pa je bučala pomladanska sapa čez smreke in čez granitni spomenik sredi odprte planjave. Kar je zemlje okrog nedaleč od tam stokega viharškega kri- ža, je zrahljana od partizanskih kosti. Ob znamenju so namreč borci štirinajste zagrebi skupino svojih padlih tovarišev, ki so jih po vojni prekopali in prenesli v dolino. Naokrog po krpah orne prsti pri- delujejo kmetje krompir, peso, pa morda še jecmen, oves... Zaslužek je bilo včasih mogoče izsiliti iz leesa pa sadja, iz sad- jevca in žganja. Živnoroja je slabo razvita. Pa tudi, ko bi bila — mleka ne bi bilo mo- goče prodajati v dolino. Ni ceste.

In ker ni ceste, tudi na delo v dolino ljudje od tvoj delci ne hodijo. Do prve trgovine imajo dve uri hoje, pozimi tri. Osmogile bolnike je treba nositi do zdrav- nika. Otroci, tisti od 4. do 8. razreda, ki se

ne spuščajo dan za dnem po gazeih v šolo na Plešivcu, ostajajo ob podpori občine v zimskih mesecih pri družinskih spodaj v me- stu. Davkov so hrubovske kmetije oproste- ne, zato pa gre tisti denar za socialno zavo- rovanje. Ljudje radi upoštevajo učiteljeve nasvete in ubogljivo sprejemajo zdravniški patronažni pomoč. V letih po vojni so jim iz doline nekaj mlega pomagali tudi pri ob- navljanju domov in posestev. Toda tistega, kar jim je bilo obljubljeno, ni bilo.

Ko so Nemci pri Metulju požgali, so borci prizadeto tolažili domačine, češ boste videli, po vojni budo ti isti Nemci v na- hrbtnikih nosili kamenje gor.

Od Plešivca do vrha Graške gore žive prizadevali novostim odprti in gostoljubni ljudje. Stopiti z blatnimi čevlji v hišo Jože- ta in Rozine Praprotnik, po domače pri Koprivi, človeku kar srce ne da, tako je zglajena in pospravljena. Pa mora in tudi piti in zaloziti mora, tako prijazna člove- ka ne marata nič slišati o nadlegi in uma- zanih čevljih in podobnih izgovorih. Oba sta že v pokolu z v svet spelinjalni otroki. V kuhinji jima buči radio, v kotu pa sto- jita dve kravici — pralni stroj in hladilnik. Tako ju imenujeta, ker sta ju kupila za vr- hoz od prodane živine. Pri Navršniku vrh gore pa imajo tudi še televizor.

Tudi onadva menita, da bi cesta ljudem na Grški gori speljala življenje v tisto smer, v katero si po svojih močeh prizade- vajo. Jože Praprotnik ve, kaj pomeni sla- ba pot. Dvajset let se je vsako jutro spu- ščal po grapi v rudnik na delo in se zve- čer grize nazaj proti domu, da se mu naj- večkrat od utrujenosti še jesti ni več lju- bilo. Med vojsko je kot terase skrbel za prehrano partizanskih enot. Njegova in nje- gove žene gostoljubnost je tako rekoč že nekaj poklicnega. Še danes. Nekaj, kar človek opravlja kot življenjsko poslanstvo. In gotovo nista edina na tej gori. Posebno z moštom, kot pravijo tukaj jabolčniku, in z žganjem so ljudje radodarni. Včasih so te pičaje veliko prodali v dolino, sedaj ne gre več Celu v Plešivcu spodaj ljudje že raje kupujejo sveže grozdje z juga in ga sami stiskajo v vino.

Kako je s prodajo lesa, o tem pa bi se na Grški gori, kjer je pravilo zaradi slabih poti tako težavno, dalo govoriti še in še. Za kubični meter janskega lesa dobi kmet na primer 9000 S dinarjev. Pri tem pa mora odrediti za gozdno takso in občinski davek 3100 dinarjev, za sekante 1500 dinarjev in za prevoz takole 5000 dinarjev. Skupaj: 9600 Sdin!

Francko Stumpf, gospodinja pri Zgorjem Lamberjarju, mater devetih otrok, pa še posebno skrbí vzgoja mladi- ne. Načrtana je, saj pravi, da ji knjiga po- mirja živce. Matere, kot sem jaz, smo dan- danes ponižane in živčno ubite, pripovedu- je. Če bo spet vojna, bomo pa prav take spet spoštovalne. In napadi majhno turško kokoško z dvema piščancema iz hiše. Naši otroci nimajo žog, se pa s takim igrajo, še mimogrede jedko navzre.

Spoštovanje desetih zapovedi, se spet a neko natančno lito povrne k svoji očitno priljubljeni temi, zaleže za deset milinkov. Saj ne gre za to, kaj bo po smrti, ampak za to, da bi do smrti sredno in pošteno preživel. Je kdor je dovolj kulturn in iz- obražen, lahko živi brez tega.

Lamberjarjeva mama, bistra in občutljiva kmečka ženska, se je očitno odločila za prekuščeno tradicijo. Edini gimnazijec, ki ga premore Graška gora, pa je njen sin. Cesta, ki jo morajo ljudje na Grški gori slej ko prej dobiti, bo vez med njima.

KOLONA VRB
Pod Sedlarjevim ob Sotli

Foto: Joco Znidaršič

Srečanja zapisal
JOŽE SNOJ

Anton Ingolič

Epilog h Gimnazijki ali valorizirana penzija

Humoreska

»Kdor je vstal, naj sede!« zakličem v razvneto občiljanje in migotanje. »Mir in tišina!«

Razred se za čudo pri priči umiri, vame se zagleda nekaj desetnih parov vedobejnih oči, mene pa prešine pedagoški zanos.

»Dragi moji četrtošolci, še poldrugi mesec pouka...«

»Minus dva športna dneva pa ravnotežje dan in morda še kak dan, če umre kdo od profesorjev!« prileti iz zadnje klopi.

»Torej zelo malo šolskih dni!« nemoteno nadaljujem, sin stali boste pred maturo, pred prvo pomembnejšo življenjsko preizkušnjo...«

»To bo česanja!«

Sveda, to je Pik, neumljivi Pik. Le čakaj, kmalu se bova srečala pri Filipih! Sicer pa je razred na moji strani, za Pikov medlece se nihče ne zmeči, še Raglja strmi vame, seveda s skremženimi usti. Stopim z odra pred klopi, da bi jim bil bliže. Glej jo, Nives! Za prvomajske praznike je bila s svojo materjo spet v Benetkah, od koder si ni prinesla samo tele hudo opete bele joplce (ni lani na ta dan imela črne?), marveč gotovo tudi mično avanturo.

»Ne izgubljam časa!« zakličem spodobno sebi in razredu, Franco, ki se ji polna lica smejejo od zdravja in mladosti, pa vprašam: »Kateri pisatelj je na vrsti?«

»Franca pograbi Ravbarjevega Janeža, malo polista po njem in mi pomoli odprto knjigo.«

»Tale zakliče bolj izzivalno kot hudomušno.«

»Tale?« zaigram začudenje, ko zagledam svojo sliko, in hitro obrnem list. »Tegale pisatelja bomo preskočili, prihajamo k...«

»Nikakih preskokov! Tudi vas bomo vze-
li! In podesill!«

»Valovi pljusajo ob sive stene. Šele ko se vrnem na oder in dvignem desnico, se morje osemnajstletnikov in osemnajstletnic spet umiri.«

»O sebi ne bom govoril!« spregovorim odločno.

»Kaj pa maturo?«

»Listka z mojim imenom ne bo!«

Ivan Minatti

Pa bo pomlad prišla

Pa bo pomlad prišla
z oblaki sumecimi,
pa bo pomlad prišla
z rožami rdečimi,
s tistimi rožami,
mladimi rožami...
O, kak se po rožah
toči mi!

Pa bodo deklicam
v mraku oči zasarele,
pa se čez nedrja
majice bele napile
o, tiste majice,
z rožami kratkimi...
Kdor jih kdaj bojal je,
temu pomoli tja!

Pa bo srebrni ščip
sameval nad ribniki,
vali drhteči se litjam
plaho dobrikali,
jug sermadno šumel,
v senci brez sánjala dea,
zvezde visoke bleščale...
Oj, ne hodite tja!

Jaz pa le pojdem takrat
za oblaki sumecimi,
jaz pa le pojdem takrat
za rožami rdečimi:
morda kdaj najdem cvet,
morda kdaj srečam oči,
tiste, dobre oči,

(Iz zbirke »Iz roda v rod duh išče
poti, ki bo izšla pri Mladinski
knjigi)

Morje spet zabudi.
»To je diskriminacija! Hočemo slišati,
kaj pravi profesor o pisatelju! Hočemo, ho-
čemo! Profesor naj počese pisatelja!«

»Dobro,« se končno vdam na videz neje-
voljen, v resnici pa mi laska njihova upor-
nost. »Torej bomo nekaj mojega brali.«

»Berimo Gimnazijko!« zakliče dekliški
zbor.

»Ne, pač pa kritike o Gimnazijki!« zahte-
va moški zbor.

Tisti trenutek zagledam na klopih zad-
nje številke naših revij in časopisov.

»Prav, pa berimo kritike o Gimnazijki!« se
vdam na videz dobrovoljno, v resnici pa mi
je malce nelagodno, saj se poleg dobrih
spominov tudi slabih kritik. Sedem za kate-
der, si podprem glavo z rokami in se vdam
v usodo zagledam predse. Ne da bi klical,
bero drug za drugim.

»...Gimnazijka posega v neposredno sed-
danost, odkriva vrsto živih, aktualnih pro-
blemov, med katerimi je v ospredju prav
odkritje in ostro zarisan konflikt med staro
in mlado generacijo tako v krogu družine
kot sploh v sodobnem družbenem življe-
nju...«

»...Fisatelj kritični upor je najdlješ-
ti na stranah, ki govorijo o mrzlem, zgolj
po materialnem standardu in družbeni uve-
ljivosti hlepečem družinskem ozračju, ki za
človekovo stisko ne more imeti srca...«

»...Napisan je s pozicij mladosti. Kot pro-
test. Vendar brez polemične osti, toplo, s sr-
cem. Od tod njegova sugestivnost...«

»...Le pisatelj, ki je kot profesor in
pedagog živel dolga leta sredi mladih gimna-
zijskih življenj, more prikazati...«

»Ne bo dovolj pohval!« sežem v branje.
»Da, da, zdaj pa še nekaj česanja!« mi
pritrudi Pik in se nagne nad Mladino.

»...Pisatelj je nepretrčljiv. Tudi, ko
prispeduje o odraslih ljudeh, o ljudeh na
visokih položajih, o današnjih razočaranih
borcih, ki jih je družba pozabila...«

»...se je dotaknil površine, bistvo pa je
obviselo v zraku...«

In že nadaljuje Raglja iz Tovarisa.

»...Nisem je brala. Vem pa, za kaj gre.
Profesorji pa res najmanj vedo, kako je z
nami. Hočem več, domišljajo si, da vedo,
v resnici pa v vsem pretiravajo: ali so pre-
več sentimentalni ali pa preveč črnogledi...«

»...zelo naivna je ta knjiga, tako naiv-
na, da mi je žal profesorjev. Najbolj zabav-
no se mi zdi tisto z Eifflovim stolpom. Za
počit. Prav z njega da bi skočila...«

»Ljudje, ki se nikoli niso bili na kakš-
nem 'hauzbalu', imajo o tej vrsti rekreaci-
je največ za povedati...«

»Dovolj, dovolj!« zakliče Jelka v Ragljev
bolj in bolj hahljajoči se glas.

»Da, da, dovolj!« ji pritrdi nekaj dekliš-
kih in tudi fantovskih glasov.

»Zares bo dovolj!« pravim še jaz, se dvig-
nem in stopim z odra.

»Kaj pravi k temu pisanju pisatelj?«
vpraša Tomaž.

»Kaj naj reče? Piše nov roman.«

»In kaj pravi profesor?« vpraša Nives,
ko prej zakrli z belimi, lepimi rokami.

»Pravi, da nobena kritika ne govori zgolj
o kritiziranem delu, marveč tudi o samem
kritiku, o njegovem znanju, izobrazbi in zna-
čaju. Sicer pa dovolite, da tudi jaz nekaj
vprašam...«

»Vprašajte!«

»Kaj pa pravijo modeli?«

Nives napravi s hudo namazanimi ustni-
cami omalovalujočo šobo, Francin polni
obraz se še bolj razleže. Darji najprej uda-
ri kri v lica, potem pa takoj splahne z nje-
ga. Ada (ki je kdaj ve kdaj prišla, saj je bil
ob mojem vstopu njen prostor prazen) se
sviška čez po razredu, Pik pravi, da sem
jih dobro počesal, Raglja mu hahlja se pri-
trjuje, drugi se osirajo k Tomažu, ki se spro-
ščeno smeji, ali k Jelki, ki se tudi sme-
lja, a v zadregi. (Torej sta se s Tomažem
vendarle spet našla?)

»No, Jelka?« vprašam naravnost.

»Marsikaj je bilo, kakor ste napisali,«
odgovori čez čas, marsikaj pa drugače, hu-
je, mnogo huje. In prehitro ste končali.«

»Prehitro?«

»Da, prehitro. Vsekoli si misli, da je bi-
lo s profesorskim glasovanjem vsega hude-
ga konec, zato pišejo o srednem koncu. Ne
sme se spomniti na jesenski in sirske me-
sece, ne samo doma, tudi v šoli, hudi, zelo
hudi pa je bil prvi šolski dan...«

»To si lahko mislila,« pritrdim.

»Ko mi je Ada telefonirala,« nadaljuje
Jelka, »da mi je profesorski zbor vendarle
dovolil redno šolanje, sem kar poskočila
od veselja in sreče, toda naslednji dan, ko
sem s knjigami in sveski odšla s doma, sem
komajda premikala nogo. Kaj bo rekla Mo-
rana, bom mogla pogledati v oči profesorju
Aloru, kako me bo sprejel razred, kako...
In še tisoč vprašanj mi je bolj in bolj na-
ustavljalo korak. Ne, ne, ne grem v šolo, šu-
dila bom doma, potegala lepote...«

»Da ji nisem prišla naproti,« nadaljuje
njeno pripoved Magda, »ko Jelka smanjka
glasu,« bi se bila obrnila.«

»Kdo ji je šel naproti?« vprašam zabude-
no.

»Ada, Franca, Nives, Pik, Raglja, Tomaž,
Tine, jaz, skoraj pol razreda. Ko smo jo
pri podvzemu zagledali, se je obrnila, a pohi-

teli smo, jo pograbili za roke in odhiteli
proti šoli. Pik in Raglja pa sta vso pot zbi-
jala šale.«

»Tako sama nisem vedela,« se Jelka spet
oglasila, »kdaj sem prestopila šolski prag. Tes-
noba pa me je obšla, ko sem sedla na svoj
prostor. Kaj imate, kaj imamo prvo uro?«

sem vprašala Tineta. Kemijo. Torej tovariši-
co Emu, ki je, reva, med počitnicami legu-
bila otročička. Frisla je. Ko je pogledala po
razredu, so ji oči obstale na meni. Povesila
sem glavo. Pa je pristopila k meni, mi polo-
žila roko na ramo in rekla: Ne povešaj gla-
ve, Jelka! Samo to je rekla, se vrnila na
oder, za trenutek žalostno pogledala skoz
okno, potem pa začela razlagati, kakor da
se ni zgodilo nič posebnega. Odleglo mi je.
Toda šele zadnjo uro, med francosčino, sem
začutila, da sem spet redna dijakinja. Ta
moj prvi letošnji šolski dan bi bil lahko
opisali...«

»Tvojo pot v šolo sem imel v načrtu,«
priznam, »pa se mi je zdelo, da je že tako
preveč šole. Kaj mislite,« se obrnem k ra-
zredu, »bi bilo bolje, če bi bil končal z Jelki-
no potjo v šolo in celo s prvim šolskim
dnevom?«

Nekaj jih odgovori pritrdilno, predvsem
dekleta, drugi pravijo, da bi bilo to poglav-
je odveč. Tako tisti, ki so za nadaljevanje,
kakor tisti, ki niso zanj, čedalje odločneje
dokazujejo svoj prav. Razred buči od doka-
zov in nasprotnih dokazov. Toda v trenutku
zavlad mrtva tišina in vsi se ozro proti vr-
atom. Se jaz se obrnem.

Na vratih stoji Kopačeva, visoka, suha,
z oguljeno in s knjigami prenatrpano aktov-
ko pod pazduho in s hudo usajenim obra-
zom.

»Kolega, to je vendar moj razred!«

Ozrem se po razredu. Seveda, spoznam v
trenutku, to je vendar moj pisateljski, ne
pa moj profesorski razred, to je tista tretja
osiroma četrt f iz Gimnazijke, ki se je s
profesorji vred poročila v moji domišljiji,
ki...

»Oprostite, res mi je žal,« zajecelam.

»Prosim, prosim,« reče Kopačeva suho
in stopi na oder, vtem ko ga jaz v zadregi
zapuščam.

»Zelite, prosim?« le sežem Stropnikovi v
besedo.

»Zelim, zahtevam pojasnilo, kako ste si
predzrili sedi v naše družinske razmere.
Ali veste, kakšno službo opravljam, kakšne
funkcije imam?«

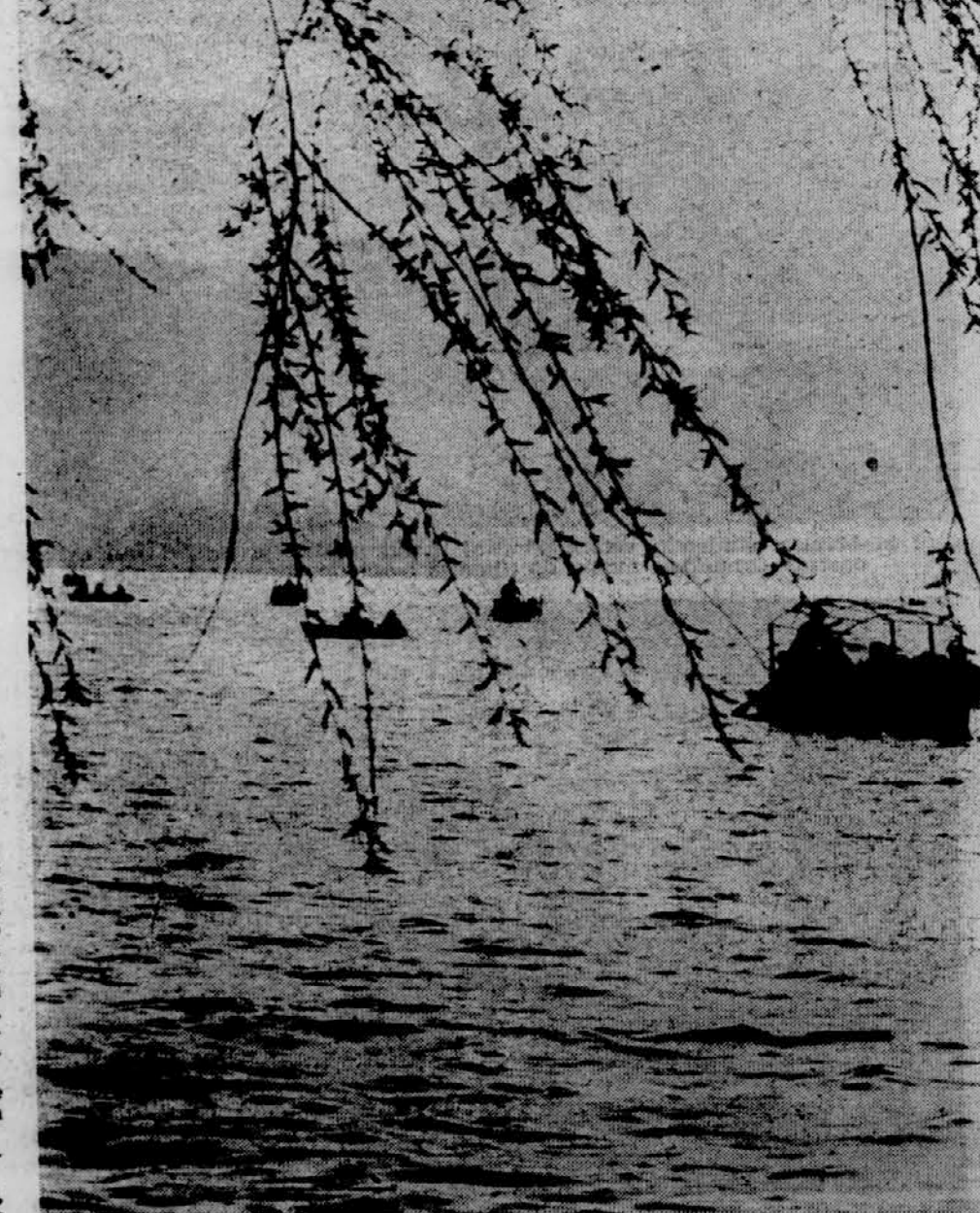
»In ne veste kdo sem jaz?« zarohni za
menoj obilen moški. (Ni to Metod Kotar,
Adin oče?)

»In jaz?« zavreščim še zajetnejša ženska.
(Ni to Adina mati?)

»Pa jaz?« zakliče visok, suh človek in mi
pomoli etisnjeno pest prav pod nos.

»Vas pa res ne poznam,« izdavam.

»A tako? Niti poznate me ne, pa ste me
na jezero

NA JEZERU

Foto: E. SELHAUS

Razred vstane, uredi svoje vrste in strum-
no obstoji. Ritsenski se umaknem proti vr-
atom, jih odprem, spet zaprem in odhitim
po prazen hodnik. Na vmožju stopnic v
drugo nadstropje se ustavim in pogledam v
note, ki mi je sam ne vem kdaj in kako pri-
šel v roke. Tule uro sploh nimam pouka,
ugotovim, marveč imam govorilno uro. No,
upam, da danes po praznikih ne bo niko-
gar od staršev. Vendar se naglo poženem po
stopnicah navzgor.

Predem pridem do zbornice, se zakadi
proti meni gruča na moč znanih mi ljudi,
moških in žensk.

»A, tu ste?« me nadere srednje velika,
polna in dobro ohranjena ženska, v kateri
tako prepoznam Jelkino mater. »Med govo-
rilno uro se sprejate, namesto da bi bili
staršem na vojo?« Sicer pa »kaj naj priča-
kujemo od profesorja, ki piše romane, v ka-
terih pljuje v lastno sledo, od profesorja, ki...«

»Zelite, prosim?« le sežem Stropnikovi v
besedo.

»Zelim, zahtevam pojasnilo, kako ste si
predzrili sedi v naše družinske razmere.
Ali veste, kakšno službo opravljam, kakšne
funkcije imam?«

»In ne veste kdo sem jaz?« zarohni za
menoj obilen moški. (Ni to Metod Kotar,
Adin oče?)

»In jaz?« zavreščim še zajetnejša ženska.
(Ni to Adina mati?)

»Pa jaz?« zakliče visok, suh človek in mi
pomoli etisnjeno pest prav pod nos.

»Vas pa res ne poznam,« izdavam.

»A tako? Niti poznate me ne, pa ste me
na jezero

kljub temu potegnili v ta drek? Pisete, da
nisiem tovariš, niti človek, da lezem više in
više, da...«

»Zares vas ne poznam, tovariš...«

»Bivši komisar Dren, zdaj pa...«

V močem kašlju moža, ki me že ves
čas gleda hvaleno, celo občudujoče, se iz-
gubijo nadaljnje besede bivšega komisarja
Drena in vseh drugih okoli mene. Torej s
šoferjem-invalidom, bivšim partizanom Kr-
tom, gre čedalje bolj navzdol, žalostno ugo-
tovim. Rad bi Krta vprašal, ali se je njegov
sin že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-
dje, katerih identitete pa ne morem ugot-
viti, mi groze čedalje bolj divje. Po meni bi
bilo, da me ni Krta, ko se je izkašljal, pogre-
bil za ramena, odprl vrat in pokinil v zbor-
nico.

Tu je vse tako, kakor je bilo tisti dan,
ko se je odločala Jelkina usoda, samo da za
veliko zeleno mizo, ki je preobložena s knji-
gami in zvezki, časopisi in revijami, ženski
mi torbici in moškimi aktovkami ter z
drugo šolsko in nešolsko drobnjarijo, drem-
lje je sivolasa Roza in za mizico ob kotu
se merita v šahu naša najboljša šahista. To-
da že vrnil iz Nemčije in se poročil z ma-
terjo svojega otroka, ali pa morda služi že
za hišo in vikend, toda Stropnikova, oba Ko-
tarja, bivši komisar Dren in še neki lju-

Kam na izlet?

Možnosti je dovolj

Verjetno so se običajni izvedenci že odločili, kje in kako bodo preživeli prvo majsko praznik. Nekateri pa še vedno odklanjajo in tam smo namenili nekaj nasvetov in napotkov, kam bi kamalo odpotovati med prvomajskimi prazniki.

Letošnja siva je bila zelo radodarna s snegom, ki ga je v planinah še vedno na pretek. Stalni obiskovalci naših zimsko-sportnih turističnih središč seveda ne sprašujejo, kam naj odidejo za 1. maj. Vsega in Zelenice bosta prave gotovosti dobita svoje ustaljene goste. Nekateri pa bi morda želeli iti tudi tja, kjer po vsej verjetnosti ne bo toliko snega. Za to naj omenimo, da bo med prazniki odprta in masno oskrbovana koča pri Sedmerih triglavskih jesarjih. Obisk triglavskih jesarj pride seveda v poštev predvsem na tako imenovane turne smučarje. Zanimiva turna smuka je tudi od doma na Komni do Begunjskega sedla in od koče pri Triglavskih jesarjih tja do Hriharic. Seveda pa skriva spomladanska smuka v sobi tudi nekaj nevarnosti. Zato opozarjamo smučarje, naj bodo previdni pred snežnimi plazovi. Tisti smučarji, ki pa jim ni do velikih naporov, se bodo pad popeljali na planine s žičnicami. Razen Vogla in Zelenice imajo dovolj snega še na Krivacu in Ribniškem Pohorju.

Tudi v Planici je še nekaj snega, planinska koča v Tamarju pa je odprta in oskrbovana. Za izlete so v tem času primerni tako rekoč vsi kraji in prav zato je izbor večini kar težaven. Kdor se bo med prazniki odločil za obisk Gorenjske, bo morda obiskal tudi Begunje in romantično dolino Drage. O Begunjah ne bi posebej govorili, saj pozna večina ljudi ta kraj iz narodno osvobodilnega boja. Zaporji, v katerih je imel okupator talce, so ohranjeni tak, kot so bili nekdaj. Jetrsko poslopje samo je sedaj sicer preurejeno v bolnišnico za duševne bolezni, medtem ko so kletni prostori muzeji. V lepem parku okrog nekdanje jetrske so grobovi talcev. Grobovi in spomenike pa najdemo tudi ob cesti po dolini Drage. V dolini je tudi prijetno urejena koča, kjer se bomo lahko odpočili in okrepili. Med potjo pa si ne pozabimo ogledati tudi razvalin gradu Kamena, ki jih zdaj urejujejo in restavrirajo. Preved bi bilo, če bi naštevali vse kraje, ki pridejo na Gorenjskem poštev za izlete. Mogoče pa ne bo odveč, če opozorimo izletnike med drugim tudi na Kropo, ki leži nekoliko vstran od glavne poti in zato morda niti ne pomislite, da bi zavili tja. Med prvomajskimi prazniki ne bodo delali v starem kropskem žagovaru, enem izmed

redkih spomenikov starega slovenskega železarstva. Verjetno pa je, da bodo imeli odprt muzej, v katerem so zanimivi eksponati iz zgodovine kropskega železarstva. Sicer pa je stari del Kropo sam po sebi zelo zanimiv in slikovit, da si ga je vredno ogledati.

Ko smo že pri muzejih, potem naj omenimo še nekatere druge. Predvsem naj omenimo grad Gorjane pri Medvodah, kjer bo do 30. aprila odprta razstava čilске ljudske umetnosti, od 1. maja dalje pa razstava indonezijske ljudske umetnosti. Prva kakor druga sta tako zanimivi, da si ju je vredno ogledati.

V neposredni bližini Ljubljane imajo še en zanimiv muzej, za katerega pa marsikdo ne ve. To je Tehniški muzej Slovenije v slikovitem gradu Bistra, približno 6 km od Vrhnike ob cesti proti Borovnici. V tem muzeju imajo gozdarski, lesni, lovski, elektroinženjski in kovski oddelke. Obiskovalci si lahko ogledajo še park z ribnikom, stražni stolp in gozd s številnimi lovskimi napravami. Muzejske zbirke so odprte vsak dan, razen ob ponedeljkih, od 8. do 13. ob četrtkih in nedeljah pa od 8. do 18.

Ljubitelji muzejev bodo prav gotovo prišli na svoj račun, če bodo odpotovali v Ptuj. V gradu imajo zbirke starih umetnin, starinsko pohištvo, slike turških velikašev in muzej narodnoosvobodilnega boja. Zlasti zanimiva je na pujskem gradu zbirka gobelinov, ki je ena največjih takih zbirk v Evropi.

Malo je znan tudi goriški muzej v gradu Kromberk, približno 4 km od Nove Gorice. Muzej ima galerijo slik, arheološke, kulturno-zgodovinske in etnografske zbirke, razen tega pa tudi poseben oddelček narodnoosvobodilnega boja. Odprt je ob nedeljah in praznikih od 13. do 18. ure, v delavnikih pa vsak dan, razen sobote, od 8. do 13. Kogar bo pot pripeljala po dolini Seče, naj si vsekakor ogleda tudi planinski muzej v Trenti. Če bo muzej po naključju zaprt, naj ne bo v zadregi, ker je oskrbnik skoraj vedno pri roki, samo povprašati je treba prebivalce ali pa v bližnjem hotelu, kje naj ga išče. Če se bomo že mudili v soški dolini, potem nikakor ne smemo spustiti tudi ogleda rojstne hiše Simona Gregorčiča v Vrncem pri Kobaridu.

Lep izlet si lahko privoščimo, če se podamo na krajše potovanje od Novega mesta mimo Dolenjskih Toplic in od tam v Kečevski Rog in Črmošnjice. Pot od Novega mesta in nazaj je dolga približno 60 km. Iz Novega mesta se peljemo do Dolenjskih Toplic, kjer si lahko privoščimo kopanje v termalni vodi. Kopalnice v zaprtem prostoru je odprto vsak dan dopoldne in popoldne, razen od 12. do 14. ure. Verjetno pa je, da bodo na prvomajsko praznike nastopili termalni vodi tudi že v bazen na prostem, vendar se na to ne smemo zanašati. Iz Dolenjskih Toplic pojdimo do Podturja, kjer svašmo desno po cesti Soteska-Črmošnjice. Za vajo Soteska se odcepí gozdna pot v levo, ki nas pripelje v 8 km oddaljene Podstence in dalje na Kečevski Rog. Ob križišču gozdnih cest Podturen-Stari log in Podhosta-Ribnik je objekt gozdnega gospodarstva, kjer je bil leta 1942 ustanovni kongres Zveze mladine Slovenije. Od Podstence se vrnemo proti Podturju; po približno 2 km vožnje se odcepí cesta proti partizanski bolnišnici Jelen-dol. Pot nadaljujemo do znamenite Baze 20. Od tam se peljemo po Črmošnjici proti do 6 km oddaljene Komarne vasi. V bližini tega kraja je dobro ohranjena partizanska bolnišnica Zgoraj Hraščnik. Od Komarne vasi imamo do Črmošnjice samo še 3 km dolgo pot, vendar pa je viježasta. V Črmošnjicah si prizadevajo Dolenjci zgraditi zimsko-sportno središče in zato imajo tam smučarsko vlečnico in nekaj drugih turističnih naprav. Kljub temu, da v Črmošnjicah ni več snega, je kraj prijeten za ogled.

Za tiste, ki bi si radi privoščili daljše potovanje, pa priporočamo izlet iz Ljubljane do Celja in od tod na Ptuj in v Radence. Posebej te poti ne bi opisovali, ker so kraji večinoma znani. V Radencih se bomo zvečer prav gotovo lahko zabavali v kavarni ali v nočnem baru.

Za tiste, ki se bodo odločili za potovanje proti Gorici, priporočamo potovanje po novi cesti čez Črni vrh. Cesta je bila šele lani dograjena in zato je mnogim še neznan. Od Ljubljane se peljemo do Logatec in pri Kalcah zavijemo na cesto proti Idriji. Ob tej cesti je veliko lepih prostorov za piknik. Travnate površine so tu pa tam porasle z drevjem ali obdane z gozdovi; kot nalašč za počitek v naravi. Pri Godovcu zavijemo na levo in namesto da bi se peljali proti Idriji, se peljemo po nekoliko viježasti, vendar lepi, asfaltni cesti na Črni vrh. Na Črnem vrhu, ki se čedalje bolj razvija v zimsko-sportno turistično središče z lepimi smučiški in vlečnicami, se lahko okrepčamo v eni izmed domačih gostin in nato nadaljujemo pot čez Col proti Ajdovščini. V Ajdovščini nas cesta pripelje na staro cesto Gorica-Postojna in od tu do Nove Gorice mirno več daleč. Če se peljemo iz Ljubljane v Ajdovščino ali Gorico čez Črni vrh, imamo za približno 20 km krajšo pot, kot pa če potujemo čez Postojno. Razen tega je okolica neprimerno bolj slikovita, prometa pa še zdaleč ni toliko, kot ga je na glavni cesti.

V Novi Gorici imamo več možnosti: lahko si ogledamo mesto, lahko nadaljujemo pot po dolini Soče proti Kobaridu in Boveu, lahko pa tudi prestopimo državno mejo in se podamo na obisk v sosednjo Italijo. Verjetno pa je, da bo med prvomajskimi prazniki na mejnih prehodih velika gneča in kdor si želi miru in počitka, se bo raje odločil za obisk krajev v domovini. Če bomo potovali iz Gorice proti Trenti, imamo spet več možnosti. Če pri Solkanu lahko zavijemo na desno po asfaltni cesti na Lekovo, kjer tudi nastaja veliko zimsko-sportno turistično središče, medtem ko so Lokve poleti zaradi nadmorske višine in zaradi okolice bujnega Trnovskega gozda prijetno izletišče za tiste, ki si želijo odpočiti od mestnega hrupa. Iz Lokve pelje več poti skozi Trnovski gozd in tako lahko pridemo bodisi na Col bodisi na Most na Soči.

Če pa ne bomo zavili od Solkana proti Lokvam, potem lahko zavijemo pri Plavah na levo v Goriška Breda. Podobnih možnosti imamo na potovanju po Soški dolini še veliko. V Trenti pa se bomo najbrž morali obrniti nazaj, razen če bo cestnemu podjetju Kranj uspelo počiistiti cesto čez Vršič. O slovenski obali ne bomo posebej govorili, ker jo večina med nami že prav dobro pozna in zato tudi marsikdo dobro ve, kaj naj tam išče. Nekateri pa se le ne bodo zadovoljili s to obalo in bodo želeli potovati dalje proti jugu. Tistim, ki se bodo po vsej sili želeli kopati v morski vodi, priporočamo, da se ustavijo v Umagu, kjer imajo kopalnice z ogrevano morsko vodo v zaprtem prostoru. Prostor je lepo urejen in steklena stena je postavljena le zato, da brani mraznemu zraku dostop v kopalniški prostor. Omogoča pa kopalcem, da iz bazena gledajo na slikovito okolico in imajo tako občutek, kakor da bi se v resnici kopali na prostem.

S posredovanjem Turistične zveze Slovenije smo dobili poseben dopis iz Poreča od tamkajšnjega turističnega društva, ki priporoča obisk tega slikovitega kraja na zahodni istrazi obali. V hotelih stane prenočišče od 25 do 52 din, vendar zudijo članje zveze sindikatov poseben popust. Članje pa je bivanje v zasebnih turističnih sobah, kjer stane prenočilo od 33 do 35 din. Za vse informacije naj se gostje obrnejo na turistično društvo v Poreču.

Ob zahodni istrazi obali imamo še več prijetnih krajev za obisk, npr. Novi grad, Vrstar in Rovinj. Kdor bo želel preživeti prvomajsko praznike v Pulju, mu priporočamo, da si preskrbi prenočišče v zasebnih turističnih sobah, pa čeprav cene tudi v hotelih niso pretirane. Iz Pulja imamo možnost za krajše izlete. Med drugim naj omenimo naselje Medulin, kjer privlačijo vlasti v tem času rakove poljedilne, ker je prav zdaj sezona kova na rake. Kopalni bazen v asprtem prostoru imajo tudi na vzhodni istrazi obali, in sicer v Opatiji v hotelu Kristal. Če bo lepo vreme, potem je za dvo ali tridnevni izlet zelo primeren krožni potovanje od Ljubljane mimo Kopra do Pulja in od tod nazaj ekost Opatijo in Ilirsko Bistrico.

NIKO ISAJEVIĆ

SPOMIN S TROJAN

Od leve proti desni: najprej Kompasov Janez, strojnik Rudi iz Braslovca, geograf Marjan iz Celja, pravnik Vlado iz Maribora, fizioterapevtka Adela tudi iz Maribora, strojnik Milan iz Murske Sobotice, Tanja (šola za višje zdravstvene delavce) iz Sentjurja pri Celju, tehnik Tone iz Maribora, geodetka Manica iz Sentjurja, čisti filozof Davorin iz Maribora, Celja in Murske Sobotice (1), tehnik Peter iz Maribora, bodoči zdravstveni delavci Anica in Metka z Raven, študentki veterine Manica in Fani iz Celja ter ekonom Radivoj tudi iz Celja

Akcija

„Avtostop nam pomeni - kruh“

Zgodba tudi o tem, kako sta Manica in Tanja potovali iz Ljubljane v domači Šentjur skozi - Mursko Sobotu

Minuli petek se je okrog pol dveh popoldne pred avtostoparsko javko pri nekdanji karavli na Ježici ustavil avtobus. Avtostoparji, ki so tam stali, so se upravičeno ujezili, ali avtobus, čeprav majhen, jim je zastiral razgled in se razšopiril na prostoru, kjer navadno ustavijo — če ustavijo — dobrohotni vozniki. Sedaj pa avtobus kvari »igro! Toda nejevolji je sledilo presenečenje, ko so se vrata avtobusa odprla in jih je šofer povabil v še povsem prazno vozilo.

Malce nejevoljno so fantje stopili bliže, a ko so videli, da v avtobusu ni sprevodnika, so le vstopili, vprašujoč, če pelje ta mala pošast res do Maribora ali pa vsaj do Celja. Potem se je avtobus ustavil še nekajkrat na tej in na oni strani Črnuškega mostu ter spaval vase tudi preostale stoparje. Vsi so seveda malce debelo gledali, posebno dekleta, od katerih se nekateri sprva skoraj niso mogla odločiti, ali naj prisedejo ali pa je vse skupaj nekakšno svojevrstna prevara.

Najbolj uporabni so tehnik!

V uredništvu smo se pogovarjali o prijetni šali, ki bi jo nekomu »zagodila« v čast prvega maju; šala naj bi bila vsaj tako neumna, da bi bila še pametna, seveda pa naj bi bila hkrati tudi vsaj tako pametna, da bi bila po svoje tudi dovolj neumna ... Tako, da bi ne vzbudila niti pretirano resnih in niti pretirano neresnih vtisov.

Domenili smo se s »Kompasom«, ki je seveda brez pomenikov skočil v akcijo. Z majhnim avtobusom, kateremu po domače pravijo tudi minibus in lahko sprejme poleg šoferja natanko 17 potnikov, smo se odpeljali do avtostoparske javke in storiili to, kar je vse po vrsti opisano v prejšnjih dveh odstavkih tega članka.

Kako naj akcijo imenujemo? Izžrebali

smo potnike tako, da smo vzeli na krov tiste, ki so po naključju stali ob cesti in jih nagradili — uredništvu »Delav« in potovalna agencija »Kompas« — z udobno in kakor se je pozneje izkazalo kar prijetno vožnjo do doma.

Tisto »do doma« je veljalo seveda le za tistega, ki je stanoval najdlje. Že prej smo se domenili — pod castno besedo — da bomo tistega, ki bo najdlje, peljali prav do domačega kraja in pred prag hiše, v kateri stanuje. Izkazalo se je, da je to tovariš Milan, ki študira strojno in je doma nič bliže in nič dalje kakor v Murski Soboti.

Z njim smo se v avtobusu tudi najprej seznanili. Ker smo imeli na voljo stekleničko »kakaže sline«, smo najprej vprašali, kdo od prisotnih študira kakšno tehnično vedo. Ko se je kot prvi ogledil tovariš Milan, smo mu zaupali, da steklenico po vseh pravih svojih vede odpre, da bi niti ena sama kapljica ne šla v nič.

»Če ne stopamo, smo prikrajšani« Tako se je začelo veselo popotovanje proti še zelo daljni Murski Soboti. Avtobus je hitel, dan je bil sončen, čist in pomladanski, kakor da bi ga ukrotil s turističnega prospektja. Hrup avtomobilske motorja je pregluševal radio. Ker pa je bilo na

Fani in Manica, študentki veterine, nekaj minut preden je prispel naš avtobus onstran Črnuškega mostu do njunega avtostoparskega »položaja«

Ob robu ceste na koncu Ježice je naš avtobus pobral prav vse, ki so bili zvršeni med karavlo in sačetikom Črnuč

programu le preveč občiljanja in premalo glasbe, so se potniki v našem avtobusu samostojno lotili peskivih poskusov, ki so kar lepo uspeli.

Na Trojanah smo se ustavili, ker je pač taka navada. Imeli smo namen naše goste povabiti na krofe, pa so se vsi odločili za sendviče. Nikakor se nam ni mudilo, vsaj nihče ni pogledoval na uro in tudi kasneje se je izkazalo, da se nikomur ne mudi. Organizirali smo voglato mizo ali kakor bi se to uradno, po novinarsko reklo — pogovarjali smo se o aktualni problematiki in o zadevah, ki zanimajo obe strani.

Anica in Metka, bodoči zdravstveni delavci, sta doma iz Raven. Žal nismo mogli naše maršrute tako usmeriti, da bi se peljali skozi Ravne, zato sta nas kasneje zapustili v Arji vasi, kjer sta nadaljevali s palčno srečo proti Velenju. Povedali sta, da avtobusna vozovnica stane precej čez tisoč starih dinarjev in da je to — posebno v obeh smeri — kar precejšen izdatek. Če bi morali plačati vozovnico do doma, bi bili potem znatno prikrajšani, bodisi pri kosilih ali pa na primer pri vstopnicah za kino ali za gledališče.

Vsi so si bili edini, da avtostop na celjsko-mariborski prog dobro deluje in da se v kolonah avtomobilov vedno najde voznik, ki rad vzame zastojnik za seboj. Seveda pri tem ima svoj vpliv tudi vzorno razvit lokalpatriotizem. Sej se na primer mariborski avtomobilist zaveda, da s tem pomaga mariborskemu študentu pri študiju v Ljubljani.

»Zgodovinska« odločitev Celjanov

S Trojanah smo se peljali naravnost do križišča, kjer se med hmlejkami odcepi cesta proti Logarski dolini. Tam je trikratni hura veljal tovarišu Rudiju, študentu strojne, ki je doma v Braslovcah in nas je zato prvi zapustil.

Naslednja postaja je bilo velenjsko križišče, kjer smo mahali Anici in Metki. Potem pa so bili na vrsti Celjani ter Manica in Tanja iz Sentjurja. Teden pa se je zgodilo nekaj, kar je imelo za posledico, da so bili Celjani zadnji, ki so šele pozno zvečer izstopili iz našega avtobusa ...

Vsi skupaj, z dekletoma iz Sentjurja, so se nenadoma odločili, da se peljejo z Milanom do Murske Sobotice!

Nekateri se niso nikoli bili v Murski Soboti, zakaj bi ne vandrili z veselo družbo do konca, posebej še, ker je zemljepisec Marjan, ki je bil sicer Celjan, obljubljajal, da bo spetoma z obema rokama skrbel za vse turistične informacije; pa so ga potem pogovori s kolegi tako okupirali, da je obljubo zamrazil. Pa mu tega ni seveda nihče zameril.

Ker smo imeli sedaj tri prosta mesta, smo ob izhodu iz Celja vzeli v našo sredo še tri avtostoparje. Dva Mariborčana, Franca in Milana, ki sta se vrčala iz Velenja, kjer sta se vpisala v rudarski rod. Prisedel je še tovariš Tonko iz Varazžina, ki v Ljubljani študira strojno.

Čeprav smo bili kompletni, nas je kar sree zabolelo in nismo mogli peljati mimo dekleta, ki je stopalo — seveda ne nas — na koncu Konjic. Kar ni se mogla odločiti, ko je avtobus ustavil in smo ji pomahali. Bila je Darinka, doma iz Ptuj, ki v Ljubljani študira na višji šoli za zdravstvene delavce.

»Še takih neumnosti«

V Mariboru se nismo dolgo mudili, saj sta nas od sedmih Mariborčanov zapustila le dva mlada rudarja ter bodoči fizioterapevtka Adela, ki smo jo peljali kar do hiše; vsi drugi Mariborčani — Davorin, Peter, Tone in Vlado — pa so se odločili, da se peljejo na izlet v Mursko Sobotu.

Morda se je komu zdelo neverjetno, da bo avtobus peljal sarnega Milana v daljno Mursko, pa so še drugi ostali, da bi spodobno obtežili avtobus. Večina pa je bila družba več, pa čeprav so se nekateri prvič videli, nekateri pa poznali le navidez. Morda se jim je zdela tudi vožnja sama po sebi več in dan in seveda pomlad.

V Mariboru smo za kolodvorom sprejeli še enega potnika, Braneta, študenta višje šole za telesno kulturo, ki je povedal, da je v Ljubljani videl, kako se je družba balala v naš avtobus, a da je vse to videl šele iz trnčjusa, ki je ravno peljal mimo pred črnim mostom. Z nami se je peljal do Radgone. V Lenartu smo pri beščinski črpalki presenetili fantiča, ki je stal ob cesti, a ni dvignil palca, bil pa nam je toliko sumljiv, da smo se ustavili tik pred njim in mu iz avtobusa pokazali palec. Mahoma

se je zbudil iz pomladne zaspanosti in pokazal svoj palec. Bili smo v trenutku znežnjeni in skokoma je bil med nami. Zadnji sprejeti avtostopar je bil doma iz neke vasi pri Lenartu — ni izdal iz katere — in se je peljal, kakor je kazalo, v Radgono na lepše. Ime mu je bilo Slavko in se uči v mehaniki in delavnici sila potrebne znanosti — klepanja razbitih in obtočenih avtomobilov.

V Murski smo naredili pentljo pred hotelom Diana, kjer smo se najprej sili, potem pa peljali Milana pred njegov blok. Poslovili smo se, vrli odpiralec otvortvene steklenice pa nam je vsem zaželel srečno pot nazaj in še, da bi se morda še kdaj ali celo pogosteje lotili tako »neumne« akcije.

»Pojdimo še v Šentjur!«

Dan se je nagibal in hitro smo brzeli proti sončnemu zahodu. Kot bi nignili, smo bili v Radencih, kjer smo šli poskusiti, če je res radenska boljša na kraju samem, kakor pa drugje. Ker pa dokaj dolgo nismo bili deležni določene gostinske pozornosti, je naš »slikar« Edi moral prizvidniti glas po italijansko, kar je imelo pozitiven učinek, takoj smo bili pri koritu — mineralne vode.

Tu smo tudi zaključili uradni del naše ga popotovanja in se ob zares okrogli mizi pogovarjali še o mnogih študentskih problemih. Med vsemi nadlogami, ki jemljejo študentom, ki niso doma iz Ljubljane, sapa, je predvsem stanovanjsko vprašanje, saj se le malo kateremu posreči vdreti v študentsko naselje, druge pa so stanovanja ali pretirano draga ali pa, če so cenejša, neprimerna ali za bivanje ali pa za študij.

Ob prvem mraku smo se v Mariboru poslovili od Vladota, Toneta in Petra ter po osmi uri prispeli v Celje, kjer so imeli Celjani lepo možnost, da se poslovijo, vendar te možnosti niso izrabili.

»Če smo se peljali z Milanom do Murske Sobotice, se bomo pa sedaj še z Manico in Tanjo — do Šentjurja!« Tako se je zgodilo, da so po povratku iz Šentjurja celjski avtostoparji, ki so bili takorekč najbližji cilju, ko smo krenili iz Ljubljane, vendarle zadnji zapustili naš veliki avtobus, ki je potem samoteren in zlasti nadaljeval vožnjo domov, bilo je že prepozno, da bi pri Kladivarjevem stadionu, kjer je celjska avtostoparska javka, še kdo upal na palčno srečo ...

Tako se je končala naša akcija, vsi smo bili zadovoljni; avtostoparji in mi, pa tudi Kompasov Janez, ki je vrlo šofiral, je na koncu dejal, da tako veselo družbo še dolgo ni vozil.

DRAGO KRALJ

Strojnika Milana smo odločili v Murski Soboti takorekč pred domačim pragom.

Fotografiral: Edi Selhaus

Naj vihrajo zastave!

Znova pozivamo ljubljanske in ljubljanske delovne skupnosti, naj za 1. maj in 9. maj — praznik Ljubljane izobesijo zastave, da bo »rdeča Ljubljana res slavna«.

Malce neprijetno je, a kot kaže potrebno, navesti celo nekaj vidnejših ljubljanskih delovnih skupnosti, za katere stoji v poročilu mestne komunalne inšpekcije tajništvo mestne skupščine, da na praznik ustanovitve OP, 27. aprila, niso razobesile zastav.

Tako zastave niso visele na Trgu Revolucije 16, stavbi Investicijskega zavoda za izgradnjo Trga revolucije, na Erjavčevi 23, stavbi Akademije za likovno umetnost, na Prešernovi 27, stavbi vojne bolnišnice Mladike, na Tomšičevi 12, stavbi društva slovenskih pisateljev, na Titovi 24, stavbi stare »Metalke«, na Copovi 30, stavbi »Tonos«, na Trubarjevi 3, stavbi Merkurja, na Trdičevi 3, stavbi Ljubljana transport, na Mestnem trgu 16, stavbi Službe družbenega knjigovodstva, na Mestnem trgu 2 in Ciril Metodovi 27, stavbi upravljalca Zavod Magistrat... Prav tako samo v ožjem središču Ljubljane niso visele zastave kar na 61 hišah v upravi stanovanjskega podjetja DOM... Pobjoljšajmo se torej!

B. F.

V nekaj vrstah

MLADINA
Studentje v tujino — Danes je odšla iz Ljubljane študentska delegacija mednarodnega odbora IOSS na obisk v Francijo, Švico in Italijo. Studentje bodo obiskali različne študentske organizacije, kjer se bodo pogovarjali o možnostih sodelovanja na raznih področjih in skušali navezati nove stike.

TURIZEM
Počitniške hišice — Na kopalnišču in v kampu na Ježici gredo h koncu dela pri gradnji šestih počitniških hišic. V hišah bosta dve sobi, vsaka bo imela dve postelji in sanitarije.

RAZSTAVA
Ob stoletnici PIPZ — V avli kazine na Trgu revolucije je odprta razstava ob stoletnici Partizanskega invalidskega poveljskega zbora. Slike prikazujejo ustanovitev zbora pa vse do današnjih nastopov.

TRGOVINE
Novi pri Fotomaterialu — Te dni so v prodajalni Fotomateriala v Gradisku dobili večjo zalogo foto aparatov znamke »Praktica Nova«, domipal. Cena teh aparatov je 330 dinarjev. Hkrati so prejeli iz Sovjetske zveze daljnogled 8 x 30, stanejo pa 338,80 dinarjev.

Nova kamera — V prodajalnah s fotografirskimi potrebščinami so te dni dobili novo snemalno kamero znane japonske tovarne Yashica-super 40E, ki velja 2.850 din. Ceneje v Angori — V prodajalni Angore na Trgu francoske revolucije so različnim volnenim izdelkom znižali cene od 10 do 50 odstotkov.

SLADOLED
Novi vrsti sladoleda — Ljubljanske mlekarne bodo sredi prihodnjega meseca poslane na trg dve novi vrsti sladoleda — sladoledni tortici »Tinkara« in »Mojača«.

Ob lepi spodbudi — strah

Bo mladinski kulturni teden v Križankah uspel ali ne?

Festival Ljubljana je uvrstil v program letošnjih, sedemnajstih poletnih kulturnih prireditev, ki prično v mesecu maju, tudi mladinski kulturni teden. Nič posebnega, bi lahko dejali, če ne bi bil to prvi primer po osvoboditvi v Ljubljani. Tako pa je — recimo še, da na lastno pobudo — ljubljanski festival »rezervirala« prvih petnajst dni v juniju za mlade.

Milan Meden, ki je pri mestni konferenci ZMS Ljubljana zadel za organizatorja kulturnega življenja ljubljanske mladine, je konj našel prave besede, s katerimi bi poveljal festival in njegovega direktorja. »Presemenjeni smo«, je dejal. »Se posebej, ker gre za njihovo pobudo. Menim, da so pokazali izreden posluš za potrebe mladine v Ljubljani.«

V pesterem programu so zapisani nastopi simfoničnega orkestra RTV Ljubljana, baleta SNG, koncert združenih orkestror milice in JLA, operna SNG z »Gorenjskim slavkom«, Partizanski invalidski pevski zbor in drugi.

PLANINA
POD GOLICO
Lepotica narcis — 18. maja

Turistično društvo v Planini pod Golico se že pripravljajo na mesec narcis. Letos bodo zaradi dolge zime sicer narcise nekoliko zamudile, upajo pa, da jih bo 18. maja že po vseh rovtarskih travnikih dovolj.

Zato so se odločili, da bo 18. maja glavna, že tradicionalna prireditev, veliko rajanje, na katerem bodo izbrali tudi lepoticu narcis. Tega dne bo odšla iz Jesenice vesela povorka. Konji bodo vleli okrašene vozove, na katerih bodo prikazovali narodne običaje.

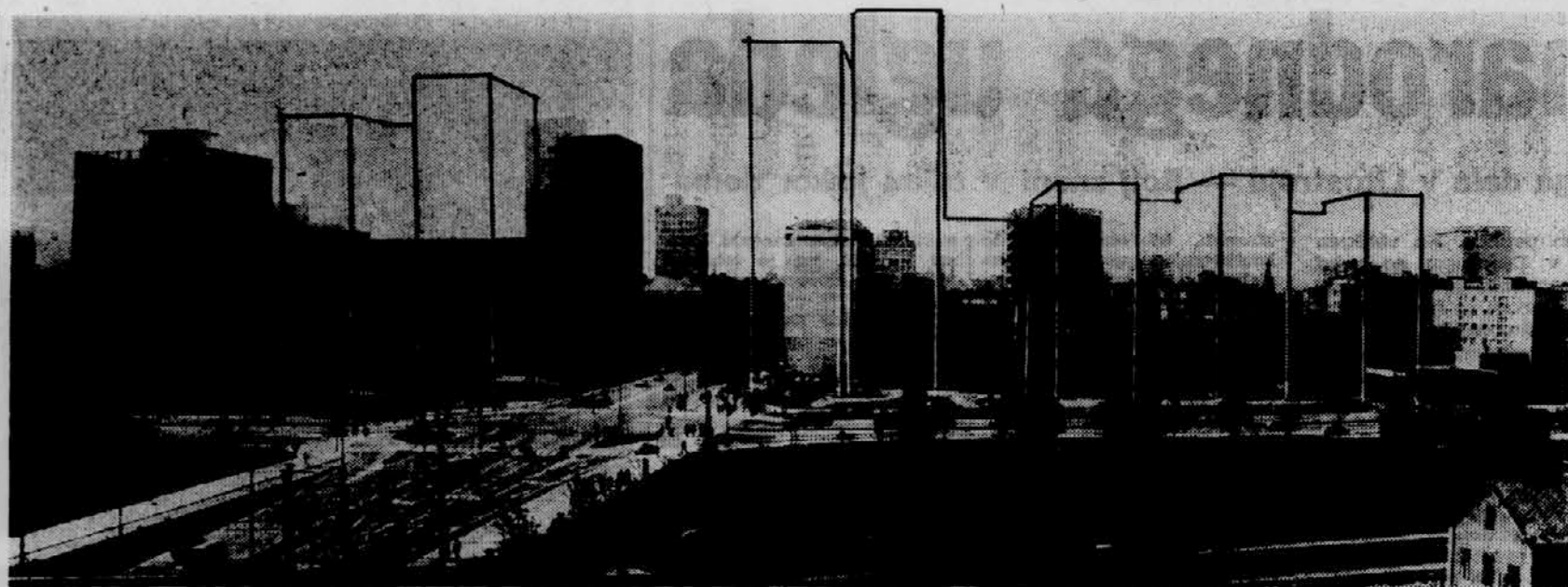
Ves mesec maj bodo v Planini pod Golico številne prireditve, ob sobotah in nedeljah pa bo v domu pod Golico zabava s plesom.

Br. B.

»Naše mravljišče«
Med taborniki odreda Crni mrav je že dolgo zorela misel o lastnem glasilu, da bi se v njem širšim krogom posredovali življenje in delo v odredu.

Hotenja so se uresničila. Po natečaju za naslov glasila med člani odreda se bo glasilo imenovalo »Naše mravljišče«. Uredniški odbor je uspešno prebrodil začetne težave in v sredo, na predvečer 1. maja, bo izšla prva številka »Našega mravljišča«.

NADA LESAR

LJUBLJANA KOT MANHATTAN — S črnim tušem začrtani obrisi prihodnjih zgradb kažejo, kakšna bo čez deset let nova podoba severnega dela ožjega ljubljanskega mestnega središča. Od pošte na levi pa tja proti Bavarskemu dvoru na desni se bo zvrstilo 8 nebotičnih stavb. Foto: Edi Selhaus

BLEJSKA DOBRAVA

Opuščen vodnjak na železniški postaji

Na vseh železniških postajah in tudi na postajališčih je poskrbljeno za pitno vodo ob samih železniških postajah ali pa vsaj v neposredni bližini, da se potniki lahko odžeja ali pa umijejo roke.

Tega pa na železniški postaji Vintgar pogrešajo potniki, ker je vodovodna naprava že več časa pokvarjena, že preteklo leto so odstranili pipo in je na tem mestu ostalo le še prazno korito.

Znano je, da je postaja Vintgar, kakaj ne Blejska Dobrava — Vintgar kot nekoč posebno v spomladanskih in poletnih mesecih zelo prometna, ko šolska mladina in drugi izletniki obiskujejo znano sotesko Vintgar.

Marsikdo, ki pride z vlakom, ali čaka na vlak, bi se rad odžejal, ali si umil roke, a tega zaradi omenjene pomanjkljivosti seveda ne more. Vprašanje je, zakaj nihče ne poskrbi za popravilo, saj je bilo že lansko poletje mnogo negodovanja. S. S.

Emona spet pokopala Rimljana

Ta zgodba nam navzlic domišljiji pove resnico o prihodnji podobi severnega središča Ljubljane s stolpnicam, trgovinami in gostilnami

Morda se je to zgodilo zato, ker so arheologi pred kratkim odkrili pri šoli Majde Vrhovnik odlično ohranjene mozaične ostanke cerkve v stari Emoni. Da, nemara se je prav zategadelj vzel bogve od kod in bogve iz katerega sveta že davno pozabljeni in pokopani rimski gradbenik Urbanitius. Zidal je hiše pred mnogimi stoletji v rimski Emoni. Zdaj je hodil osupel in zmeden po naši današnji Ljubljani in se čutil in čutil...

Tunika mu je opletala okoli bosih nog in komaj je premagal grozo, ki sta jo s Titove ceste vztrajno prinašala divji avtomobilski promet in truse. Čez čas se je vstopil na peti zemlje, ki jo začelje Marjan Vrhovec v Agrotehniko. Milo je pogledal v modri ljubljanski zrak in zavzdihnil: »Oh, kam greš praljubba Emona...«

Ni še dobro izgovoril teh besed, že ti jo primaha mimo urnih nog inženir Marjan Vrhovec, samostojni projektant v ljubljanskem urbanističnem zavodu. Komaj ga rimski gradbenik uzre, že se požene k njemu in moleduje: »Clovek, pomagaj, razloži...« Urbanist naših dni pogleda silovito v tuniki in se prav nič ne začudi. To pa zato, ker so dandanes urbanisti v eni vseh in se zato sploh nenehno vedno in čudijo Marjan Vrhovec je samo malo pogledal okoli sebe, potlej pa je začel govoriti. Rimljan poleg njega pa je od silnega začudenja postajal vedno manjši.

»Tu, kjer zdaj stojita, med stavbama Slovenjacest in Agrotehniko in Pražakovo ulico, bomo izoblikovali večji avtomobilski trg. Tam, vidite, na severni strani, ga bo sklenila nova stavba, ki jo že gradi. Avtokomerc bo notri. Visoka bo kot hiša Slovenjaceste...«

»Ah, ah, ah...«, je rekel Urbanitius in nič več. Rekel strel je še začel, dragi moj Pražakove ulice ne bo več. Zato bomo lahko severno od Avtokomerc postavili novo poslovno zgradbo. V pr-

vi kateri so zgoraj stanovalci, spodaj pa trgovini Kolesar in Elektrotehna, odstraniti.

Pod vsem tem kompleksom bodo tri podzemna garažna nadstropja. Notri bo prostora za približno 600 avtomobilov.

Inženir Marjan Vrhovec je pravkar sklenil razlago o tem, kakšna bo čez deset let prihodnja podoba severnega dela ožjega mestnega središča, katerega graditev bo veljala približno 280 milijonov dinarjev. Rimljan Urbanitius pa je bil zdaj že tako majhen, da ga je bilo s prostim očesom komaj videti. Sama tunika ga je bila. Potem pa je prišel ta trepet zaradi zraka, ki ga je segrelo vroče pomladansko sonce. Morda pa je bilo tudi kaj drugega. Za kaj v tem migotanju je Rimljan Urbanitius izgubil.

Razširila se bo tja do Titove ceste. Zato bo treba stavbo,

Uboji Urbanitius ni rekel nobene. Dosti ni razumel. Ampak vedel je, da bo to nekaj velikega... »No, možakar, pojdiva zdaj čez Titovo v Bavarski dvor.« »A, Gornji...« se je razživel Rimljan.

»Kakšni Germani nekaj« je dejal Marjan Vrhovec. »Tu je nekoč stala znana ljubljanska gostinca. Notri so si gili žejo pletati vozniki konjskih vpreg. Zdaj je ni več. Zato pa bomo tu gradili. Šest stolpnic bo na tem koncu. Med seboj bodo povezane s hodniki. Tisti dve ob Titovi bosta visoki do 65 metrov. Zaenkrat bosta najvišji stavbi v Ljubljani. Čas pa bo za nesljivo prinesel še kaj višjega. V vseh teh stavbah bodo zgolj trgovski in poslovni prostori. Zgoraj bodo uradi, v pritličju pa trgovine in gostinski lokali. Pod vso to širno površino bodo tri podzemna nadstropja s parkirališči. Dvestopetdeset avtomobilov bo imelo tu prostor. Vseh

Največ novih delavcev so zaposlila industrijska podjetja Titan, tovarna usnja, podjetje Kamnik in kemijski kombinat SVIT. Med obrtnimi podjetji pa v zaposlovanju novih delavcev prednjačita Menina in Alpremi. Zanimivo je tudi omeniti, da je polovica vseh zaposlenih žensk. Tako gibanje zaposlenosti je zelo ugodno, posebno če ga primerjamo z letom 1967, ko je število zaposlenih žensk bilo manjše. Največ brezposelnih je nekvalificiranih ali polkvalificiranih delavcev, medtem ko med absolventi višjih in visokih sol ni brezposelnih.

Hkrati je med delovnimi organizacijami velik interes za zaposlovanje, saj bi takoj potrebovali 172 novih delavcev. V delovnih organizacijah je tudi več zanimanja za zaposlovanje pripravnikov, nekatere med njimi pa so za pripravnike sprejeli že tudi interne pripravnike.

V prihodnje bo nujno posvetiti vso pozornost zaposlovanju mladine, ki se niso dopolnili 18 let. Zanje je zaposlitev najtežje najti, ker večina kamniških tovarnih dela v več izmenah, mudi pa ponosi ne smejo delati. Poiskati bo treba tudi razne oblike priučevanja, ker večina med to skupino brezposelnih nima končane osnovne šole.

Manj nezaposlenih

Kamniška podjetja iščejo 172 delavcev

Po podatkih občinske skupščine Kamnik se je število zaposlenih lani močno povečalo. Gospodarske organizacije so zaposlile 339 novih delavcev, kar je za več kot 4,8 odstotka vseh zaposlenih v občini. Število zaposlenih v negospodarskih se v tem času ni bistveno povečalo.

K te neurejenosti, zavoljo katere bi nas moralo biti sram pred deset in deset tisoč domačimi in tujimi obiskovalci, je treba pristaviti še dve stvari, ki jo mnemu festivalne direktorje ne sedita v Križankah. Vsakih 14 dni pride množica v takojšnje slovensko starokatoliško cerkev petdesetim priletnim vernikom mariborski škof. Cerkev, ki je zdaj zanemarljena, je zgodovinski spomenik. Festival bi ga rad sprejemil v muzej. Razen tega pa stanuje poleg viteške dvorane družina. In neredokdaj se pomeša med tibe zvoke koncertnega orkestra glasen vršč »sosedovnega otroka.

Iz vse te neurejenosti bo treba napraviti red v prid Judoviti Plečnikovi zapuščini Slovincem. To je jasno. Če bomo storili tako, potem tudi Plečnikov hram ne bo več veselo pivsko zatohlo pivski prostor, v katerem se bodo zbirali na pomenek slovenski kulturniki. To je bil nekoč tudi njegov poglavitni namen. In končno, tedaj brda ne bo več nočnih alj pa dnevnih rogoviležev, ki zdaj mečejo na poletni oder kamenje, prinešeno bogve od kod, ki hodijo po vrtniških nasadih, ki trgajo brljan in puljito iz gredic narcise s čebulicami vred in ki bi podli zidove, če bi jih mogli.

PRIMOZ ZAGAR

No, kdo bo podrli Križanke?!

S porušenjem železnega Harlekina se nadaljuje uničevanje Križank — Kdaj bo Festival v zemljiški knjigi?

LJUBLJANA, 29. aprila — Kot da bi se hoteli še bolj izpolniti v razdiralni tehniki, so sinoči med enajsto in tisto najbolj rano jutranjo pivsko uro nezmani nepridrivi v Križankah odlomili in podrli kip Harlekina z marmornatim podstavkom vred. Delo, ta čas milijonske vrednosti, je pred približno enajstimi leti napravil iz kovanega železa kipar Stojan Batič.

Zlikovci, ki samo nadaljujejo (žal je tako) že večletno in vzajemno uničevanje Plečnikove mojstrovine, so kajpak nezmani. Drugačino pa to dejstvo tudi ne more biti. Po stavki milice na Rimski cesti, ki jo je direktor ljubljanskega festivala obvestila o nočnem barbarstvu danes ob 8.15, ni do dvanaesste ure, uklenila prav ničesar. Niti odlomljeni, brez podstavka nekaj več kot meter visoki kip si ni prišel nihče pogledati. Milenihi Dragan Vasič je dejal, da je na postaji iz sam. »Vse moštvo s komandirjem in njegovim namestnikom vred je danes na kondičnem pohodu.« Je rekel. »Vrnejo se šele proti večeru.«

Ampak ta okoliščina ne more zbrisati čudnega (ne) ukrepanja naših varnostnih

Kakor koli se že sliši čudno, toda bolj pomembno, kot najti ali ne najti zlikovce je zdaj to, da je treba enkrat za vselej urediti status naših lepih Križank. Tu sta zdaj dva gospodarja: Šola za oblikovanje in ljubljanski festival. Pri vsem tem pa festival sploh nima formalne pravice (dejansko jo kajpak mora imeti), da bi upravljal s Križankami. Edino šola za oblikovanje je vpisana v zemljiško knjigo kot upravljalac s Križankami. Festival je torej že 18 let brez formalnih pravnih pravic. Op-

avljala pa kaj pomembno delo. Festivalna direktorja že celo večnost zahteva, da je treba enkrat za vselej zemljiško-knjižno razmejiti skrb za Križanke. Kaže, da bodo zdaj na občini Center to reč le uredili. Morda jih bo k temu spodbudili tudi pogumni snapad na železnega Harlekina!

K te neurejenosti, zavoljo katere bi nas moralo biti sram pred deset in deset tisoč domačimi in tujimi obiskovalci, je treba pristaviti še dve stvari, ki jo mnemu festivalne direktorje ne sedita v Križankah. Vsakih 14 dni pride množica v takojšnje slovensko starokatoliško cerkev petdesetim priletnim vernikom mariborski škof. Cerkev, ki je zdaj zanemarljena, je zgodovinski spomenik. Festival bi ga rad sprejemil v muzej. Razen tega pa stanuje poleg viteške dvorane družina. In neredokdaj se pomeša med tibe zvoke koncertnega orkestra glasen vršč »sosedovnega otroka.

PRIMOZ ZAGAR

Sreča v nesreči

Zapornice na prehodu so nujno potrebne

RIBNICA, 29. aprila. — Včeraj okoli desetih dopoldne sta na nezavarovanem železniškem prelazu pri Kovinskem podjetju v Ribnici trčila avto ljubljanske registracije, ki ga je vozil Stanislav Zobec in tovorni vlak s strojevodom Antonom Zotlerjem. Zobec se na nezavarovanem železniškem prelazu ni prepiral, če je proga prosta.

V tistem trenutku je iz Grosuplje pripeljal vlak in silovito trčil v avto. Lokomotiva je rinila avto kar 113 metrov po progi, nakar se je vlak ustavil. Zobec in njegov sopotnik Vilijem Lovin sta bila samo lažje poškodovana. To ni bila prva prometna nesreča na tem nezavarovanem železniškem prehodu. Vsekakor bi kazalo razmiseliti o postavitvi zapornic, saj je po tej cesti promet vedno večji. Onstran proge se razvija nov del Ribnice, tu vodi pot k znani turistični točki, Francetovi jami, takoj za progo je tudi Kovinsko podjetje. Avtomobilov je torej vedno več in vedno več to tudi možnosti za nove prometne nesreče, v katerih kaj lahko pride do tujih hujših žrtev.

A. L., F. G.

Četudi je lokomotiva tovornega vlaka potiskala fička še 113 metrov po trčenju, se vozniku in sopotniku ni zgodilo nič hujšega. FOTO: FRANC GRIVEC

Drzen vlom pri belem dnevu

NOVO MESTO, 29. apr. —

Dopolodne okoli 11. ure so varnostni organi aretirali Stjepana Domicia, 30-letnega sezonskega delavca pri SGP Plonir, ki so ga osumili, da je včeraj med 9. in 15. uro vlomil v Zabi vasi v hišo denar iz otroških hranilnic. Storišlec je vlomil v hišo, ko so bili Puredrovi v službi. Podatke o njem so dali občani, varnostni organi pa so ga prijeli potem, ko so zvedeli, da je ponori prepirano trošil denar. Domic je danes preiskovalnim organom priznal, da je nekaj denarja takoj poslal svoji materi v Doboj, nekaj pa ga je posodil tovaršemu delu na obdržal zase. Preiskava se nadaljuje.

PRIMOZ ZAGAR

Golovec v plamenih

LJUBLJANA, 29. aprila —

Okoli 13. ure je zagorela na pobočju Golovca ob poti v Zgornjo Hrušico. Vnelo se je suho listje in podstati. Kmalu so prihiteli poklicni gasilci ter prostovoljci iz Barja, Rudnika in Podutika, pomagali pa so tudi občani, ki so tri ure krotili ogenj, razširjen kar na štirih hektarjih gozda. Vzroke požara še niso ugotovili, domnevajo pa, da je nek nepredviden odrgel cigaretni oporek. Škode, ki so jo približno ocenili, je za 7000 dinarjev.

A. L.

Smrtna nesreča traktorista

MARIBOR, 29. apr. — V nedeljo ponoči je umrl v mariborski bolnišnici Franc Bombek, 1936, doma iz Cestirine pri Mariboru. Bombek je tega dne oral njivo s traktorjem zator v Hrenici. Ko je zapeljal dalje rob njive in traktor obrnil, se je traktor prevrnil in se skotalil na dva metra visokem nasipu ter občeal preobrnjen. Bombek je še hotel pravosodno odkoditi, kar pa mu ni uspelo. Traktor se je vrnil na njivo in ga pokopal pod seboj.

F. S.

Razkol v Drami

Trije člani sveta Drame

odstopili po izvolitvi

LJUBLJANA, 29. aprila — Vse bolj očitno postaja, da kriz v Drami SNG ni združljiva, ki bi uspešno hitro in poceni. Nasprotno, navzlic razpravljanju, da so krize običajen pojav v gledališčih od pametnega, se kriza v naši osrednji gledališki hiši še poglablja. Zdi se, da model samoupravnega sistema v tej ustanovi ni vzdržal preiskusa trdnosti.

Dosledno temu modelu bi zdaj morali priti najbrž do pristne uprave, kakaj volitve v novi svet Drame, ki so bile 23. aprila, niso dale zadovoljivega zagotovila za nadaljnje delo. V svet Drame, kot smo poučeni, so bili izvoljeni trije člani iz vrst umetniškega osebja in štirje člani iz tehniškega.

Z obrazložitvijo, da bo imel umetniški del kolektiva potemtakem podrejeno vlogo v tej izrazito umetniški ustanovi, so takoj po izidu volitev trije člani iz umetniške skupine odstopili. Absurdnost položaja ilustrira odstopno pismo na novo izvoljenega člana sveta Drame Branka Miklavcica, ki je izobeseno na oglasni deski.

Zmenda ne bo brez posledic v repertoarju za prihodnjo sezono. Svet Drame ima namreč odločujočo besedo pri oblikovanju programa.

O. R.

Avto v drevo

LJUBLJANA, 29. aprila —

Včeraj ob 3. uri jutraj se je v Vižmarjih Stefan Lukič z osebnim avtomobilom nemške registracije zaletel v drevo. Ko je vozil proti Ljubljani, mu je nasproti pripeljal neznan avto z nezasečenimi lučmi. Lukič se mu je umaknil in čez cesto zapeljal na levo stran ter trčil v drevo. Voznik je bil hujše ranjen, na avtu pa je 5.000 dinarjev škode.

A. L.

stop

IZBIRA

LEPOTICO 69

POD POKROVITELJSTVOM KOZMETIKE

gaby's

MILIJONSKE NAGRADE

KI SO JIH PRISPEVALI LEK, DARWIL, NA-MA, TONOSA, GALANT, KONUS, ALPINA

PRIJAVE DO 15. MAJA

SREDA 30 APRIL	ODPRTO DO 20. URE MARKETI, samopostrežbe, vse klasične trgovine	SOBOTA 3 MAJ	NORMALNI DELOVNI ČAS
CETRTEK 1 MAJ	VSE ZAPRTO	NEDELJA 4 MAJ	ODPRTO OD 7.30 DO 11. URE P-MARKETI: • LJUBLJANA: CIGALETOVA, SENTVID, SAVSKO NASELJE, HUBADOVA, TITOVA 82 • NOVA GORICA, KOPER, SEŽANA, KAMNIK, STRAZIŠČE, KRANJSKA GORA, OPATIJA, PIRAN, OSILJEK
PETEK 2 MAJ	VSE ZAPRTO		

REHRANA
EXPORT-IMPORT
LJUBLJANA

PRAZNIK DELA NA PEDAGOSKI AKADEMIJI V LJUBLJANI — Ob prazniku dela so ljubljansko pedagoško akademijo včeraj obiskali dr. France Hočevar, dr. Vladimir Bračič, Ivo Tavčar, Ludvik Zajc in drugi ugledni javni delavci. Na proslavi (na sliki) so razdelili diplome in priznanja študentom ter nagrade delavcem akademije; po pozdravnih besedah gostitelja in gostov je zapel nekaj pesmi zbor »Vinko Vodopivec«.

ODLIKOVANJA PEVCEM PARTIZANOM — Predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher je včeraj dopoldne izročil visoka odlikovanja devetnajstim članom Partizanskega invalidskega pevskega zbora, ki te dni praznuje petindvajsetletnico obstoja. Kraigher je ob podelitvi odlikovanj prikazal pomemben delež zbora pri razvoju naše kulture, še posebej pri gojitvi partizanske pesmi, humanizaciji naše družbe ter utrjevanju tradicij NOV.

NOVI PREDSEDNIK ČESKOSLOVASKÉ ZVEZNE SKUPŠČINE — V ponedeljek je bil v obeh zborih českoslovske zvezne skupščine Aleksander Dubček izvoljen za njenega novega predsednika. Na sliki: Dubček po izvolitvi pred Hradčani. Videti je, da je »romantika« se vedno zelo priljubljen. Telefoto: UPI

Nadaljevanje s prve strani

Proslava jubileja partije

centralizacija upravljanja proizvodnje in delitve v rokah vodilnega sloja. Razmere, v katerih se je znašla naša država po zmagovitih oboroženih revolucijah, so vplivale na nastanek sistema tako imenovanega državnega socializma, ko je imela Komunistična partija vse značilnosti klasične politične stranke, nastale v oštrju meščanske družbe. Neposredno je vodila državo v imenu delavskega razreda in še vedno si ni zadala za svojo poglavitno nalogo ustvariti prostor za neposredno sodelovanje delavskega razreda v upravljanju. Tripalo je dejal, da je tak razvoj ustvarjal nevarnost birokratizacije v družbi in partiji, rekoč, da se nekateri niti teoretično jezijo, kadar se govori o lastni birokraciji. Toda postane država, s tem pa tudi nekakšnega vodilnega sloja, ni predvsem rezultat volje nekoga, marveč delitve dela, ki je nastala na podlagi določenih materialnih odnosov v sami družbi.

Mika Tripalo je osvetlil povojne faze našega razvoja, od ustanovitve delavskih svetov do postopnega prenosa pristojnosti upravljanja in razpolaganja z materialnimi sredstvi na taiste delavske svete. Poudaril je, da zdaj rešujemo vprašanja, kot so razpolaganje s sredstvi razširjene reprodukcije, graditve samoupravnih struktur v delovnih organizacijah in zunaj njih ter izgradnja takšnega političnega sistema, ki bo izgubil značilnosti klasičnega parlamentarizma in čedalje bolj postal sistem, v katerem bodo elementi samoupravljanja prevladovali nad elementi državne organizacije.

Prvi so se mnenja o teh vprašanjih krizala na VIII. kongresu ZKJ in stvar se je končala s kompromisom, zaradi česar je bil v nadaljnjem razvoju nezogiben konflikt, do katerega je tudi prišlo na četrtim plenumu CK ZKJ. Sli je za to, da odločno stopimo v novo fazo revolucije, ko postane delovni človek glavni nosilec politike in njenega oblikovanja, ne več partija ali državni aparat. Toda mlinje je morajo postati vprašljivi marksizem, kar je bilo dotedaj videti nedotakljivo in o čemer se prej ni smelo podvomiti. Zato je tudi prišlo na dan korenitna kritika vsega obstoječega, ko se je ustvarjala antibirokratska fronta, v kateri so bili poleg komunistov tudi drugi.

Mika Tripalo je pripomnil, da je taka »korenitna kritika« morala upoštevati svoje prve, da bodo v naših lastnih vrstah začeli omahovati nekateri ljudje, misleč, da s tem zametavamo ideale, za katere smo se borili v revoluciji, drugič pa je taka kritika morala upoštevati realno razmerje političnih sil. Dostikrat se namreč nekateri izmed njih niti sami niso zavedali, da gredo s tem na roke najbolj konservativnim etatsističnim in birokratskim silam.

Izgradnja in razvoj samoupravljanja sta terjala, da odpravimo monopolni položaj Zveze komunistov v družbi. Sklepi partije, je dejal Mika Tripalo, niso več avtomatično obvezni za raznejavni sistem samoupravljanja in družbenih organizacij, kar pomeni, da morajo komunisti na odprtem političnem prizorišču z argumenti, z osebnim ugledom in delom pridobiti ljudi za stvari, ki jih predlaga Zveza komunistov.

Obilica kandidatov

deck Rochet je poslal pismo voditelju francoskih socialistov Guyu Molletu in mu predlagal, da KPF in SFIO sodelujeta v izdelavi skupnega programa leve brez »centra«. Vendar pa po českoslovaškem razočaranju ni

gotovo, če bo ta komunistična akcija uspela, ker so Mollet skoraj bolj nagiba k razširitvi opozicijskega kandidata tja do sredine, zlasti ker osebno meni, da za predsedniškega kandidata ni toliko važna politična barva kot njegov koncept razsodnika in spoštovanja ustave. Mimogrede se je oglašil s socialistične strani kot možen kandidat tudi bivši minister Christian Pineau, vendar leta najbrž ne sodi v imena z velikimi možnostmi. Kakorkoli že: kot prvo ime na strani morebitne združene leve se je znova pojavil Francois Mitterrand, ki je bil kandidat združene leve že pri zadnjih predsedniških volitvah. Mitterrand je izrazil pripravljenost, da stopi znova v tekmo, vendar pod pogojem, »če dobi potrditev celotne leve«. Ker KPF sama ne more računati na svojega lastnega predsedniškega kandidata, razen če bo v prvem krogu vsi potiskali s svojimi kandidati, se za to v sedanjih volitvah močno približujejo Mitterrandovemu stališču. Vprašanje je pa seveda, če je Mitterrand politik, ki bi lahko obnovil in poživljal francosko republiko v smislu nekih resnejših sprememb.

»Francija je prebujena,« je zapisal zanimivo misel v svojem uvodniku glavni urednik »France Observateurja« Daniel. Toda: da nam ne bo za spanjem še žal...

BOGDAN POGACNIK

Odlikovanja članom PIPZ

Sergej Kraigher odlikoval 19 članov Partizanskega invalidskega pevskega zbora

LJUBLJANA, 29. apr. — V republiški skupščini je bila danes intima in prisrčna slovesnost, ko je predsednik Sergej Kraigher podelil visoka državna odlikovanja 19 članom Partizanskega invalidskega pevskega zbora. Udeležili so se je tudi predsednik CK ZKS Franc Popit, predsednik ZKB NOV Janko Rudolf in mnogi drugi ugledni gostje.

Za to slovesnost se je zbral ves zbor, predsednik skupščine Kraigher pa je v krajšem nagovoru dejal, da je z velikim veseljem prevzel dolžnost, da v imenu predsednika republike tovariši Tita izročijo odlikovanja posameznim najzastojnejšim članom tega zbora, medtem ko je bil zbor kot celota do danes že večkrat odlikovan z najvišjimi državnimi odlikovanji. To današnje priznanje 19 članom zbora je samo dodaten izraz velikega spoštovanja in ljubezni do tega zbora, do njegove partizanske pesmi in do tradicij NOB, ki jih na ta način prenaša v svoji visoki patriotski misli na mlada pokolenja.

Visoka odlikovanja so dobili: red zasluge za narod z zlato zvezdo prvi dirigent zboru Karel Pahor ter sedanjí dirigent Radovan Gobec; red republike s srebrnim vencem Dušan Perme in Slavko Re-

Nezaželen sovjetski diplomat

DUNAJ, 29. aprila (AP). — Avstrijsko znanje ministrstva je danes zahtevalo, da nemudoma odpotuje sovjetski diplomat Fedorenko, ki je zapleten v vohunsko afero. Zaposlen je bil v trgovinskem oddelku sovjetskega veleposlanstva, stike pa je imel z visokim funkcionarjem Alisom Kahrom, od katerega je dobival zaupne informacije. Kahra so zaprli prejšnji teden.

Italijansko britanska deklaracija

Nepričakovana akcija Saragat-Nenni-Stewart — Samo naključna koincidenca z de Gaullovim odstopom? — Ni več grožnje »veta«

OD NAŠEGA STALNEGA DOPISNIKA

RIM, 29. apr. (Po telefonu). V trenutku, ko je nepričakovano izginila »najresnejša ovira za razvoj demokracije v Evropi«, je nič manj nepričakovano izstopila akcija, ki sta jo z obiskom v Veliki Britaniji povedla italijanski predsednik republike Saragat in zunanji minister Nenni.

Italijanski listi ne morejo mimo dejstva, da je natančna koincidenca med anglo-italijansko manifestacijo in de Gaullovim padcem zgolj naključna, ne morejo pa se niti ubraniti vtisa, ki izvirja iz tega nenadnega režijskega efekta.

Italijanski zunanji minister Nenni in njegov britanski gostitelj Stewart sta včeraj v Londonu podpisala »evropsko deklaracijo«, ki govori o gospodarskem in političnem združevanju zahodnega dela evropskega kontinenta. Veljavna osnova tega združevanja naj bi bila evropska gospodarska skupnost, ki naj bi v celoti ohranila tudi svoj značaj, razvoj pa naj bi se izrazil s sprejetjem novih članic, se pravi s sprejetjem Velike Britanije, brez katere, kot hočejo dopovedati Britanci in morda še bolj Italijanci, nobena evropska ideja nima smisla. Za vključevanje zunanje politike zahodnoevropskih držav, pa naj bi, »a vi deklaracija, za združitev predvsem organizacij, kot sta zahodnoevropska unija in

NATO. Vse to naj bi na koncu koncev pozitivno vplivalo tudi na razvijanje odnosov s tretjimi državami.

Med konkretnimi temami, ki so jih te dni obravnavali italijanski diplomati v Londonu, je v ospredju sodelovanje na področju znanosti in tehnologije. Britanci so obljubili, da bodo podprli prošnjo Italije, ki se hoče pridružiti nemško-nizozemsko-britanskemu načrtu za pridobivanje bogatstva urana s centrifugalno metodo. Vse te važne stvari pa so vsaj v nekaterih italijanskih obeh potisnjene daleč v ozadje sprčo občutka, da so pogovori med zahodnoevropskimi državami nenaodoma odsej morče grožnje de Gaullova »veta«.

Italijansko-britanska »zarotaa«, ki je bila zamisljena kot bolj ali manj diskreten pritisk na Francijo, se sedaj razodeva kot daljnosežen in pravočasen poseg v evropsko prihodnost. Italijanski socialisti se čuti-jo kar protagonisti političnega momenta: ker je po njihovem mnenju bivši francoski predsednik prestavljal »tisto usodno oviro za demokracijo, ni razvoj naše celine, je treba zdaj, po njihovi oceni, nemudoma izkoristiti »godovinsko priložnost za združitve (zahodne) Evrope«.

Kot nekateri že vidijo Veliko Britanijo v EGS, tako drugi že vidijo Francijo spet med sioznih hčerami družine NATO. Seveda pa je vmes slišati tudi drugačne glasove. Za krščansko demo-

Podjetju ali proizvodnji?

Informativna seja UO filmskega sklada SRS

LJUBLJANA, 29. apr. Današnja seja članov UO sklada za pospeševanje proizvodnje in predvajanja filmov je njegov predsednik Rudi Janhuba označil kot informativno. Položaj, v katerem se je znašla slovenska filmska proizvodnja, namreč zahteva tehten premislek in načelno odločitev, ki jo bo UO sklada sprejel v začetku maja.

Proizvodno podjetje »Viba« filmski je včeraj skladu vrnilo nepodpisane pogodbe za realizacijo tekočih načrtov za igrane filme, ker je bil sklad po določilih svojega pravilnika zavezan le, da vnaprejšnje 70 odstotkov takole imenovane negativne razlike, katero povzročajo producentske nujnosti v cenah stroškov in kritja proizvodnje domačega filma. Kljub temu, da določila o regresiranju z ozirom na ugotovljen odziv filma pri gledalcih omogočajo naknadno povrnitev polnih stroškov snemanja, meni »Viba« filmski, da nobeno podjetje ne bi začelo proizvodnje v vnaprejšnje odmerjenih možnostih za proizvodno izgubo. Zato teži »Viba« filmski kot najmočnejši in praktično edini proizvajalec slovenskih celovečernih filmov k takšni spremembi skladovega pravilnika, ki bi teoretično omogočila neodločno pokrivanje razlike med proizvodno in prodajno ceno filma.

Ob tem stališču proizvajal.

cev oziroma proizvodnega podjetja, ki je bilo jasno izrečeno v spremnem pismu ob zavrnitvi pogodb, se je predsednik filmskega sklada upravičeno vprašal, ali je ustanova, katere izbira in usmerja tekoče vplačana sredstva občanov (t. j. pri spevek, računani v ceno kinematografskih vstopnic), resnično dolžna zagotoviti slovenskemu proizvodnemu podjetju tudi že normalne eksistenčne pogoje, saj je v vseh drugih panogah vanje vračunano tudi poslovno tveganje.

»Vše« filmski namenjen finančnemu obstoju nekoga proizvodnega podjetja ali podpiranju razvoja slovenske kinematografije? Je biloicer retorčno, toda logično in upravičeno predsednikovo vprašanje, kajti opto je bilo na zagotovitev posameznih zainteresiranih filmskih avtorjev, da tudi s prejetim tveganjem v finančnem pogledu prevzamejo odgovornost za realizacijo predložene filmskega načrta.

S. G.

Snežne razmere ob 7. uri jutraj

ZIGONICA-KRVAVEČ: pretežno jasno, 10, 80 cm, južen, slonice obratujejo. — ZIGONICA-ZELENIČA: spodaj delno oblačno, 12, 15 cm, južen, zgoraj delno oblačno, 1, 130 cm, južen, slonice obratujejo. — ZIGONICA-VOGLJE: rahlo oblačno, 10, 200 cm, južen, slonice obratujejo. — DOM NA KOMNI: delno oblačno, 7, 180 cm, južen, pot prehoda, tovarna slonice obratujejo. — KOČA PRI SEDMERIH TRIGLAVSKIH JEZERIH: delno oblačno, 7, 170 cm, južen. — VOJSKO: jasno, 10, 40 cm, južen, avtocest vozi v ponedeljek, sredo, petek, soboto in nedeljo. — TRIGLAV KREDARICA: rahlo oblačno, 4, 310 cm, smrzajen.

Zadnje vesti

Uradni obiski odpovedani

Francoska skupščina je izrekla spoštovanje de Gaulleu — Debré odpovedal obisk v Alžiriji

PARIZ, 29. aprila (Reuter). Urad predsednika francoske vlade je sporočil danes, da so odpovedani vsi uradni obiski Francije kakor tudi podobni obiski v tujino vodilnih francoskih osebnosti.

Ta sklep so sprejeli po odstopu predsednika de Gaulle in se nanasa na obisk singapurskega predsednika vlade, ki bi moral priti danes na obisk, nadalje bližnji obisk nizozemskega premijera in zunanje ministra.

Francoski zunanji minister

Sklicane prve seje zborov ter skupna seja vseh zborov skupščine SR Slovenije

LJUBLJANA, 29. aprila — Predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraigher je sklical prvo sejo republiškega, gospodarskega, prosvetno-kulturnega in socialno zdravstvenega zbora za četrtek, 8. maja 1969. Seji republiškega in gospodarskega zbora se bosta pričeli ob 9. uri, seji prosvetno kulturnega in socialno zdravstvenega zbora pa ob 10. uri.

Predsednik skupščine je prav tako sklical prvo skupno sejo vseh zborov skupščine SR Slovenije za petek, 9. maja 1969 ob 9. uri. Po predlogu dnevnega reda bo skupščina SR Slovenije na prvi skupni seji vseh zborov izvolila predsednika in podpredsednika skupščine Socialistične republike Slovenije ter poslance v zbor narodov Zvezne skupščine.

Zbori pa bodo imeli na dnevnem redu: izvolitev verifikacijskih komisij; poročilo verifikacijskih komisij in verifikacijo mandatov; slovesno izjavo poslanecov; izvolitev članov komisije za volitve in imenovanja skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednikov in podpredsednikov zborov.

Republiški zbor bo imel na dnevnem redu tudi določitev kandidata za predsednika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta skupščine SR Slovenije, trije zbori delovnih skupnosti pa obravnavo predloga za določitev kandidata za predsednika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije ter predloga za izvolitev predsednika in članov izvršnega sveta.

Nesreča ameriškega letala v ZRN

HEIDELBERG, 29. aprila (AFP). Ameriško vojaško letalo je sinoči strmoglavilo v bližini Heidelberga v Zahodni Nemčiji. Izmed petih članov posadke sta dva mrtva, drugi pa so v kritičnem stanju.

Vršič: prebili so zadnje metre snega

KRANJSKA GORA, 29. apr. Cesta čez Vršič bo jutri popolnoma prevozna. Delavci cestnega podjetja iz Kranja in iz Nove Gorice so danes dopoldne prebili zadnje metre snega na tej gorski cesti. Sedaj jo morajo še razčistiti in temeljito očistiti snega in kamenja.

L. S.

Telegrami

POVEČANA TRGOVINA — ALŽIR. Vrednost blagovne menjave med Sovjetsko zvezo in Alžirijo bo znašala približno 120 milijonov dolarjev, to je za 2,5 krat več kot lani.

VOJASKA DELEGACIJA — MOSKVA. Alžirska vojaška delegacija, ki jo vodi član revolucionarnega sveta in generalni sekretar obrambnega ministrstva Abdel Kader Sabu, je včeraj obiskala sovjetskega obrambnega ministra maršala Grečka.

POGODBA — HANNOVER. Firma »Thyssen Röhrenwerke AG« je s Sovjetsko zvezo sklenila pogodbo v vrednosti milijarde mark; skupno bodo gradili tovarne za izdelavo jeklenih cevi v Sovjetski zvezi in v Zahodni Nemčiji.

STAVKA — LONDON. Britanski časopisi v četrtek ne bodo izšli zaradi enodnevnih stavke grafičnih delavcev, ki bodo začeli stavkati danes popoldne.

AMERIŠKI OBISK — WASHINGTON. Zunanji minister Rogers bo prihodnji mesec obiskal Južni Vietnam, Tajsko, Indijo, Pakistan in Iran. Njegova turneja bo trajala od 12. do 31. maja.

NEZADOVOLJNI USLUŽBENCI — RIM. Okrog 30.000 italijanskih uslužbencev je včeraj začelo tridnevno stavko, da bi dosegli administrativne reforme. V vladnih službah je nastal zastoj.

ČESKOSLOVASKI GOSTJE — BUKARESTA. Sem je prispela českoslovaška vladna delegacija, ki jo vodi podpredsednik zvezne vlade Valeš. Udeležila se bo otvoritve českoslovske industrijske razstave.

Pa še to:

EDINI TERMIN — Predpraznično zaposleni generalni direktor beogradskega »Generalurista« Bane Vukosavljević je nekemu poslovnemu partnerju določil svoj edini termin za pogovor.

Pogovarjal se je z njim, ko so mu pred poslopjem »Generalurista« čistili čevlje.

Vreme 29. aprila 1969 ob 13. uri

Temperatura

Ljubljana	07	13
Planica	12	24
Brnik	6	20
Maribor	10	24
Slovenj Gradec	13	24
Celje	12	25
Novo mesto	14	25
Koper	15	20
Kredarica	4	3
Reka	15	23
Pulj	16	23
Split	16	23
Dubrovnik	18	19
Zagreb	14	25
Beograd	17	25
Samorje	11	23
Titograd	15	23
Skopje	12	23
Celovec	12	—
Gradec	13	23
Dunaj	17	24
Milano	13	20
Genova	—	—
München	11	16
Zürich	10	11
Benetke	—	—

Prognosa

VREMENSKA SLIKA:
V zahodnem Sredozemlju se zadržuje področje nizkega zračnega pritiska. Frontalne motnje se iznad zahodnih Alp in zahodnega Sredozemlja ne potisnejo na vzhod, hkrati pa slabijo.

NAPOVED ZA SREDO:

SLOVENIJA:
Jutri bo zmerno do pretežno oblačno. Nočne temperature okoli 10, najvišje dnevne okoli 20.

JUGOSLAVIJA:

Sonočno in toplo, v zahodnih krajih zmerne pobojačitve. Izgledi vremena za drugo polovico tedna: Kaže na spremenljivo oblačno vreme. Prehodne padavine so možne predvsem okoli četrtika; nekoliko hladneje bo v gorskem svetu in v notranjosti Slovenije, le v Primorju bodo dnevne temperature še naprej okoli 20 stopinj C.

V GRADEC po igrače k tvrdki KOCH in nič drugače!
Koch na Glavnem trgu